

A. I. Odobescu

SCRIERI ALESE ★ ★

Lyceum

<https://biblioteca-digitala.ro>

A. I. Odobescu

SCRIERI ALESE

VOL. II

Studiu introductiv de T. VIANDU

Ediție critică de G. PIENESCU

EDITURA ALBATROS

ΨΕΥΔΟ-ΚΤΗΗΓΕΤΙΚΟΣ

EPISTOLĂ SCRISĂ CU GÎND SĂ FIE PRECUVÎNTARE
LA CARTEA
MANUALUL VÎNĂTORULUI

DOMNULUI C. C. CORNESCU

Amice,

Cînd mi-ai dat mai întîi să citesc manuscriptul tău, intitulat Manualul vînătorului, ai arătat dorința ca să-i fac eu o precuvîntare. Mai apoi ți-ai luat seama și m-ai scutit de această măgulitoare sarcină.

În cazul din urmă, rău nu te-ai gîndit, căci eu, dupe ce am răsfoit cartea ta, m-am luat în adevăr cu plăcere de pe urmele tale de vînător; dar, pe cînd tu te ocupai cu gravitate a-ți alege cea mai bună pușcă, a o încărcă cu cea mai potrivită măsură, a o îndrepta dupe cea mai nimerită linie; pe cînd tu dresai, de mic și cu o minunată răbdare, pe prepelicarul tău, ca să asculte la semnalele consacrate: Pst ! Pil ! și Aport !; pe cînd tu, în fine, studieai cu luare-aminte caracterele fizice și etice ale celor mai obișnuite subiecte însuflețite de vînătoare, eu, ca un nevinător ce sînt, m-am apucat să colind răstimpîi și spașice, căutînd cu ochii, cu auzul și cu inima, privești, răsunete și emoțiuni vînătorești.

Colindînd, m-am rătăcit, și iată-mă abia acum ajuns din fantastica-mi călătorie, cu un sac așa îngreuiat de tot felul de petice și de surcele, adunate de pretutindeni, încît nu mai cutez, Doamne ferește ! nici chiar eu însumi să-l arunc în splinarea Manualului tău.

Am luat dar pretențioasa hotărîre a le deșerta într-un volum osebit, ce-l voi tipări numai pe seama lor, și care, sub un titlu pedantesc și archaic, spunînd vînătorilor numai lucruri ce sînt cu totul de prisos artei lor, va întocmi un fel de Falș tractat de vînătorie, Ψευδο-κυνηγετικὸς¹, în opozițiune jăfîșă cu Manualul tău, care, deși mai scurt, este însă, fără îndoială, cu mult mai folositor celor cari vor să învețe ceva cu temei.

Dar mai nainte de a pune sub tipar, m-am simțit, amice; ca și dator să-ți trămit fie, prinosul acestui vraft de pagină

*manuscrise, pe care, bune sau rele, le datorez numai primului
tău îndemn amical.*

*Primește-le precum îți vor place; dar crede, totuși, că,
— deși îți vin acum cam ca furiorul popii, — ele porced dintr-o
afecțioasă pornire a celui care de mult este
al tău bun prieten,*

București, 7 mai 1874.

I

SĂ MĂ ÎNCURC OARE ȘI EU ÎN CALEA
VÎNĂTORILOR? — CARTEA TA ȘI PRECU-
VÎNTAREA MEA. — *UTILE DULCI* SAU
SOSII ȘI D(OMNU)L SOCEC. — CE ZICE
NIMROD DESPRE PODAGRA MEA. — AR-
CADIA PE CÎMPUL BĂRĂGANULUI. — DE
LA MOȘ DORU, DREPT ÎN PUSTII. — LA
CONAC! — VAI DE BIETUL GOGOLÎ CE
ERA SĂ PAȚĂ!

Ai voit, amice, ca mai nainte de a o tipări;
să citesc eu, în manuscris, cartea românească ce tu ai
compus sub titlul de *Manualul vînătorului* și, dupe citire,
să-mi și dau părerea asupra-i.

Pentru atîta încredere, nu am cum să-ți mulțumesc;
dar, teamă-mi e că, acordîndu-mi *mie* o așa amicală și
lingușitoare precădere, n-ai nimerit tocmai bine, o, iscusite
vînătorule!

Oare nu știai, sau că ai uitat, cum că la vînătorie, ca și
la multe altele, eu mă pricep cam tot atîta pre cît se pri-
cepea vestitul ageamiu, carele, văzîndu-se luat în răs păr
de babele satului pentru izbînzile ce făcuse cu pușca dimi-
neața, în bătătură, se apăra în dulcea limbă a poeziei
și ținea una că!

De e curcă,
Ce se-ncurcă
La revărsatul zorilor
În calca vînătorilor?

Istoria nu adaoge mai departe dacă păgubașele s-au mul-
țumit numai cu această armonioasă desdăunare, precum,
în altă împrejurare, fusese silit să facă simigiul cel cu

tocmeala, care, pentru plăcintele mîncate, rămase bun plătit numai cu cînticelul dascălului Caracangea:

Deschide-te, punguliță,
Să plătești plăcințelele;

cînticel care, fără îndoială, este, în privința regulilor prozodice, cu mult mai prejos de ingenioasă improvizațiune a vînătorului de curci.

Vezi să nu pați și tu ca simigiul, și de unde, cu drept cuvînt, te așteptai să fii răsplătit, chiar de la început, prin laude meritate, pentru toate cercetările serioase, pentru toate observațiunile adînci, pentru toate ostenele ce ai depus în opera ta, să nu capeți de la mine decît un *encomion* fluturatic și fără temei, psalmodiat și acela pe drîng sau cîntat din frunză.

Dreptul lui Dumnezeu, în asemenea caz, și adică dacă critica mea va fi, — precum este și lesne de prevăzut, — nedemnă și nepotrivită pentru scrierea ce a provocat-o, rușinea va rămînea numai pe seama mea, căci este drept ca fiecare să poarte ponosul faptelor și ziselor sale, și nu numai vînătorii știu cum că «toată pasărea pe lume, dupe limba ei piere».

Fie acestea zise din capul locului, ca nu cumva să se întîmple ca, vreunui cititor, scîrbit îndată de urîtul precuvîntării, să-i vină răul gînd de a lepăda cartea ta din mîină, mai nainte chiar de a fi intrat în materia ei, tratată cu seriozitate și cu știință-de-cauze, de către conștiințiosul autor.

Mă grăbesc a declara că acel cititor va fi adevăratul păgubaș, căci, dacă nu știe regulile vînătoriei mai bine decît mine și voiește cu toate acestea să le învețe, el pierde cea mai bună ocaziune de a se instrui, citind o carte plăcută, în care formulele costelive ale mecanicii și rețetele grețose ale medicinei veterinarii sunt mai peste tot locul foarte binișor furișate printre o mulțime de noțiuni istorice, de povățuiri înțelepte și de fapte interesante, care pot să placă și să folosească oricărui cititor.

Ca să fii, dar, drept și să te pun îndată la adăpost despre orice neajunsuri ar putea să-ți vină dupe urma cuvîn-

telor mele, recunosc, iubite autorule, că, deși tu n-ai avut de gând, ca liricul nostru străbun Orațiu³, să arăți poeților din viitorime poteca cea bună, însă tot ai știut, chiar și în materie de vânătorie, să urmezi părinteștile lui povete, luând drept deviză tăcută a scrierei tale, faimoasele lui versuri din *Arta poetică*:

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.⁴

Îți urez ca să se poată aplica cărții tale și exametrii următorii, în care sper că d<omnu>l Socec⁵, — carele în asemenea caz ar primi desigur să-ți fie editor, — nu va fi supărat a se vedea înlocuind, chiar cu prejudiciul regulelor prozodiei latine, pe anticii domniei-sale quasi-omonimi și colegi în librărie, frații Sosii⁶ din Roma:

Hic meret aera liber Soccio; hic et mare transit
Et longum noto scriptori prorogat aevum.⁷

Dar de vreme ce, pornindu-mă a-ți vorbi despre vânătoare, mă văz fără veste pribegind pe războaiele literaturii, mulțumește-te, te rog, amice, ca, în loc de o analiză scrupuloasă a *Manualului* tău, în loc de o aprețuire a meritelor ce el va ști neapărat și cu mai bun succes să destăinuiască la ochii oamenilor de știință și de specialitate, într-un cuvânt, în loc de ceea ce mi-ai cerut, mulțumește-te, zic, să-ți spui aci numai în ce chip, cum și ce fel, imaginațiunea, sufletul și mintea mea au putut aievea să-și însușească plăcerile și farmecul artei pe care tu, cel dintâi, o predai astăzi cititorilor români, înjghebată în regule mai mult sau mai puțin riguroase.

Dacă chiar în anii tinereții, pe cînd trupul, — *la bête (vita)*, cum zice Xavier de Maistre⁷, — s-avîntă mai lesne dupe zburdările inimii, dacă pe atunci chiar, gusturile-mi stătătoare și trîndava-mi fire nu m-au iertat să deviu vîntor, apoi d-acum înainte ce speranță să-mi mai rămîină? mai ales cînd, pe toată ziua, junghiurile în picioare și podagra îmi chezășuiesc, pentru restul vieții, cea mai nevocabilă patentă de incapacitate în deprinderile sprintene și obositoare ale vîntoriei.

Vorbă curată! nici un al doilea Nimrod, vînătorul biblic⁸, nici un al doilea sfînt Hubert, vînătorul minunat al creștinilor⁹, eu unul n-am să mă fac. Trebuie să renunț cu totul la așa falnice năzuiri, și chiar dacă deasa citire a cărții tale ar aprinde în mine un asemenea dor semeț, nevoia ar cere ca să-l potolesc îndată și să mă hotărăsc a rămînea și în viitor, din ceata acelor cari, cînd văd cloșca păsînd bobocii de rață pe malul bălței, se miră zicînd:

Să fie rață? — Măsa găină!

Să fie găină? — Botul lătăreț!

Dar însă, și eu am crescut pe cîmpul Bărăganului! *Et in Arcadia*¹⁰ *ego!*¹¹ Și eu am văzut cîrdurile de dropii, cutrierînd cu pas măsurat și cu capul ațintit la pază, acele șesuri fără margine, prin care aerul, răsfirat în unde diafane sub arșița soarelui de vară, oglindește ierburile și bălăriile din depărtare și le prefăce, dinaintea vederii fermecate, în cetăți cu mii de minarele, în palate cu mii de încîntări.

Din copilărie și eu am trăit cu tîmădăienii, vînători de dropii din baștină, cari neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan, pitulați în căruțele lor acoperite cu covergi de rogojină și, mîinînd în pas alene gloabele lor de călușei, au dat roată, ore, zile și luni întregi, împrejurul falnicilor dropioi, — cărora ei le zic *mitropolii*, — sau cînd aceștia, primăvara, se întetesc în lupte amoroase, sau cînd, toamna, ei duc turmele de pui să pască țarinele înțelenite.

Eu n-am uitat nici pe răposatul Caraiman, veselul și priceputul staroste al vînătorilor tîmădăieni, carele putea să înghiță în largele sale pîntece atîtea vedre cît și o butie de la Dealul Mare, nici pe iscusitul moș Vlad, în căruța căruia ai adormit tu adesea, pe cînd el, cu ochi de vulpe, zărea creștetul delicat al dropiei mișcînd printre fulgii colilici, nici pe bietul Gheorghe Giantă, cel care, cu o rugină de pușcă pe care orice vînător ar fi azvîrlit-o în gunoi, nimerea mai bine decît altul cu o carabină ghintuită, și care pe mine, nemernicul, m-a adus de multe ori cu vînat, la conacul de amiazi.

În cartea-ți plină de regule tehnice și de învățături doctrinarii, tu vorbești, amice, cu un despreț superb despre

toate acele petreceri cinegetice, în care vînătorul n-are nevoie să umble pe jos, să caute vînatul ajutat de cîncele său și să lovească fiara sau pasărea în fugă ori în zbor. Nu tăgăduiesc; în principiu trebuie să aibi dreptate. Dar ce-i faci firei? căci mie unuia, dacă cumva mi-a plăcut vreo vînătoare, apoi a fost tocmai din acelea în care picioarele și mînele au mai puțin de lucrat.

Și-n adevăr, să ședem strîmb și să judecăm drept: oară ce desfătare vînătorească mai deplină, mai nețărnută, mai senină și mai legănată în dulci și duioase visări, poate fi pe lume decît aceea care o gustă cineva cînd, prin pustiile Bărăganului, căruța în care stă culcat abia înaintează pe căi fără de urme? Dinainte-i e spațiul nemărginit; dar valurile de iarbă, cînd înviate de o spornică verdeață, cînd ofilite sub pîrlitura soarelui, nu-i însuflă îngrijirea nestatornicului ocean. În depărtare, pe linia netedă a orizontului, se profilează, ca moșoroaie de cîrțițe uriașe, movilele, a căror urzeală e taina trecutului și podoaba pustietății. De la movila Neacșului de pe malul Ialomiții, pînă la movila Vulturului din preajma Borcei, ele stau semănate în prelargul cîmpiei, ca sentinele mute și gîrbovite subț ale lor bătrîneți. La poalele lor cuibeză vulturii cei falnici cu late pene negre, precum și cei suri al căror cioc ascuțit și aprig la pradă răsare hidos din ale lor grumazuri jupuite și golașe. E groaznic de a vedea cum aceste jivine se răped la stîrvuri și să îmbuibă cu mortăciuni, cînd prin sohaturi pică de bolșne cîte o vită din cirezi!

Dar căruța trece-n laturi de acea priveliște scîrboasă; ea înaintează încetinel și rătăcește fără de țal, dupe bunul-plac al mîrtoagelor arominde sau dupe prepusul de vînat al tîmădăianului căruțaș.

De cu zorile, atunci cînd roua stă încă animată pe firele de iarbă, ea s-a pornit de la conacul de noapte, de la coliba unchiașului *mărunt*, căruia-i duce acum *dorul* Bărăganul întreg¹², -- și tocmai cînd soarele e d-asupra amiazului, ea sosește la locul de întîlnire al vînătorilor. Mai adesea acest loc e o cruce de piatră, strîmbată din piua ei, sau un puț cu furcă, adică o groapă adîncă de unde se scoate apă cu burduful. Trebuie să fii la Paicu, în gura Bărăganului,

sau la Cornățele, în miezul lui, ca să găsești cîte o mică dumbravă de vechi tufani, sub care se adăpostesc turmele de oi la poale, iar mii și mii de cuiburi de ciori printre crăcile copacilor. În orice alt loc al Bărăganului, vînătorul nu află alt adăpost, spre a îmbruca sau a dormi ziua, decît umbra căruței sale. Dar ce vesele sunt acele întruniri de una sau două ore, în care toți își povestesc cîte izbinzi au făcut sau mai ales erau să facă, cum i-a amăgit pasărea vicleană, cum i-a purtat din loc în loc și cum, în sfîrșit, s-a făcut nevăzută în zboru-i prelungit.

După repaos, colinda prin pustii reîncepe cu aceeași plăcere. Vînătorul, împrăștiat prin somnul, prin mîncarea și prin glumele de la conac, se aprinde din nou de ispita norocului; el, cu ochii caută vînatul, cu gîndul zboară poate către alte doruri; dar simțirile-i sunt în veci deștepte; inima-i vegheată este mereu în mișcare, și urîtul fuge, fuge departe, dincolo de nestatornica zare a nemărginitei cîmpii.

Cînd soarele se pleacă spre apus, cînd murgul-serei începe a se destinde treptat preste pustii, farmecul tainic al singurătății crește și mai mult în sufletul călătorului. Un susur noptatic se înalță de pre fața pămîntului; din adierea vîntului prin ierburi, din țîrîitul greierilor, din mii de sunete ușoare și nedeslușite se naște ca o slabă suspinare ieșită din sînul obosit al naturei. Atunci, prin nălțimile văzduhului, zboară cîntînd ale lor doine, lungi șire de cocori, brîne șerpuinde de acele pasări călătore, în care divinul Dante¹³ a întrevăzut grațioasa imagine a stolului de suflete duiioase, de unde se desprinde, spre a-și deplînge răstriștea, gingașa lui Francescă¹⁴:

E come i gru van cantando lor lai,
Facendo in aer di sè lunga riga;
Così vid'io venir, traendo guai,
Ombre portate dalla detta briga.¹⁵

Dar cîte una-una, căruțele sosesc la tîrla sau la stîna unde vînătorii au să petreacă noaptea; un bordei acoperit cu paie, — trestia și șovarul sunt scumpe în Bărăgan, — cîteva saiele și olumuri pentru vite, o ceată de dulăi țepeni lătrînd cu înviersunare, și, în toată împrejmuirea, un miros

greu de oaie, de ceapă și de rachi, iată adăpostul și streaja ce le poate oferi baciul de la Rădana sau cel de la Renciu. Din acestea câtă vînătorii să-și întocmească culcuș și cină, dacă cumva n-au avut grijă a-și aduce așternut și merinde în căruțe. Pe cînd însă, pe sub șure și la vatra bordeiului, ospățul și paturile se gătesc, dupe cum pe fiecare-l taie capul, limbile se desmoțesc și, prin glume, prin rîsuri cu hohote, ele răscumpără lungile ore de tăcere ale zilei.

Spune tu ce vei voi despre superioritatea vînătorii cu prepelicarul și despre plăcerile inteligente și alese ce resimte omul în unica societate a unui cîne dresat dupe regulile artei; cît despre mine, eu rămîi tot bine încredințat că cele mai dulci mulțumiri ale vînătorii sunt acelea în care trupul nu se află osîndit la pedeapsa jidovului rătăcitor¹⁶, și apoi încă acele care izbucnesc cu veselie printre niște buni tovarăși, întruniți la un loc dupe o zi petrecută în emoțiuni izolate.

*Dar chiar și în căruță, vînatul obosește
Și dup-o cină scurtă și somnul a sosit.¹⁷*

Vînători și căruțași, mîrtoage și dulăi, culcați toți la pămînt, dorm acum duși, la tîrlă!... «Singure, stelele nopței se uită de pe cer la dînșii; ei aud cu urechile toată acea nenumărată lume de insecte ce se strecoară prin ierburi, țiuind, scîrțîind, fluierînd, șuierînd, și toate acele mii de glasuri se-nalță cu răsunet potolit în tăria nopții, se limpezese în aerul ei răcoros și leagănă în somnie auzul lor aromit. Cînd însă vreunul se deșteaptă și clipește ochii, cîmpia i se înfățișează luminată de scînteiele strălucitoare ale licuricilor; uneori cerul se încinge pe alocurea, în depărtare, de o vîlvoare roșatică, provenită din pîrjol, și un stol întunecos de pasări se strecoară prin noapte...»

Mă opresc, căci mi se pare că, fără știrea lui Dumnezeu și a cititorilor, am început să traduc descrierea stepii malorosiene, una din paginile cele mai minunate din minunatul romanț istoric *Taras Bulba* de N. Gogol¹⁸, scriitor rus, carele, de nu mă-nșel, a scris, el mai întîi, pe rusește, comedia *Revizorul general*. Aș transcrie aci cu plăcere toată acea încîntătoare descripțiune; ca și Gogol, într-o pornire

de dragăstos necaz, aş sfîrşi şi eu zicînd: «Dracul să vă ia, cîmpiilor, că mult sunteţi frumoase!»¹⁹ Dar atunci ce s-ar mai alege din descrierea Bărăganului, pe care m-am încercat a o face eu româneşte?

Las dar pe Gogolî într-ale sale, că mi-e teamă să nu mă prea dea de ruşine...

Dar ce făcui, vai de mine! Am uitat cu totul că este acum admis în radicalele principii de suprem şi absolut patriotism român că, de vreme ce muscalii trebuiesc în genere priviţi ca inimici şi răuvoitori ai naţionalităţii noastre, să ne dispensăm cu totul de a numi, ba chiar să ne şi impunem datoria de a desfigura pe autorii lor, de cîte ori binevoim a-i traduce, a-i imita sau a-i localiza. Prin aceasta chiar le facem prea multă onoare!

Vous leur fîtes, seigneur,
En les croquant, beaucoup d'honneur!²⁰

II

ȚIGANII DE ZESTRE. — GRIVES EN
CAISSE. — DISERTAȚIUNE FILOLOGICĂ,
ÎMBÎCSITĂ CU ERUDIȚIUNE. — 1. 000
GALBENI VENIT PE AN. — GRAURII ȘTIU
FRANȚUZEȘTE MAI BINE DECÎT D<OM-
NU>L LITTRÉ! — DIN FABULELE LUI LA
FONTAINE PÎNĂ ÎN PĂDURILE RUSIEI.
— «AMĂRÎTA TURTUREA, OF! SĂRMANA.
VAI DE EA!»

Eram băiat de vreo treisprezece ani cînd am învățat să dau cu pușca; — mărturisesc însă că de atunci n-am mai făcut nici un progres în această artă; ba chiar aş putea zice din contră! — Însoțisem pe tată-meu la băile de la Balta Albă, unde se adunase în acel an sarea și marea, precum a și povestit-o cu atîta spirit d<omnu>l V. Alecsandri¹, pe carele atunci, acolo, pentru prima oară l-am zărit,

domnia-lui tinăr, vesel, și încă de atunci cunoscut prin farmecul neaoș românesc al muzei ce-l inspiră, eu, copilul, crezînd că tot ce zboară se mănîncă.

Locuiam într-un sat de pe malul stîng al Buzăului, la Grădiștea, tot într-o casă cu bătrînul colonel Enghel, acela carele, prin buna sa inimă, prin vioiciunea glumeață a caracterului său și prin pocita șocăție a vorbirii saleromânești, a lăsat plăcute și vesele suvenire printre subordonații lui, acum toți veterani ai oștirii; polcovnicul Enghel, care, luînd de soție pe o cocoană romăncă a cărei bogată zestre coprîndea o laie de robi țigani, zicea nevastei, de cîte ori se întîmpla să moară vreunul din acești nenorociți: «Plînci Anicuța-l meu! a murit la dine un sestre!»

Colonelul Enghel îmi dăruie o pușcă cu două țeve, scurtă și ușoară, croită și cumpănită chiar dupe trupul și dupe puterile mele; el mă și învătă cum s-o împlu, cum să ochesc și cum să trag. De aci înainte, vai și amar de bietele vrăbii de pe garduri! Pe toată ziua stricam într-însele cîte un corn de praf și cîte o pungă de alice; dar apoi și ce pilafuri ne gătea la masă meșterul-bucătar, *sestre al cocoanei Anicuțe*.²

Mi se pare că întru atîta se cam mărginesc foile de dafin ce am putut culege în cariera mea cinegetică. Vezi bine că cu dînsele nu s-ar putea găti nici măcar *ialnia de mistreț*, pe care tu o descrii în cartea ta.

D-aș fi mai lăduros din fire, — și nefiind astfel, iată o puternică dovadă că nu sunt și nu pot să fiu bun vînător, nici măcar ca amicul Budurof! — d-aș fi, zic, mai lăduros, aș putea să adaog că, tot pe malurile Bălței Albe, m-am încercat a da și-n ciovlice de cele moțate, care se tot cletină în aer și pe uscat, strigînd ca puii de jidan de pe ulițe: «kibrit! kibrit!»; am ochit adesea și în

Ciocîrlia cea voioasă ce-n văzduh se legăna³;

ba unde pui că am cutezat a trage cu pușca și-n cîrdurile de giște sălbatice ce trec mereu cu grămada d-a lungul Buzăului!

De nu m-ar fi oprit văcarul satului, aș fi nimerit desigur și cîte un graure din cei cari zboară printre vitele din

circadă și, împreună cu ciorile, se cocoțează jucînd pe spinarea boilor, cari, cu o filosofică nepăsare, rabdă așa batjocure. Oare ce vor fi zicînd boii, în mintea lor, despre acele obraznice păsăruice? Și ce gînduri vor fi rumegînd ei, cînd se simt într-astfel călcați sub picioare? Mare e limba boului, păcat că nu poate grăi!

Nu știu însă cum și ce fel ne aduse vorba a pomeni despre grauri, și aci, iartă-mă, amice autorule, să te ții de rău fiindcă, în cartea ta, n-ai spus nimic despre acest vînat, și mai cu seamă despre o altă pasăre, pe care mulți la noi o confundă cu graurele, din cauză că ea poartă pe franțuzește, un nume ce s-ar crede că corespunde cu al acestuia.

Du-te într-o dimineată la Capșa⁴ și spune-i să-ți facă pentru dejun, un paștet din cele ce se cheamă *Pâté de grives*⁵; apoi, a doua zi la masă, cere la Hugues⁶ să-ți gătească o mîncare, ce ți se va prezenta într-o gîngașă cutioară de hîrtie velină albă, sub numirea de *Grives en caisse*⁷.

Dupe ce vei mîncă, o să simți fără îndoială o muștrare de cuget pentru că ai trecut cu vederea și ai nesocotit vînatul numit *grives*, iar, dupe cum se crede, pe românește, *sturzi* și *cocoșari* (?).

Aci vrînd-nevrînd trebuie să mă urmezi, — și aceasta ții va fi pedeapsa, — într-o lungă controversă, în care filologia are să se amestece cu istoria naturală, și să facă un talmeș-balmeș pre cît se va putea mai doct și mai erudit. Bagă de seamă că ai a face cu un membru al Academiei⁸!

Romanii, — noi, strănepoții lui Traian, începem totdeauna de la romani, — romanii cunoșteau, printre altele multe, și aceste două specii de păsărele și le prețuiau dupe dreapta lor valoare; unora le zicea *turdus*, și altora *sturnus*.

Turdi erau un soi de păsări foarte lăudat de gastronomii noștri străbuni. Poetul Marțial⁹, — pe care însă Traian nu-l prea făcea haz, — zice că, dupe părerea lui, dintre păsări, cea mai bună de mîncare este *turdus*, iar dintre patrupede, iepurele.

Inter aves turdus, si quis me iudice certet,

Inter quadrupedes, mattea prima lepus.¹⁰

Fie cum zice Marțial în privința pasării! dar cît despre iepure, să mă ierte domnia-lui; eu ții cu tata Traian și

nu aprob zisele poetului. Ba încă, de nu mi-ar fi rușine să vorbesc românește cam în felul *Frantzozitelor* răposatului Costache Facca¹¹, cele cu «mantela *l'amour-sans-fin*»¹², aș potrivi aci, — și nu fără oarecare iscusință, — vorba românului: «*Departe griva* (adică *la grive*) de iepure!»¹³

Orațiu însă se arată și mai entuziasmat în privința *turdilor* și, zău, nu se miră că unii-și mănâncă averea ducînd la *turdi* grași, căci nimic, zice el, nu este mai bun:

Non, hercule, miror
Aiebat, si qui comedunt bona, cum sit obeso
Nil melius turdo.....¹⁴

Terențiu Varrone¹⁵, în cartea sa despre agronomie, ne vorbește pre larg despre creșterea și îngrășarea acestui soi de păsări, în case înadins clădite pentru zburătoare, *ornithon*, pe care le descrie cu de-amăruntul, și mai adaogă cum că o mătușă a lui avea la vila sa de pe Via Salaria¹⁶, în Țara Sabină¹⁷, la 24 mile de Roma, un asemenea *ornithon*, din care vindea pe tot anul cinci mii de *turdi*, câte trei dinari unul; ceea ce-i producea un venit anual de 60.000 sesterții, adică, pe banii de acum, 12.000 lei noi.¹⁸

Ce stăm de ne mai gîndim, amice? Hai să căutăm a prinde *turdi* și să ne asigurăm dintr-înșii o mie de galbeni pe an, ca mătușa lui Terențiu Varrone.

Dar unde să-i găsim? Iată dificultatea.

Adevărul e că naturalistul latin Pliniu¹⁹ ne spune că *turdi*, precum și *merulae* (mierlele) și *sturni* (graurii), fără de a-și schimba penele, se duc prin țări vecine, și că iarna sunt foarte mulți *turdi* în Germania.²⁰

Naturaliștii moderni, și în capul lor vestitul Buffon²¹, duc ce constată că pasărea numită de latini *turdus*, poartă, în limba franceză, numirea generică de *grive*, și că ea se aseamănă cu mierla, din care însă diferă la pene prin niște pete regulate ce ea are întotdeauna pe piept, împarte acest soi de volatile în patru specii, numite franțuzește: *grive* propriu-zisă, *draine*, care este mai mare la trup decît toate, *litorne* și *mauvis*. Aceste două din urmă sunt cele mai preferabile la mîncare.

Diferitele specii, precum și varietățile lor, se disting prin mărime, prin coloritul penelor și chiar prin unele năravuri; dar, în genere, aceste păsări sunt sălbatice, puțin jucătoare, mai mult triste; ele viețuiesc izolate; cuiburile lor sunt foarte curat clădite, și oușoarele lor, frumos colorate albastru sau verde. Ele trăiesc în țările despre nord și vin mai cu seamă către toamnă în părțile meridionale. Sunt foarte mîncăcioase; însuși Orațiu ne-o atestă:

Amite levi rara tendit retia,
Turdus edacibus dolos...²³

și le place cu deosebire strugurii, cauză pentru care francezii au și creat zicătoarea: «*soûl comme une grive*»²³, ce se aplică celor cari la noi au furat lulcaua neamțului.

În cetatea Dantzig²⁴ din Prusia se consumă pe an ca la 90.000 păsări din specia celor numite *mauvis*; cele zise *litorne* ierneckă în Austria de Jos²⁵ și în Polonia²⁶; iar în unele părți ale acestei ultime țări, cîtimea speciei *grive* este așa de considerabilă, încît se prind fără număr și se transportă luntri pline, încărcate cu de acest vînat.

Dacă ele însă se află așa de multe prin ținuturi vecine cu noi, prin Polonia și Austria; dacă, ducînd dorul viței, ele se nasc cu grămada în împărăția hămeiului și a berei, este oare prin puțință ca, flămînzite, să nu fi însemnat ele încă de mult prin aer, căile pe unde, în timpul de acum, avea să ne calce, cu fier și cu foc, năpastia consorțiilor nemțești? Despre acești noi *bumbașiri* ai țarei, știm cu prisos ce soi de pasăre sunt, și numele lor le cunoaștem mai cu prisos de cum am dori²⁷; cu mult mai greu ne vine de a ni-meri pe acela mai puțin ilustru al împenașilor lor compatrioți.

Am consultat pentru aceasta, toate dicționarele noastre, chiar și pe cel făcut sub numele Societății Academice Române ²⁸, și iată tot ce am putut alege, mai cu seamă din *Vocabulariul franceso-românesc* al d<omni>lor P. Poenaru, F. Aron și G. Hill:

Grive se zice pe românește *Sturz*;

Draine se cheamă în limba noastră *Cocoșari*;

Litorne este un fel de *Cocoșar*, cu capul cenușiu,
și *Mauvis* este un fel de *Sturz*.²⁹

Autorii Dicționarului Academic nu înscriu cuvântul *cocosiariu*; — poate că nu va fi de origină latină? Cît despre *sturdii*, încă nu au ajuns la litera S.³⁰

Într-un cuvînt, *la grive*, pe latinește *turdus*, nu este cîtuși de puțin *graurele* românesc, cu toate că, judecînd dupe asemuirea lor, aceste două numiri par a fi rudite.

D<omnu>l Littré³¹, în monumentalul său dicționar al limbei franceze, nu știe ce origină să dea cuvîntului *grive*. Oare acest nume nu va fi el derivat din adjectivul latin *gravis*, — greu, gras, — pe care îl găsim calificînd pe *turdi*, în următorul vers al lui Marțial:

*Sylva graves turdos exagitata dedit*³²?

Aceasta ar fi o derivațiune în formă de synecdoche, către care s-ar alipi, ca o metonomie, denumirea românească de *graure*, dată unei alte păsări, pe care tot Marțial o pune în opozițiune cu *turdi* îngrășați cu măsline din Picenum³³:

Si mihi Picena turdos palleret oliva,

Nunc sturnos inopes.....³⁴

Despre *sturni* nu s-a prea zis mult bine; Marțial, dupe cum văzurăm, îi declară buni de nimic, *inopes*. Pliniu³⁵ vorbește numai de obiceiul lor de a zbura în cîrduri rotunde, îndesați unii într-alții. Și mai mult insistă asupra acestei particularități Buffon, arătînd că, în zburarea lor răpede și zgomotoasă, graurii par a fi supuși la o tactică ce se exercită cu o disciplină militară, sub ordinele unui șef. Chiar și Dante a luat furtunosul zbor al graurilor, grămădiți în stol larg și plin, drept termen de comparațiune, ca să descrie, în versuri nemuritoare, cum spiritele nenorocite sunt purtate fără repaos, de suflarea vijeliilor infernale:

E come gli stornei ne portan l'ali

Nel freddo tempo, a schiera larga e piena,

Così quel fiato gli spiriti mali

Di qua, di là, di giù, di su li mena;
Nulla speranza gli conforta mai,
Non che di posa, ma di minor pena.⁹⁶

Nu rămîne îndoială că *stornei* lui Dante, *les étourneaux* ai lui Buffon și *sturni* lui Pliniu și lui Marțial sunt grauri noștri, cu penele negricioase și presărate cu pete albe sau sure, cari trăiesc în Europa, — din fundul Șvediei⁹⁷ pînă în insula Malta, și chiar în Africa, pînă la Capul Bunei-Speranțe, — cari, dupe ce, în luna lui iunie, și-au clocit ouăle lor cenușii, în cuiburi străine sau în scorburile de copaci, se adună de petrec în stoluri, dorm noaptea în stof, se ciorovăiesc seara și dimineața, se scoală toți deodată cu mare volbură și trec răpede, ca un nor negru îndesat, se amestecă printre porumbici și printre ciori, se domolesc bine în colivie, ba chiar, dacă îi pui în pension, învață franțuzește, pronunțînd gras litera *r*, întocmai ca la Paris.

Se vede că Buffon, — o spune însuși, — a auzit grauri vorbind nemțește, latinește, elinește și alte limbi; cît despre mine, n-am avut parte a constata *de visu et auditu*⁹⁸, talentele poliglote ale acestui interesant neam de păsări. Atît nu mai pot zice despre dînsul, că desprețul cu care îl tratează intrigantul acela de Marțial, declarîndu-l bun-de-a-nimica, — *inopes*, — mă îndeamnă și mai mult a lua în antipatie pe acest poet servil și demoralizat, urmînd și întru aceasta, exemplul dat de augustul meu strămoș, Marcu Ulpie Traian.

Eu, de cîte ori mi s-a întîmplat să mănînc grauri, — adică *sturni* latinești, ori *étourneaux* francezi, și nu *sturzi* românești, sau *grives* franțuzești, — le-am găsit un gust foarte bun și mai ales un miros de vînat din cele mai plăcute. Nu căuta dar la cele ce zic autorii, și, cînd vei da peste stoluri de grauri, împușcă fără dispreț cît vei putea mai mulți. Poți fi încredințat că eu unul îți voi rămînea tare recunoscător pentru peșcheș!

Dacă cumva acum te simți cam obosit de lunga digresiune zoologico-filologică prin care am răzbunat de nepăsarea ta, pe *sturzi*, pe *cocoșari* și pe *grauri*, apoi tot mai tartă-mă să adaog vreo două-trei cuvinte în materii ana-

loage, adică să-ți fac câteva întrebări, și apoi, zău, vă dan pace și ție și neamului păsăresc.

Mai întâi, te rog spune-mi dacă știi sau nu știi ce soi de zburătoare este *grangurul*? Am auzit de la unii, — și așa dori să aflu dacă aceia nu se înșală, — că păsăruica astfel numită este chiar acel vrăbete grăsun care se îndoață cu fructe de prin grădini, *emeriza hortulanus*, și care cu drept cuvânt este socotit în Franția ca una din cele mai delicate îmbucături ornitologice.³⁹ Abia expus la dogoreala jaraticului, el se preface într-o sărmăluță de grăsime profumată. Gîndindu-mă la ele, așa vrea să fiu și eu printre oaspeții șoarecelui din La Fontaine:

Autrefois le rat de ville
Invita le rat des champs,
D'une façon fort civile,
À des reliefs d'ortolans.⁴⁰

Trec la a doua întrebare. Pentru ce, rogu-te, n-ai spus nici măcar un cuvînt despre o altă pasăre de pădure care, deși e cam rară la noi, însă este privită pretutindeni ca unul din cele mai delicate vînături? Francezii îi zic *gêlinotte*; germanii, *Haselhuhn* (adică «găină de alune»); rușii, — îți amintesc numele-i rusesc, fiindcă pădurile de brad și de mesteacăn ale Rusiei sunt pline de această prețioasă zburătoare, — rușii o numesc *reapcik*; iar la noi, ea se cheamă... cum se va fi chemînd?... Știu de sigur că în județele de munte ale Moldovei, unde vînătorii le pîndesc pe mușchiul cel verde de la tulpina brazilor, acele pasări, mai mari decît un sitar și împodobite cu sprîncene roșii ca cocoșii sălbatici, poartă numele de *ierunci*. Dar dincoace de Milcov, cum le zice? găinușe sălbatice? găinușe de alun?...?

Cînd divinul cîntăreț al *Divinei Comedii*, călăuzit de maestrul său Virgil⁴¹, ajunge în cercul acela din Infern unde erau muncite, de o aprigă și neimblînzită furtună, sufletele păcătoase ale muritorilor cari, aci pre pămînt, dînd uitării sănătoasele dar asprele legi ale înțelepciunii, își petrecuse viața în desmierdări lumești,

a così fatto tormento
Eran dannati i peccator carnali,
Che la ragion sommettono al talento⁴²,

atunci poetul nu află, în puternica sa închipuire, alte imagini mai potrivite spre a descrie pe acei nenorociți, decît a-i asemui, cînd cu șire lungi de melancolici cocori, cînd cu stoluri zăpăcite de grauri, cînd, în fine, cu amoroase porumbițe care, chemate de dorință, cu aripile întinse și-ncredate, zboară către dulcele lor cuib, purtate prin aer de dorul ce le-ncege:

Quali colombe dal disio chiamate,
Con l'ali aperte e ferme, al dolce nido
Volan per l'aer dal voler portate⁴³.

Răpită de armonia acestor suave versuri, ciripite în dulcea limbă toscană⁴⁴, inima se avîntă și dînsa pe urmele amoroase ale pasării ușoare; ochiul o însoțește prin spațiu; gîndul se răsfătă în desfătările acelui cuib dorit!

Dar colo, subț adîncul frunziș al codrului, stă pitit vînătorul, cu ochiul țintit la pradă, cu brațul ager la trăgaci. Blînda turturică a sosit, amețită de bucurie, aproape de soțul ei; ea s-a pus alături cu dînsul pe o cracă verde a stejarului; gungunind, ea își scutură aripile și-și încovoie gîșă argintie. Soarele de amiază varsă emanațiuni voluptoase de căldură în rariștea pădurii și subț umbra copacilor; razele lui se strecoară luminoase printre frunze și scîlipesc ca aurul pe undele limpezi ale pîrîului. Totul în fire e liniște, tăcere, dor și speranță; totul, pentru norocita pîreche, plutește în visuri de plăcere, în farmec amoros! Cu gîndul, ea soarbe poate o eternitate de fericiri!

Dar deodată un pocnet fatal răsună; echo îi răspunde de prin toate adîncimile codrului trezit. O sărmană pîsărică a picat moartă sub stejar. Vînătorul vesel o azvîrlă sîngerată în tolba sa. Dar soția turturică, cea care, vai! a rămas cu zile,

Cît trăiește, tot jălește
Și nu se mai însoțește!

Trece prin flori, prin livele,
Nu se uită, nici nu vede.

Și cînd șade cîteodată,
Tot pe ramură uscată;
Umblă prin dumbrav-adîncă;
Nici nu bea, nici nu mănîncă.

Unde vede apa rece,
Ea o turbură și trece;
Unde e apa mai rea,
O mai turbură și bea.

Trece prin pădurea verde
Și se duce de se pierde;
Zboară pînă de tot cade,
Dar pe lemn verde nu șade.

Unde vede vînătorul,
Acolo o duce dorul,
Ca s-o vază, s-o lovească,
Să nu se mai pedepsească!

De vreme ce tu, autor al *Manualului* de vînătoare, n-ai socotit de cuviință a număra și turturica printre pasările de vînat, eu am dat cuvîntul răposatului întru fericire, marcelul ban Ienăchiță Văcărescu⁴⁵, ca să răzbune de a ta uitare pe aceste dulci și fragede zburătoare. Totodată grațioasa și jalnica elegie a vechiului poet român îmi va servi drept orațiune funebră pentru tot vînatul împenat, asupra căruia m-am întins, — mi se pare, — cam foarte peste măsură.

Pînă aci dar cu pasările bune de împușcat și bune de mîncat! Să le fie țărîna, — adică nu... să le fie mai bine carnea ușoară stomacului, și apoi vecînica lor pomenire!

PENTRU CE POETUL LUCREȚIU ȘTIE
 MAI BINE SEAMA CÎRMUIRII DECÎT STĂ-
 PÎNIREA NOASTRĂ. — CHIAU! CHIAU!
 PRIN PĂDURE. — UNDE NE ACĂȚĂM DE
 COADA CÎNELUI. — BRAȘOAVE ȘI PALA-
 VRE VÎNĂTOREȘTI. — DE CE VULPEA ARE
 COADA LUNGĂ, ȘI URSUL N-ARE DELOC.

În toate țările ce se bucură de legiuri
 înțelepte și prevăzătoare, pe care le și pune în lucrare o
 sistemă de administrațiune regulată ca ceasornicul, prin
 toate acele țări, vine un moment al anului cînd dodată
 vînătoarea se închide. Atunci cîteva luni d-a rîndul nu mai
 auzi nici prin holde, nici prin crînguri, pocnetul ierbei de
 pușcă și şuierătura alicelor; atunci se dă recreațiuni și
 vacanții vînatului, iar vînătorilor li se impune pedeapsa
 poprelei.

La noi pînă acum nici legea nu prevede nimic, dar nici
 înalta oblăduire nu simte trebuința de a se amesteca în
 traiul, mai mult sau mai puțin turburat, al lighioanelor
 sălbatice; ea deocamdată se mulțumește a *regularisi* vitele
 cu patru, și mai ales pe cele cu două picioare.

Astfel stînd lucrurile în patria ucenicilor tăi, pentru
 ce, o, tu, dascăle de vînătorie sistematică și rațională, n-ai
 suplini lipsa legii și nepăsarea cîrmuitoarească, dînd
 oarecare povește în privința timpului cînd se cuvine ca
 vînătorul să-și pună pușca și pofta în cui și să dea nevi-
 novaților săi adversari un răgaz ce, în curînd, îi va asi-
 gura, tot lui, o mai spornică și mai dăinuitoare izbîndă?
 Spune adevărat! cîteva cuvinte asupra acestui punct n-ar
 fi fost ele oare foarte la locul lor în *Manualul* tău de vînă-
 torie?

Bag însă de seamă că deviu din ce în ce mai exigent
 și că nu fac alta decît a scoate mereu la mărunte ponoase
 cărții tale. Sunt sigur că, de cînd citești aceste lungi pagini
 fără șir, ai zis mii de ori pînă acum: «Lipsă-mi de aseme-

nea critică, unde se vorbește mai mult de ceea ce nu mi-a plăcut sau n-am socotit de trebuință a le spune!»

Știi însă că sunt tot felul de firi pe lume. Când, spre exemplu, dai unui om flămînd un prînz cu care își poate foarte bine potoli foamea, mîncînd tot lucruri simple, dar sănătoase și curat gătite, e învederat că nu se cade ca el să ceară mai mult. Dar dacă acel om este lacom din fire și mai ales dacă are gusturi răsfățate, el o să se tot plîngă că nu i-ai dat mezelicuri și trufandale, prăjituri și zaharicale; o să pretinză că, în loc de carne de vacă, ar fi trebuit să-i prezenți dobe de mistreț și chebapuri de căprioară, în loc de pui de găină fripți, prepelițe tăvălite în mălai și bicați prăjiți în mustul lor.

Socotește că tot cam așa fac și eu cu *Manualul* tău; cerînd poate prisos acolo unde se află ceea ce este de neapărată trebuință, și, în puterea prieteniei, iartă-mi aceste nazuri de lăcomie literară.

Dă-mi dar voie să mă întorc iar la vorba de mai nainte și să arăt, în cîteva cuvinte, cauzele ce trebuie să îndemne pe vînătorul înțelept a curma, pentru un moment, isprăvile sale. Dar de vreme ce tu nu ai voit a spune acele cauze, mie mi-e teamă că eu nu voi putea; de aceea, ca să scăpăm amîndoi cu fața curată, hai să facem loc aci între noi, poetului Lucrețiu¹, pentru ca, în versuri turnate ca de bronz, precum erau și legile Romei, să invoace el, în favoarea naturii aprinsă de dor, pe născătoarea spornicei ginte romane, pe desmierdătoarea zeilor și a oamenilor, pe antica Vinere², fecunda și neobosita prenoitoare a semințiilor lumești:

Născătoare a gîntei lui Eneu³, voluptate a oamenilor și a zeilor, spornică Vinere! tu, care sub stelele lucinde ale cerului, împoporezi marca cea plutitoare și pămîntul cel roditor, prin tine tot neamul viețuitoarelor concepe și se naște spre a vedea lumina soarelui. Dinaintea ta, zeiță, dinaintea ta și la a ta sosire fug vînturile și norii de pre cer; sub tine, pămîntul împestrițat așterne flori drăgălașe; ție-ți zîmbesc valurile mării, și cerul, înseninat de tine, lucește de o lumină preste tot împrăștiată. Căci îndată ce primăvara deschide șirul frumoaselor zile și îndată ce suflările înstrunate ale Zefirului reîncep a deștepta puterile fecundării, mai întîi zburătoarele, cu inima străpunsă de a ta virtute, vestesc, o, zeiță, a ta venire; apoi turmele îndirjite saltă cu veselie prin pășuni și străbat înot râpezile riuri; astfel, aprinsă de frumusețea și de

farmecele tale, toată firea însuflețită te urmează cu înfocare pe tine, oriunde tu o mini a se duce. De aceea prin mări și prin munți, prin apele volburoase, prin locuințele frunzoase ale pasărilor și prin cîmpiile înverzite, suflînd tuturor în piept o dulce iubire, tu faci ca cu plăcere să se înmulțească în etern generațiunile lumii⁴.

Așadar, cînd sosește primăvara, amice vînătorule, îndură-te și tu, și lasă gingașei Vineri și dulcelor ei desmierdări, întreagă domnirea lumii. N-ai avut tu oare timp îndestul ca să răspîndești groază și moarte prin cînguri și pe cîmpii? Chiar pe această zăpadă ce se topește acum sub adierea încropită a zefirului primăvărat, n-au fost oare tipărite urme încrucișate ale copoilor, gonind prin pădure iepurile fricos și vulpea vicleană, cari, fiecare dupe firea sa, se silesc a-și minți gonacii și a încurca dîra lor printre tulpinele despuiete? Dar Braica, Grivei și Dudaș, cu botul la pămînt, cu urechile blegite, cu coada întinsă, aleargă fără îndurare, și cu glasul lor spăimîntă fiara prin toate cotiturile ei. Lătrătura lor chelălăită, cînd mai apropiată, cînd apoi pierdută prin atmosfera rărită de ger, răsună cu o ciudată monotonie la urechile vînătorului, încremenit pe locu-i de pîndă. Nu știu ce coardă misterioasă a inimei zbîrnîie la acea sălbatică armonie! Cînd copoii vestesc apropierea vînatului, nerăbdarea îl face să tresară mai mult decît frigul. Cu ochiul pironit către partea unde s-aude lătratul, el așteaptă, ispitește, caută, măsoară luciul zăpezei fără de cărare; iar cînd dodată s-arată șoldanul cu urechile ciulite sau vulpea cu coada tîrîș, ca într-un fulger el ia pușca la cătare și trage!

.....

Pe cînd eram ajuns aci cu scrisul, fusei întrerupt de fetița mea, care venea în fuga mare să-mi aducă o veste ce o înveselise foarte; mergînd în curte ca să se joace cu Capișoana, cățeaua, a găsit-o culcată pe un mindir de paie și avînd împrejurul ei o grămadă de cățeluși, mici cît pumnul și orbi ca sobolii. Erau unsprezece bursucci, cari se zvîrcoleau, chițăind și mierlăind, sub ugerul mamei, unii negri, alții murgi și alții bălțați. A trebuit, negreșit, ca, dintr-o așa de numeroasă prăsilă, să fac și partea engherului. Aci dar, în alegerea cățeilor cu drept de viață, am avut ocaziunea de a pune îndată în aplicare învăța-

turile și povețele ce se găsesc în cartea ta; am oprit dar căteți «cari aveau cap mai mare, bot mai larg, nări mai deschise, urechi mai subțiri și mai bine croite, piept mai lat, picioare mai lungi, coadă mai groasă la rădăcină și mai subțire la vîrf».

Îți mărturisesc, amice, că în privința acestei ultime recomandățiuni, — cu toată încrederea ce am în cunoștințele-ți și în experiența-ți cinopedice, — rămăsei pe gînduri, întrebîndu-mă ce fel de influență vor fi avînd grosimea și forma coadei asupra facultăților intelectuale și fizice ale unui cîne. Așadar acest apendice al șirei spinărei are și el o însemnătate etică în natură, și prin urmare filosoful comunist și falansterian Ch. Fourier știa ce spune, cînd pretindea că omul, spre a fi perfect, ar trebui să aibă la spate o coadă cu un ochi la vîrf?⁵

Alții, din contra, au așteptat de la scurtarea coadei, chiar și la animale, efecte estetice pentru acestea, — dovedă caii englezești, cărora li se taie coada pentru frumusețe, — ba chiar și efecte moralizatoare pentru omenire; căci, spre exemplu, Plutarh⁶ ne spune că frumosul, răsfățatul și zburdalnicul Alcibiad⁷, floarea calebilor din Atena, tăie într-o zi coada cea frumoasă a unui cîne minunat, pe care-l cumpăraseră cu șaptezeci de mine (vreo 6.500 lei noi), numai pentru ca, dînd de vorbă concetățenilor săi asupra acestei nevinovate nebunii a lui, să-i oprească de a cîrți despre dînsul alte lucruri mai rele⁸.

Apoi mai este încă și o vorbă românească: «*Coadă lungă, minte scurtă!*», zicătoare nesocotită a poporului, pe care adesea o dă de minciună și femeia cu lungi plete și vulpea cea lung-codată.

Dar dintr-una într-alta, vorbind despre coadă, despre vînători și despre vulpe, îmi aduseci aminte o poveste pe care am auzit-o adeseaori, pe cînd eram copil, spuînd-o un bătrîn vînător, căruia îi plăcea să glumească cu tovarășii săi.

Dacă cumva vrei să dormi și nu-ți vine de sineși somnul, apoi pune capul pe pernă și ascultă:

A fost odată ca niciodată, — dacă n-ar fi, nu s-ar povesti, — pe cînd se potcovea puricele... și celelalte... și celelalte.

A fost odată un vînător care, de cîte ori mergea la vînătoare, avea obicei să ia cu dînsul pe slujitorul său, iar cînd se întorcea înapoi, povestea cui vrea să-l asculte o mulțime de întîmplări minunate, care de cînd lumea nu trecuse nimenui nici măcar prin vis, și, la toate aceste basne, nu lipsea niciodată de a aduce ca martor pe biată slugă, adevărat om al lui Dumnezeu.

Azi așa, mine așa, pînă cînd într-o zi, acesta, sătul de a face mereu de pomană meseria ticăloasă de martor mincinos, își ceru seama de la stăpîn și voi cu tot dinadinsul ca să-și ia ziua-bună de la el.

Stăpînul stăruie ca să afle pricina acestei neașteptate hotărîri, și, cu vorbe blinde, îl întrebă:

— Oare nu te mulțumești cu simbria ta și cu traiul ce ai în casă la mine, de vrei să mă lași?

— Să nu păcătuiesc, cocoane, — îi răspunse slujitorul; — toate sunt bune la domnia-ta. D<umne>zeu să-ți dea tot bine! Dar să-ți spui curat, și să nu-ți fie cu supărare: uite, mă muștră cugetul de atîtea dovezi mincinoase ce-mi ceri să dau pe toată ziua, cînd începi, — adică să fie cu fertăciune, — cînd începi a tăia la palavre vînătorești. E păcat de Dumnezeu, cocoane, să mă afundez eu cu totul în focul Gheenei și să port eu, săracul de mine, tot ponusul păcatelor cu care domnia-ta îți încarci de bună-voie sufletul. Lasă-mă mai bine să mă duc cu Dumnezeu!

Așa vorbi servitorul, și stăpînul se puse pe gînduri; dar fiindcă el cunoștea prețul unei slugi drepte și credincioase, se răzgîndi bine și-i răspunse într-astfel:

— Ia ascultă, băiete! Văz că tu ești om cu frica lui Dumnezeu. Rămii la mine și ajută-mă ca să mă dezbar de pîrdalnicul meu de nărav. Crede-mă, nici eu n-aș voi să spun ceea ce nu prea este tocmai adevărul; dar ce să-i faci năravului? Mă ia gura pe dinainte. Așadar, să facem cum e mai bine; să facem între noi o învoială, ca să scap și eu de așa urît cusur, să rămii și tu împăcat cu sufletul. Cînd mă voi afla în vreo adunare, tu să stai la spatele meu, și cît vei auzi că încep a croi cîte una mai deocheată, tu să mă tragi de mînica hainei, căci eu îndată voi îndrepta-o dupe ființa adevărului.

Așa spuseră și așa rămase să fie.

Peste câteva zile, șezînd la masă cu alții, vînătorul începu să povestească că la o vînătoare la care fusese de curînd, i-a ieșit înaintea o vulpe, care avea o coadă, o coadă lungă, lungă cel puțin de cinci stînjeni!!!

Pe cînd, în focul povestirii, el rostea acestea cu cea mai deplină încredințare, ca și cînd lucrul ar fi fost întocmai după cum îl spunea, deodată se simți tras pe dindărăt, de minica surtucului. Își aduse aminte de tocmeala cu slujitorul; își luă vorba înapoi și, îndreptîndu-se că, în înfierbințele vînătoarii, nu va fi văzut tocmai bine, reduse coada vulpei pînă la vreo doi stînjeni.

O nouă smînceală de haină îl făcu s-o mai scurteze cu un stînjen.

La a treia, o cionti pînă la doi coți.

Simțind încă și acum efectele restrictive ale conștiinței servitorului, se înduplecă a mai reteza din coada vulpei:

— Doi coți întocmai nu va fi fost, — zise el asudînd, — dar, pre legea mea, că era de un cot și mai bine!

Sluga, care se bucura acum și mulțumea în sine lui Dumnezeu, auzind pe stăpînul său cum se lepăda din ce în ce mai mult de ispitele Satanei, crezu că e momentul nimerit spre a-l aduce la o deplină pocăință și-l mai trase încă o dată de minică.

Dar răbdarea vînătorului era ajunsă la culme, și întorcîndu-se deodată înfuriat către neîmblînzitul său censor, se răsti la dînsul, strigînd în gura mare:

— Bine, mișelule! Nu ți-e destul cu atîta? Ce! vrei să las vulpea bearcă? Dar mai bine să te ia pe tine dracul de o mie de ori, decît să rămîie vulpea mea fără coadă!

Să nu-ți închipuiești, amice, că am copiat această istorioară din cartea răposatului Anton Pann⁹, intitulată:

*Povestea vorbeii sau culegere de proverburii
de prin lume adunate
și iarăși la lume date⁹;*

dar precum am auzit-o de la bătrînul meu vînător, tot cam așa ți-o și povestii.

Morala ei, — dacă va căuta cineva o morală într-însa, — este, pre cit mi se pare, că de vreme ce exercițiile vânăto-rești au darul de a desvolta într-un chip cu totul excep-tional imaginațiunea omenească, nu trebuie să cerem de la vânători o aprețuire rece și nepărtinitoare a întâmplări-lor și a izbînzilor ce se ating de arta lor favorită. Celor ce sînt Ahili¹⁰ și Diomezi¹¹ pe cîmpul de bătaie, se cade să le iertăm a fi și Omeri¹², cînd încep a rapsodia pe lira Caliopei¹³.

Ș-apoi, în teză generală, făcînd partea slăbiciunilor ome-nești, să nu uităm că năravul din fire nu are lecuire, și că cei mai mulți dintre oameni sunt ca lupul, care părul și-l poate lepăda, iar năravul ba.

De aceea, cînd vine unul și-ți istorisește, bunăoară, că a împușcat de la pîndă lupul, pe cînd i l-au adus copoiî gonind; că a înjunghiat cu cuțitul de la brîu și a culcat la pămînt pe ursul, care se răpezise asupra-i, rănit fiind de glonț și înfuriat, eu unul nu sunt de părere că trebuie să te frămînți așa tare cu firea, și mai ales mi se pare că este cu totul de prisos ca să te cerci a-i dovedi cum că se amăgește și că ceea ce spune nu a fost niciodată și nici se poate aieveau întîmpla. Oare, făcînd astfel, nu cam pierzi orzul pe gîște?

Dar îmi vei zice: «Pentru ce să nu combatem erorile răs_pîndite în public de reaua-credință sau de fanfaronada unora? De ce, chiar în materie de vîna_torie, să nu hotărîm marginile posibilului? Pentru ce să nu arătăm celor ce voiesc a se scrie printre vrednicii cetași ai sfîntului Hubert, la ce punct al orizontului vîna_toresc sfîntește soa-rele putinței și începe să licurească fofengherul¹⁴ îndoicl-nic al fantasticelor plămui_ri? La ce mintea și gura să nu fie drepte, tocmai la aceea cari cu ochiul și cu mîna nu pot să dea greș? Pentru ce...?»

La toate aceste întîmpinări judicioase și dictate de cea mai candidă virtute, teamă-mi e că toată brasla veselă și ușoară a vîna_torilor, începînd de la vătaful Pasache și pînă la tiriachiul Cafea-subțire, îți va răspunde în cor cu o păcă-litură vîna_torească, zicîndu-ți: «Vezi, d-aia n-are ursul coadă!»

Pasă atunci de-i mai învață carte !

Noi, însă, ceștialalți cari judecăm sănătos, cari știm vorbi și cu gravitate, cari ne silim a găsi adevărul, binele și frumosul, în orice fapt, să ne vedem de treabă și să urmăm a culege, chiar și din vînătorie, cugetări serioase și impresiuni plăcute, atît pentru minte, cît și pentru inimă.

Dar de vreme ce nu ne prea înțelegem amîndoi asupra felului preferit de vînătoare, — tu ținînd cu prepelicarul și eu cu căruța tămădăianului, — aidem, amice, să căutăm împreună, prin largul domeniu al vînătoriei, un cîmp pe care ne vom potrivi poate la gusturi !

IV

D-AȘ ȘTI ȘI EU CARTE CÎTĂ ȘTIA RĂ-
POSATUL LESSING! — DITIRAMBĂ ÎN
ONOAREA ARTEMIDEI. — BINE TRĂIA
DIANA LA CURTEA LUI HENRIC DE VA-
LOIS! — CUVIOASĂ GRAVURĂ NEMȚEAS-
CĂ. — KYNĦETIKÔΣ, SALATĂ ELENO-LA-
TINEASCĂ. — SFÎRȘIM TOT LA COADĂ.

Sînt acum mai bine de o sută de ani de cînd unul din cei mai mari scriitori ai Germaniei, Lessing¹, a scos o carte sub titlul de *Laocoon sau despre mărginile respective ale poeziei și ale picturii*². Într-acest cap de operă de critică și de bun-gust, autorul descrie cu fineță, cu claritate și cu eleganță, mijloacele diferite ce fiecare din aceste două arte pune în lucrare ca să intereseze, să mulțumească, să miște și să răpească pe om.

Mi-a venit în gînd că o carte de felul acesta s-ar putea scrie, luînd cineva de subiect vînătoarea, spre exemplu, și analizînd pe rînd toate impresiunile ce ea produce asupra imaginațiunii și asupra simțimintelor omenești, atît prin împărtășirea omului la înseși acțiunile ei, cît și prin descrieri literarii, prin imitațiuni armonice sau prin reprezentări plastice ale scenelor de vînătoare.

S-ar putea deștepta, într-o asemenea operă, mii de idei energice și salubre care ar scălda mintea obosită și sufletul

amorsit în roua întăritoare a timpilor de antică-virtoşie tru-pească; apoi ar veni rîndul cugetărilor dulci şi duioase ce vlăstăresc adesea în traiul singuratic al vînătorului şi care, cu tot nesaţiul lui de omor, fac uneori ca o lacrimă de dor şi de îndurare să-i roueze geana. Într-acea carte şi-ar găsi locul şi întâmplările comice, şi spusele glumeţe, şi petrecelele zgomotoase, care înveselesc viaţa vînătorească; apoi, într-însa s-ar vedea încă cum artele şi poezia au ştiut să-şi însuşească şi au izbutit să resfrîngă în producţiuni de merit, toate aceste felurite fapte şi simţiri.

Într-astfel, mintea cititorului, preumblată prin spaţiu şi prin răstimpuri, fără însă a pierde un minut urmele vînătoriei, ar vedea, ca într-o panoramă, desfăşurîndu-se dinaintea-i toate acţiunile pornite din această crudă dar bărbătească aplecare a firei omeneşti; călăuzită de o critică judicioasă şi atrăgătoare, ea ar trece în revizuire toate creaţiunile prin care geniul sau talentul au ştiut, cu mai mult sau mai puţin succes, să conceapă, să illustreze, să reproducă şi să idealizeze instinctele şi faptele vînătoreşti ale omului din toţi secolii şi din toate părţile lumii.

Unei asemenea cărţi, — ca să nu-i lipsească nici ei patronagiul mitologic sau divin, — unei asemenea cărţi i-aş da, în fiecare din părţile sale, câte un titlu luat din regiunile ideale ale vînătoriei; aş caracteriza-o, pe rînd, prin trei capete-d-operă ale artelor plastice, în care par a se fi întrupat toate cugetările cele mai nobile, cele mai puternice, cele mai graţioase ce instinctul vînătoriei a putut vreodată să însufle unor oameni de geniu.

Aceste trei capete-d-operă, măreţe embleme ale artei vînătoreşti, le-aş afla în statua antică, numită *Diana cu ciuta*, din galeria Luvrului³, în grupa *Dianeii de Poitiers*, sculptată de artistul francez Jean Goujon⁴, şi în gravura pictorului german Albert Dürer, reprezentînd vocaţiunea miraculoasă a *Sfîntului Hubert*⁵.

În aceste trei creaţiuni se vede într-adevăr unul şi acelaş scop; dar, în cîteşitrele, el este exprimat sub forme perfecte, a căror singură diversitate dovedeşte cît sunt de fecunde şi de variate simţirile şi gîndurile ce au putut să se rezume în așa frumoase şi felurite concepţiuni. Cine ar

ști să descrie toate perfecțiunile, tot farmecul acestor trei opere, cine ar putea să rostească tot ce spune ochiului și minții aceste splendide idealizări plastice ale artei vânătoarești, acela ar face cel mai minunat panegiric al acestei arte; acela ar fi totodată rapsodul, trubadurul și psalmistul seminției lui Nimrod.

Acela ar lăuda-o cîntînd imnul elenicei Artemide⁶, zgomotoasa sor'gemene a *argintarcatului* Apolon⁷ și venerata fecioară care poartă săgeți de aur, bucurîndu-se de larma vînătorească; care, prin codri umbroși și pe piscuri furtunoase, străpunge cerbii; care, întinzîndu-și auritul arc, azvîrlă darde ucigătoare, de se cutremură creștetul înalților munți, de răsună pădurile întunecoase sub gemetele fiarelor izbite, de se înfiorează pămîntul și marea cu toți peștii din ea⁸.

Acela ar face să răsunе fanfara triumfală a vînătorilor feudale, reamintind prozaicului nostru secol imagine poetice din timpii de cavaleriească cortezie, din acei timpii de vesele și elegante petreceri, cînd nobilul castelan, sub ochii dalbei regine a cugetelor sale, se pornea călare pe falnicu-i armăsar, ca să vîneze, cu sprintena și tumultoasa lui haită de arcași, de slujitori, de dulăi și de ogari, cerbul și mistrețul de prin codri, sau ca să doboare, pe sub nori, cocorii, răpezind asupra-le agerii săi șoimi, legați de oblîncul șelei!

Acela ar cădi cu sfinte miresme, cu smirnă și cu tămîie, altarul vînătorilor, povestind cum sălbaticul uriaș al anticelor legende germanice, cum vînătorul afurisit care-și vînduse sufletul către diavol pentru ca să poată lovi tot drept, printre brazi și printre stînci, cum acea fantastică ființă a posomorîtelor visuri păgîne, printr-o minune cerească, se prefăcu în blindul și cuviosul episcop și *apostol al Ardenelor* creștinate!⁹

A fost, fără îndoială, un vînător inspirat și a știut să mînuiască bine arcu și săgețile artistul subț a cărui daltă s-a mlădiit statua Dianei de la Luvru, acea mîndră și sprintenă fecioară de marmură, care s-avîntă, ageră și ușoară, sub crețurile dese ale tunicei ei spartane, scurtă în poale și larg despîcată la umeri. O mișcare vie și grațioasă a

grumazului a înălțat capu-i, cu perii sumeși la ceafă în corimb, și pe fruntea-i, coronată cu o îngustă diademă, se strecoară ca un prepus de minie. Peplul îi înfășoară, ca un briu, talia zveltă, și cutele vășmîntului ascund sînu-i fecioresc; dar brațele-i goale, unul se încovoiaie în sus, ca să scoată o săgeată din cucura de pe umeri; cellalt se reazimă pe creștetul cornut al ciutei. Ce neastîmpăr va fi făcînd pe zeiță să calce așa iute pămîntul, sub crepidele-i împletite pe picior ca opincile plăieșilor noștri? Pe cine amenință ea cu darda împenată ce ea atinge cu degetele-i delicate? Trămite ea, oare, în cîmpii etolici ai Calidonului, pe mistrețul uriaș care va muri înjunghiat de mîna regescului vînător Meleagru?¹⁰ Urzește ea o crudă răzbunare în contra nenorociților fii ai nesocotitei Niobe?¹¹ sau că, încruntată, se gătește a da pradă cîinilor pe îndrăznețul Acteon, care, vîînd prin dumbravă, a cutezat să-și desfăteze vederile cu uimitoarea priveliște a castei zeițe, scaldîndu-se în pîriu?...¹² Cugetul ei e o divină taină. Artistul a știut numai să împietrească, în răpedea și mîndra pornire a mersului zeiței, acel vers caracteristic al piosului cîntăreț:

Cu inima vitează ea trece pretutindeni, prăpădind odrasla fiarelor sălbatice.¹³

Astfel a izbutit a crea un ideal sublim al artei vînătoarești!

O inspirațiune de altă natură a dat naștere, în al XVI-lea secol, Dianeî lui Jean Goujon, care și dînsa va rămînea pururea ca o măreată simbolizare a aceiași idei. Dar sculptorul francez, unul din luceferii acelei epoce, — cu drept cuvînt numită *Renaștere*¹⁴, — în care producțiuni de frunte în litere și arte, ca florile primăvara, răsăreau prin toată Europa din imaginațiunile stimulate de studiul modelelor antice, Jean Goujon, trăit la curtea desfătată a regelui Henric al II-lea de Valois¹⁵, văzuse adesea pe frumoasa ducesă de Valentinois¹⁶, pe Diana de Poitiers, favorita regelui și adevărata stăpîină a Franciei, prezidînd la splendidele și voioasele vînători regale ce se dau în pădurile de la Fontainebleau și de la St. Germain. Pe chipul acelei voluptuoase

regine a frumuseții, mîna maiestră a răspîndit aureola unei divinități vînătorești.

Însă creațiunea sa, modulată în linii unduloase și pline de morbideță, nu mai are nimic din aspra candoare și din energia virginală a anticei Artemide. Diana lui Goujon e o zeitățe lenoasă; ea se odihnește, pe jumătate culcată. Trupa-i, fără vășmînt, nu ascunde nici una din desmierdările sale; gura-i zîmbește cu o trufașă nepăsare; păru-i, în vițe unduloase, e ridicat cu o măiestrită eleganță, sub podoaba artistică de pe creștet; brațul stîng, ornat cu brățări la umăr și la mînă, ține un arc destins; iar mîna dreaptă, cu un mănunchi de flori, înconjoară și mîngîie grumazul unui cerb măreț. Adăpostită sub coarnele trufașe ale nobilului animal, zeița își reazimă trupul pe șalele lui; un cîine se odihnește sub picioarele pe jumătate lungite ale Dianei, și altul, lăptos, stă alături cu cerbul.

Un aer de nobilă moleciune domnește într-această grupă; înfățișarea-i fastuoasă și elegantă repoartă mintea către timpii cînd plăcerile vînătoarii, cu tot cortegiul lor de lux și de galanterie, erau numai petrecerea favorită a regilor și a fericitorilor de pre această lume.

Cînd de la aceste două modeluri, caracterizate unul prin grația corectă și prin vigoarea juvenilă a Antichității, cellalt prin eleganța mai răsfațată și mai sumptuoasă a Renașterei, ne întoarcem privirea asupra gravurei vechiului artist german, mai nainte de toate, mintea noastră încearcă ca un simțimînt de sfială. Ne întrebăm dacă acea scenă complicată, cu tot vulgarul aparat al vînătoarii, posedă cu adevăr în sine elementele unei opere estetice; dacă cumva frumosul poate să existe acolo unde el nu izbește chiar de îndată vederile. Ne uităm, ne întrebăm...

Dar cu cît privim mai cu băgare de seamă combinarea acestei compozițiuni, în care geniul tudesec se vedește cu toate naivele sale amănunte și cu toate precugetările sale reflective, cu atît mai mult încolțește în noi o simțire îndoielnică de mulțumire, care crește treptat și ajunge, pînă la sfîrșit, a ne pătrunde de o admirațiune anevoie de definit. Nu eleganța, nici grația formelor, nu perfecțiunea, nici simplitatea corectă a compunerii deșteaptă în noi

acest ciudat simțimînt, ci mai mult nu știu ce cugetare adîncă care a prezidat la concepțiune, nu știu ce misterios efect pe care-l produce întrunirea intenționată a atîtor detațiuni, așa de naiv reprezentate.

Scena se petrece la poalele unei stînci păturoase, pe care o încunună un castel feudal cu turnuri și cu metereze; la dreapta curge un rîu, în undele căruia se resfrînge umbra tufișului de pe mal; peste rîu trece o punte de piatră; la stînga, tărîmul se-nalță acoperit cu cîțiva rari copaci, mai mult frînți și uscați. Printre această stearpă pădure, se zărește cerbul, purtînd cu smerenie crucea răstîgnirii pe al său creștet, înfiptă în fața latelor sale coarne. Pe întîiul plan se află vînătorul cu calul și cu cîinii săi; el a descălicat și a dat în genuchi, privind cu o cuvioasă mirare vedenia ce-i trîmite cerul. Costumu-i este îmbrăcămîntea vulgară a vînătorilor contimporani cu artistul. Calul stă neclintit, fără ca să vază ceea ce produce pietoasa mirare a stăpînului, și ogarii, cîteșicinci, nedînd seama la ceea ce se petrece, se odihnesc ca de popas.

Toate părțilele acestei compuneri sunt lucrate, ca toate operele lui Albert Dürer, cu o scrupuloasă acurateță; totul e exact, dar nimic în particular nu are o formă care să placă mai mult decît simpla și reala natură. Stînci, copaci și animale, toate sunt în nesimțire, toate stau în nepăsare; singuri, cerbul miraculos și vînătorul pocăit produc contrast, prin pozele lor, în care se străvîd simțimînte adînci: cerbul, în repaosul său cumpănit, pare a simți de ce preț nestemat este sfînta podoabă ce el poartă; vînătorul vede uimit, chiar în obiectul persecuțiunilor sale, chiar pe fruntea vînatului, semnul ce-l va mîntui de păcate; el se-nchină la dînsul, rostind poate, în cugetul său, maxima pe care, cu șapte secolî în urmă-i, a formulat-o într-astfel renumitul vînător al meziului-ev, Gaston Pheobus: «Prin vînătoare scapă omul de păcatul trîndăviei, căci acela care fuge de cele șapte păcate de moarte trebuie, dupe legea noastră, să fie mîntuit; prin urmare, vînătorul bun va fi mîntuit»¹⁷.

Iată în ce mod arta germană, întrunînd idei abstracte cu prozaice amănunte, a știut să traducă cu penelul, ide-

ile care se rezumă în legendara vânătoare a sfântului Hubert, patronul vânătorilor creștini din Occident.

Mă opresc, căci mi se pare că iar am greșit calea. În-
treprinsesem, pe cât știu minte, a căuta în cercul literilor
și al artelor, imagine vânătoarești asupra cărora să ne po-
trivim la gusturi, și iată că mă pomenesc vorbindu-ți despre
arta germanilor și despre gravură, două lucruri care, pre
cât iar știu, îți sînt deopotrivă urite.

Nu crez, în adevăr, ca la tine pictorul Albert Dürer să
aibă mai multă trecere decît compatrioții lui, muzicanții
Beethoven¹⁸ și Mendelsohn¹⁹, și negreșit că nu invențiu-
nea gravurii cu apă-tare, ce i se atribuie, îi va cîștiga mai
mult preț în ochii tăi.

Poate însă că, pentru hatîrul patronului tău, sfîntul Hu-
bert, mă vei ierta în cazul de față și vei primi chiar ca,
sub rubrica gravurii lui Dürer, să se grupeze, în opera pro-
iectată, tot ceea ce ție nu-ți place în arta vînătoriei.

Aceasta îți va fi cu atît mai lesne, cu cît, desigur, pro-
iectul de carte va rămînea, cît despre mine, pururea în
stare de proiect, și că, așteptînd să-mi vină momentul de
inspirațiune și talentul de critică ce mi-ar trebui ca s-o
pot scrie, eu unul voi rămînea întocmai ca vrabia care mălai
visează.

Așadar fii pe pace; n-am să aștern aci tot ce ar trebui
să se afle în acea monografie filosofică, istorică, literară
și estetică a vînătoriei. Nu zic că această semeață idee
nu mi-a trecut un moment prin creieri și că n-am început
chiar a citi, cu acest scop, tractatele în proză, *Κυνήγε-
ταιχοι*²⁰, al lui Xenofon și al complinitorului său Arrian,
notele despre vînătoare, coprinse în *Onomasticonul* lui Iuliu
Polux, ba încă și poema elenă a lui Opian, apoi și cea latină
a lui Grațiu Faliscu, în fine, chiar și serbedele versuri frag-
mentate ale lui Marcu Aureliu Nemesianu Cartaginezul,
imitatorul lui Opian²¹.

Vina este a ta! Cine te-a pus să înșiri de aceste nume
în Introducțiunea ta, însoțindu-le cu o grindină de cita-
țiuni latine? În calitatea mea de academic mi s-au aprins
călciile de focul clasicității, și iată pentru ce ai fost si-
lit să rabzi, în această epistolă, o contrabombardare de

versuri latinești, ba chiar și elinești. Acum ține-te bine și de aci înainte!

Dar cu toată pofta ce am de a te coplesi subț un nemete de crudițiune cinegetico-academică, trebuie să-ți mărturisesc că am constatat cum că autorii antici cari au tratat despre vânătoare, *de venatione*, sunt tot așa de plini de amănunte tehnice ca și *Manualul* tău, și, prin urmare, nu m-am simțit nici aci în stare de a face analize. Apoi, mi-a fost milă de noi amândoi, când m-am gândit că ar trebui să traduc pe dintregul 13 capitole ale *Cynegeticelor* lui Xenofon, alte 35 ale urmașului său Arrian și vreo 85 paragrafe din *Onomasticonul* lui Polux.

În Opian, în acel «noian de grații» — *βουδὸς τῶν χαρι-τῶν* ²²», cum îl numește cu îngîmfare sholiastul Ioan Tzetzes²³, aş găsi, fără îndoială, frumuseți îndestule de citat; dar tinerelul poet din Anazarba Ciliciei²⁴ nu prea ştia să-şi cumpănească bine avînturile prolixе ale înfocatei sale muze, şi ce ai zice, rogu-te, când, spre a-ţi reaminti numai poetica descriere a vânătoarii de lei din cîntul al IV-lea, aş mai transcrie aci o sută treizeci şi patru exametri elinești?

Mă vei ierta însă a fi mai puțin discret în favoarea cînelui, şi pe lîngă lăuduroasele cuvinte ale d<omnu> lui de Quatrefages²⁵, pe care tu le-ai tradus, pe lîngă povețele tale, de care m-am şi folosit, — precum şi-am arătat mai sus, — lasă-mă să adaog şi să pui unul dupe altul, portretul cînelui, făcut, în versuri elinești, de Opian, şi un fragment analog din poema lui Grațiu Faliscu, ale cărui versuri grele de înțeles ne-au păstrat limba tehnică a strămoșilor noștri, vînătorii latini, limbă pe care poetul, ca om de meserie, trebuie să o fi cunoscut adînc.

Iată mai întîi ce spune Opian despre cînc:

Împreunăind neamurile de cini, să aibi grijă a căta speciile care se potrivesc între ele şi se aseamănă mai mult. Astfel le vei împerechea mai bine; dar vînătorii au observat însă că cele mai frumoase din toate sunt acelea care rămîn necurcite. Sunt, negreșit, o mulțime de specii, iar forma şi chipul unora din ele sunt astfel: trup lung, sănătos şi plin; cap ușor cu vedere bună; ochi care lucesc vînăt; gura mare cu dinți

ascușiți, iar urechile scurte și îmbrăcate cu o piele subțire; gîtul lung și, dedesubtu-i, un piept puternic și lat; labelle de dinainte sunt, într-adevăr, mai scurte, înțepenite pe picioare drepte cu fluier înaintate; șoldurile, largi; șira coastelor, așezată pieziș; coapsele, cărnoase, dar nu grase, și la spate au o coadă tare, lungă și bine umbrită. Astfel de cîni se întrebuințează la alergături îndelungate dupe căprioare, dupe cerbi și dupe iepuri iuți la fugă.²⁶

Să trecem acum și la Grațiu Faliscu:

Împreunează dar între dînșii cîinii de acelaș soi, pentru ca prăsila să poarte semnele străbunilor, și află că părinții cari zămislese tineri pruncii lor, își vor da cîni metagonți enormi. Mai întîi de toate să aibi cea mai mare grijă ca să împărechezi cîni de o bărbăție încercată; apoi a doua îngrijire trebuie să fie ca înfățișarea lor să nu stea mai prejos și să nu dea de rușine a lor fire. Aceștia trebuie să fie cu fața în sus, cu urechi păroase pe frunte, cu gura mare, astfel ca măselinele căscate să verse foc mișcîndu-se, cu pîntecile strînse îngust la vîntre, cu coada scurtă, cu șale lungi, cu coama mărunță pe grumaz, nu prea stufoasă, dar îndestulă ca să-i ferească de frig, iar subt umerii lor sănătoși să se-nalțe un piept care să ducă la alergătură multă și să nu se obosească de cele mai mari goane. Fugi de cînele a cărui labă lasă urme late; acela e moale la treabă; mie îmi plac picioarele țepene, cu mușchi uscați și cu călcîie solide la luptă.²⁷

Toate merg bine, dar bag de seamă că, numai în privința coadei, Opian și cu Grațiu Faliscu nu se prea înțeleg între dînșii; latinul o vrea scurtă — «*cauda brevis*»; elenul, din contra, pretinde ca cînele să aibă la spate o coadă țeapănă, «*στρογγή*»,²⁸ lungă, «*ἐκτάδιος*»,²⁹ și care să umbrească departe, «*δολιχόσκιος*»³⁰, adică să fie și lungă și stufoasă. Se vede că în tot timpul importanta cestiune a coadei a fost tare controversată, căci

adhuc sub iudice lis est³¹.

Chiar de m-aș încerca să împac întru toate pe Opian cu Grațiu Faliscu, punînd aci și descrierea cînelui din

Cynegeticele lui Xenofon, unde îmbii poeți par a fi găsit mai tot materialul lor adunat gata, tot ar rămînea pricină de svadă între Roma și Atena, de vreme ce școlarul lui Socrat³² cere ca coada la cîne să fie lungă, dreaptă și ascuțită, iar Arrian, făcînd lauda unui cîne vestit al său, spune că acel model al rasei cînești avea o coadă subțire, lungă, aspră la păr, mlădioasă, încovoiată, și la vîrf mai stufoasă³³.

Dar ce atita vorbă despre coadă? Românul pretinde că «din coadă de cîne, sită de mătase nu se poate face», și, apoi, numai la pește se zice că-i coada mai ferită chiar și decît capul.

Din acestea se vede curat că poporul român, moștenitor al credințelor și al înțelepciunii latinilor, nu se arată în proverbiile săi așa tare încîntat, ca poeții și prozatorii eleni, de coada cea lungă a cînelui, de încovoieturile ei mlădioase, de perii ei aspri și umbroși.

Fără de a mai căuta în zadar o soluțiune pentru interesanta controversă de *cauda canis*³⁴, hai să o lăsăm și de astă dată încurcată.

Pe lumea aceasta, cele mai bune și frumoase lucruri trebuie să aibă o margine.

V

IATĂ-NE ACUM ȘI ÎN ROMA! — MAI MARE RUȘINE PENTRU COTGOGEAMITE ÎMPĂRAT! — SCULPTURA ISTORICĂ PE ARCUL DE TRIUMF AL LUI TRAIAN. — PLATON ȘI XENOFON NE POFTESC LA VÎNĂTOARE. — TREN DE PLĂCERE PRIN EPOCA GLACIARĂ. — FARAONI VÎNĂTORI. — PĂCAT CĂ GUILOM TELL VORBEA NEM-ȚESTE! — DE LA CAPRA-NEAGRĂ LA IUBITĂ ȘI VICEVERSA. — POEMĂ CÎMPULUNGEANĂ

Să sărim acum, pe nerăsuflete, din literatura cinegetică a antichității, în sfera artelor vînătorești, tot la dinșii.

Dacă vreodată, amice, te va ajuta norocul să mergi la Roma, ca român, negreșit te vei duce să vizitezi Forul lui Traian, și vei admira, în mijlocul acelei piețe, prăbușită sub nivelul cetății moderne, mărețea columnă de marmură, care iese din pământ încolăcită cu istoria originelor noastre naționale. Acea imagine încă vie a războaielor dacice, scoase la bun capăt de glorioul Traian, o vom vedea poate într-o zi, — dacă va voi Dumnezeu și guvernul nostru! — turnată în bronz cu tot proeminentul relief al însuflețitelor sale sculpturi, împărățind pe una din piețele capitalei noastre; aș adaoage chiar că, mai la locul său decît oriunde, ea ar fi în fața Academiei, la punctul unde s-a așezat deocamdată statua ecuestă a Voievodului românesc Mihai Viteazul, carele, — dacă ar putea vorbi, sărmanul, — ar spune desigur tuturor cît se simte de rușinat, văzîndu-se expus a juca rolul de căpetenie pe o vastă și erudită scenă, ce pare înadins croită pentru împărătescul simulacru al dominatorului *Urbis et Orbis*¹.

Dar, neavînd deocamdată nimic de vînat pe piața S<fintu>lui Sava din București², să ne întoarcem, — cel puțin cu gîndul, — la Roma, și aflîndu-te acolo, tu, ca vîntor român, nu uita să te îndreptezi tocmai în fundul Forului Roman³, la stînga de Coliseu⁴, în capul stradei San-Gregorio, acolo unde se înalță încă și astăzi, un antic și falnic Arc de Triumf, numit al lui Constantin cel Mare⁵.

Istoria acestui monument nu prea face onoare primului împărat creștin, căci, — ca să vorbim curat, — Arcul nu este cîtuși de puțin al lui; nu este nici măcar dăruit, ci este tocmai lucru de furat.

Cum? ce va să zică; un Arc de Triumf furat? Atîta namilă de marmură, cu o boltă mare căscată la mijloc și cu alte două arcade mai mici în laturi, cu opt columne de *gialo antico*⁶, cu opt statuie de marmoră frigiană viorie, cu întreite frize, cu timpane și cu medalioane sculptate, atîta clădire, de patru ori cel puțin cît Turnul Colții⁷, cum oare să o facă zapt cineva, fie măcar acela și un borfaș încoronat?

Deși-mi vine foarte cu greu să aduc așa necuviincioasă pîră împotriva sfîntului împărat și patron al București-

lor, dar, — am mai spus-o și într-alt loc, — eu țiiu întotdeauna cu Traian și nu pot să las ca să i se ia ce este al lui.

Apoi toată lumea știe că, pe cînd marele Ulpian biruia pe germani, pe daci și pe parți⁸, pe cînd el umplea întinsul său imperiu de edificii sumptuoase și de lucrări de artă folositoare, senatul și poporul Romei se întreceau care de care să serbeze cu mai multă pompă binefacerile și triumfurile gloriosului împărat. Îi decretară dar tot felul de clădiri comemorative, la care lucra ilustrul arhitect și sculptor grec Apolodor⁹. Atunci se-nălțară în Roma Forul lui Traian cu toate edificiile decorative dimprejuru-i: portice, bibliotecă, templu; atunci bazilica Ulpiană cu cinci rînduri de stîlpi de granit; atunci columna războaielor dacice cu statua învingătorului d-asupra; atunci în fine, la capul Căii Apiane¹⁰, pe care el o restaurase, un Arc de Triumf, pe care însă nu-l putură sfîrși, pre cît încă fu marele împărat cu zile¹¹.

Urmașii lui, geloși de a sa mărire, mai mult se gîndiră a-și face lor-și monumente, decît a consacra pe cele ce aminteau poporului neasemuita glorie și dreptate a fericitului Traian. După ce trecură însă două sute de ani la mijloc, se găsi împăratul Constantin, carele, de cînd îi venise gustul de a-și face din Bizanț o nouă capitală, se deprinsese strașnic a despuia fără rușine capetele de operă ale lumii, ca să-și împodobească cu ele Constantinopolea sa.

El văzu Arcul lui Traian stînd fără căpătîi, în răspîntia Căilor Sacră¹² și Triumfală¹³; la bază îi lipseau cu totul ornamente, și pe frontispiciu n-avea nici o inscripțiune votivă: «Stăi! — zise el — tot n-are Arcul acesta stăpîn; aidi să-l fac al meu!» Și puse îndată de-i ciopli, pentru pedestalurii, niște grosolane figuri de Victorii pocite; iar pe îmbele fețe ale aticului așternu lungi dedicațiuni, în care spunea cum el a scăpat lumea de tiranul Maxenție¹⁴; cum a liberat cetatea, *Liberatori Urbis*, și a întemeiat pacea, *Fundatori quietis*.

Astfel Arcul lui Traian se pomeni într-o zi că a devenit Arcul lui Constantin.

Dar ce folos? În zadar inscripțiunile laudă pe noul triumfător, sculpturile din căpățiile aticului și cele de la timpanele Arcului ne amintesc izbînzile lui Traian în contra dacilor și parților; statuiele așezate pe întabulamentele columnelor sunt ale regilor barbari robiți de Traian; în fine, cele opt medalioane sculpturale care, alăturate cîte două, împlinesc golurile dintre columne, d-asupra arcadelor laterale, ne atestă și ele pietatea și iubirea de vînătoare ale învingătorului Daciei.

Patru din acele mari medalioane reprezintă sacrificii făcute de împărat pe altarele zeilor mitologici; alte patru sunt scene vînătorești.

Pe unul din acestea, Traian, în tunică scurtă, cu *tibiale* sau poturi vînătorești pe pulpe și cu toga pe umeri, iese cu alți doi soți de sub un portic, ținînd calul de frîu; alături e un mîndru june cu hlamida azvîrlită pe spate, purtînd de zgardă un frumos ogar. Cîteșipatru țin în mînă lănci înalte cu ascuțiș romboidal la vîrf, de cele ce se numeau *contus*. Totul arată că ei se gătesc să plece la vînătoare.

Pe al doilea, împăratul, în goana calului său, cu capul gol, cu mantia filfiindă, cu o spadă lungă și îngustă rădicată în sus, urmărește pe un urs, carele, fugînd, își întoarce capul spre dînsul. Doi tovarăși, asemenea călări și fugînd cu spadele plecate pe sub crăcile unui copaci, însoțesc pe Traian.

În al treilea medalion, aceleași trei persoane călări, — împăratul în frunte, — străbat în fuga mare un tărîm stufos și mlăștinos, amenințînd cu darde scurte, *venabula*, un mistreț gata a se preda.

În cel d-al patrulea, vînătorea e terminată. Marele Traian, încununat cu o aurcolă circulară sau nimb, ca icoanele sfinților noștri, stă în picioare sub umbră de copaci, și dă ordine altor trei bărbați, toți cu sulite în mînă, din cari unul, mai în laturi, ține de frîu un cal; un servitor, în partea opusă, poprește în loc un alt cal. Dinaintea împăratului e un leu mare, lungit mort la pămînt.

Cu fiecare din aceste scene vînătorești se află împărecheată cîte o scenă religioasă în care împăratul aduce rugă-

ciuni și ofrande zeilor: cînd e să plece la vînătoare, el învoacă pe ocrotitorul familiei sale, pe Ercul rusticul, al Lațului, purtător de baltag, acoperit cu piele de leu¹⁵; cînd merge să vîneze ursul, el își oțelește vîrfurile lancei în focul de pe altarul lui Apolon lung-săgetătorul, ἐρεβόλος¹⁶; după ce a ucis mistrețul, el îi înfige căpățîna în copaciul sacru care umbrește statua Dianei vînătoare; și, în fine, dupe ce a biruit pe leu, el îi depune vîrtoasa coamă la picioarele belicosului zeu Marte¹⁷.

În nici un period al ei, sculptura antică n-a fost poate mai în stare de a înfățișa, cu un caracter mai energic și mai adevărat, asemenea scene, în care sălbăticia și gravitatea subiectelor reclamă oarecare asprime în mînuirea daltei. Vigoare în loc de grație, demnitate în loc de frumusețe, strictă exactitate la reproducerea naturii omenești în loc de forme estetice ideale, iată calitățile ce caracteriză stilul sculpturii din timpul lui Traian. Aceste calități le-au avut, mai mult decît oricari alții, artiștii aceia cari au săpat marmurele columnei dacice, precum și basoreliefurile Arcului triumfal. Producțiunile lor constituiesc ceea ce s-ar putea numi *sculptura istorică*, căci sunt interpretațiuni credincioase și perfecte ale faptelor ce ele reprezintă, și fiindcă, în cazul de față, faptele au fost mărețe, operele de artă au știut și ele să păstreze un aspect cu totul impunător.

Este lucru cunoscut că cei vechi n-au nimerit sau n-au voit să înfățișeze animalele sub formele lor reale; de aceea să nu cătăm prea de aproape la fiarele din medalioanele arcului; dar vînătorii, dar Traian mai ales, în pozele, în mișcărilor, în expresiunea, în musculatura lor, sunt adevărați eroi la vînătoare, precum în realitate erau eroi și pe cîmpul de bătălie.

În aceste prețioase rămășițe ale artei romane din periodul eroic al imperiului, avem totdeauna dinaintea ochilor imaginea clară și vie a acelei vînători pe care singură o permitea Platon¹⁸ cetățenilor republicei sale, «vînătoria cea perfectă, — dupe cum zice filosoful, — care se face în contra patrupezelor, cu cai, cu cîini și cu însăși puterea trupului, în care fiara, învinsă prin alergături, prin

răni, prin loviri, cade sub propria mână a vînătorului, vînătoarea care singură aprinde în om zeiescul dar al bărbăției»¹⁹.

Dar strecurîndu-ne încetinel prin tot felul de cotituri fără pericol, iată-ne ajunși pe tărîmurile aprige ale vînătoarei celei mari, în care goana fiarelor devine uneori o luptă crîncenă și-n care omul adesea trebuie să dea însuși piept în fața primejdiei.

La asemenea cazuri, prepelicarul tău, amice, nu are ce-ți face, și chiar, — dupe cum tu preținzi, — nici cuțitul de la brîu nu te prea poate ajuta. Cît despre căruța mea, doară numai luînd-o mîrtoagele la fugă, poate că m-ar scăpa (Doamne ferește!) de așa năpaste!

Cu toate acestea, șezînd acum, colea, fără grijă, răsturnat în jețul meu, privind liniștit pe fereastră cum mugurul liliacului se despică și-nverzește sub aburoasele sărutări ale soarelui de aprilie, și ascultînd, cu o dulce răpire, cum vrăbiile limbute ciripesc și cum brotăcelul cîntă vesel înturnarea zilelor calde, te încredințez că mi-ar place să străbat, — fără totuși de a mă mișca din loc, — și codrii umbroși, alergînd cu gîndul în goana cerbilor, și piscurile de stîncă, dupe urmele ideale ale caprei-negre, și vizuinele de prin munți, în prepusa dibuire a urșilor, și luncile cu richită, dupe umbra dîrei de mistreț, ba chiar și pustiile năipoase, pe unde mi s-ar năluci vînători eroice de tigri înfricoșați și de lei feroși!

Dar fiindcă, pînă acum, nici prin vis piciorul nu mi-a călcat prin asemenea prăpăstioase locuri, și fiindcă însumi, — o mărturisesc cu umilință, — n-am fost niciodată la acea aspră școală în care, dupe spusa anticului dascăl de vînătoare²⁰, «cetățenii învață a fi meșteri în războaie și în toate cele unde trebuie omului să știe a cugeta, a vorbi și a lucra bine», de aceea, zic, nu mă voi încumăta a spune ceea ce aievea n-am văzut cu ochii, ci, legănat în răsfățările poeziei și ale frumoaselor arte, voi cerceta numai cum alții, mai pricepuți, au cugetat, au vorbit și au lucrat, descriînd și reprezentînd episoade caracteristice din viața plină de neastîmpăr a vînătoarii celei mari.

Dar în ce parte să ne întoarcem mai întâi privirile? Pe cine să întrebăm a ne spune în ce timp, în ce loc a fost vînătoarea mai prețuită, mai măreață, mai trebuincioasă, mai desfătătoare?

Căta-vom a descoperi, prin negura timpilor preistorici; pe sălbaticii primitivi ai pămîntului, cutrierînd colosalele vegetațiuni antidiluviane și luptîndu-se cu fiare uriașe, ale căror seminții s-au stins acum de mult de pe fața lumii? — Tu ai spus, la începutul cărții tale, că vînătoarea este o aplecare firească a omului, veche ca și dînsul; eu voi adăoge, tot spre lauda vînătoriei, că acest instinct a înlesnit chiar omului primele sale inspirațiuni artistice, și aceasta ne-o dovedesc cu prisos figurile de elefanți-mamuți cu coame stufoase, cele de reni cu late coarne răschirate, de urși ai speluncelor și de alte animale dispărute, ce s-au găsit pe unelte de corn, pe arme de os și pe plăci sistoase, gravate cu sula de către oamenii străvechi, cari, în timpii perioadei glaciare a Europei, se adăposteau în peșterile de la Madeleine, de la Augerie, de la Massat și din alte stațiuni cufundate azi sub tărîmul Perigordului, al Gasconiei și al multor provincii din Francia meridională²¹.

Urma-vom cu ochii cetele nesocotite de arcași și de lănceri, cîrduirile nenumărate de zburătoare, turmele nesfîrșite de animale, ce stau puse la șireag printre ieroglifele templelor egiptene sau pe părății de piatră văroasă ai palatelor ruinate din Niniva²² și din Babilon²³? — Ca să vîneze lei și tigri, girafe și gazele, ba chiar iepuri și cocori, faraonii Egiptului, despoții Asiriei și tiranii perși rădicau în picioare ordii și popoare întregi; iar dupe terminarea acelor năprasnice măceluri, legiuni de zugravi și de pietrari erau osîndiți ca să aștearnă pe ziduri, pentru încremenirea viitorimii, toate acele nemărginite epopee vînătorești, care, prin nemilostiva lor monotonie, sperie și obosesc azi ochii călătorului minunat²⁴.

Asculta-vom, de pe rîpele înverzite ale lacului Celor Patru Cantoane²⁵, voiosul și semețul cîntic al plăiașului elvețian, cadentat de muza lui Schiller²⁶, amanta libertății? Fiul lui Guilom Tell²⁷ îl întonă cu glas puternic, și

echo îl repetă din sinul munților înimați în Uri, în Schwytz
și în Unterwalden²⁹:

Mit dem Pfeil, dem Bogen,
Durch Gebirg und Thal,
Kommt der Schütz gezogen
Früh am Morgenstrahl.

Wie im Reich der Lüfte
König ist der Weih —
Durch Gebirg' und Klüfte
Herrscht der Schütze frei.

Ihm gehört das Weite:
Was sein Pfeil erreicht,
Das ist seine Beute
Was da kreucht und fliegt.²⁹

Aci mă aflu din nou în mare primejdie ca să azvîrli din
mînă foaia pe care, cu mai multă sau mai puțină răbdare,
tu te silești a mă citi. Cum! am cutezat a-ți pune subțochi
chiar și versuri nemțești?! Oare putea-vei să mă ierți?...³⁰

Dă-ți osteneala, rogu-te, a căta în josul paginei³¹, tra-
ducerea schiopătîndă a acestor frumoase strofe, în care col-
cotesc cele mai nobile simțiminte ce iubirea de vînătoare
poate aprinde în inima unui om, și sper că tu, vînător, te
vei împăca îndată cu poetul, dacă nu și cu limba lui.

În acea limbă însă este scrisă cea mai expresivă poemă
a vieții vînătorești, eroica dramă a lui Guilom Tell, în care
răsufală, peste tot, aerul liber și curat al plaiurilor alpestre
și iubirea necumpătată de patrie a cetățenilor liberei Elveții.
O țară întreagă scăpată din robie numai prin inima vitează
și prin săgeata dibaci mînată ale unui vînător, iată desigur
cea mai falnică izbîndă cu care se poate mîndri vînătoria.
Poetul s-a pătruns de acea mîndrie de vînător, și auzi-l cu
cîtă dragoste vorbește el chiar și de înțelepciunea caprei-
negre, care, cînd merge cu cîrdul să pască la înțărători,
pune streaja la pîndă, ca să tragă cu urechea și să fluiera
cînd se apropie vînătorul³².

Tot despre acea sprintenă și sfiicioasă fiică a stîncelor
a zis și poetul latin, în versuri mai vii și mai colorate de-
cît cel mai nimerit tabel:

Pendentem summa capream de rupe videbis:

Casuram speres; despicit illa canes.³³

Iată cum știe poetul să ne facă a simți chiar și decep-
țiunea vîntătorului. Ajuns pe culmele alpestre,

pe stînci de scuți de gheață, troiene de zăpezi
pe care o suflare le-aruncă răpezi jos,

el se oprește, se uită în dreapta și în stînga, cătînd să zărească
amăgitoarea pradă care i-a pierit din ochi, și apoi întăritat,
obosit, mînios de zadarnica-i osteneală, el strigă în limba
lui Byron³⁴... ba stăi! mai bine să-l facem să vorbească româ-
nește, în versuri pe care însuși autorul lor va fi și uitat că
le-a scris odinioară, în depărtatele-i *Ceasuri de mulțumire*:

Așa; și-n aste locuri căprița a sărit.

Piciorul ei cel ager m-a încurcat de tot:

Cîștigul meu de astăzi abia de va plăti

Primejdioasa-mi muncă...³⁵

Altădată însă vîntătorul, mai norocos în goana sa, își
cîntă cu veselie izbînda, și, în inima-i mulțumită, dorul
iubitei sale vine de se amestecă cu plăcerile vîntătoriei.
Atunci poetul, — acela carele, în secolul nostru, a știut mai
bine decît oricare să împrășteze cu o nouă dulceață și cu
un mai viu profum, limba îmbătrînită a lui Ronsard³⁶, —
Alfred de Musset³⁷ a pus în gura plăiașului un cînt vesel,
în care bucuria triumfului la vîntătoare se îngîna cu dulci
amintiri de amor:

Chasseur, hardi chasseur, que vois-tu dans l'espace?

Mes chiens grattent la terre et cherchent une trace.

Debout, mes cavaliers! C'est le pied du chamois. —

Le chamois s'est levé! — Que ma maîtresse est belle! —

Le chamois tremble et fuit! — Que Dieu veuille sur elle! —

Le chamois romp la meut et s'enfuit dans le bois. —

Je voudrais par la main tenir ma belle amie. —

La meute et le chamois traversent la prairie; —
Hallali, compagnons, la victoire est à nous! —
Que ma maîtresse est belle et que ses yeux sont doux!³⁸

Cîntă și chiuieste vesel vînătorul, căci izbînda este a lui! A prins capra în pădure; și, în vale, iubita-i cu ochi dulci îl așteaptă ca să-l strîngă de mînă. Sufletu-i acum înnoată în bucurie. Au trecut, s-au șters zilele de dor pe cînd el rătăcea prin luncă, suspinînd doina vînătorească:

Lunca țipă, lunca zbiară
Pentr-un pui de căprioară,
Vai de biata inimioară;
Ca și lunca geme, zbiară
Pentr-o puică bălăioară. —

Frunza crește, frunza cade,
Căprioara n-o mai roade.
Vai de mine, ce m-oi face?
Doru-n sufletul meu zace
Ș-inimioara-mi nu mai tace! —

Inimă, fii răbdătoare
Ca pămîntul sub picioare,
Pîn' ce puica bălăioară
S-o întoarce-n luncă iară
Cu cel pui de căprioară!³⁹

Puica s-a întors în luncă; ea a înfrînt și a zdrobit inima poetului mai rău decît crudul vînător cînd sfîșia fără milă sînul căprioarei, și atunci, tot dinsul, tot de Musset, mlădiindu-și lira pe un ton mai duios, ado-ți aminte, amice, cum, în cîteva versuri răpezi și armonioase, adevărate măr-găritare picate din acel corn de poetice îmbilșugări ce i-l răvarsă suava lui muză într-o frumoasă noapte de mai, cum știe, zic, a schița în treacăt o întregă elegie vînătorească:

Suivrons-nous le chasseur sur les monts escarpés?
La biche le regarde; elle pleure, elle supplie;
Sa bruycère l'attend; ses faons sont nouveau-nés;
Il se baisse; il l'égorge, il jette à la curée
Sur les chiens en sueur son coeur encore vivant.⁴⁰

Sărind, cu ciuta și cu capra, din pisc în pisc și din stîncă-n stîncă, cine ne oprește acum de a ne strămuta pînă și în munții noștri?

Aci ne așteaptă *Vînătorul Carpaților*, pe care s-a cercat a-l cînta, într-o lungă baladă descriptivă, un muntean român, un cîmpulungean, carele, fără îndoială, a gustat plăcerile și ostenelele vînătoarii de munți și a resimțit în sufletul său toate înviietoarele fremete ale vieții de plăiaș. Dacă natura l-ar fi înzestrat cu darul de a spune precum simte, d<omnul> N. Rucărcanu ar fi făcut desigur un cap d-operă nemuritor. Dar știi că are românul o vorbă care cam zice că acolo unde nu este puțința, la ce-i e bună voința?

Cu toate acestea, în balada *Vînătorul Carpaților* sunt imagine care se văd a fi fotografiate de pe natură. Păcat că au aspectul tern al fotografiei, și nu coloritul viu al vieții! Sunt și expresiuni neaoșe românești de o originalitate prețioasă, care ar luci ca nestemate într-o frumoasă salbă de versuri armonioase.

Subiectul baladei este, fără îndoială, conceput cu o bogată și adesea fericită varietate, căria, din nenorocire, cititorul se vede silit a-i duce mereu jalea; căci pe tot minutul el simte în sine mintea învrăjbindu-se cu urechea. Eu unul mărturisesc că, pătruns fiind de mărețele dorințe ale poetului, am încercat un fel de simțimînt dureros, văzînd cît de puțin limba și versul au venit în ajutorul puternicei sale închipuiri, a[1] nobilelor sale aspirațiuni. De ce nu poate omul toate cîte le dorește? Dar, vai! sunt puțini, foarte puțini accia;

Non omnia possumus omnes.⁴¹

O chemare către vînători, la revărsatul zilei, deschide șirul neregulatelor și capricioaselor strofe, scrise în versuri albe:

Ușor ca însuși cerbul pășește vînătorul
Pe coama cărărată<-a> piciorului de munte,
În poalele-i se-ntinde cîmpia strălucindă
De mii de briliante ce varsă Aurora
Pe geana-i rourată, pe verzile ei bucle.

El trece pe muscelele însmăltate cu flori suave; apoi
pășește tăcut pe sub bolta întunecată a fagilor și a frasi-
nilor, unde murmură izvorul și unde cântă mierla, grangorul
și sturzul. Deodată însă vînătorii se opresc:

«Atirnați, feciori, merindea
Sus pe ramure de arbori!
Iacă urma căprioarei
Proaspătă, de astă-noapte:
E culcată-n fața coastei,
Sus, în higiul⁴² dintre plaiuri. —
Bătăiași, pe fuga-ndată!
Vîntul bate de minune!
Luați bătaia sus din piscuri;
Veniți trîmbă cam spre vale,
Drept la fagii cei înalți;
Acolo ne ținem noi.
De veți auzi copoi
Peste voi trecînd în dosuri,
Să tăceți, să nu dați gură,
Căci se-ntorc cu ea îndată;
Știți că trage tot în jos,
Și atunci să întețiți!

Iute la pîndă, la țiiitori!
Coprindeți bine din multe-n vale!
Și curmătura să nu rămîie!
Și treceți unul peste pîriu!»

Bătaia-acum începe, și iarăși încetează.
Abia s-aud copoi pe vîrfuri depărtate;
Dar trec, se lasă-n scapăt, și pare că vinatul
Cu cîinii împreună s-au dus pe altă lume.
Tăcut acum e totul; munteanul nici nu mișcă;
În muta-i așteptare se uită l-a sa umbră
Din ce în ce crescîndă, și timpul el măsoară.
Și iar s-aud copoi. Ca fulgerul de iute
Sosesc din multe-n vale, din vale iar în multe.
Bătaia reîncepe; mereu se întetește;
Chefnitul⁴³ e aproape; cit colo frunza sună,

Ș-acî, c-o detunare, tot zgomotu-ncetează.
Din fundul văii-adînce, c-un pas mai rar, dar sigur,
Cu deasa-i respiraare, se vede vînătorul.
Măreș, alegru, sprinten, ce-aduce pe-ai săi umeri
Pe zvelta căprioară și pe pămînt o-ntîndo.

Dupe aceste versuri, care, pe lingă orice alte merite;
au mai ales pe acela de a se prezenta adesea sub forma lim-
bagiului vînătoresc al muntenilor noștri, dupe aceste ver-
suri vine descrierea orelor de repaos: focul de brazi strălu-
cind noaptea prin pădure, ghicitorile și iresurile rostite pînă
să se gătească cina, în sfîrșit somnul ce vine, cînd încep ochii
«a vedea cam sus găina».

Cînd apoi răsare din nou soarele, vînătoarea reîncepe.
Alte două strofe, dispuse într-acelaș chip, împlinesc
partea curat vînătorească și negreșit cea mai interesantă a
baladei. Le vom mai transcrie numai pe ele, însoțite cu no-
tele lor filologice și patriotice, căci urmarea, pînă la sfîrșit,
ne înstrăinează cu totul de viața vînătorilor. Pierzîndu-se,
cînd în zadarnice doruri dupe timpii patriarcali și eroici ai
domniilor străbune, cînd în amarnice mîinii în contra influ-
ențelor străine, ce răzbat în țară prin *căi ferate* și prin *batele*
cu vapor, balada ne face să simțim atunci, în mod obositor,
toate neputințele muzei cîmpulungene. Abia dacă, într-acel
chaos de idei străine subiectului și de versuri anevoioase, ne
mai deșteaptă cîtva descrierea furtunei care

Răzbubeie pîn brazii ce șuieră ca șerpîi,

sau dacă ne mai învie amintirea mîndruțelor căroră vînă-
torul le destină cîte o «cetină frumoasă de brad verde, ne-
uscăt», drept semn

că vînătorul
E ca bradul neschimbat.⁴⁴

Să ne întoarcem, dar, curînd și cu plăcere către dinsul.
Curioasă idee a avut d<omnu>l Rucăreanu de a încurca
pe bietul *Vînător al Carpaților* prin *Eisenbahn*⁴⁵-ul lui Strus-

sberg⁴⁶ și prin *Kaiserlich-Königlich-privilegiert-ul Dampfschiff*⁴⁷! Ia mai bine să-l rugăm a ne fi domnia-lui încă o dată călăuză, spre a ne duce prin *aninătorile*, prin *iudele*, prin *înfurciturile* și prin *colțanii* unde se ivește, sfieț sau îngrozitor, vînatul de la munte.

Vînătorul se oprește:

«Jos, copii, pe brînci cu toții!

Auzirăți șuieratul

Caprei-negre printre stînce?

Ne-au ulmat; dar sunt aicea.

Drept l-aninători vă duceți.

Și vedeți de le luați vîntul,

Ca nici una să ne scape!

Iar în iudele⁴⁸ din față

Se țin cerbii, stau și urșii;

Dați la cîni îndată drumul!

Fuga sus la-înfurcitură;

Alergați la creieri⁴⁹ unul,

Unde iese-ncornoratul⁵⁰.

Altul rămîneți la strungă,

Unde trage, știți, descultul⁵¹.

Dar vedeți, coprindeți bine,

Ș-armele vă primeniți!

Neamțul⁵² bate... a-nchis capra

În colțanul cel din vale;

Eu alerg pe fuga colo;

Fiiți deștepți la țituri!»

În iuzi gonesc copoii, spre vîrf ei se-ndreptează,

Din ce în ce chefnitul mai mult se înteește.

Un trăsnet se aude; un altul îi urmează

Și tot se mai repetă. Apoi un răcnet mare

Cutremură pădurea și zguduie și munții,

Iar cîinii bat întruna, ș-un zgomot formidabil

Din ce în ce tot crește, și detunări teribile,

Din țeve fulminante, răsună în ecouri,

Din stîncă pînă-n stîncă, din vale pînă-ntr-alta;

Se pierd în depărtare. — Se face-apoi tăcere

Și nu se mai aude decît murmura surdă
 A rîului din vale, decît svolindul șuier
 Al brazilor, ce trece, se pierde peste goluri,
 Dar nencetat revine ca undele de mare.
 O pauză... și iată pe budur⁵³ vînătorul
 Descinde-neîns cu capra; iar alții-ajung acolo
 Cu cerbul și cu ursul și cu colțat mistrețul.
 E mare bucurie și mîndru vînătorul!⁵⁴

Negreșit că tabelul ce s-a prezentat la ochii scriitorului
 a fost măreț; inima-i a bătut cu tărie la acele splendide pri-
 veliști, la acel zgomot formidabil, urmat de tăcerea prin
 care se auzea numai surda murmură a rîului din vale și șuie-
 rul brazilor clătiți ca undele mării! Păcat însă că muzele
 geloase nu s-au îndurat a-i încorda lira pe un ton mai melodios!

Aș vrea, pe cînd mi se desfășoară dinaintea minții uimite
 priveliști așa de răpitoare, ca să aud, ca prin vis, o muzică
 plină de farmec, bunăoară ca cea din opera *Guilom Tell*
 a lui Rossini⁵⁵, și mai ales ca acel minunat cor de vînători,
 care, după ce a trîmbițat, pe un ritm vioi și alegru, fanfarele
 de chemare, se pierde apoi, cu vuiet armonios, prin tainica
 rezonanță a codrilor de brazi!

VI

CUM SE PRICEPEAU SĂ CÎNTE LA
 VÎNĂTOARE ROSSINI ȘI HAYDN, MÉHUL
 ȘI WEBER. — TONTON, TONTON, TON-
 TAINE, TONTON!! — DUȘMĂNIA LITERA-
 RĂ, SAU EFECTE INTUITIVE ȘI ANA-
 CHRONISTICE ALE CHAMBERTIN-ULUI DE
 LA «CAFÉ-ANGLAIS» ASUPRA POEZIEI
 ROMÂNE. — TRECEM DINCOLO DE BAG-
 DAD. — CONCERT SIMFONIC PE APĂ ȘI
 PE USCAT, DAT MISTREȚILOR ȘI CERBI-
 LOR DE ȘAHUL PERSIEI, KHOȘRU ANU-
 ȘIRVAN.

Ce minunată interpretațiune a vieții vînă-
 torești este, în adevăr, această măiastră melopee, odă scrisă

în aceea limbă fără rost, ale cărei sunete modulate prefiră în inima omului, mai lesne decât orice cuvinte, și dorul și vese-lia! Se pare că din îndoioasa amintire a două cântice, culese poate chiar prin munții Elveției, dintr-o arie comună din cele care se cântă vesel pe trâmbița de vânătoare, și dintr-un melancolic *lied*¹ nemțesc pe care țărani germani îl gîlgîiesc (*jodeln*²), adunați în cor, marele compozitor italian a știut să plămădească acest cap d-operă al muzicii de vânătoare.

Dar Rossini³ a intrat cel din urmă pe calea în care alți mari muzicanți îi apucase înainte.

Bătrînul Haydn⁴, părintele acelor simfonii germane pe care tu le urăști așa de tare, Haydn, la vîrsta de 68 de ani, puse capăt sutimilor sale de compozițiuni muzicale, prin oratoriul numit *Cele patru timpuri ale anului*, — *die Jahreszeiten*, — în care, recapitulînd toate amintirile vieții sale, simplă și simțitoare, bătrînul maestro cântă pe rînd, cu instrumente și cu glasuri omenești, toate bunurile și toate plăcerile de peste an. Cînd ajunse la timpul toamnei, unchiașul obosit nu se sfii a îmbrăca bărbătește trâmbița vînătorească, și tot știu încă să mlădieze, prin simpatia și naiva dulceață a geniului său, stilul muzical cam pipernicit și cam întoponat al secolului din urmă, stil pe care l-au denumit, în țările occidentale, cu porecla comică de *stilul perucilor*, — *Zopfenstil*, — și care la noi s-ar zice: «de cînd cu nemții cu coadă».

Cam tot pe timpul cînd Haydn scria, în Viena, oratoriul *Celor patru timpuri*, un compozitor francez, carele a înzestrat scena lirică cu multe opere frumoase și care a compus imnuri și cantate patriotice pentru revoluțiunea de la 1793, Méhul⁵, a dat patriei sale, în uvertura operei *Junele Henric*, — *le Jeune Henri*, — o încîntătoare simfonie vînătorească.

Cele două națiuni muzicante ale Europei moderne, italienii și germanii, contestă neîncetat francezilor geniul acestei arte.

Asemenea cestiuni nu se dezbat cu pușca în mînă⁶, și, fiindcă noi acum ne aflăm la vînătoare, timpul nu ne iartă ca să apărăm aci pe Boieldieu⁷, pe Auber⁸, pe Halévy⁹, pe Gounod¹⁰, pe Félicien David¹¹, nici chiar pe acel sublim

geniu cu totul francez al israelitului german Meyerbeer²³. Tot ce putem spune deocamdată, în materie de muzică vânătoarească, este că francezii au avut și au păstrat din timp străvechi, — de prin secolii feudalității chiar, pre cât se știe, — o mulțime de cântice vânătoarești, pe care slujitori speciali le sunau pe cornuri, în petrecerile zgomotoase ale regilor și ale castelanilor. Fiecare episod al vieții de vânătoare, fiecare soi de fiară luată în goană, fiecare moment al dramei cinegetice avea cânticul său consacrat și tradițional, ca semnalele militarești.

Țiu minte că într-un timp când, departe de toți ai mei și cu sufletul adînc întristat, trăiam într-un colțișor al Franței, pe malul unui rîu și în vecinătatea unei mari păduri, în toate serile, la ora cînd aburii, înălțîndu-se de pe apă, începeau a înegura orizontele amurgit, un sunet de corn răsuna de pe malul opus al rîului și repeta cîteva ori d-a rîndul una din acele fanfare vânătoarești, al căror ritm iute și chiar glumeț pare că se îngîină cu vibrațiunile melancolice și prelungite ale instrumentului ce le produce. Nu-mi place, amice, a-mi repurta mintea către momente așa înorate ale trecutului; dar, din minutele pe care în singurătatea de atunci le socoteam deopotrivă cu secolii, numai acelea îmi erau mîngîioase, cînd vocea cornului îmi legăna auzul în sunetele cadentate ale semnalului de vânătoare. Pe tonurile duioase și întunecate ale trîmbiței metalice, se juca, cu o veselie săltăreată, melodia cânticului francez, și atunci, în mine, auzul șoptea inimei mîhnite, neașteptate cuvinte de speranță și de bucurie. Cît voi trăi nu voi uita ce dulce îmi era acel balsam melodios; el și acum îmi înmoaie inima de cîte ori se întîmplă să aud *Uvertura de vânătoare* a lui Méhul, în care aceeaș fanfară domnește ca motiv de căpetenie și răsare, sub felurite tonalități, printre diverse episoade muzicale pline de frumuseți; aci, artistul a imitat tropotul cailor ce fac să răsune pămîntul subț ale lor copite; aci, iar, el amintește lătratul vesel al cînilor, cînd li se dă drumul la goană; aci, încă, pare că, într-o dulce melodie, cerbul, în agonia sa, plînge și cere cu lacrimi tertare de la neîmblînziții săi dușman. Dar aceștia, spre a-și deștepta mereu în suflet o nouă ardoare, repetesc din cornuri cunoscutul semnal, pe

care tot francezul îl știe și-l cîntă pe riturnela poporană:
«Tonton, tonton, tontaine, tonton!»

Dar este oare vreo idee pe care spiritul glumeț al francezului să n-o fi dat, — cum am zice noi, — pe pîrlitură? «Cîntă, vînătorule, — zice poetul popular al Franciei, — cîntă prin crînguri și prin cîmpii, cîntă mereu refrenul tău de vînătoare: *Tonton, tonton, tontaine, tonton!* — Pe cînd tu vînezi cerbul din pădure, altul mai isteț vînează în culcușul tău; tu ții urma ciutei, și altul, a gingașei tale neveste; tu dai chiorîș în fiară, și altul face cu ochiul tinerei tale soțioare, pe care tu ai părăsit-o, — *tenerae conjugis immemor*¹³, — ca să bați codrii.» De aceea, cînd te vei întoarce, mîndru, cu cornoratul acasă, umflînd sunetul cornului tău, ia ascultă cum acel primejdios păcălitor de Béranger¹⁴ îți va întoarce pe franțuzește zicătoarea românului: «Ce știe satul nu știe bărbatul!»

Chasseur, tu rapportes la bête
Et de ton cor enfles le son.
Tonton, tonton, tontaine, tonton!
L'amant quitte alors sa conquête
Et le cerf entre à la maison.
Tonton, tontaine, tonton.¹⁵

Lăsăm pe francezi să rîză și să glumească, chiar și pe bătrînele, pe frumoasele lor arii de vînătoare, de care a știut așa de bine să se folosească francezul Méhul, în uvertura sa, și pe care nu le-a desprețuit, cu vreo treizeci de ani mai în urmă, nici italianul Rossini, în *Guilom Tell*-ul său, și să ne oprim un minut, între aceste două modele de muzică vînătorească, asupra unei opere de aceeaș natură, în care se rezumă tot geniul național al germanilor. *Freischütz*, sau *Libe-
rul vînător*, e titlul cap d-operei teatrale a lui Weber¹⁶. Fantasie întunecată de ridicole credințe diavolești, simplitatea cea mai naivă în viața reală, simțimîntalismul cel mai idealist în dorințele inimii: iată din ce este compus subiectul operei, și simpatika muzică a lui Weber, așa plină de suave

melodii, pare că netezește, cu o suflare lină, toate asprimile, toate nesăbuitele ciudății ale unor așa discordante contraste.

Chorul din al treilea act din *Freischütz*, în care vînătorii proclamă că nimic pe pămînt nu se poate asemui cu plăcerile vînătoriei,

Was gleicht wohl auf Erden dem Jägervergnügen,

este compus pe un ritm mai puțin variat și are o melopee mai puțin măreață decît cînticul vînătorilor din *Guilom Tell*, dar nici originalitatea, nici grația nu-i lipsesc, și caracteru-i diferă cu totul de fanfarele vînătorești ale francezilor. Pe sub candida veselie a melodiei zbîrîie un acompaniament surd care poartă mintea în mistice regiuni. Este, fără îndoială, un cînt cu totul german. Dar să nu te temi! poți să-l asculți fără frică; n-ai să găsești într-însul nimic din acea lîngedă și searbădă monotonie a unora din cînticele nemțești, pe care românul a caracterizat-o cu porecla batjocoritoare de *tararaua neamțului*.

Dacă fiarele ar fi și în zilele noastre tot așa de simțitoare la plăcerile delicate ale armoniei, precum erau în timpii binecuvîntați ai vestitului *virtuoso*¹⁷ și *tenore-sfogato*¹⁸ Orfeu¹⁹, negreșit că ele ar veni singure să se predea de bunăvoie celor cari le-ar executa, în rariștea unei păduri răsunătoare, un concert simfonic compus din toate cap d-operile de muzică vînătorească despre care îți vorbii aci în treacăt. Dar, vai! se vede că de cînd pe bietul Orfeu l-a luat Offenbach²⁰ în răs păr, înseși fiarele, scîrbite de a vedea scăpătarea gustului artistic la bipezi, și-au luat lumea în cap, s-au sălbăticit cu totul, și astăzi este mai mult decît sigur că, dacă s-ar ispiți cineva să cerce a instrumenta și a vocaliza prin codri muzică clasică, precum este uvertura lui Méhul, sau oratoriul lui Haydn, sau chiar și chorurile lui Weber și lui Rossini, urși, lupi, mistreți, vulpi, cerbi, ba chiar și iepurii ar apuca-o îndată la picior, împreună și cu vînătorul lor, dacă cumva acel vînător s-ar întîmpla să fie amicul meu, autorul *Manualului românesc de vînătorie*.

Cu toate acestea, n-a fost întotdeauna așa! Mult mai încoace de timpii fabuloși ai pătitului amant al Euridicei²¹, și chiar în regiuni lipsite de castelani feudali și de sunători de fanfare, în țări depărtate, asiatice, pe care noi le socotim de păgâne și de barbare, muzica a fost prețuită ca o neapărată auxiliară a petrecerilor vânătoarești.

Primește, te rog, pentru un moment, să ne întoarcem cu vreo cincisprezece sute de ani mai înapoi, pentru ca să ne încredințăm cum că vânătorile cu acompaniament de orchestră nu sunt, precum s-ar putea crede, o deșartă închipuire a imaginațiunii mele puțin vânătoarești, ci că din contra, cele mai mărețe sărbări cinegetice au fost însoțite, chiar din vechime, cu concerte instrumentale și vocale. Consideră totdeodată că această nouă digresiune pe cîmpul artelor din antichitate, o fac și pe dînsa numai și numai întru cea mai mare laudă și glorie a artei vânătoarești, și mai ales nu uita că pentru ca omul să facă un lucru bine, trebuie mai întâi de toate să aibă multă, foarte multă răbdare; de aceea și înțelepciunea poporului te învață ca să «prinzi iepurile cu carul».

Negreșit că pentru oricare știe să țină un condei cu trei degete, și pentru oricare din acei scriitori ce nu s-au pătruns că scrisul trebuie să fie numai o urmare cugetată a gândirii și a studiului, foarte lesne le vine de a scrie *currente calamo*²² despre orice materie, știută sau necunoscută lor. Îi vezi, nepricepuți plagiatori ai atotștiutorului Pic de la Mirandola, tratînd cu ușurință de *omni re scibili et quibusdam aliis*²³.

De va fi vorba de muzică, apoi îți opăresc tot într-o leșie pe Rossini cu Offenbach, pe Auber cu un oarecare Suppé²⁴, fabricant de operete la Viena, pe Meyerbeer cu Lecocq²⁵, un alt imitatorăș parizian al caricaturistului operei; și apoi, din aceea căldare, îți scot la lumină învățături și povețe pentru formarea și dirigerea unui Conservator național de muzică.

Dar cu atîta ar fi puțin! Groaznic orbește ura pe oameni, și mai ales pe supărăciosul neam al scriitorilor, *genus irritabile vatum*²⁶.

Avem dinaintea ochilor o spăimîntătoare dovadă despre aceasta. Sunt în țară la noi două foi literare care și-au jurat neîmpăcată ură și minie:

Doi Jol se întărită, și fulgerul jos plumbă!²⁷

Convorbirile literare²⁸ de la Iași mușcă carne vie, cînd găsesc, în *Revista contemporană*²⁹ din București; iar aceasta,

Tantaene animis caelestibus irae!³⁰

împinge urgia pînă-ntr-atîta, încît, spre a defăima chiar și titlul rivalei sale, tipărește cu litere negre pe hîrtie albă, subț acelaș nume dușmănit de *Convorbiri*³¹, felurite povești vrednice de vînătorul cel cu coada vulpii, în care se zice, între altele, că la anul 1852 d<omnu>l Pantazi Ghica³², deșertînd, într-o seară, prietenește, pahare de Chably, de Chambertin, de Șampanie și de Xeres³³, într-un cabinet la «Caffé (sic) Anglais»³⁴ din Paris, împreună cu Alexandru Dumas-tatăl³⁵ și cu Alfred de Musset, — au răposat, sărmanii, amîndoi și nu mai pot mărturisi, — după ce d<umnea>lui le-a istorisit multe și mărunte despre literatura, muzica, instrucțiunea și politica României, dupe ce le-a vorbit pre larg despre dascălul Lazăr³⁶, despre Alexandru Vodă Ghica³⁷, despre mitropolitul Dosoftei³⁸, despre Tudor Vladimirescu³⁹, despre meșterul Manole⁴⁰, despre Ianache Văcărescu și despre alții mulți cîți în Christos s-au botezat pe pămîntul românesc, în sfîrșit a binevoit a le citi și poema populară «Înșiră-te Mărgărite de V. Alecsandri»⁴¹. — «Să nu se uite că această conversațiune [între d-nii Pantazi Ghica, Alexandru Dumas-tatăl și Alfred de Musset] se petrecea la anul 1852», chiar dupe cum spune nota autorului (p. 335), și că d<omnu>l Pantazi Ghica le-a citit atunci, pre cum zice, «în limba franceză, dupe textul românesc», poema *Înșiră-te Mărgărite*, pe care însă d<omnu>l V. Alecsandri a compus-o la Mircești, tocmai în anul 1856, adică cu patru ani în urma vestitei ei citiri de către d<omnu>l Pantazi Ghica, și apoi a dat-o la lumină, pentru întîia oară, în *Revista română*⁴² din anul 1862 (pag. 160—166).

Pe limba vînătorească, în cazul de față, s-ar zice că autorul articolului *Convorbiri* din *Revista Contemporană* «a vîndut pielea ursului, pe cînd ursul juca încă prin pădure».

Dar între scriitori nu este ca între vânători. Loc de joc nu încap, și, — *horresco referens!*⁴³ — cît despre mine, zău, mă cutremur de o răzbunare literară ca aceasta. D-aș fi măcar cunoscut cu redactorii *Convorbirilor* din Iași, le-aș da desigur povața ca să schimbe cît mai curînd titlul foaiei lor, pentru a căruia rușinare s-a jertfit cu atîta lepădare de sine însuși d<omnu>l Pantazi Ghica.

Trăind însă cu totul înlăturat de asemenea crîncene lupte, eu, amice, cînd scriu cîte ceva, scriu mai mult pentru a mea proprie plăcere, fără de a cugeta rău la alții, — afară, poate, numai de astădată, cînd m-am apucat a scrie pentru păcatele tale. Dacă însă chiar și tu mă vei învinováți cu tot dinadinsul că m-am întins prea mult cu scrisul, și că fac aci prea mare cheltuială de citațiuni de prin autori străini, apoi fîi voi răspunde că acelea, — mai toate, nestemate culese din salbele bogaților, — le presar pe sărăcăcioasa mea scriere ca s-o mai întolez și să-i dau și ei ceva preț; iar dacă nu scriu scurt și coprinzător, se vede că, rău sau bine, nici eu, ca mulți alții, nu mă pricep a face într-altfel.

Așadar, supus blînd la o nouă osîndă, ia-te binișor dupe mine și vino să ne îndreptăm pașii rătăcitori tocmai subț poalele munților din Kurdistan⁴⁴, pe calea care duce de la Bagdad la Hamadan⁴⁵, acolo unde este stîncă stearpă și rîpoasă ce se cheamă Bisutun. Piciorul despre apus al stîncei se numește, în limba locului, *Takh-i-Bostan*, adică *Bolta-Grădinei*. Grădina deocamdată lipsește, — și unii erudiți cred că aci vor fi fost vestitele grădini atîrnate în aer ale Semiramidei⁴⁶, care, chiar dacă odinioară au fost aci, apoi acum au zburat cu totul în aer; — dar bolta este în ființă, și pe zidurile ei se văd nenumărate sculpturi săpate nu prea adînc în piatră, și poate chiar odinioară colorate. Să le descriem toate, nu este treaba noastră; pe noi ne atinge numai cele două mari scene de pe părțile laterali. Într-adevăr, pe una se vede o vînătoare de mistreți; pe cealaltă, mai ștearsă, este o vînătoare de cerbi.

Stilul sculpturei, oarecare amănunte arhitectonice și chiar costumele și uzurile figurilor reprezentate ne înlătură

de la prepusul că vom fi avînd aci dinaintea ochilor, imaginea petrecerilor cinegetice ale vitezei amazone asiriane, ale reginei Semiramide,

di cui si legge
Che sugger dette a Nino e fu sua sposa;
Tenne la terra che'l Soldan corregge.⁴⁷

Gîndul ni se repoartă mai bucuros asupra acelor puternici despoți ai Persiei, Șapurii⁴⁸, Hormuzii⁴⁹, Khoșruii⁵⁰, Firuzii⁵¹, Iejghirzii⁵² și alții, cari, din vechea lor cetate a Ctesifonului⁵³, aproape de Bagdadul de acum, supărară mai bine de trei sute de ani pe împărați romani de seama lui Aurelian⁵⁴, lui Teodosie⁵⁵, lui Justinian⁵⁶, lui Eraclie⁵⁷; asupra acelor mîndri și luxuoși Sasanizi⁵⁸, cari se închinau focului după legea lui Zoroastru⁵⁹, clădeau palate gigantice acoperite cu sculpture și cu poleieli și înmuiau în fir și în pietre scumpe hainele de pe dîșii și hamuturile de pe caii lor.

Vînătoarea, lupta cu fiarele, alergările cu caii și încordătura arcului erau visele de aur cu care se desfătau ei, atît în ființă, cît și în priveliștea armelor, vaselor, uneltelor și podoabelor cu asemenea scene, pe care meșterii și artiștii lor le reproduceau mereu, în metaluri și în pietre scumpe.⁶⁰ Subiectele de vînătoare, înfățișate cu o vioiciune, cu o mișcare, cu un foc nespus, pot fi privite ca una din însușirile caracteristice ale artei sasanide pe care o admirăm azi în cîteva prețioase obiecte de lux ce au rămas din acele epoce depărtate, prin colecțiunile de curiozități artistice ale Europei, și pe care o întîlnim în sculpturile de prin diferite ruine ale Persiei, iar mai ales pe stîncile de la Bisutun⁶¹.

Îmbele vînători de care avem aci a vorbi, sunt coprinse în două cadre pătrate, închipuind țarcuri îngrădite cu taraci, de care stau atîrnate zăveze ori perdele, spre a încinge tot ocolul unde se petrece vînătoarea. Proptele și mănunchi de tufiș, legați cu frînghii, sprijină și întăresc taracii.

Într-unul din îmbele cadre, locul ales e o mlaștină cu stuf și cu richită, în mijlocul căria a rămas o lumină de apă

netedă, cu peștișori și cu păsări plutitoare într-însa. Un șireag de elefanți, mînați de cornacii ce-i încalecă și-i îmboldesc, gonesc din duminică turme nenumărate de mistreți, cari, în fuga mare, cu rîturile întinse, cu colții ascuțiți, cu spinarea încovoiată și cu codița sumeasă, dau năvală prin leasă și prin mocirlă. În două luntre mari și adînci stau în picioare cîte un vînător uriaș cu capul încoronat, cu veșminte bogat ornate și cu arcul în mînă; în preajmă-le cad pe brînci gligani și vierii săgetați. Dar atît în aceste două luntre principale, cît și în alte două mai mici ce însoțesc pe ale regeștilor vînători, șed jos, cîntînd din niște harpe în formă de dreptare și cu zece coarde fiecare, bande de femei muzicante; într-o a cincea luntre sunt cîntăreți cari suflă, d-a-n picioarele, în flaute. Toate vasele sunt cîrmuite de cîte doi vîslași cari, cu lopețile, spumegă fața apei. Pe muchea cadrului se vede cum mistreții uciși sunt transportați pe spinarea elefanților, și apoi cum slujitorii îi înjunghie și-i despintecă.

A doua vînătoare, cea de cerbi, este cu mult mai confuză; figurile pe alocurea par a fi neisprăvite. Tot însă se vede pe ici și pe colea o împrejmuire de zăbrele și de stofe atîrnate, formînd o arenă cu două porți, păzite de cîte doi strejari; cerbii intră în alergătoare prin poarta din dreapta și sunt urmăriți de vînători; un călăreț mai mare la trup, în goana calului, trage cu arcul într-însii; alții mulți, mai mici, se țin și ei, gonind, dupe vînătorul principal. Cerbii se poticnesc și cad la pămînt cînd ajung la fundul țarcului; dar ciutele, ferite de un alt călăreț cu trup mare, scapă singure pe cealaltă poartă, avînd la gîtul lor un arcan cu coardea filfiindă. Pe laturile cadrului, se vede, de o parte, cum se adună și se păzesc cu elefanți turmele de cerbi; de altă parte, cum cerbii uciși prin munți păduroși, se încarcă pe spinarea cămilelor.

Dar mai mare și mai presus de toți actorii tabelului și ca privitor liniștit al acestui spectacol animat, stă călare regele, cu arcul atîrnat de gît și adăpostit sub o umbrelă rotundă pe care i-o ține d-asupra capului un slujitor. Împrejurul lui cîntă o numeroasă orchestră, așezată de toate

părțile, care pe jos, care pe o estradă înălțată cu scară. Acolo suut și harpiste, ca la vânătoarea de mistreți, și cîntăreți cu flautul, cari șed turcește, cu picioarele încrucișate sub dinșii, și trîmbițași, și toboșari, și muscalagii cu naiul, cu dairaua, cu cimbalele, cu diblele și cu surlele, poate chiar și cîntăreți din gură; într-un cuvînt, avem aci o bandă numeroasă de lăutari, reprezentată cel puțin prin douăzeci și cinci de personagie cu instrumente variate, lucrînd toți din mîni și din plămîni ca să încînte pe răsfățatul Sah, în pomposul și trufașul său repaos. Te las să-ți închipuiești ce chef și ce mîndrețe!

Oare ce zici? Nu se pricepeau bine regii Sasanizi a vîna mistreții și cerbii?

A pluti lin pe apă și, din sigurul adăpost al luntrii, a săgeta mistreți, pe cînd auzul îți este răpit de dulcele cîntări ale unei armonioase pleiade de zîne acuaticice, iată o realitate sasanidă cu mult mai încîntătoare decît basmul primejdioaselor Sirene ale lui Omer⁶² și decît visul amăgitoarei Loreley de pe țărmurile neguroase ale Rinului⁶³!

A privi de subț umbră și la sunetele unui concert à *grand orchestre*⁶⁴ peripețiile unei goane și unui măcel de cerbi, iată încă o petrecere sasanidă, care negreșit că nu este tocmai de desprețuit.

Nu rămîne îndoială că regii Sasanizi au fost oameni cu gusturi nobile și delicate, de vreme ce le-a plăcut și de a vîna în sunetele muzicii, și de a vedea reprezentate în sculptură și cu colori asemenea petreceri vînătorești.

Rămîne numai să ne batem capul spre a afla dacă muzicanții lor și, mai cu seamă, dacă vestitul cîntăreț Barbaud⁶⁵, carele răsplinea în palatele marchelui Khoșru Anurșivan, *cel cu sufletul mîrinimos*⁶⁶, «note mui dulci decît privighetoarea», erau, în comparațiune cu Haydn, cu Méhul, cu Weber și cu Rossini, ceea ce sculptorii de la Takh-i-Bostan sunt față cu artiștii moderni cari au înfățișat pe pînză scene de vînătoare, bunăoară cu P. Rubens⁶⁷, Fr. Snyders⁶⁸, Filip Wouwerman⁶⁹, Fr. Desportes⁷⁰, J.B. Oudry⁷¹, J.E. Ridinger⁷², Horace Vernet⁷³, Edw. Landseer⁷⁴ și alții...

ΣΩΓΡΑΦΙΑ PRIVITĂ DIN PUNTUL DE VE-
DERE AL TEORIILOR LUI DARWIN.
— AMOR ȘI VÎNĂTOARE! — CUM SE
ÎNGROPĂU LA ROMA URMAȘII BIETULUI
OVID, RĂPOSAT CA VAI DE DÎNSUL, CAM
PE LA KIUSTENGÈ. — PUSTIA DE OGLIN-
DĂ, MULTE RELE FACE! — RUBENS N-A
FOST VÎNĂTOR, DAR HORACE VERNET
FĂRĂ ÎNDOIALĂ. — *FILOSOFIA ABSOLUTĂ*
A ESTETICEI VÎNĂTOREȘTI. — ITALIA
NE-A CAM DAT DE RUȘINE.

Dar iată, acum, fără veste, un nou orizont artistic ce mi se deschide, tot pe tărîmul vînătoriei! Zău! cînd pleacă omul la vînătoare, nu știe de unde-i sare iepurile! Am zis pînă aci multe, — ba chiar prea multe, — despre litere și poezie, despre sculptură și muzică; am zis și cîteva despre gravură, întrucît acestea toate se ating de arta cinegetică; dar nu știu cum s-a întîmplat de a rămas pictura cu totul înlăturată din cărarea mult cotitei mele colinde de vînător-hoinar. Cade-se oare să o lăsăm cu totul uitării?

N-ar fi o nedreptate, un afront, ce am face de buna noastră voie vînătoriei, cînd am nesocoti drepturile ce ea are la născarea a încă unia din cele patru podoabe artistice ale geniului omenesc?

Am găsit prilej de a spune cum omul, înveselit sau jalnic la vînătoare, a simțit gustul de a cînta, în elegii și în diti-rambe poetice, și în fanfare melodioase, vitejiile și neajunsurile sale, ba chiar și a-și aduce aminte cu dor sau cu mîndrie de drăguța de acasă.

Am pomenit și de acei sălbatici ai perioadei glaciare cari, în lungile lor răgazuri, au născocit arta sculpturei, zgîriind pe oase, pe pietre și pe coarne, profile de dobitoace antediluviane.

Uita-vom acum a zice că, — dupe cît se poate bănuî, — tot o aplecare de acelaș fel a făcut să se nască și pictura?

Dar, în cazul de față, nu din dovezi plastice vom putea culege o asemenea știință. Filologia ne vine aci în ajutor și ne arată că în limba elenilor, a națiunii celei mai artiste

din antichitate, pictura se cheama ζωγραφία¹, adică *scrierea* γραφία², — *animalelor* τῶν ζῴων³.

Acum, dacă s-ar scula cineva și ar zice că așa vor fi toate acestea, dar că *animal* nu vrea să zică *vînătoare*, și că săpăturile din peșterile Acuitaniei⁴, precum și denumirea caracteristică a picturii la eleni au raport numai la *ființele însufleteite* în genere, și nu, în particular, la luptele lor, care provin din instinctul *vînătoriei*, atunci ne-am vedea siliți să nutăm judicata la tribunalul lui Darwin⁵, carele, dupe teoriile sale fiziologice, ne va dovedi că lupta pentru existență, adică *concurența vitală*, este unul din cele două principii fundamentale ale universului și că orice ființă pre lume trăiește și se desvoltă numai și numai fiindcă a biruit în această luptă, adică a fost *vînător* și nu *vînat*. El va adaoge, poate, spre a-și completa teoria, că vînătorului norocit îi rămîne și dreptul exclusiv de *selecțiune naturală*, adică de a-și alege, dupe al său plac, soție sau soții (precum se și simte), și că, — scurt și coprinzător, — viața întreagă a universului se rezumă în aceste două cuvinte: *Vînătoare* și *Amor*!

Pornind d-aci, cum să nu credem că tot ce e bun, mîndru și frumos pre lume s-a născut din avînturi amoroase și din porniri vînătorești?

Iată-ne dar asigurați și despre originea picturii.

Însă spre a nu abuza peste măsură de zicala grecească a împăratului August⁶: Σπεῦδε βραδέως!⁷ să dăm îndată năvală în pictura cu subiecte vînătorești. Mi s-a urît mie scriind, dar ție citind!!!

Cînd vine vorba despre vreuna din frumoasele-arte, și mai cu seamă despre pictură, noi, în lumea modernă, ne gîndim numidecît la Italia. Acolo pare că și-a găsit această artă și lumina cu care se împacă mai bine, și formele în care se răsfață mai bucuros, și tiparele dupe care se mlădie mai cu înlesnire. Nu știu pentru ce răsunsetul numelor lui Rafael⁸, lui Corregio⁹, lui Tițian¹⁰, lui Paul Veronese¹¹ pare că ajunge la auz cu vibrațiuni mai răpezi și mai sonore decît ale lui Rubens¹², lui Rembrandt¹³, lui Poussin¹⁴ și ale tuturor pictorilor de la nord.

Fără îndoială însă, aceasta este o nedreptate a minții noastre, și cei din noi cari iubesc vînătoarea și artele ce au sărbăt-o, ar fi cei dinții cari s-ar căi și s-ar vindeca de o așa greșită aplecare, cînd ar cugeta că în toată acea grămadă de artiști iluștri, cari au așternut, trei secoli de-a rîndul, toți păreții Italiei cu nemuritoarele lor picturi, nu s-a găsit măcar unul care să se fi dedat a zugrăvi mai cu plăcere scene de vînătoare.

Spre a găsi în Italia picturi vînătorești de un merit oarecare, în număr mai considerabil, trebuie să ne raportăm în timpii antici, pe cînd se vede că artiștii pompeiani și romani aflau mai multă mulțumire de a decora zidurile cu subiecte reprezentînd luptele oamenilor cu fiarele și cursele ce ei le întindeau.

Printre picturile antice de această natură ce s-au păstrat pînă în timpii moderni, datorim o îndoită atențiune aceloră din sala mormîntală ce s-a descoperit la 1674, acum tocmai două sute de ani, într-un mal de pe Calea Flaminia¹⁵, la o mică distanță de Roma, și în care se aflau sarcofagele lui Quintus Nasonius Ambrosius și al femeii sale, Nasonia Urbica, urmași, după cum se crede, ai nenorocitului poet Ovidiu Nasone¹⁶, carele a murit exilat pe țărmurile sălbatice ale Mării Negre, fără ca mîna-i, dibace pe coardele lirei latine, să se fi putut deprinde a încorda arcul sarmatic:

Moris an oblitus patrii, contendere discam
Sarmaticos arcus, et trahat arte loci?¹⁷

Un interes îndoit se leagă de picturile din mormîntul Nasonilor¹⁸, fiindcă, pe de o parte ele sunt din cele mai bune printre puținele rămășițe ale artei picturale din antichitate, și, pe de altă parte, fiindcă scenele vînătorești reprezentate în ele ne pun dinaintea ochilor curioase moduri de vînătoare.

Aceste picturi ocupau patru compartimente pătrate pe tavanul boltei și corespundeau fiecare cu cîte o grupă de două figuri alegorice, simbolizînd cele patru timpuri ale anului. Cu primăvara se îmbina vînătoarea de cerbi; cu vara, cea de lei; cu toamna, cea de pantere, și-n fine, compartimentul iernei era ocupat de o vînătoare de mistreți¹⁹.

Cele două dîntîi, adică vînătoarea de cerbi și de lei, se petrec în păduri îngrădite cu zăbrele. Un cîne gonește un cerb și o ciută, urmăriți și de un vînător pe jos, carele oprește de zgarda numită *copula* pe un al doilea copoi. Alt vînător, cu sulița, pîndește animalele la marginea țarcului.

Vînătorii de lei sunt mai numeroși; ei au toți paveze mari rotunde, dindosul cărora se ascund, lipiți unii de alții. Una din fiare se răpede întăritată asupra acelor mișcători păreți de metal; dar cealaltă a izbutit a doborî jos pe un vînător și-l strivește sub propriul lui scut, pe care ea calcă cu o fieroasă mîndrie.

Tot cu paveze și cu țăpoaie, *venabula*, sunt înarmați și vînătorii de pantere, cari închid și rostogolesc pe animal într-un cerc de scuturi late și solide; dar ei și mai mult se bizuie, spre a prinde și a ucide fiara, pe o cursă în formă de ladă pătrată, în fundul căria au pus o oglindă. Pantera, turbată de mînie, își zărește deodată chipul resfrînt pe fața lucioasă a sticlei; ea stă și se miră,

...Ea tresare, decît soțul ei Zefirul mai răpede; mînia ei pe toate strălucitoarele ei pete se resfiră și, gata a înghiți în adîncul ei gură pe vînător, ea se oprește dinaintea chipului ei resfrînt în oglindă,²⁰

apoi se azvîrlă răpede spre dînsul, și iat-o prinsă în capcană, unde o ajunge la sigur darda vînătorului, care sta pitit d-asupra oglindei.

În timpii noștri, oglindele slujesc vînătorilor franțezi ca să prindă nevinovate ciocîrlii. Dovadă că, întotdeauna și pretutindeni, oglinda, cu mincinoasele-i străluciri, amețește și pe vesela păsărică, și pe fiara sălbatică, și pe naiva Margareta a lui Faust,

Ah! je ris

de me voir si belle en ce miroir!²¹

și pe bătrîna cochetă, care, în doru-i plin de *parapon*, trănă cănește verzi și uscate, bunăoară ca versuri de acestea:

Plîngi, oglindă, plîngi cu mine!

Nu găsim ce mai cătăm!

Cînd mă văz acum în tine,

Amîndouă ne-ntristăm.

Tu văzuși, văzuși, oglindă,
Frumusețea-mi răsărind,
Și cu-nctul eclipsindă,
O vezi iarăși apuind !

În zadar colori silite,
Frumuseți de-mprumutat ;
În zadar sînt îngrijite
Niște flori ce s-au uscat !²³

Dar ce stăm să ne bocim cu baba, în stihuri vrednice de ale ei «colori silite, frumuseți de-mprumutat»?! Dacă e vorba de oglindă și de amăgirile ei, să ascultăm mai bine cum ciripește muza «plină de *muri* și de dulceață» a clucerului Alecu Văcărescu, lucefăr trecător din secolul din urmă, pe care s-au grăbit a-l stinge dușmanii gloriei românești, chiar în zorile vieții sale și în primul susur matutin al poeziei noastre naționale.

Poate că strofele ce am să transcriu nu vor fi tocmai la locul lor aci, în fumul de praf de pușcă cu care eu tămîiez deocamdată cartea ta, dar, în tot cazul, fragedul archaism al acestui «cîntic de lume» va fi ca o sorbitură de apă limpede și răcoroasă, dupe hapul de trudnică și băbească versificațiune ce te făcui să înghiți:

Oglinda cînd ți-ar arăta
Întreagă frumusețea ta,
Atunci și tu, ca mine,
Te-ai închina la tine.

N-ar fi mijloc să te privești
Asemenea după cum ești,
Și idololatrie
Să nu-ți aduci tu ție!

Ochii în ea cînd ți-i arunci,
De tot se-ntunecă atunci,
Și de te și arată,
Iar nu adevărată.

D-aceea nu da crezământ
Oglindei, ce cu scăzământ
Îți face-nșelăciune
Și tot minciuni îți spune,

Ci câtă ești să știi de vrei,
Dă crezământ ochilor mei,
Fiindcă nu te-nșeală,
Nici fac vre o greșală;

În ei te cată să te vezi
Întocmai pe cât luminezi,
Și dintr-a lor vedere
Vezi câtă ai putere!

Crede-i, săracii, cînd îți spun
Că numai ție se supun,
Și că tu ești din fire
A lor dumnezeire!²³

Acum, dacă lumina oglindei, în nestatornicia reflec-
telor sale, ne-a preschimbat priveliștile vînătoriei în ima-
gine amoroase, noi să profităm fără zăbavă de învățăturile
lui Darwin și, din sfera *selecțiunii naturale*, să ne înapoiem
iarăși privirile asupra *concurenței vitale*. Aceasta ne va fi
cu atît mai lesne, cu cît al patrulea tabel antic, cel care re-
prezentă vînătoarea de mistreț, ne face să intrăm cu totul
în focul acțiunii vînătorești, *in medias res*²⁴.

Un vier urîș fugе urmărit de un călăreț cu două sulite
în mîni, de alți patru vînători cu țăpoaie și cu săgeți, de
cîni, — unul liber, și altul oprit de zgardă; în fața vîna-
tului se prezentă doi juni, — unul cu arcu încordat, celă-
lalt cu sulița îndreptată spre fiară. Toți aleargă, toți strigă,
toți sunt aprinși de cea mai fieroasă turbare²⁵. De nu s-ar
deosebi, pe sub această mișcare, sobrietatea de linii a arte-
lor antice și oarecare imperfecțiuni de forme, care denotă
o epocă de scădere, s-ar putea crede că acest episod a fost
schițat de penelul energic al lui Rubens.

Căci și acest Domn al pictorilor flamanzi a zugrăvit scene
de vînătorie, în care fiarele sălbatice, — mistreți, tigri, lei,

ba chiar ipopotami și crocodili, — intră în luptă cu omul. Sunt însă mai ales scene feroase, în care geniul semet al maestrului a dat vânătoarii un caracter cu totul eroic sau tragic, deșteptînd admirațiunea atît prin spăimîntătoarea încăierare a luptătorilor, cît și prin energia pozelor, prin vîrtoșia musculaturii lor și prin vioiciunea coloritului.²⁶

Un fior îți trece prin vine cînd vezi într-un tabel al lui Rubens, pe un cavaler numid sfîșiat de creștet și de umăr, de către un leu puternic, care i-a sărit în cîrcă și s-a stîrcit pe șoldul armăsarului negru ce se rădică îngrozit pe picioarele-i de dînderăt. Fiara aurie mușcă din umărul călărețului; un răcnet groaznic iese din buzele căscate ale acestuia; fața-i e învinetită de spaimă și de durere; ochii îi sunt holbați; din mînă-i scapă lancea.

Dar aci artistul a trecut peste hotarele vînatorești; căci ne-a pus sub ochi o dramă de cele care, și dacă ațîță vitejia eroilor, însă îngheață îndrăzneala simplilor vînători. Acestora le place ca cel puțin, printre primejdii, să se întrevadă izbînda lor. Numai în asemenea caz se poate aplica calificațiunea de *curat vînatoresc* unui tabel sau oricărui alt obiect de artă. Acolo unde fiara rămîne învingătoare și vînătorul este sacrificat, se poate zice că artistul a ieșit din sfera artelor vînatorești și opera lui inspiră un interes de groază care sfîșie toată armonia regulilor cinegetice; aceea este o notă discordantă în muzica vînației, o greșală de ortografie în gramatica ei.

În secolul nostru, un pictor francez cu talent de frunte, Horace Vernet, a reînoit în pînzele pe care a zugrăvit vînătorile de lei și de mistreți din Algeria și din Sahara, emoțiunile unor scene în care primejdia situațiunilor joacă un rol de căpetenie; dar fiind însuși el vînător, s-a ferit de a comite incorecțiuni antivînatorești ca Rubens, și tabelurile lui, așa vrednice de admirat, au toate acel caracter care cheazăște întotdeauna vînătorilor o superioritate măgulitoare asupra fiarelor vîinate²⁷.

Un tabel de vînătoare africană al lui Horace Vernet e ca o povestire a vestitului ofițer francez Jules Gérard, carele, în unsprezece ani petrecuți în Algeria, a împușcat douăzeci și cinci de lei și a cîștigat astfel meritata poreclă de «ucigă-

torul leilor»²⁸. Chiar basme d-ar fi cite povestește vînătorul și cite zugrăvește artistul, tot pare că te scuturi la ideea că omul se joacă așa lesne cu viața sa, pentru un simplu gust de vînător; dar cînd citești sau privești, mult nu trece și afli sau cel puțin ghicești că fiara cea primejdioasă este mai în pericol decît omul, că ea are să pice învinsă de al ei prigonitor, și atunci îndată, încrederea, bucuria, ba chiar și mîndria se deșteaptă toate deodată în inima-ți, acum liniștită și mîngîiată. Atunci zici cu încredințare: «Iată un frumos tabel vînătoresc!»

Aceste considerațiuni pot să-ți pară a fi idei metafizice cam confuze, — adică, cum am zice, dupe un termen inventat și pus la modă de un vesel și spirituos invalid al vînătoriei, cam *filosofie absolută*²⁹; — eu însă stăruiesc a crede că, și dacă nu știu eu bine să lămuresc aceste idei, s-ar putea totuși stabili în principiu că, pre cum arta vînătoriei consistă numai din reguli care fac pe vînător să învingă pe vînat, și nu viceversa, tot așa și operele literarii sau plastice nu se pot cualifica cu titlul de *cinegetice* decît atunci numai cînd ele prevăd neîndoioasa victorie a vînătorului, chiar și dacă uneori ele ar atrage un oarecare interes de milă sau de admirațiune asupra vînatului persecutat.

Admițînd o asemenea definițiune pentru toate ramurile de bele-arte care se ocupă cu ilustrarea vînătoriei, putem acum să trecem în revizuire pe toți acei pictori din diferite școli, cari se numesc mai special *pictori de vînătoare*.

Dacă Italia și cu dînsa Spania, rămîn mute la fanfarele de chemare ale vînătorilor³⁰, apoi școalele flamandă, olandeză, franceză, germană și engleză răspund toate la apel, și fiecare din ele se prezintă cu unul sau mai mulți artiști însemnați, avînd această specialitate. În Flandra găsim pe Francis Snyders³¹, amicul și conlucrătorul lui Rubens; în Olanda, pe Filip Wouwerman³², pictorul de cai și mai ales al calului bălan; în Franța, pe François Desportes³³ și pe J.B. Oudry³⁴, cari au fost pictorii oficiali ai vînătorilor date de regii Ludovic al XIV-lea³⁵ și al XV-lea³⁶; în Germania, pe J. Elias Ridinger³⁷, portretarul vînatului înjunghiat de prințisorii și de grofii nemțești din secolul din urmă; în Englitera trăiește încă Sir Edwin Henry Landseer³⁸, carele

a înfipt cu penelul pe pânză cele mai frumoase și mai originale tipuri de cîni englezești și a poetizat moartea tragică a cerbilor măreți din poeziile înorate și din bălăriile fantastice ale Scoției.

VIII

BIBLIOGRAFIE CINEGETICĂ A SECOLULUI DE MIJLOC. — ÎNȘIRĂ-TE MĂRGĂRITE ARTISTIC ȘI VÎNĂTORESC. — MISTREȚUL DE SNYDERS. — WOUWERMAN ȘI CALUL BALAN. — VĂZUT-AI LA LUVRU PE *BONNE*, *NONNE* ȘI *PONNE*, SAU PE *MITTE* ȘI *TURLU*, ADICĂ PE DESPORTES ȘI PE OUDRY? — PRINȚISORII NEMȚI DE MULT VISAU A VERSALIA — RIDINGER ȘI BABIȚA. — TOT RIDINGER ȘI MARCHIZUL DE CARABAS — TOT RIDINGER ȘI SIR EDWIN LANDSEER. — CUM TE DAU DE GOL BĂIEȚII DE LA NOI. — CUM UMBLU EU SĂ TE ADUC PETINE A DEVENI UN SPORTMAN FASHIONABIL

În acest șir de artiști, care se destinde peste un spațiu de trei sute de ani, avem ca și o istorie întreagă a picturii vînătorești, a deosebitelor faze prin care ea a trecut; se pare că destinele au voit ca, în timpii moderni, această ramură a artei, bogată și variată în identitatea ei caracteristică, să încolțească pe rînd și să poarte rod treptat în fiecare din țările culte ale nordului Europei, fără ca într-însa să se ivească vreun interval de amortire. Ca ramura aurită a zeiței de sub pămînt¹, abia un penel consacrat Dianei începea a șovăi în mîna artistului îmbătrînit, și altul răsărea sub o climă vecină, ca să întrețină tot vie admirațiunea pentru estetica vînătorească:

Primo avulso non deficit alter
Aureus, et simili frondescit virga metallo.²

După ce, în timp de mai mulți secoli, vînătoria n-a avut alți interpreți plastici decît pe migăloșii miniaturişti, cari înluminau cu poleiele și cu vâpslele cleioase, mulțimea de manuscripte, dupe care castelanii secolului de mijloc învățau, prin citire și prin exemple zugrăvite, regulile însemnate în cărți vestite pe acele vremuri, precum *De arte venandi cum avibus*, scrisă de împăratul Germaniei, Frideric al II-lea, *Le livre du roy Modus et de la royne Racio*, *El libro de la Monteria que mandò escriver el rey Don Alonso de Castilla y Leon*, *Les déduitz de la chasse des bestes sauvages* de Gaston Phoebus, pe care nu l-ai trecut nici tu cu vederea, și încă altele³, care au constituit mult timp toată literatura și toată arta vînătorilor, apoi tocmai în secolul al XVI-lea, artiști adevărați începură a se inspira din subiecte vînătorești.

Am spus în ce mod, mistic sau dramatic, Albert Dürer și P. Rubens au conceput asemenea subiecte. Ei au fost fără îndoială bărbați de geniu, dar nu se pot numi curat *pictori de vînătoare*. Altora, mai puțin geniali, dar nu mai fără talent, li se cuvine un titlu așa special.

Sunt aceia chiar despre cari am zis adineauri că, în răstimpul de trei secoli, din al XVI-lea și pînă acum, și-au trecut din mînă în mînă fitilul învăpăiat al operilor de artă cinegetică,

Et, quasi cursores, vitae lampada tradunt⁴.

În fruntea lor timpul a pus pe flamandul Francis Snyders⁵, cel care a lucrat alături cu marele Rubens și a împărțit cu dînsul meritul multor picturi în care Rubens făcea figurele omenești, iar Snyders animalele, fără ca acestea să dea de rușine produsele ieșite din mîna faimosului maestru. Viața care fierbe în oamenii lui Rubens, mișcă cu aceeași vigoare și pe fiarele lui Snyders. Ochii lor scînteiază, nările lor răsuflă, fălcile lor spumegă, botul lor căscat e jilav de sînge, și cînd artistul ne arată cîni întăritați dînd năvală asupra unui mistreț, rupîndu-i șalele, mușcîndu-l de urechi, lăsînd pe unii dintr-înșii spintecați la pămînt, pare că se și aude răsunetul lătrăturii lor, chelălăitul lor de bucurie sau de durere, grohăitul fiarei și sunetul cornului de vînătoare.

Mai bine decît așa nu se poate reproduce cu pînsla impresiunea ce resimte cîmpeanul care, trecînd prin pădure, vede deodată strecurîndu-se pe lîngă dînsul un dobitoc mare și negru, cu haita lui de dulăi, urlînd în urmă-i cu turbare.

Aci se poate mai cu seamă pricepe deosebirea ce există între Snyders, pictor din școala flamandă, și artiștii din școala olandeză, cari au tratat asemenea subiecte. Filip Wouwerman^o, spre exemplu, în loc de a ne duce chiar pe scena dramelor vînătorești, ne preumblă numai în preajma lor, arătîndu-ne, cînd pregătirile de vînătoare în curtea castelului seniorial, cînd popasul în rariștea pădurii, cînd vesela întoarcere a vînătorilor izbînditori. El foarte rar ne face să fim față chiar la întîmplările luptei; acelea pentru noi rămîn afundate în zarea aburoasă a peisagiului. Din contra, Snyders ne mîină mereu pe cîmpul de bătaie, în mijlocul vînătoarii, în sînul codrilor. Cerbul și cîinii sunt actorii de căpetenie ai tabelului său; minutul ce-i place mai mult a alege este acela cînd animalul, zădărit de haita primenită, își ia inima în dinți și se apără cu desperare sau sare d-asupra cîinilor sîngerati, pe cari i-a spintecat cu coarnele sale. Acela e și momentul cel mai dramatic, cel mai interesant al vînătoarii; neștiind încă bine cum are să se aleagă urma, privitorul își închipuiește că dobitocul, sprinten, ușor, pe care-l împotînesc chiar armele sale, va izbuti poate să scape și de dinții aprigi ai dulăilor, și de junghierul vînătorului care se apropie.

Wouwerman a fost cel dîntîi pictor care a știut să scoată la iveală grația călăriei și carele, reprezentînd mai adesea scene cu nobili de la țară, cu cavaleri galanți, cu vînători, a făcut ca în pînzele sale calul să fie întotdeauna figura de căpetenie; în mulțimea cea mare de producțiuni ale lui nu se găsește o singură pictură în care să nu se zărească măcar un sold de cal, iar mai cu deosebire un cal bălan. Așa de mult i-a plăcut a da cailor rolul principal, încît chiar și în vînătorile sale, pictorul măiestru, temîndu-se a răschira interesul, mai niciodată nu s-a ispitit a înfățișa cerbul în lupta sa disperată cu cîinii, precum au făcut Snyders, Oudry și chiar marele Rubens; el a înțeles că atunci cînd cerbul, în fuga sa minunată, se avîntă ca în zbor, d-asupra rovinilor,

sau iese din crîng și se ivește un minut prin cîmpie, cu capul ușor plecat pe umeri, cu trupul său și elegant, cu părul plăviț, încîntător de grație și de iuteală, a înțeles că ar fi peste putință ca atunci toți ochii să nu se țintească asupra-i și ca el să nu soarbă la sine tot interesul priveliștei. De aceea Wouwerman mai adesea lasă a se bănuî vînătoarea, sau o schițează în depărtare, chemînd vederea spectatorilor asupra pregătirilor și urmărilor acestei plăceri; el îi poștește să asiste la *Plecarea*, la *Băntură*, la *Popas* sau la acea veselă gustare ce se cheamă *Întoarcerea de la vînat*. Vînătorii, aci înghit un pahar mai nainte de a se porni, aci se odihnesc pe iarbă verde, cu caii lîngă dîșii, aci iar sosesc voioși, sunînd fanfarele lor de izbîndă. Damele, grațios plecate pe șelele lor de catifea neagră, se uită cum șoimii se răped în aer pe păsărelele spăimîntate; una din ele s-a depărtat în taină spre pădure, și dupe dînsa aleargă, în fuga calului său alb, un galant cavalier, ducîndu-i vîlul pe care ea l-a uitat atîrnat de craca unui copaci; tocmai în fund, pe marginea pădurii, se zăresc, prin ceața umedei Olande, cîinii urmărind un cerb abia profilat.

Pictorul din Harlem, ca odinioară francezul Jean Goujon, sculptorul *Diane de Poitiers*, a privit vînătoarea, nu ca Snyders, pasionatul iubitor al sălbaticiei naturi, ci oglindită prin razele mai line ale unui prism de elegantă curtenie.

Tot astfel, învățăturile mîndrului amic al lui Rubens, trecînd peste o generațiune în mintea unui alt pictor de vînătoare, francezului François Desportes⁷, au luat și aci un caracter mai puțin sălbatic, mai potolit. Pornirile impetuoase ale lui Snyders se preschimbară în mișcare, sub penelul lui Desportes; furia ce întipări acela în chipurile de animale, se prefăcu, la acesta, într-o vioiciune tot așa de veridică, dar mai puțin întăritată. Ce era foc și zor pe pînzele maiestruului flamand, deveni grație naturală și vioaie pe ale discipolului francez. Snyders zugrăvise, alături cu amicului său Rubens, vînători la care se cerea o inimă de viteaz. Desportes reprezintă petrecerile vînătorești ale Curtii și ale domnilor ce o înconjurau. Cu toate acestea, în tabelurile lui, caracterul vînătoresc este cu mult mai bine marcat decît în ale lui Wouwerman; el nu se sfiește a umple

un cadru întreg cu chipul zbîrlit al unui lup, apărîndu-se crîncen în contra unei întregi droaie de cîni, cari îl înhață de gît, de urechi, de coamă, de pulpe, de pre unde-l pot apuca. Botu-i rînjit le arată colți amenințători, și limba, de goană multă, îi iese uscată din gîtlej.

Negreșit, amice, că pe cînd te aflai școlar în Paris, vei fi rătăcit uneori duminica, — cînd ploua afară sau mai ales cînd vîntul fluiera în pungă, — prin lungile săli ale Luvrului, căptușite cu tabeluri din școala franceză. Nu se poate atunci ca tu, avînd fără îndoială de copil instinctul vînătoriei, să nu te fi oprit cîteodată dinaintea vreunei pînze pe care se văd frumoși cîni de vînătoare, prepelicari, copoi și alte soiuri, *stînd* cu îngrijare prin bălării un stol de potîrnichi, sau *sculînd* răpede o păreche de fazani cu penele aurii. Acela a fost un Desportes, dacă nu cumva va fi fost o operă a lui Oudry, căci amîndoi acești pictori și-au împărțit, în lunga lor viață, favoarele Curții Franciei, zugrăvind toate vînătorile regale și portretînd pe rînd toți cîinii cei mai aleși din haitele de la St.-Germain, de la Fontainebleau, de la Rambouillet și de la Compiègne. Se zice că Ludovic al XV-lea, ba și strămoșul său marele Ludovic al XIV-lea, se veseleau foarte cînd li se aduceau acele portrete, și le plăcea să recunoască și să-și aducă aminte numele fiecăruia din cîinii lor de vînătoare: «Acestea sunt Bonne, Nonne și Ponne!» — va fi zis cu gravitate Ludovic *cel Mare*, văzînd cele trei cățele negre și albe, zugrăvite de Desportes. «Aceștia sunt Mitte și Turlu!» — va fi strigat rîzînd Ludovic *Mult-îubitul*, recunoscînd copoii săi, portrețați de Oudry.

J.B. Oudry⁸, care luă hotărîrea de a deveni pictor de vînătoare din momentul cînd într-o zi profesorul lui îi zise, văzînd cum schițase un cîne: «Tu n-ai să fii altceva decît un zugrav de cîni!», — Oudry, care a ilustrat cu așa mult spirit și talent fabulele lui La Fontaine, Oudry fu contemporanul sau oarecum urmașul lui Desportes. Nu este tocmai lesne a deosebi unul de altul pe acești doi artiști; modul de a vîna și întîmplările vînătoriei fiind, pe timpul lor, mai tot mereu aceleași, subiectele lor de tabeluri se repetesc neîncetat; apoi, amîndoi fuseseră mai la aceeași școală, adică învățaseră de la clevi ai maieștrilor flamanzi.

Cu toate acestea, observîndu-i bine, se văd și deosebiri în spiritul lor. Desportes are un talent lesnicios și îmbilșugat; el vede, pricepe și imită natura mai mult cu o grație naivă decît cu știință și precugetare. Din contra, Oudry este cu mult mai priceput, mai dibaci în meșteșugurile artei; el știe să împartă mai bine lumina, să întocmească mai frumos o grupă; el este, într-un cuvînt, mai academic; dar prin aceasta chiar, inspirațiunile-i sunt mai puțin vioaie și coloritu-i mai ofilit decît ale lui Desportes. Pentru dînsul natura e dominată de artă; tigrul, sub pînsula lui, se îmblînzește, pantera se înmoaie, leul se domesnicește; dar cerbul își păstrează toată a lui eleganță, căprioara, toată gingășia ei, și, în genere, el știe să aleagă minunat priverliști plăcute pentru a grupa într-însele scene de vînătoare.

Amîndoi acești pictori au trăit foarte bătrîni și se poate zice că ei au fost analiștii plastici ai vînătorilor din secolul de mărire al regalității franceze. Pe atunci plăcerile cînetice ale regilor costau Statului milioane pe fiecare an; slujitorii vînătoriei, mari și mici, formau o întreagă armată; cîinii erau crescuți și hrăniți cu miile; pădurile erau păzite cu îngrijire ca să fie mereu pline de cerbi, de căprioare, de lupi și de mistreți. Toate acestea se făceau cu lux, cu pompă, cu o solemnă maiestate. Așa se cădea marelui rege!

Înteptul La Fontaine, pentru care Oudry a lucrat minunate gravuri, povestind despre brotăcelul care

atît s-a umflat
încît a crapat,

a zis, sfîrșind această jalnică dar nefolositoare istorie:

Le monde est plein de gens qui ne sont pas plus sages.
Tout bourgeois veut bâtir comme les grands seigneurs;
Tout petit prince a des ambassadeurs;
Tout marquis veut avoir des pages."

Potrivit cu această slăbiciune a omenirii, prințisorii și margrafiile nemțești, cei despre cari, fără îndoială, fabulistul zice că se umflau cît puteau ca să aibă ambasadori și pagi, voiră să țină și ei haite luxoase de vînătoare, ba

și un pictor ca să-i ilustreze, ca Desportes și Oudry pe regii de la Versalia.

Acesta se întâmplă să fie un om plin de talent în naivitatea lui, precum se găsesc adesea oameni printre nemți. Johann Elias Ridinger¹⁰, născut la Ulm, printre șvabi, lucră neobosit mai mult de o jumătate de secol, când cu pensula pictorului, când cu plumbul desemnatorului, când cu dălțița gravorului, ca să reprezente cerbii vînați de nobilii lui patroni și animale sălbatice de prin menagerii, și ilustrațiuni la fabule copilărești compuse de dînsul, și figuri de călărie și de vînătoare cu cîinii și cu șoimii. Călătorind din loc în loc, el făcea pretutindeni chipul animalelor ce întîlnea, însemnînd cu scrupulozitate provenința lor; astfel, nu uită chiar a scrie pe portretul unei babețe gușate: «Am împușcat această pasăre pe Dunăre, între Peterwardin¹¹ și Belgrad». P-aci p-aci Ridinger era să vie și pînă la noi!

Dar la nimic el nu fu mai meșter decît la reprezentarea vînătorilor de cerbi, pe care le-a înfățișat cu o artă admirabilă în toate peripețiile lor variate. A trebuit ca în secolul nostru să apară pictorul englez Landseer¹², cu mărețele sale figure de cerbi, dominînd printr-o nespusă putere dramatică peisagele neguroase ale munților Scoției, pentru ca tabelurile și gravurele în care Ridinger a scris epopeea cerbului să aibă rivali vrednici de dînsule.

Dar Ridinger, subț a căruî mînă de meșter natura sălbatică a fiarelor s-a destăinuît într-un chip așa de măreț, a fost totdeodată și artistul carele, cu o deplină naivitate, a făcut, cum am zice, și catagrafia de răposare a vînătorilor senioriale din continentul Europei; numai în stampele și în albumurile lui se mai văd încă astăzi tipurile și costumele acelor slujitori, pușcași, hăitari, bățiași, șoimari, cari compuneau personalul vînătorilor din secolul trecut. Cînd răsfoiește cineva acele pagine, pe care stau figurați numai oameni în livrele galonate și cu peruci pudrate, trubaci găitanați, cu cornul de vînătoare încolăcit subț umere, și păsărari înzorzonați, cu șoimul pe mînă, pare că și aude fanfarele cîntate pe ton pițigăiat de chorul vînătorilor din oratoriul bătrînului Haydn.

În timpul de acum, cu tot talentul artistului ce le-a gravat, acele imagine, a căror vreme a trecut, ne aduc aminte pe faimosul marchiz al lui Béranger, carele, în secolul nostru egalitar, visează scutiri și drepturi ce au fost de mult spulberate de suflarea limpezitoare a timpului.

Vivons donc en repos,
Mais l'on m'ose parler d'impôts!
À l'État, pour son bien,
Un gentilhomme ne doit rien!

Vous, pages et varlets,
Guerre aux vilains, et rossez-les!
Et toi, peuple animal,
Porte encore le bât féodal.

Seuls nous chasserons
Et tous vos tendrons,
Subiront l'honneur
Du droit du seigneur.

Chapeau bas! Chapeau bas!
Gloire au marquis de Carabas!¹⁸

Dacă în aceste pagine învălmășate am făcut o parte așa de însemnată bătrînului Ridinger, pe care cele mai multe cataloage de muzee și pinacotece îl trec în tăcere, cauza a fost că am găsit în capul biografiei lui, scrisă de neobositul istoric al pictorilor din toate școalele, de Charles Blanc¹⁴, cîteva cuvinte care, — cu gîndul la tine, — mi l-au semnalat într-un mod cu totul particular.

Dar mai nainte de a copia dupe Charles Blanc, să nu uit a mărturisi un păcat în care am picat, zău, numai din dorința ce m-a pătruns ca să mă supun, în sfîrșit, și eu prețioasei și puțin urmatei povețe a lui Orațiu:

Semper ad eventum festina!¹⁶

Știi, frate, c-au ajuns băieții să te dea de primejdie în țară la noi! Nu poți să mai scrii un rînd, fără ca să te des-

coasă și să-ți ia socoteala că adică de unde ai furat cutare idee și de unde ai tradus cutare pasagiu? Ce plăcere mai poate gusta atunci un biet român care și-ar fi pus binisor numele său pe o carte sau pe o cuvîntare, rumegate de altul și scrise în vreo limbă străină, scrieri pe care el, mintosul, le-ar fi scos frumușel pe românește, curate și luminate și numai bune de deochi, ca apa nencepută?

S-au deprins să stea mereu la pîndă, drăcoșii, ca și cînd altă treabă n-ar mai avea; caută, miros, se furișează prin cărți și dibuiesc, mai rău decît copoiul cînd adurmecă dîra fiarei prin țărîină, și bine n-apuci să te bucuri de vreo nevinovată haiducie ce te-ai ispitit a face prin codrii literaturii, cînd, fără veste, te și pomenești dovedit. Atunci se fac Dunăre de mînie, d<om>nia-lor, pare că i-ai fi jăluit chiar pe dînșii, de averea lor.

La noi în țară însă a dat Dumnezeu că n-avem lege care să ne poprească de a vîna pe moșia altuia, și pînă acum nu s-a întîmplat ca vreun proprietar să facă pretențiune că l-ai despuiat de vînatul său. Dar neamul scriitorilor, — totdeauna și pretutindenii mai arțăgos, — nu numai că-și apără morțiș toate ale sale, dar încă duce și grija autorilor de peste șapte țări și șapte mări. Îndată ce te-a călcat focul ca să te dovedească vreun colțat din școala nouă că ai făcut în carte-ți, oarecare împrumuturi tănuite, adică, cum am zice, vreo ciupeală, fericirea lui e să te scoată în vileag. Se grăbește, păgînul, a da sfoară în țară că te-a prins cu mîna în sac: te așterne prin gazete, cu frazele originale ale hoțului de păgubaș de gît; te batjocorește cum fi vine la gură și la pană; te pune la rînd cu pungașii, cu controbonzii, cu calpuzanii... Vai de lume!

Văz că tu, șiretule, te-ai ferit de asemenea neajunsuri, și judecînd dupe vorba românului, că «paza bună întrece primejdia rea», ai înșirat o listă de toți autorii cinegetici pe cari i-ai consultat pentru *Manualul* tău. Ia să vedem și eu dacă se va găsi vreunul destul de priceput ca să ghicească cum că am tradus, de pe Charles Blanc, rînduri întregi din viețile lui Snyders, Wouwerman, Desportes și Oudry? Cît despre Ridinger, iată, mă dau singur prins și încep a traduce de unde-ți spusei:

«Dacă ești vânător, trebuie să cunoști pe Ridinger, căci toți vânătorii-l cunosc, prea puțin, în adevăr, prin pânzele sale, ce sunt rare, dar foarte mult prin numeroasele stampe ce s-au gravat de pe dînsul sau pe care le-a gravat însuși el, de pre desemele sale. Numai de le vei vedea; acele gravuri, te apucă gustul vînătoriei; căci într-însele se simte miresmele răcoroase ale codrilor și, ca să zic așa, abureala pătrunzătoare a fiarelor sălbatice. Toate cunoștințele vînătorului stau coprinse în opera numeroasă și variată a lui Ridinger...»

Negreșit că tu, ca și mine, vei fi văzut adesea, în trecăt, gravuri de ale lui Ridinger, precum ai văzut, la Luvru, tabeluri vînătorești de Oudry și de Desportes, ba chiar de Wouwerman și de Snyders, precum încă nu este prinputință ca să nu fi văzut și să nu fi admirat cerbi și cîni zugrăviți de Landseer. Acest artist eminent, răsfățat acum de o jumătate de secol de toată acea spumă a societății britanice care poartă numele de *high life*¹⁶, a avut meritul de a însinui gustul frumoaselor arte printre petrecerile *sportului* englez și a creat astfel o întregă școală de artiști contimporani, ce s-ar putea numi *fașionabili*, și printre cari s-a deosebit mai cu seamă, pe continent, francezul Alfred Dedreux¹⁷, pictorul elegant al cavalcadelor și al vînătorilor *du beau-monde*¹⁸ parizian.

În urma acestora, furnică astăzi prin capitalele Europei apusene o gloată de zugravi, cari, pe toată ziua, aștern, pe pînză și pe carton, sau chipuri diafane de cai de alergătoare, *race-horse*¹⁹, și de *jokey* pestriți, expuși la vederea amatorilor pe înverzitul *turf*²⁰, unde ei se întrec la *steeple-chase*²¹, sau portrete de dulăi, de cîni și de căței din toate acele felurite rase, cu care englezii și imitatorii lor petrec sau se serv spre a goni și a prinde tot soiul de vînat, începînd de la mîndrul *foxhound*²², care s-așine nemiluit pe urma fiarelor din codru, pînă la ciuful de *pinch*²³, care sucește gîtul chițcanilor, și de la vîrtosul *bull-dog*²⁴, cu botul cîrn și turtit, pînă la delicatul *king-Charles*²⁵ cu părul flocos și moale ca mătasea.

Dar vînătoarea, privită din punctul de vedere artistic al pasionaților *sportmen*, își are azi literatura ei, precum își

are și artele sale. Aș repeta nume de autori coprinși în lista întocmită de tine, dacă m-aș încerca să fac o analiză critică, demnă de a figura în gazeta numită *Sporting-Magazine*²⁶, și apoi vicomitele Adolf d'Houdetot și d'Elzéar Blaze²⁷ au luat de mult asemenea sarcine, pe care știi bine cu câtă știință, talent și spirit le-au îndeplinit. D-aș fi mai vânător, sau dacă noi toți am avea materie și mijloace, mai bine ar fi să facem, pentru țara noastră, un album sau un *keepsake*²⁸ luxuos ca acela pe care o companie de nemeși maghiari, avînd în fruntea lor pe comitele Em. Andrassy²⁹, omul politic de astăzi, l-au publicat, sunt acum cîțiva ani, sub titlul: *Vînătoarea și sportul în Ungaria*³⁰.

IX

LA CARPAȚI MI-AM ADUS JALEA!
 — POEZIE PRELINSĂ ȘI DICHISITĂ.
 — PREPELICARUL ÎN GEANTĂ ȘI BICAȚINA ÎN VÎNT. — LITERATURA CINEGETICĂ A MUSCALILOR. — TIROLEZĂ FĂRĂ ACOMPANIAMENT DE MUZICĂ.
 — STEEPLE-CHASE SISTEMATIC D-A CURMEZIȘUL ARTELOR VÎNĂTOREȘTI.
 — UF! SĂ RĂSUFLĂM UN MOMENT SUBT UMBRARUL LUI KYR IONIȚĂ BUZDRUNĂ.

Dar la ce să ne suim așa de sus cu zădărniciile? La ce să călcăm orbește pragul semeț al trufașelor palate, unde o să ne întîlnim poate numai cu neajunsuri și cu umilințe? Nu sîntem noi oare strănepoți ai poetului carele a pus mai presus de toate *aurcam mediocritatem*¹, viața simplă, modestă și fericită, pe care tot omul și-o poate dobîndi cînd știe să-și mărginească trebuințele și plăcerile dupe a sa puțință?

Nu am învățat noi minte din zisele vechiului nostru *letopisiț*, cînd el ne vorbește despre desșănțatele pofte și

rîvniri ale Domnilor celor lacomi și necumpătați? «O, nesățioasă hirea omului, spre lățire și avuție oarbă; pre cît se mai adauge, pre atîta rîhnêște! Pohtele omului n-au hotar; avînd mult, cum n-are avea nîmîca îi pare; pre cît îi dă Dumnezeu nu se satură; avînd bun al său, și la al altuia bun a-l cuprinde cască, și așa, lăcomind la al altuia, sosește de pierde și al său!»²

Și apoi, încă, n-am fost noi toți legănați din pruncie cu acele strofe primăvăroase, în care ni s-a spus cum omul poate să guste, sub poalele glorioșilor noștri Carpați, toate bunătățile vieței ticnite? Obosit, dezgustat de deșertăciunile, de viclesugurile, de zavistiile lumesti, care l-au făcut pentru un timp să-și oropsească chiar și *citera* favorită, — scumpa moștenire de la glorioșii săi părinți, — poetul român își aduce cu drag aminte de dulcea viață de la țară, de liniștilele priveliști ale cîmpului, de învietoarele plăceri ale vînătoriei, și atunci, în versuri limpezi și lin legănate, el ne descrie traiul pacînic și fericit pe care noi, nesocotiții, îl jertfim pe toată ziua zgomotoaselor amăgiri ale vieței de oraș.

Ascultă-l și acuma, amice, cît de dulce șoptește, în vechea sa limbă:

Se întinde o cîmpie
Pe sub poale de Carpați.
Cîmp deschis de vitejie
La românii lăudați.

Surpături sunt de o parte
D-un oraș ce a domnit;
O gîrliță-ncoaci desparte
Un crîng foarte-nveselit.

Acolo am eu cășcioară
Pe un virf de delișor;
Curge-n vale-i o apșoară,
Murmurînd încetișor.

Împotrivă, smălțuite,
Dealuri altele se vîd.

Și-n vălcelile-nflorite
Miei pasc, alerg și șadă.

Lăsînd ale lumii mare
Cînști, nădejdi și fumuri seci,
Amăgiri cu-ncredințare,
Vrăjmași calzi, prieteni reci;

Acolo cu sănătatea,
Cu odihna însoțit,
Toat-a vieții bunătatea
Dobîndeam cu înmulțit.

Cînd la vie, la grădină,
Cînd la cîmp, de multe ori.
Cu o muncă prea puțină.
Pildă dam la muncitori;

Cînd cu mreji amăgitoare
Vii prindeam pasări în zbor,
Cînd prin țevi fulgerătoare
Cu plumb le-azvîrleam omor;

Cînd cu cîinii prin pădure,
Vulpe, iepure fricos,
Lupul năvălit să fure
Îl răneam mai cu prisos.³

Astfel cînta «citera împăcată» a poetului nostru, la începutul acestui secol, de pe malurile tîrgoviștene ale Dîmboviței, cîntînd și el plăcerea lui acolo unde o arăți astăzi tu, acolo unde o aflase un alt amabil filosof și grațios versificator francez, nobil marchiz, d-asupra căruia furtunoasa revoluțiune de la 1793 trecu ca prin minune, fără ca să-l atingă. Saint-Lambert⁴, în poema sa didactică asupra *Timpurilor anului*, a descris, în cîntul al treilea, consacrat toamnei, vînătoarea falnică și zgomotoasă de cerbi, cu tot alaiul ei de ogari, de vînători călări și de sunători de fanfare; dar el, ca iubitor al tainicelor și liniștitelor plăceri, și-a păstrat sieși un rol în vînătoarea cea singuratică cu prepețicarul, pe care o schițează în următoarele cîteva versuri armonioase și plăcute:

Tantôt dans le taillis je vais, au point du jour,
Du lièvre ou du chevreuil attendre le retour;
Et tantôt, parcourant les buissons des campagnes,
Je cherche la perdrix qu'appellent ses compagnes.
Mon chien bondit, s'écarte et suit avec ardeur
L'oiseau dont les zéphyrs vont lui porter l'odeur:
Il l'approche, il le voit; transporté, mais docile,
Il me regarde alors et demeure immobile;
J'avance, l'oiseau part; le plomb que l'oeil conduit
Le frappe dans les airs au moment qu'il s'enfuit;
Il tourne, en expirant, sur ses ailes tremblantes,
Et le chaume est jonché de ses plumes sanglantes.⁶

Sper, amice, că acum cel puțin, dupe ce lăudai, poate cu ceva prisos, alexandrinele curat țesălate și frumos dichisite ale unui poet om de treabă, și astfel mă rostii chiar și în versuri, copiate de la dînsul, asupra plăcerilor vînătoarii cu prepelicarul, acum, zic, sper că-ți voi fi brodit gustul, îți voi fi intrat cu totul în plac și că deocamdată mă pot răsfața plutind pe deplin în apele sale.

Dar aci trebuie să mărturisesc că de cînd sunt eu n-am avut cîne de vînătoare și nici n-am vînat cu vreun cîne de împrumut; astfel încît, de la mine însumi, adică din creierii și din inima mea n-ai să aștepți nimic întru lauda acestui fel de plăcere. — «Atîta pagubă!» vei zice fără îndoială, și vei avea dreptate, căci, în așa prilejire, în loc de a spune de la mine, în loc de a îmbăiera cu anevoință cu însumi descrieri rău nimerite și cugetări prost îndrugate, mă văz silit a cere de la alții să-mi arate și mie cum se poate aprinde închipuirea omului din vînătoarea ta favorită, și cum condeiul și pînsula au izbutit a ne destăinui farmecul ei.

În zadar însă caut în domeniul artelor imagine de acest fel, care să mă fi oprit în loc de mirare și să-mi fi strecurat în suflet acea plăcere, acel fior de mulțumire ce resimte cugetul și inima cînd o idee sau o simțire adînc încercată le este transmisă printr-o operă de artă, concepută cu putere și realizată cu talent. Nu tăgăduiesc că asemenea opere trebuie să existe prin mulțimea de picturi, reprezentînd scene din vînătoarea cu prepelicarul, care pe tot anul îna-

vuteșc colecțiunile de tabeluri și albumele amatorilor din Europa întreagă; dar mintea mea poznașă nu mă lasă deocamdată să mă gândesc la altele decât la păcăliturile prin care Philipon⁶, Cham⁷, Bertall⁸, Daumier⁹ și tot veselul taraf al spornicilor caricaturiști de la *Charivari*¹⁰, de la *Journal pour rire*¹¹, de la *Monde illustré*¹² și de la alte atâtea foi glumețe, ilustrează în fiecare toamnă, la deschiderea vânătoarii, pe bieții burghezi pariziani, negustori cinstiți ca și Burtă-Verde, Gură-Cască, Ton-Patera¹³ și alți nevinovați *ipochimeni* de la noi.

Pare că văz colo, pe un biet vânător, bondoc și pîntecos, bălăcind, ca vai de dînsul, pe ploaie și pe zloată, într-o luncă noroioasă, cu pămînt clisos de-o șchioapă pe încălțăminte și trecîndu-l mii de nădușeli ca să poarte în geanta îmbăierată de gîtu-i gheboșat, nu iepuri și potîrnichi ucise cu grămada, ci chiar pe odorul său de prepelicar, căruia, — ostenit, se vede, de atîtea umblete pe jos, — ce i s-a părut? că, decât a *sta* vînatul, mai bine i-ar veni să *stea* să se odihnească în mijlocul mocirlei, pare c-ar fi chiar și la vatra cuinii de acasă.

Apoi mai uite și altul, slab și costeliv ca un cal de brac; cu ochelarii pe nas, cu gura căscată, descărcîndu-și pușca, — merge unde o merge! — în cocheta becațină ce se zărea pe malul bălței: — «Aport!» strigă el cu îngîmfare prepelicarului, și acesta se întoarce, cam pe două cărări, cu o broască răsucărată în bot, pe cînd pasărea fuge, leșinînd de rîs în zboru-i caprițios.

Tot fabula cea veche:

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.¹⁴

Spune, într-adevăr, dacă nu sunt mulți vînători, mari și mărunți, cari ar putea cu tot dreptul să ia această poetică antiteză ca deviză nemînițită a vredniciei lor vînătorești.

Din norocire, tu nici gros nu ești, nici ochelari nu porți; prin urmare n-ai să te zbîrlești, bănuind că în vorbele mele joacă ursul prin vecini. Dar nu se știe în ce mîni pot să pice aceste foi zburătoare, — *habent sua fata libelli*¹⁵, — și, ca să rămîi în bună pace cu toți vînătorii, chiar și cu aceia

cărora le place numai vînătoreea singuratică prin crînguri și pe miriști, lasă-mă să-ți aduc aminte despre o carte pe care am citit-o și o recitesc adesea, eu, carele nu sunt vînător, cu o nespusă plăcere.

Se vede că rușii, de cînd au început a compune opere literarii, au arătat un fel de predilecțiune pentru scrierile vînătorești, mai ales cînd acestea le dau ocaziune de a desfășura sub pana lor priveliștile naturei, pe care tot vînătorul se învață a o iubi.

Cunosc numai din spuse cartea lui Aksakov¹⁶, care mi se pare că, sub titlul de *Зануку охотника*¹⁷, *Scrisele unui vînător*, a înprospătat și a dezvoltat, cu un talent admirabil și de tot original în sălbăcia sa, acel tabel al stepei din Rusia meridională, pe care l-a schițat mîna de maestru a lui Gogolî, și pe care eu am început, mai adineauri, să-l jumulesc ca să-mi dreg și să-mi împodobesc cu strălucitoarele lui pene păunești, ceea ce spusese despre Bărăganul nostru condeiful meu cel smead, molatic, searbăd și spălăcit.¹⁸

Ca și Aksakov, Ivan Turgheniev¹⁹ a scris un șir de istorioare sau povestiri vînătorești, *Рассказы охотника*²⁰, ale căror scene se petrec cînd într-una din acele bătrîne păduri de mesteacăn, de brazi și de anini, ce cresc sub cerul înorat al Rusiei, pline de sitari, de cocoși sălbatici și de ierunci, cînd într-un sohat fără margini unde, printre copitele zglobiilor mînji ce pasc în erghelii, se strecoară pitpalacul limbăreț, cînd pe un heleșteu cu zăgaz de taraci, din tres-tiile stufoase ale căruia se înalță în aer plotoane colțurate de rațe sălbatic.

«Aidem la Lgov!» — îi spune într-o zi tovarășul său de vînătoare, Iermalai, curat tip de țaran — *кпѣноч-ноу*²¹ — muscal, plin de frica Țarului, a Stăpînului și a lui Dumnezeu, dar priceput și meșteșugarit la vreme de nevoie. — «Aidem la Lgov; acolo o să împuști, *batinșca*, rațe cît vei binevoi să-ți placă»; și cu toate că rața sălbatică n-are nici un preț în ochii unui adevărat vînător...»²²

Acum înțeleg, amice, pentru ce tu n-ai vorbit în cartea ta despre aceste zburătoare, care însă din punctul de vedere al ornitologiei naționale nu sunt tot așa vrednice de nesocotit, de vreme ce este un vînător din cei de frunte de

la noi pentru care Petrache, preparatorul de la muzeu, a împăiat peste treizeci soiuri felurite de rațe sălbatice, împușcate toate pe bălțile de la Greaca și de la Căldărușani, pe eleșteiele de la Obilești, de la Coconi și prin alte locuri tot vecine. Ar fi interesant de a culege numirile poporane ale acestor specii de rațe, chiar dacă uneori ele nu ar ține seama de buna-cuviință a saloanelor; apoi ar trebui confruntate cu cele despre care vorbesc naturalistii, sau cel puțin cu cele zugrăvite în cartea lui Chenu²³, *L'Ornithologie du chasseur*. Iată un supliment pentru a doua edițiune a *Mammalului tău*!

Poate că atunci, vorbind cu osebită laudă despre adaosele ce vei fi făcut operei tale, dupe ale mele povătuiri, voi sfârși eu istoria lui Iermalai, carele p-aci p-aci era să se înecă în balta de la Lgov, împușcând rațe ca un păcătos; iar deocamdată mă mărginesc a spune, în trei cuvinte, că descripțiunile lui Turgheniev sunt curate tabeluri ieșite dintr-un penel de meșter:

Ut pictura poesis!²⁴

De câte ori, citindu-le, mi s-a părut că-mi trece pe dinaintea ochilor una din acele simple priveliști ale naturei, în care pictorul olandez Ruysdael a știut să răspîndească o umbră de melancolie care pătrunde așa de adânc inima! Pe povârnișul unei păduri a cărei verdeață începe a se păli de suflările toamnei, se deschide un drum năsipos ce se pierde în zarea întunecată a depărtării, sub nori posomorți; vîntul bate și apleacă crăcile pe jumătate goale; pămîntul e presărat cu frunze uscate, ce par a se rostogoli, fișiind d-a lungul căii. Un biet drumeț cu o sarcină de nuiele la spinare, suie cu greu dealul, urmat de trei cîini. Atît, și nimic mai mult!²⁵ Dar chiar și în umbletul apăsător al călătorului se simte tainica întristare a firei; dintr-însul și din toate se respiră preste tot tabelul acel farmec duios în care inima omenească cu plăcere se afundă, cînd uneori fugim obosiți de lume și rămînem, singuratici și neturbați, în mijlocul nesimțitoarii sălbăticimi.

Fi-va, oare, și această una din simțirile în care își găsesc a lor mulțumire vînătorii izolați? De este așa, apoi a trăi

cîteva ore cel puțin numai cu sine și departe de ochii acelor
cari în lume îți urmăresc gîndurile și mișcările, sau cu grijă
sau cu ură; a se simți singur, ființă cugetătoare, în fața
unei firi întregi fără de simțiri, și a-și pune toate silințele
spre a o supune la a sa voință: iată negreșit o nobilă ispită
pentru mîndria omenească; și dacă dînsa ajunge a se însuși
în trudele singuraticiei vînători, apoi neapărat acea vînă-
toare este o mîndră, o nobilă patimă.

Aimer, boire et chasser, voilà la vie humaine
Chez les fils du Tyrol! — peuple héroïque et fier!
Montagnard comme l'aigle et libre comme l'air!

.....
Ce n'est pas son métier de trainer la charrue;
Il couche sur la neige, il soupe quand il tue;
Il vit dans l'air du ciel, qui n'appartient qu'à Dieu.
L'air du ciel! l'air de tous! vierge comme le feu!

.....
Tu n'as rien, toi, Tyrol, ni temples, ni richesse,
Ni poètes, ni dieux; — tu n'as rien, chasseresse!
Mais l'amour de ton cœur s'appelle d'un beau nom:
La liberté.²⁶

Așa cîntă poetul viața unui popor de vînători, care, în
singurătățile muntoase ale Alpilor, trăiește de secoli pîndind
vulturul și căprița pe piscuri fără urme. Artă chiar l-a iden-
tificat cu ideea vînătoriei, și cine poate spune că n-a văzut
adesea tabeluri în care, pe o pajiște înverzită cu brazi uriași,
trec tirolezi cu pălăriile lor țuguiete și împodobite cu pene
de păun, purtînd pușca pe ai lor umeri, iar pe stînci albicioase,
ce se pierd în văzduh, s-arată sfiată capra-neagră cu cornițe-
le-i crescute în formă de cîrlig. Există, mai ales în Germa-
nia meridională, în Bavaria și în Austria, printre șvabi
și stirieni, o școală întreagă de pictori cari reproduc neîncetat
asemenea scene; dar trebuie să și spunem că magnetul lor
pitoresc s-a cam trezit, chiar prin spornica lor înmulțire.
Vorba francezului:

Faut du Tyrol; mais pas trop n'en faut!²⁷

sau, ca să fim mai clasici și să aplicăm artelor axiome de o natură mai filosofică, mai poetică, mai estetică, să amințim regula pe care s-a întemeiat mult-cumpătata cultură a poporului elen și pe care Pindar²⁸, printre alți mulți poeți și prozatori greci, a exprimat-o într-astfel:

Χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν ἀεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον²⁹

Ce bine ar fi fost, — nu este așa, amice? — să-mi fi adus eu mai demult aminte de o așa înțeleaptă învățatură! Ai fi scăpat mai ieftin și ți-aș fi cruțat multe din rătăcirile netrebnice, din cărările infundate, din cotiturile zadarnice, din urmele pierdute, din *minciunile* vrednice de cel mai îndărătnic vulpoi, prin care te mîn fără de milă, de cînd ai avut păcatul să iei aceste foi în mînă.

Să voi eu însumi a rezuma acuma cîte am spus pînă aci, zău, nu știu de aș putea. Măcar în privința artelor vînătorești s-ar cuveni însă să-mi adun în mînuchi notițele răsipite aci ca așchiile și ca surcelele ce se împrăstie fără folos cînd, cu o teslă rău mînuită, o calfă de dulgher stîngaci ciopîrtește bîrna care ieșise mîndră și temeinică din pădurile unde, sub paza Domnului, ea a crescut în largul ei.

Dar cum? Să mai vorbesc iarăși despre plastica vînătorească a anticilor, cu idealul lor întrupat în statua Dianei vînătorețe, cu expresivele lor basoreliefuri cinegetice de pe Arcul lui Constantin, cu picturile lor curioase din mormîntul Nasonilor? Să ne mai întoarcem la vînătorile concertante ale Sasanizilor din muntele Bisutun? Și-apoi d-acolo să răsărim tocmai în fundul Europei, ca să scotocim în peșterile Dordoniei siluete de fiare antidiluviane zgîriate de samoiezii Franciei? Și aci să-mi găsesc beleaua cu galii, vînătorii cei vestiți, pe cari eu am uitat să-i pomenesc, și pe dînșii, și pe cîinii lor așa mult lăudați de toată antichitatea, și mai ales pe zeul lor *Cernunos*, a cărui căpățină, frumos împodobită cu o minunată păreche de năprasnice coarne de cerb, s-a descoperit, la 1711, chiar în temeliele catedralei din Paris, și șade acum în rînd cu zei pe un altar păgînesc, expusă la privirile și la răzgîndirile tuturilor oneștilor consorți pariziani cari se preumblă curioși prin instructiva grădină a Muzeului de la ospelul Cluny?³⁰

Să trecem, să trecem înainte, uitînd miniaturile scălmăbate și ticluite de prin cărțile didactice ale secolului de mijloc; să nu ne oprim nici la gravorul Albert Dürer, nici la sculptorul Jean Goujon, cari fiecare a creat în treacăt cîte o splendidă emblemă a vînătoriei, unul în spiritul mistic al Germaniei, cellalt dupe ideile elegante și răsfățate ale francezilor.

Ajunși la timpul Renașterei, să mai salutăm încă o dată, dar de departe, pe marele Rubens, care a zugrăvit lupte dramatice între fiare și oameni, iar nu vînători dupe cum le cerem noi. Amicul său însă, Snyders, îndată ne va împăca prezentîndu-ne pe dobitoacele codrilor turbate și îngrozite de goana vînătorilor. Wouverman ne va abate un moment de la trudele vînătoriei spre a ne desfăta cu plăcerile ei cîmpenești și galante. Dar apoi pictorii francezi din gloriosul secol al Ludovicilor, Desportes și Oudry, artiști pătrunzători și dibaci în studiul naturei, însă cumpătați în pornirile ei ca tot aparatul pompos al regeștilor petreceri, ne vor strămuta din nou în pădurile cu vînat și în mijlocul haitelor de cîni. La dînșii mai întîi incolțește sub penel figura corectă și deșteaptă a prepelicarului.

Neamțul Ridinger, păstrînd și inventoriînd, pe de o parte, tradițiunile oficiale ale artei din secolii trecuți, se alătură, pe de alta, și mai mult, în naivitatea sa germanică, de sălbăciea naturei.

Cu secolul nostru apar Sir Landseer și Horace Vernet. Înzestrați amîndoi cu talente de frunte, unul deschide orizontul dramatic al vînătorilor de cerbi din munții neguroși ai Scoției; cellalt recheamă, cu mai mult instinct vînătoresc decît Rubens, priveliștea animată a periculoaselor vînători din pustiile prigorite ale Africei.

Operile acestuia dau naștere la o școală de pictori moderni, cari își aleg subiectele de tabeluri în vînătorile de prin tot felul de țări străine și depărtate de continentul nostru. Acea școală noi am numi-o *Școală de pictură vînătorească exotică*.

Dupe Landseer, carele pe lîngă cerbi a mai zugrăvit și cîni, cai, *lorzi* și *ladies*³¹ engleze, — imitat, în Franția, de

Alfred Dedreux, — a răsărit o Școală de pictură vânătoarească a sportului.

Apoi, pe o treaptă mai modestă a societății, în Engli-
tera, în Franca și chiar în Germania, s-au ivit pictori cari
au reprezentat serios vânătoarea cea mică, cea cu prepeli-
carul, și au creat astfel, — în laturi de toți caricaturiștii
din aceleași țări, ce neîncetat se leagă de biată brasă vână-
torilor mărunți, — ceea ce am putea numi Școala de pictură
vânătoarească burgheză.

În fine, Elveția și Tirolul, piscurile și căprițele, au in-
spirat pe numeroșii artiști cari constituiesc romantica o-
draslă a Școalei de pictură vânătoarească alpestră.

Dupe această nomenclatură substanțială și dupe această
clasificațiune sistematică a artelor vânătoarești, cel ce va
cuteza să zică că eu n-am cunoștințe speciale în arte, nici
metod în scrierile mele, îl rog să poștească domnia-lui la
întrecere cu mine și să-mi spuie, drept probă, cărui școală
de pictură vânătoarească atribuie d<umnea> lui tabla zugră-
vită de subț umbrarul cîrciumei lui kyr Ioniță Buzdrună, de
la morile Ciurelului, unde trec nemții la vânătoare, în care
tablă figurează, pe un fund portocaliu, un vânător albastru
trăgînd cu pușca într-un iepure roșu, care ține vesel în
labe o ploscă cu vin, și toate acestea înconjurate cu urmă-
toarea deviză, plină de dulci și iscusite adimeniri pentru
orice vânător:

Аѣка те аѣчи ла вѣнат,
Вин'о'инокъ съ змѣи вѣрат!
Аѣка крѣи съ аѣщиѣ тѣи,
Ла похѣиѣ ла гинѣ сѣи!³² (Sic)!

Amice autorule, mi-aș lua acum ziua bună de la tine
și m-aș închina ție cu plecăciune, mulțumindu-ți pentru mo-
mentele plăcute ce m-ai făcut să petrec, mai întâi citin-
du-ți cartea și apoi gîndindu-mă la dînsa, ca să îndrug
toate aceste nevoiașe glume — *difficiles nugae*³³. Dar și
aci mi-e teamă că o să te superi, socotind că am vrut să
te las singur-singurel, tocmai subț umbrarul lui kyr Ioniță.

Să căutăm, dar, pentru acest *ite missa est*³⁴ al tovără-
șiei noastre vânătoarești, un aer mai curat, mai învietoar,

În care vechea noastră prietenie să se simtă mai la locul ei, unde să putem repeți împreună versurile lui Musset pe care ni le ziceam și acum vreo cincisprezece ani:

Oui, la vie est un bien, la joie est une ivresse.

Il est doux d'en user sans crainte et sans souci,

Il est doux de fêter les Dieux de la jeunesse, [?]

.....

D'avoir vécu trente ans comme Dieu l'a permis

Et... si jeunes encore [!], d'être de vieux amis. ³⁵

Dar ca să căutăm și să găsim acel loc dorit, trebuie, amice, să te mai îngrijești despre un mertic de răbdare, trebuie să faci din nou inimă vitează. Haidi!

Macte, nova virtute, puer; sic itur ad astra! ³⁶

De a te duce drept la stele nu prea am speranță; dar vino cu mine pînă colea, în munții Buzăului, și poate că vei petrece pe acolo și tu cîteva minute plăcute, cum am petrecut eu, sunt acum cîteva ani, rătăcind cu ochii pe plaiuri încîntătoare, iar cu auzul și cu gîndul prin fantasticele regiuni ale basmelor vînătorești.

X

ÎNCĂ UN HOP! — SUS PE PLAIUL BUZĂULUI. — STUDIU ANTROPOLOGIC, LEXICOGRAFIC ȘI MORAL ASUPRA LOCUITORILOR DIN COMUNA BISOCA. — BASMUL CU FATA DIN PIATRĂ ȘI CU FECIORUL DE ÎMPĂRAT, CEL CU NOROC LA VÎNAT. — VULTUR, DIHOR ȘI RÎS, SAU ZAMFIR, SMARAND ȘI RUBIN. — CÎTE SE POT ÎNTÎMPLA UNUI NEAMȚ DACA NU PRICEPE ROMÂNEȘTE.

Pe o frumoasă zi de vară, mă odihnisem cîteva ore la schitul Găvanul — o minunată înfundătură călugărească din munți, cîteva colibe și o bisericuță de bîrne, semă-

nate printr-o pajiște smălțuită cu flori, pe care o încinge un semicerc de nalte stînci pestrițe, ce poartă numirea foarte nimerită de Curcubeata. De acolo plecai călare că să merg la Bisoca, sat în două chipuri interesant: mai întîi fiindcă de sub dealul pe care el șade, izvorește Peceneaga, un pîrîu cu nume prețios pentru etnografii țarei; al doilea, pentru că într-însul trăiesc și se prăsesc, din neam în neam, cei mai frumoși bărbați din tot plaiul împrejmuitor. Ca probă despre această din urmă particularitate a satului Bisoca, — particularitate pe care am putut mai tîrziu să o constat în toată întinderea ei, — aveam cu mine, drept călăuză de la Găvanul pînă acolo, un voinic bisocean, un fel de oacheș Apolon muntenesc, carele cunoștea ca în palmă toate cotiturile munților și se mai pricepea și la multe altele, căci era și vînător și cioban, și cosaș, și cîntăreț la biserică, și cîntăreț cu cavatul, — Doamne iartă! pare-mi-se că mai meșter era la fluier decît în strană, — ba încă știa să spună și basme de-ți era drag să-l ascuți.

Cît a ținut calea, — vreo șase ore, — gurița nu i-a tăcut. D-apoi nici eu nu-i dam vreme să răsufle: «Bădiță, ce livește e asta?» — îl întrebam, trecînd prin niște guși de văi care mă îmbătau cu dulcele lor miros de fîn proaspăt cosit. — «Cum se cheamă ierbele celea care par împletite și la vîrf găitănite?» — Și el îmi spunea numirile tuturilor florilor, ierbelor și burienilor, arătîndu-mi chiar și pe acelea care sunt bune de leac: «Ceea este dobrîșor și cealaltă ghizdei; asta e laptele-stîncei și astălaltă, zîrnă-mișoasă; ici iată brîndușe și coala dedeței; apoi lobodă și drob, vîzdroagă și siminoc, iarba-ciutei și piperig, pojarniță și sefterea» și altele multe... Dar cine le mai ține minte! D-aș fi stat să le însemnez pe toate, poate că îmi da și mie Societatea Academică să lucrez, — nu, vai de mine, la *Dictionariulu* cel cu vorbe numai plivite, alese și mai cu seamă croite de pe curata lătinie, — ci la pîgubașul de *Glossariu*, unde pricopsiții noștri lexicografi și scornitori de grai nou și pccit azvîrlă, ca borhot, mai bine de jumătate biată frumoasa noastră limbă românească¹.

Din norocire, bisoceanul meu nu ştia nimic despre chipul cum ne batem noi joc în oraşe de ce avem mai scump rămas de la părinţi, şi el, în limba sa pe care aş da ani din viaţă-mi ca s-o pot scrie întocmai dupe cum el o rostea, în acea limbă spornică, vîrtoasă şi limpede a ţăranilor noştri, îmi povestea păsurile şi plăcerile oamenilor de la munte.

Cînd ajunserăm pe muchea plaiului ce desparte văile despre Buzău de cele despre Rîmnic, priveliştea, din veselă şi plăcută ce era, se făcu deodată măreaţă.

În spate aveam culmea întinsă a Penteleului, starostele munţilor din Buzău, şi pe sub dînsul se rînduiau, ca trepte ale unei scări de uriaşi, plaiul Răboiului, munţii Nehariţa, îmbele Muşe, Macieşul, Brezeul, Piatra Penei, Carîmbul şi multe altele mai aşezate; dar drept în faţa noastră, adăpostite sub piscurile semeţe ale Furului şi ale Steşicului, se înălţau, ca nişte păreţi suri şi măcinaţi d-a lungul unei perdele de brădet, stîncele Năculelor, la poalele cărora se aşternea, întocmai ca un lăicer verde şi înflorat, o poiană largă şi desfătăată.

Într-adevăr ai fi zis, ca balada păstorească, că acel picior de plai este întocmai o gură de rai².

Stam şi mă uitam cu acea uimire produsă adesea în noi de priveliştile neaşteptate ce ne izbesc vederile pe unele culmi despărţitoare de văi. Călăuzul meu, carele, cum am spus, avea sămîntă multă de vorbă, mă deşteptă din acea mirare mută: «Aşa-i, domnule, că-s mîndre *Pietrele Fetei* de la Năcule? Văz c-ai rămas cu ochii la ele; darmită cînd ai şti şi povestea lor!» — «Apoi ce mai stai, voinice? — îi răspunsei cu grabă; — spune-o, dacă o ştii. Osă-mi ţină de urît pe drum.» Şi bisoceanul meu, carele atîta aştepta, începu a-mi spune următorul basm, povestindu-l în al său grai poetic şi armonios, pe care în deşert mă voi sili eu a-l rechema în amintirile mele:

«Basmul meu, boieri domnia-voastră (aveam cu mine pe un neamţ care nu înţelegea româneşte), basmul meu e cam copilăros; dar pare-mi-se că nu e tocmai fără de folos!»

Aşa fu precuvîntarea lui şi, precum zice bătrînul Omer:

Dupe a lui limbă decît mierea mai dulce curgea viersul³.

«În vremea de demult, pe cînd oamenii de pe lumea asta știau și puteau mai mult decît ce pot și știu cei de acum, pe cînd pruncul de trei zile îți număra numai într-o clipă toate stelele de pre cer, și vedea cu ochisorii cum crește iarba cîmpului și auzea cu urechile cum sfîrșie fusele cînd toarce păiajinul... pe vremea de atunci trăia, în plaiurile Buzăului, o împărăteasă tare și mare, pe care o chema Doamna Neaga⁴. Ea își avea palatele ei tocmai colo, în codrii Cislăului, unde se văd și astăzi, pe o măgură mare, ocolită cu pîraie, temeliile de zid ale cetății ei, iar grădinile și livezile, în care ea se preumbla cînd i se făcea urît acasă, și le avea pe colnicele Lapoșului, unde stă și acum puțul ei cu colac de piatră, săpat cu slove, pe care, zău, nici cei mai cărturari din ziua de astăzi nu le mai pot ghici.

Din toți copiii cîți Dumnezeu îi dase și-i luase înapoi la sine, Doamna Neaga rămăsese în văduvie numai cu un fecior pe care-l iubea ca lumina ochilor. Era și drăgălaș, — bată-l fericea! — puiul de împărat! Mîndru ca strălucitul soarelui la amiază, blind ca razele line și mîngîioase ale lunii, sprinten ca luceafărul sclipitor al dimineții și înțelept ca și întreaga tăria cerurilor. Nu știa maică-sa, nici lumea toată, cu ce să-l mai desmierde, atît era tuturor de drag și de plăcut.

De micuț îl dase Doamna la carte, și, cînd abia începuse tuleiele bărbei să-i umbrească pielița copilărească, el vorbea pe-de-rost toate limbile de pe lume, ba încă înțelegea și graiurile tănuite ale paserilor și ale fiarelor.

Atunci Doamna, cu inima îngînată între dor și bucurie, îi vorbi așa: „Fătul meu, cartea, cîtă a fost, ai învățat-o toată, din scoarță pînă-n scoarță; acum, ca să te faci om pe deplin și voinic cu temei, precum se cade unui bărbat și, mai ales, unui fecior de împărat, toți de toate părțile îmi spun că trebuie să te duci lumea să o colinzi, ca să încerci și să ispitești viața prin tine însuși, și să afli multe și mărunte ale lumii, care se vede că în carte nu se pot scrie. Du-te, copilul meu; mergi de vezi și de învață; dar cată a nu te prea depărta de pe aci; adu-ți aminte, voinicelul meu, că pre cîtă vreme nu te va simți mama colea, în preajma ei, grija, chinul și mîhnirea din sînu-i nu vor lipsi.”

A doua zi, dîn-zi-de-dimineată, feciorul de împărat, mai mult vesel decît duios, își luă ziua bună de la Doamna maică-sa, care se silea, sărmana, pe cît putea, ca să-și stăpînească plînsul și obida ce o-necau. Era vesel voinicelul, fiindcă în curțile palatului îl așteptau ca să-l însoțească în cale o sumă de

boieri mari ai oștilor,
puterea domniilor
și groaza dușmanilor,
toți călări și înarmați
cu săgeți, cu buzdugane,
și la brîie cu areane;
gata-a merge dupe soare,
să înceapă-o vînătoare,
dupe urși și căprioare,
dupe paseri gălbioare,
ce sunt bune la mîncare
și plăcute la cîntare.

Apucară înspre miazănoapte și, trecînd pe la Scărișoară, unde-i lesne cui scoboară, luară apa Buzăului în sus, tot cîntînd și veselînd. Răsunau dealurile și văile și apele rîului pe unde trecea mîndra ceată de voinici. Dar cînd sosiră la înfurcătura Bîscei, acolo unde se așterne o poicniță verde umbrită de plopî, de stejari și de fagi, feciorul de împărat deodată își opri armăsarul în loc, și în gura mare strigă așa către soții săi: „Măi frați! vedeți colo drept în sus muchea naltă și pleșuvă a Penteleului; acolo am să mă duc, tot în fuga calului. Cine poate ție-se dupe mine!” — Și dînd pîteni sprintenului său fugar, ca un fulger se răpezi prin valea îngustă a pîrîului. Sub copita pîtenogului, pietrele scăpărau, apele colcoteau, pulberea în sus se înălța, cu norii s-amesteca, ș-apoi în jos iar cădea, vâlceaua încurga, și pe voinic mi-l ascundea cu totul din vederile boierilor, cari rămăsese departe, departe în urma lui.

Trecu el ca în zbor, cu fugarul spumegat, prin valea Rosilor, pe sub muchea Paltinului, pe la gura Teghii; sări ca un zmeu pe d-asupra Curselor de Piatră; își zări ca prin

vis chipul oglindit în apele cătrănite ale Ghenunei Dracului, și printre brazi, printre molifzi, printre afini și ienuperi, sui mlaca Cernatului pînă în vîrfurile muntelui. Zbură calul nebun, cu coama și cu nara în vînt; iar călărețul, cu mințile răpite de mulțumire, sorbind cu desfătare în piept mirosul răcoros al brazilor și al florilor, dor' că se simțea dus ca vîntul și ca gîndul, peste stînci, peste verdeață, peste gol și iarba creață.

Cînd fu la amiază-mare, fugarul stătu locului, și feciorul de împărat se trezi singur-singurel chiar d-asupra Pen-teleului. Jurîmprejur, cît cuprindea ochiul, zări numai creste de munți, cari mai mari, cari mai mărunți. Dar mai presus de toți se ridica creștetul gol, de pe care el privea și vedea, jos pămîntul cu verdețile, cufundîndu-se în toate părțile, iar sus, cerul limpede și senin, scăldat numai în raze de lumină. Soarele dogorea drept d-asupra, și, în arșița amiazăului, pare că contenise orice adiere; nici o suflare nu se simțea, nici un sunet, nici o mișcare.

Sta mărmurit voinicul; — nici că mai pomenise el așa tăcere, așa pustiu, așa mîndrețe! — cînd, deodată, pe sub roata aurită a soarelui, se ivi o pasăre măreață, un vultur negru cu aripile falnic întinse. Degrab' puse voinicul mîna pe arc, îl încordă și gata era să răpează săgeata, cînd, pe sus, auzi vulturul croncănind în limba sa cea păsă-rească:

„Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate;
că-ți voi da eu nestemate,
chiar piatra zamfirului,
limpezimea cerului!”

Feciorul de împărat destrună arcul, minunat de așa cuvinte; iar paserea, drept mulțămită că o iertase cu viață, lăasă să-i pice din cioc pe oblîncul șelei voinicelului o piatră de zamfir mare și frumoasă, limpede și albastră întocmai ca seninul cerului.

Din ceasul cînd căpătă această nestemată și o puse în sîn, nu mai rămase pasăre pe cer care să nu fie robită la

voința lui. Pentru dînsul, toate zburătoarele: mîndri pău-
nași, sălbăticoși cocori, bufnițe cobitoare, șoimi dîrji, găi-
nușe moțate, dumbrăvence cu aripi verzi, pupăze cu creste
bălțate, grauri pestriți, sitari, dropii și ierunci, toate picau
ca fermecate, cînd ieșea el la vînătoare; iar de se preumbla
numai prin codri și prin livezi, mierlile și privighetorile,
pitulicele și sticleții, presurele și sfranciocii, pietroșei și
sfredelușii, botgroșii și scatiții, țoi, țintezoi și pițigoii, toți
îl întîmpinau peste tot locul cu dulcile lor cîntări; cucul îi
vestea la tot ceasul mulți ani cu noroc, și prigorii cu pene
albastre îl însoțeau pretutindeni, chiuind și zburînd vesel
d-asupra capului său.

Trecu o zi, trecură două, ba mai trecură și alte nouă,
și voinicelul nu se îndura ca să se înstrăineze de la mîndrele
plaiuri ale Buzăului, în care el domnea acum cu voie bună
peste toată firea zburătoare cîtă filfilie sub soare. Noaptea pe
la cîntători, pînă a nu se revărsa bine de zori, el era purces
la vînătoare, și mai adesea seara îl apuca prin păduri, ucigînd
și stîrpind alde pasări cobitoare ce se arăta numai prin în-
tunerice.

Rătăcea într-o zi pe culmea păduroasă a Istriței, — toc-
mai colo jos, la curmătura dealurilor, sub care încep a se
așterne cîmpiile, — cînd, deodată, fără veste, pe la sfințitul
soarelui, se ridică din vale un vînt mare și turbat, care îndoaia
fagii, frîngea plopii, smulgea ulmii și cletena cu urlet tot
codrul și tot muntele. Într-o clipă norii de pretutindeni la
un loc se adunară, negurele se îndesară, și preste tot cerul
se destînsă un pod întunecat de fier și de aramă, peste care
trecea și se învîrtea sfîntul Ilie, încurîndu-și armăsarii cu
tunete și cu plesnete, și scăpărînd numai fulgere și trăsnete
de sub roatele carului său. Apoi, dintr-o năprasnică detună-
tură, se sparse deodată podul, brăzdat de mii de săgeți lumi-
noase, și începu a curge pre pămînt o ploaie groaznică,

ploaie cu șiroaie,
de făcea pîraie;
ploaie cu bășici,
de strica potici;

ploaie spumegată
'neca lumea toată;
ploaie de potop
făcea lumea snop.

Cînd se mai potoli furtuna, feciorul de împărat cătă a se urni din scorbura unde stătuse pitulat; dar el nu mai știa încotro s-apuce, așa de tare era, în codru, și frunza deasă, și noaptea întunecoasă, și calea pietroasă; pe unde căta urma umblată, urma era ștearsă; pe subtatîtea tulpine surpate și în lapoviță înecate, pe subt atîtea frunzare căzute, toate cărările se făcuse nevăzute. Nu vedea, nu auzea, nici în greul pămîntului, nici în ușurelul vîntului; numai cînd trăgea bine cu urechea, îi venea din depărtare la auz, chiotul ghionoaiei, ce-și ascuțea noaptea ciocul de coaja copacilor, și miorlăitul cucuvăilor care se chemau jalnic una pe alta prin mijlocul beznei; apoi, uneori îi trecea răpede pe dinaintea ochilor și cîte o umbră neagră de lăstun rătăcit, care cădea din văzduh, cu lungele-i aripe îngreuiate de ploaie.

Toată noaptea ar fi umblat el fără spor; dar noroc că avea cu sine pe coteiul lui cel mai bărbat, cel mai priceput, cel mai credincios,

Miclăuș, cîne-nvățat,
știa seama la vînat;
el apucă spre colnic,
ușor, sprinten și voinic;
tot spre vale se lăsa,
și cărarea căuta,
botul prin iarbă vîrînd,
urmele tot mirosînd.
Urma-i ici, urma-i colea!
Miclăuș n-o mai pierdea,
prin'tuneric o simțea,
noaptea-ntocmai ca ziua.

Astfel, cu cînele călăuză bună, voinicul apucă, d-a lungul în jos, valea Orgoaiei. Prin volbura apelor ei se rostogoleau acum cu vuiet, rădăcinile de copaci și bolovanii

de piatră, surpați de la munte. Și cînele și stăpînul umblau încet și cu sfială pe costișul lunecos; dar cînd așunseră tocmai d-asupra priporului de unde se văd, în poală, urmele unei cetăți de Uriși și brazda vladnică a Troianului, Miclăuș stătu în loc, mîrîind ca în preajmă de vînat. Voinicelul sticli ochii. Flăcările alburii ieșeau pe acolo din pămînt și zburau d-asupra tainiței unde stătură ascunse, atîta mare de vreme, comorile de la Pietroasa, cloșca cea vestită cu puii ei de aur; dar la lumina sclipitoare a văpaielor, vînătorul zări, printre ierburi și pietroaie, căpățîna lungăreață a unui dihor carele, cu ochii răzleți, căta drept la dînsul. Trupul și coada, dobitocul și le încolăcise, le făcuse ghem în fața coteiului, cum fac dihorii cînd n-au loc de scăpare în vizuinele lor de sub pămînt. Voinicul nostru era gata să azvîrle într-însul ghioaga lui cu ținte poleite, ca să-l prăpădească, cînd dihorul începu a chițăi în limba lui de lighioană și a zice:

„Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate;
că-ți voi da cu nestemate,
chiar piatra smarandului,
verdeța pămîntului!”

Îeciorul de împărat, aducîndu-și aminte cît de bun augur îi fusese asemenea vorbe din graiul vulturului, lăasă ghioaga jos și goni cînele în laturi; iar lighioana, bucuroasă de a se simți scăpată, începu să rîcîie țărîna cu labelle și scoase dinaintea voinicului o piatră de smarand, mare și frumoasă, de strălucea verde și rămurată ca spicul crud al grîului, ca rodul pămîntului.

Atîta fu voinicului, pînă ce ridică de jos smarandul fermecat și-l băgă în sîn; și-apoi de atunci înainte toate jivinele cîte se tîrăsc prin țărîna și cîte se ascund pe sub pămînt, toate îl cunoscără pe dînsul de stăpîn. Viezurii cu perii suri, lungi și drepti ca țepele, și bursucii somnoroși, cari ies numai noaptea din vizuini; șderii pădureți cu blana ruginie, deasă, moale și frumos netezită, și vidrele colțate de pe malul bălților; nevăstuicele cu trup prelung și mlădios și cu gușe albe, care se furișează printre răzoare, vînînd cuiburi

de păsărele, și veverițele șugubețe, cu coada vîlvoi, care sar zglobii pe crăcile copacilor ronțăind alune, ghindă și sco-rușe; pîntecele cu labe scurticele la piept, iar la spate cu picioroange, care cînd umblă se saltă ca locustele, și căței pămîntului, — de le zice și șuițe, — cari scot capul la amiazi din găuri, ca să latre la soare; apoi mișunii cei cu gropanele pline de grîne, și șobolanii din smîrcuri; toate lighioanele, pînă și cîrțițele orbețe și aricii ghimpoși, ba chiar șerpui, gușterii și șopîrlele, toate i se arătau lui în cale, sau ca să-l slujească la vreo trebuință, sau ca să piară de mîna lui, cînd avea plăcere de vînat. Cu dînsul vulpile își cheltuiau de pomană și viclenia minții și iuțeala piciorului, căci, de fiecare minciună a vulpei, el afla prea lesne mijloace o mie ca să-i vină de hac. Apoi și cu ursul cel mai sălbatic el își făcea jucărie; fără secure, fără cuțit el intra semeț în vizuina lui, se lua cu dînsul la luptă dreaptă și întotdeauna ursul cădea mort la pămînt.

Astfel prin văzduh, astfel pe sub pămînt, el era mai tare, el era mai mare; de aceea și traiul lui era acum și mai mult pornit pe vînătoare.

Cînd feciorul de împărat trecea pe dealul Balaurlui, d-a stînga Slănicului, lighioana cea înfricoșată, cu o falcă în cer și cu alta în pămînt,

Șerpoaica cu solzii verzi,

— să n-o vezi, să n-o visezi! —

degrabă se zvîrcolea, se pitula și se afunda pînă la gurile iadului, ca să nu o vază viteazul vînat, să nu-i reteze cu paloșul șapte capete și să nu-i stingă șapte suflete. Oricît de mult se silea dînsul ca să-i apuce înainte, iazma iadului prididea cu fuga, și voinicul rămînea mereu să-și scoată necazul pe paserile cerului și pe lighioanele pămîntului. Da zi peste zi și nu putea nîmeri.

Așa mai păți într-o noapte; și a doua zi, de ciudă și de mînic, se porni de pe dealul Balaurlui în jos, cînd abia se miji de ziuă, și ajunsese deodată cu zorile, cînd se deschideau florile, la valea stearpă și pustie a Pîclelor de Glod.

Dacă nu știți și n-ați văzut, să vă spui cu că acolo și-a așezat Necuratul cazanele cu catran și cu smoală colcotită:

pe sub pământ gîlgîie și fierbe glodul noroios, mai rece decît gheața, mai negru decît ceața ; apoi, pe guri căscate prin tot ocolul acelei văi fără de scursoare, tîșnește tina în sus, cînd de o șchioapă, cînd de o palmă, cînd de un stîngen și mai mult ; la fiecare gură împrejur s-a durat mușuroi, și balele cătrănite, pe care Ucigă-l-toaca le scuipă din văgăune, se scurg năclăite d-a lungul moviștelor, se adună în nomol, se usucă de vînt, se crapă de soare și aștern tot fundul văii cu o humă sură și jilavă, pe care nu se prinde, Doamne fe-rește ! nici troscot, nici ciulini.

Cînd, de pe culmea vecină, feciorul de împărat făcu ochii roată d-asupra văii urgisite, el văzu o biată căprioară rătăcită, călcînd cu sfială prin nomolul uricios al mocirlei ; mai departe, o fiară sălbatică, un rîs sta stîrcit la pîndă ; părul de pe dînsul, lung și subțire, alb și cu pete negre, se zbîrlise în sus ; urechile-i țuguiete cu pămătufuri de peri negri la vîrf se rîdicase drepte, și ochii lui, vii și pătrunzători ca ochii de femeie, scăpărau scînteii. Numai în două-trei sărituri de pisică, el ajunsese căprioara, se acăță cu ghearele de pieptul ei, își înfipse dinții în beregată și se gătea să-i sugă cu desfătare sîngele din vine, cînd voinicelul învîrti răpede praștia ca să o izbească în fiară. Dar ochii rîsului, care văd și în miezul pietrelor, zăriră ce i se gătea ; el se smulse de la pieptul căprioarei și începu să latre în limba lui de fiară :

„Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate ;
ia-mi-le pe jumătate,
că-ți voi da eu nestemate,
chiar piatra rubinului,
colcotirea sîngelui !”

Ș-acum, pentru a treia oară, feciorul de împărat iertă viața rîsului, precum iertase pe a vulturului, precum iertase pe a dihorului ; el strînse praștia pe mîină, iar fiara, veselă și mulțumitoare că scăpase cu zile, scăpără din ochii ei o piatră de rubin, mare și frumoasă, roșie și vie, mai roșie decît fraga muntelui, mai vie decît para focului și întocmai ca sîngele voinicului.

Cînd o luă voinicul în mină și o băgă în sîn, pare că îi mai cresc de o șchioapă inima într-însul. De aci înainte toată firea cu suflare era prada lui. Toate fiarele pre care iuțeala singelui le împinge, în fuga lor, a se așterne pămîntului ca iarba cîmpului la suflarea vîntului, toate cele care trăiesc din vărsarea singelui, toate cîte din sînge își iau puterea și prin sînge o și pierd, toate se supuseră și ele la voințele voinicului, ca pasările cerului, ca lighioanele pămîntului.

Dinaintea unui așa minunat vînător,

cerbii de la munte
plecau a lor frunte,
mistreții colțați
cădeau improșcați,
capra săltăreață
nu scăpa cu viață,
lupii din pădure
picau sub secure,
iepurii fricoși...»

Cam pre aci ajunsese cu povestea bisoceanul meu, cînd deodată auzirăm, la spatele nostru, o detunătură de pușcă urmată de un *Donner-Wetter-Saperment*!⁵ exprimat cu o energie de adevărat granadir chesaro-crăiesc. Ne întorserăm iute ochii îndărăt; dar nu mai era nimeni; tovarășul meu neamțul se făcuse nevăzut.

— Sărăcuț de maica mea! — strigă din băierile inimei bisoceanul, — s-a răpus domnul *Ininger*. (Acest fel găsisese el cu cale ca să localizeze titlul de inginer al tovarășului meu.)

Alergarăm degrabă la locul de unde venise zgomotul și, sub o tufă, găsirăm pe neamț răsturnat pe spate, dînd din mîni și din picioare ca să se scoale; alături era pușca lui din a cărui țevă ieșea încă fum; puțin mai departe se tăvălea o păsărică printre fulgii ei răsipiți pe iarbă. Calul, de pe care căzuse inginerul, se zărea departe în vale; cu șeaua pe dînsul, el apucase, vesel și în goana mare, drumul casei, lăsînd călărețului libera facultate, sau de a rămînea

unde căzuse, sau de a-și urma calea cu orice alt mijloc de locomoțiune.

— Bine, prietene, — zisei în sfârșit eu pătitului, dupe ce constatarăm că nu se află în nici o primejdie — fă-mă să înțeleg, mai întâi, cum ai căzut dupe cal?... Apoi, pentru ce ai tras cu pușca?... În sfârșit, pentru ce te-ai depărtat de noi?

La toate aceste întrebări, el nu avea alt răspuns decât:

— Asta, zău, nu știu!

Călăuzul nostru nu era mai puțin curios decât mine ca să afle cum se petrecuse lucrurile, dar el cel puțin găsea însuși, pentru toate, câte un cuvânt de răspuns și de mângâiere.

— Lasă, domnule; nu e nimica, că ai căzut pe spate și te-ai răzimat în coate. Rău era dacă cădeai pe brînci, că puteai nasul să ți-l frîngi.

Căutînd apoi prin iarbă, el dete peste păsărica rănită și jumulită, care, sărmana, se zvîrcolea ca vai de ea; era o biată ciocîrlie. Bisoceanul, luînd-o în mîna, cunoscînd-o îndată că era ucisă, nu de alice, ci de ciocul gaiței.

— Cu bună seamă, domnule, dumneata ai vrut să tragi în pasărea răpitoare, și nu vei fi nemerit-o; dar lasă, că nu e nici o pagubă; vînatul cel bun tot al domniei-tale a rămas. Vorba românului: «nu e pentru cine se gătește, ci pentru cine se nimerește».

Dar neamțul se apără că el n-a tras de fel cu pușca, că pușca s-a tras singură și că, din aceea, calul, sperîindu-se, a sărit și l-a trîntit jos, unde l-a și lăsat fără rușine nici păcat.

— Lasă, domnule, că și așa e bine! zicea bisoceanul. Dumneata tot nu rămîi păgubaș, că, și dacă n-ai dat în vînat, vînatul ți-a picat din cer, jumulit gata. Și-apoi, despre căzătură, să n-aibi vreo mîhniciune, că pămîntul nostru românesc e bun de obrînteală;

Cine cade pe el jos
Se scoală mai sănătos.

Și, într-adevăr, domnul *Ininger* se rădicase teafăr și fără vătămare. Se vede că somnul îl podidise pe cînd bisoceanul

îmi povestea basmul, pe care el nu-l putea pricepe, și astfel pe nesimțite rămăsese în urmă de noi. Pe cînd dar neamțul moțăia călare și calul își urma calea în tîcnă, o veselă ciocîrlie se legăna prin aer, ciripind la soare, întocmai ca și ciocîrlia cea din grațioasele strofe ale *glumei* vechiului poet francez Ronsard, cel de viță românească⁶:

Hei! Doamne, mult îmi sunt dragi
plăcerile dulcii tale vieți,
ciocîrlie, care despre amor
cînti din-zi-de-dimineață,
scuturînd în aer roua
cu care e stropită pana ta!
Mai nainte ca soarele să răsară,
tu înalți trupu-ți spălat
spre a-l șterge de nori,
cletinîndu-ți aripele mărunte
și săltîndu-te în mici sărituri.
Tu spui în aer așa dulci cîntări
în a ta veselă ciripire,
încît orice amant ar dori,
cînd te aude cîntînd primăvara,
ca tine să fie păsărică.⁷

S-a întîmplat însă ca, în loc de poetici amanți, ciocîrlia noastră să fie auzită numai de o gaiță flămîndă și, în cazul de față, urmașul banului Mărăcine se vede silit să treacă lira în mîna strămoșului său Virgiliu, ca să sfîrșească această istorioară.

Pasărea vrăjmașă se răpezi, zbierînd prin aer, ca să prindă pe cîntăreața, și aceasta, mititica, în zadar cercă să-i scape prin fugă. « Pretutindeni unde dînsa, fugind ușurică, tăia văzduhul cu aripile ei, iată și dușmana, cruda gaiță o urmărea cu chiote mari prin aer. »⁸

La țipetele de bucurie ale gaiței, la văietările sărmanei ciocîrliei, somnorosul, plecat pe oblîncul șelei, tresări și, în mișcarea-i zăpăcită, îi căzu pușca de pe umeri; cocoșul se lovi de scară; împlutura se descărcă cu zgomot; gaița și calul se speriară amîndoi deodată; una lăsă prada să-i pice din cioc; celalt trînti jos pe călăreț, și astfel vîntorul

fără voie și vînatul neașteptat se întîlniră alături, pe iarba verde a plaiului.

Dar calul, ca și gaița, își văzu de calea sa, și tovarășul meu rămase pe jos. De aceea și bisoceanu, carele era cam atins în amorul său propriu de povestitor, prin somnul inginerului, îi spunea drept mîngîiere:

— Vezi, domnule *Ininger*, dacă dumneata știai românește și ascultai la basmul meu, nu erai să pați atîtea nevoi! Dar fie! Cînd este vorba de vînătoare, apoi poți să mi te lauzi că ești născut cu tichia în cap, și

Vinătorul norocos
umblă bucuros
pe jos.

Astfel ne urmarăm calea spre Bisoca.

XI

LA COTUL MUNȚILOR. — TOT BASMUL
CEL CU FATA DIN PIATRĂ ȘI C<ELE>-
L<ALTE>. — PORUMBIȚA ȘI MĂRGĂRI-
TARUL. — CE AU SPUS DESPRE MUNȚII
NĂCULELE, DE LA OBÎRȘIA RÎMNICULUI,
CAIU VALERIU CATUL, FRANÇOIS VILLON,
AUTORUL ANONIM AL ROMANCERULUI
DEL CID CAMPEADOR ȘI MULȚI ALȚII.
— IEPURII DIN CODICELE CIVIL ȘI CEI
DIN DICTIONARIULU ACADEMICU. —
NE LUĂM ZIUA-BUNĂ ÎN TINDA D<OM-
NU>LUI STERIE, ARENDAȘUL DE LA
BISOCA. — POST-SCRIPTUM UNDE SE
SPUNE CEEA CE N-A ȘTIUT SĂ SPUNĂ
RĂPOSATUL C. NEGRUZZI, ÎN STATISTICA
CE A FĂCUT LUPILOR DIN MOLDOVA.

Eram acum tocmai pe culmea dealurilor sub care se adăpostește, ca într-o copaie, satul Bisoca. Gata a cîrmi la dreapta ca să coborîm în sat, aruncaî împrejurul

meu o lungă și mulțumitoare privire, voind să-mi iau astfel ziua-bună de la întinsele priveliști ale plaiului, mai înainte de a le pierde cu totul din vedere.

Soarele apunea drept dinaintea noastră; cercul lui roșatic scăpătase pînă pe zarea orizontului, și razele-i, calde și senine, pare că se așternuse preste tot șesul răsăritean al țării, care ni se destindea acum sub ochi. De pe acest tăpșan culminant, de unde munții Săcuieni cotesc spre Țara Vrancei, tot Bărăganul, tot cîmpul Brăilei, tot șesul Galaților, cu matca Rîmnicului, cu valea Buzăului, cu lunca Siretului, toată acea lată și oablă cîmpie se arăta scăldată într-o lumină gălbuie și lucioasă, ca fața unei uriașe sinii de aur; printr-însa, liniile șerpuite ale rîurilor se desprindeau ca fire crețe de beteală argintie, iar suprafața netedă a apelor sărate din Balta Albă și din Balta Amară oglindeau ca niște ochiuri de sticlă, ferecate în mijlocul dauritei table. În depărtarea cea mai afundată, dealurile dobrogene, tivite cu aburoasa cordea a Dunărei, încingeau, ca cu un cerc plumburiu, acest curios tabel, al cărui aspect devenea cu totul fantastic, prin neobiceiuite și metalice reflexe.

Mai aproape de noi însă, sub forme și cu colori mai reale, se vedeau, pe vîrfurile Bisociei și pe al Ulmușorului, mari pietroaie sure și murgi, unele grămădite la un loc, ca turme de vite adunate la repaos, altele răsipite prin livezi, ca vacile cînd pasc pribege. Apoi, sub aceste muchii, la stînga, pămîntul se lăsa la vale în costișe și pripoare gradate, pînă se cufunda în jgheaburile mult umbrite ale Rîmnicului și Rîmniceului; tot pe acolo, la locul ce se zice Între Rîmnice, se zăreau încă poienile fragede și verzi ale Năculelor, adăpostite sub stîncile roșcate, care se numesc Pietrele Fetei; și, în fund de tot, înălțîndu-se în albăstreala înegurată a cerului, se pierdeau culmile păduroase ale Steșicului, învelite în umbre viorii, civite și negre.

Preumblîndu-mi ochii, cînd preste șesul cu străluciri și scînteie, cînd prin munții cu tainice și răcoroase raze, mă așezasem pe un bolovan de piatră și, așteptînd să dispară

cu totul soarele, nu mă puteam sătura de asemenea priveliști, ce nouă, orășenilor, ne este dat arareori a le vedea ; dar călăuzul nostru știa că noaptea are să vină iute și că scoborișul pînă la sat ne va cere, prin întuneric, poate o oră și mai bine ; de aceea el ne îndemnă să ne pornim îndată, și, drept mîngîiere, îmi spuse că are tocmai vreme ca să isprăvească și basmul cel cu Feciorul de împărat, norocos la vînat, pînă vom sosi devala.

— Bine zici, bădiță, — îi răspunsei ; — negreșit că trebuie să mi-l spui tot, dacă mai este. Dar stăi ! Unde rămăseseși?... Pare că începuseși a îndruga o șiretenie de lighioane ca cea din hora dezgovelei :

Ursul cu cercei
umblă dupe miei,
Lupul cu cimpoi
umblă dupe oi.
Vulpea în papuci
umblă dupe curci,
Ș-un iepure șchiop,
într-un vîrf de plop,
treieră la bob.

Așa este?

— Cam așa, dar iar nu prea, — îmi răspunse munteanul, pierzîndu-și oarecum sîrita, în urma glumei mele de care mă și căiam, și scărpinîndu-se la ceafă ca omul care stă la îndoială. Pesemne, boierule, — adăogi el, — ți s-a făcut urît unde am tot spus anume toate soiurile de paseri și de jivine care trăiesc pe la noi, la munte. Dar de ! ce să-i fac eu, dacă așa e basmul? Va să-l spui și eu dupe cum este șartul și datina lui. D-acum înainte însă nu mai avem nimic a face cu lighioanele cele cu patru picioare, nici cu cele multe zburătoare ; destul numai să vă fie în știre că Feciorul de împărat nu avea seamănul său pe lume la ale vînătoarii. Cînd d-abia da cu gîndul să facă vreo izbîndă la vînat, voința pe dată i se și împlinea ; d-aceea și lumca întreagă, cînd pome-ne-a despre dînsul, nu-i zicea într-altfel pe nume, ca : Feciorul de împărat, cel cu noroc la vînat.

De va fi stat o lună, sau un an sau doi, petrecîndu-și viața fără alte nevoi decît numai cu plăcerea și cu mîngîierea de a prinde și de a ucide fiare pădurețe și păsări cîntărețe, cine va ști, spună-o. Pe noi ceștia, plăiași și vînători de munte, atîta ne taie capul, că omul la vînătoare, fie pe ger și ninsoare, fie pe năduf de soare, nici nu prinde veste ca ce timp mai este, nici nu vrea să știe cum are să-i fie, nici nu bagă-n seamă la muncă de-l cheamă, nici că ia aminte de orice cuvinte, ci vesel omoară vremea care zboară, fără griji trăiește, pe pămînt domnește, și e la vînat ca și împărat.

Acum dați și d<umnea> voastră cu socoteala, dacă chiar nouă, — niște bieți păcătoși plini de trude și de nevoi, — vînătorea ne oțelește sufletele și ne răpește mințile, apoi ce încîntic de fală și de vitejie trebuie să fi fost pe voinicul fecior al Doamnei Neagăi! Vesel și voios la inimă, ager și virtos la trup, el zîmbind ieșea dimineața din palatele părintești, zîmbind se înturna seara la maică-sa înapoi. Așa viață, lină și neturburată, dor' că în rai poate să mai fi gustat cineva.

Dar grijele și mîhniciunea lăsat-au vreodată multă vreme pe om fără ca să se lege de capul lui? Firea ome-nească așa este ca de la Dumnezeu osîndită, ca să nu plutească neîncetat ușor ca fulgul pe apă și să nu calce mereu tot pe căi desfătate. Căci, acolo unde este poiana mai înflorită și cu frunzari acoperită, acolo e și cursa priponită. Dai într-însa fără ca s-o vezi; te apucă, te glodește și uneori chiar de rea nu vrei să o crezi.

Ia să vedeți acum în ce fel păsul avea să-l ajungă pe voinicelul nostru, și cu ce gingașe amăgiri avea să-i sece puterile și să-i stingă fericirile.

Într-o seară ca cea de astăzi, pe la apus de soare ca acum, el șezuse să se odihnească pe unul din pietroaielor măcinate de pe dealul Ulmușorului, tocmai d-asupra gîrliei de piatră, căruia îi zicem noi Grajdul Zmeilor, fiindcă acolo se adăposteau odinioară, în vremea de demult, fiarele cele aripate. Ședea el și privea în jos cum negurile întuneceau treptat văile și culmile, cînd văzu trecînd încetinel, pe d-asupra capului său, o porumbiță, ușoară și albă ca spuma lapte-

lui la mulsoare, ca florile crinului la raza de soare. I se făcuse dor de acea păsărică și, ca s-o prindă de vie, puse mîna în sîn, la zămfirul cel fermecat; dar ea, uitîndu-se la dînsul cu ochi dulci, fermecători, gunguni galeș în limba ei cea păsărească și-i zise:

«Ah, voinice, voinicele,
nu opri căile mele;
cî te ia dupe-al meu zbor;
căci, cu sînul plin de dor,
te cheamă să-ți faci dar
un scump, alb mărgăritar
mîndra Fată-a Pietrelor
din valea Năculelor.»

Aceste cuvinte, așa dulce șoptite, deșteptară în inima voinicului un freamăt necunoscut; în sînul lui se aprinseră dorințe nedesluite, pe care pînă în ceasul acela nici în vis nu le încercase. Fără de a mai sta să cugete, el se rădică iute în picioare; sîngele i se încinsese ca focul prin vine; pieptul îi zvîcnea; în tot trupul simțea un avînt neînstrunat ce-l pornea să meargă supus și ascultător la chemarea porumbiței. Urmărind cu piciorul pe uscat zborul ei lin, cumpătat, el scobora văi, suia dealuri, străbătea păduri, trecea lunci și pîraie, și de ce umbla, pare că mai ușor pășea. Cînd raza cea mai tîrzie a soarelui se prelungea sfîșiată pe foițele ierbei înflorite din poiana de sub stîncele Năculelor, păsărica se opri pe o răsură îmbobocită și, cu grai dulce cîntător, strigă așa:

«Tu ce plingi în stîncă,
la umbră adîncă,
ieși acum din piatră,
albă, dalbă fată,
vie și frumoasă,
blîndă, răcoroasă,
ca chip luminos,
cu trup mlădios,
cu păr aurit,

pe ameri leit;
ieși, Fată din Piatră,
să te vază-o dată
scumpul tău ursit;
căci iată-l sosit!»

Ca un vis, ca o părere, se coborî de pe stîncă, mîndra albă fată, naltă, mlădioasă ca o trestioară, cu părul de aur, cu ochi de balaur, ruptă din soare, întocmai ca Ileana Cosînzeana. De frumoasă ce era, de albă ce s-arăta, la soare puteai căta, iar la dînsa ba ! Cine-i vedea mersul, cine-i zărea chipul, cine-i auzea glasul, nu putea să o privească și să nu o îndrăgească, nu putea să o auză și să nu i se încrează.

Cu zîmbet gingaș pe guriță, cu ochi galeși și pătrunzători, venea mîndra cam descinsă, pășind ușor și legănat prin iarba moale și deasă a pajistei. Ea se opri dinaintea voinicului și, arătîndu-i între degețele, un bob mărunțel de mărgăritar alb, curat și luminat ca laptele la mulsoare, ca floarea crinului la soare, ca dragostile de fată-mare, ea, cu viers dulce femeiesc, care mai lesne decît săgeata străpunge inima voinicului, îi grăi, rîzînd, așa :

«Da-ți-l-aș și nu l-aș da,
că mă tem îl vei uita
cînd la vînat te tot plimbi ! —
Ba l-aș da, de vrei să-l schimbi
cu piatra zamfirului,
limpezimea cerului,
cu piatra zmarandului,
verdeața pămîntului,
cu piatra rubinului,
colcotirea singelui.»

Feciorul de împărat răniăsese uimit ca dinaintea unei năluciri încîntătoare. Nu știa bine dacă este deștept sau dacă visează. Nu-i venea să dea crezămînt nici vederilor, nici auzului ; și cu toate acestea, zîna ce-i sta în față îl privea cu ochi fermecători, aruncînd prin tot trupu-i, cînd aburi fierbinți, cînd fiori de gheață ; vorba ei îi răsuna pînă

în suflet, dulce și înduplecătoare. Pe cînd ea căta la dînsul și zîmbea, lui i se nălucea pare că cîmpul înflorise și cerul se luminase, iar cînd ea deschise gura ca să-i vorbească, pentru dînsul, munții răsunară, apele se turburară, brazii se scuturară, codrii se treziră, frunzile șoptiră, stelele sclipiră și în loc se opriră. Atunci viața, să i-o fi cerut dînsa, gata și bucuros era el să i-o dea, numai ca mereu să poată privi la ea, numai ca în veci să o poată auzi.

Degrabă scoase din sîn cîteșitrele nestematele fermecate, care pînă atunci fusese și toată puterea și toată bucuria lui și, fără să se mai gîndească, fără să se îndoiască, le aruncă cu mulțumire în poala drăgălașei copile. Buzele ei fragede și rumeioare se răsfoiră într-un rîs de nebunatică bucurie, și apucînd margăritarul între dinții ei albi și mărunți ca și bobul nestemat, îl puse binișor pe buzele voinicului, într-un dulce și lung sărutat.

Atunci umbrele călduroase și bălsămite ale nopții de vară ascunseră în negură și în tăcere pe fericiții miri; singură porumbița cea albă îi desmierda prin întuneric, cînd cu veșele cîntări, cînd cu blînde văietări; dar cînd răsăriră zorile, deodată cu florile, porumbița amăgitoare și la dragosti îndemnătoare, peste țări și peste mări zburase, prin văzduh se depărtase, fugind ca să nu mai vie, și luînd cu sine, în vecie, scumpul, feciorescul dar, bobul alb de mărgăritar.

Zile și nopți, luni și săptămîni trecură. Feciorul de împărat și fata din piatră trăiau înstrăinați de lume, singuri-singurei, el numai cu dînsa, ea numai cu el, și altă grijă nu purtau, altă plăcere nu gustau decît ale dragostelor lor. Cercuind lumea întreagă în poienița înflorită și cu frunzari acoperită de sub Pietrele Fetei, voinicul năpustise codrii, urîse izbînzile vieței sale de mai nainte. Vînătoarea era uitată; inima lui se scâldea acum toată în desmierdări nouă și necumpătate. Pasări, fiare și lighioane trăiau de el oropsite; toate se înstrăinase și se lepădase de al lor zburdalnic stăpîn; nici una nu-l mai cunoștea, nici una nu-l mai asculta; dar nici lui, nesocotitul, de ele nu-i mai păsa. Arcul și săgețile, ghioaga și praștia stau aruncate la pămînt; rugina și putregaiul se lipise de ele și le rodeau puterea. Așa, Feciorul de împărat, uitînd vitejia vînătorească, uitînd și

casa părintească, ședea ziua și noaptea lungit moale pe covoare și cu capul în poala copilei, se uita cu ochii în ochii ei, îi sorbea suflarea dupe guriță și-i cerea mereu să-l desmierde cu cânticele ei.

«Cîntă-ți, mîndro, cînticul,
că mi-e drag ca sufletul
Cîntă, scumpul meu odor!
Ici cu tine aș vrea să mor!»

Dar muierea tot muiere ! Dă-i ce-ți cere, că o să te certe de ce i l-ai dat. Cu încetul cu încetul, începu fata a lua seama că sufletul voinicului se înmuiase la dogoreala dragostelor femeiești ; acum îi părea rău și-i venea ciudă că iubitul ei nu mai era ca mai nainte, vitejelul plaiurilor, căruia lumea îi zicea cu laudă : Feciorul de împărat, cel cu noroc la vînat ! În zadar îi cînta ea, cu viers dulce femeiesc mîndru cîntic haiducesc ; în zadar îl ruga să se trezească din traiul lînged și trîndav în care îl cufundase viața de iubire ; în zadar îl tot îndemna ca să iasă cu dînsa din pustietate, ca s-o ducă să vază lumea. El în brațe o strîngea, dulce mi și-o desmierda, și așa îi tot vorbea :

«Facă lumea ce va face
noi trăim aci în pace,
cum n-e drag și cum ne place!
Zică lumea ce va zice;
fericirea de aice
tot nu poate să ne-o strice!
Spună lumea ce-o voi,
noi aci cît vom trăi
fără griji ne vom iubi.»

Dar urîtul, urîtul cel pocit, boala cea fără de crezămînt, care din plăceri trezite încolțește, sufletul îl amărăște, cu doruri se hrănește și la noi plăceri rîvnește, urîtul cel urgisit, care usucă și topește, mereu și necurmat în inima copilei se prefira și pe fiecă zi mai adînc o pătrundea, în ea zilnic se-ncuiba, mai amarnic o rodea. Feciorul de împărat vedea și simțea toate ; dar leac șieși nu-și știa găsi. Fata umbla

mai adesea razna prin păduri și prin livezi, cu fruntea înorată, cu fața lăcrimată, și cînd se întorcea la soțul ei și-l găsea văitîndu-și tristețea, lungit sub tulpina brazilor, ea îi zicea plîngînd și suspinînd:

«Scoală, dragă, scoală, frate!
nu mai tot zăcea pe spate,
că mi-am urît zilele,
mutînd căpătîiele,
cînd la cap, cînd la picioare,
cînd la umbră, cînd la soare.»

«Of! dragă, iubita mea!
nu pot, nu pot, chiar d-aș vrea;
boala mea nici că s-o duce
pîn'ce tu nu mi-i aduce
mură-albastră și amară,
sloi de gheață-n miez de vară.»

«Of! dragă, iubitul meu!
ajuta-ți-ar Dumnezeu!
eu toți munții i-am călcat,
mură-albastră n-am aflat,
sloi de gheață n-am găsit,
că pămîntu-i încălzit.»

«Fetișoară din Buzău,
mură-albastră-i ochiul tău,
care mă ucide rău;
sloi de gheață netopită
e chiar inima-ți răcită
și de minc deslipită.»

Cînd ajunge inima să fie sleită de dragoste, apoi curînd pierе și mila. Fata din piatră, sătulă și de pustiul munților și de iubirea singuratică, visa acum noaptea și se gîndea ziulița întreagă, la locuri desfătate și pline de lume, la orașe cu zgomot, cu petreceri și cu veselii, la cetăți unde toți să cate la dînsa cu dor și cu drag, și dînsa cu mîndrie la toți să se arate frumoasă și împodobită în haine trufașe și în pietre nestemate. Destul, destul își închisese ea tinerețele

în depărtări, de lume înstrăinată; destul gustase plăcerea iubirilor tănuite. Acum inima-i zbura ca fluturile, dupe lumină; sufletul ei cerea zgomotul veseliiilor, strălucirea averilor, vîlva trufiilor. Astfel de dorințe îi frămîntau mereu mințile, și știm cu toții că ce se naște în cap de muiere, într-însul neistovit nu piere.

Într-o dimineață, cînd Feciorul de împărat se trezi din somn, îngreuiat de lîngare și de inimă-rea, Fata din piatră pierise de lîngă dînsul. O așteptă să vie la amiază, o așteptă să vie seară; dar umbra molifzilor se așternu încetinel d-a lungul pajiștei, scăzu și crescui iarăși, dovedind scurgerea vremii, și nimeni, nimeni nu veni...

Atunci pricepu dînsul că copila a fugit și în păduri l-a năpustit; atunci văzu bine că puica a zburat, s-a dus, și pe dînsul l-a răpus. Atunci înlăuntrul lui se făcu adînc întuneric; în piept inima-i zdrobită se încolăcea ca crîmpeie trunchiate de șarpe veninos. Ziua, la soare, el se frămînta în durere; noaptea, la stele, din ochi îi picura izvor de plînsoare, și la tot ceasul, noaptea ca și ziua, ziua ca și noaptea, glasul lui duios răsuna prin codri: «Doamnă a inimei mele, stăpîină a acestor locuri! de ce m-ai părăsit? Unde te-ai dus? Ah, unde?...»¹

Își aducea aminte d-ale ei dalbe frumuseți, d-ale ei dulci cîntări, de zilele fericite pe cînd glasul munților și al apelor răspundea cu vesel susur la glasul copilei, pe cînd ea umbla legănîndu-se, gingașă și ușoară, pe verdeța livezilor, pe cînd ea, tremurînd, scutura de pe cosițele-i bălaie, zăpada mai puțin albă decît pielea ei. Atunci inima lui, cu suspine, întreba în zadar pe codrii și pe stînci: «Unde și în ce țară va mai fi acea mîndră floare, acea drăgăstoasă romîncă, cu fața albă ca crinul, cu glas încîntător de zîină?... Numai riul acuma, numai apele, cînd se clătesc, răspund cu vaiet la gemetele mele... Ah! unde mai sunt, stăpîina mea dorită, ah, unde mai sunt chiar și viscolile de odinioară!»²

Dar toată jalea lui era în deșert; ce a fost verde s-a uscat, ce a-nflorit s-a scuturat. Într-acele plaiuri, în care el găsisese mai întîi mulțumirea, vîinînd și prinzînd cu ne-păsare paseri de pre cer și fiare de pre pămînt, în acele dum-

brăvi unde apoi își aflate fericirea la sînul drăgălașei fecioare, acum totul era veșted, totul era ofilit, totul se îmbrăcase într-un giulgiu de ger și de întristare. El cercă să rădice de la pămînt arcul și săgețile, ghioaga și praștia; dar armele erau ruginite, puterile-i erau slăbite, ochiul vedea turbure la țintă, brațu-i nu mai știa să nimerească țalul. Deodată cu nestematele pierduse și farmecul lor puternic; fata din piatră le luase cu dînsa ca să facă cu ele cercei și ghiordane; iar el, sărmanul, el își aducea atunci aminte, cu dor și cu jale, despre locul unde <se> născuse, despre căminul unde crescuse, despre măicuța dulce care pe sînul ei îl legănase, despre toate bunurile, toate averile și toate mulțumirile pe care le pierduse. El se îngrozea văzîndu-se ajuns a rătăci, ca un suflet călător și fără tărie, prin locașele sălbatice ale fiarelor, a cerca prin codrii și prin pustii năluca fericirilor, și inima-i sîngera, răsipită în tîrzii și zadarnice căințe.³

.....

Cîți alții pe lume își văd ca dînsul, vîrtutea și norocul spulberate prin nesocotința lor! Cînd e omul tînăr, el nu știe, biet, să prețuiască bunurile cu care pronia cerească, mumă darnică și iubitoare, l-a înzestrat. Se îmbată de veselie a junetei, de farmecul frumuseților, de plăceri trecătoare, de zburdări amăgitoare, și, dacă într-acea beție își pierde sau își răsipește nestematele odoare cu care îl împărtășise soarta, curînd, curînd în urmă, îl ajunge și ceasul amarnic al căinței; și-apoi, dupe dînsul, se cascade, întunecos și rece, tăcutul, pustiu mormînt!

.....

«Așa! vă veștejiți voi toate, plătînd flori ale vieții, tinereți, iubire, plăceri, trecătoare frumuseți, — frumusețe, dar din cer pe care cerul pizmaș îndată ni-l răpește, — în grabă vă ofiliți și pieriți toate, dacă printre voi doară nu se prefiră vreun fulger cu arsură, vreun fior de nemurire!

Cată cu un ochi de milă la cea tinerețe de rînd care, în toiul frumuseților trăiește în desmierdări și-n desfătări se

îmbată... Cînd va goli pînă la fund paharul cu-ncîntările, ce o să se mai aleagă dintr-însa? Cine o să mai știe de ea?... Groapa, care o așteaptă, o va-nghiți întreagă. Tăcerea de veci o să stingă dupe lume, cu a ei ființă, ș-ale ei sterpe iubiri.”⁴

.....

Lacrămile de căință și duioasele cugetări ale Feciorului de împărat, cel ce fusese odinioară norocos la vînat, mă pornise și pe mine pe triste gînduri; îmi veneau acum unul dupe altul aminte atîtea falnice visuri ale juneței mele, care, împreună cu anii cei răpezi, s-au nimicit în zadarnicul deșert... căci răpezi, vai! răpezi se strecoară anii!...

Eheu, fugaces, Postume, Postume

Labuntur anni.⁶

.....

.....

Dar era noapte în toată puterea cînd începură să ne salute lătrătorii din satul Bisoca. În bătătura casei arendașești ardea un foc mare; descălecai la flăcăraia trosnitoare a brazilor, și domnul Sterie arendașul ne ieși cu plin înaintea. Într-o mîină ținea o botă cu păstrove vii, proaspeți și zglobii, pescuiți în păriul spumegos de sub poala umbrită a Pietrelor Fetei; în cealaltă purta o cușcă cu iepurași de casă, plocoane trimise de starițul unui schit vecin, carele hrănește și prăsește în curtea mănăstirii d-alde așa arzoi și spornic vînat, rar în țară la noi și botezat în *Codicele civil*, art. 468, cu numele poznaș de *Lapinii ținuți pe lîngă casă*, iar în *Dictionariul limbii române, elaborat ca proiectu după însărcinarea dată de Societatea Academica Romana*, pagina 991, cu aceea, tot așa diocheată și puțin românească, de: «*Cunicule sau cunicle, specia de animal, d'in genulu iepurelui, forte assemine cu iepurele, si de acca-a numitu pre a locurea si iepure de casa, francesce lapin*»⁶.

Aș dori să aflu care sunt locurile unde, vorbindu-se neaoș românește, se mai zice și altfel, bunăoară, — cinel, cinel, pus-ai degetul pe el? — *cuniclu* și *lapin*.

D-aşa lătinie dobitocească,
d-aşa păcălitoare franţuzească
unul Domnul să ferească
limba noastră părintească !

Dar domnul Sterie, din tindă, ne poşteşte la mîncare. Drumul, basmul şi gîndurile melancolice m-au secăt la stomac; mă grăbesc dar a intra în casă, unde ne aşteaptă masa, care de mult stă întinsă.

Fiindcă tu însă n-ai fost poftit împreună cu mine, te las afară şi, drept mîngiere, îţi trămit de departe, ca hrană intelectuală, bună de rumegat, această poveste încurcată, însoţind-o cu o prietenească salutare... cam slabă şi searbădă mîncare !...

Dar să fie cu iertare,
Căci suntem la vînătoare !

Post-scriptum. — Nu mă iartă conştiinţa ca să nu îndreptez o eroare ce s-a strecurat în paginile de mai sus. Am zis că la noi guvernul nu s-a ocupat niciodată de a regula vînătoria. M-am înşelat. Răposatul C. Negruzzi, carele nu a fost numai un scriitor plin de talent, de spirit şi de inimă, ci a mai fost şi director al Oficiului de Statistică din Moldova, ne dă în scrierile sale următoarea notă plină de interes şi sprijinită pe calcule nediscutabile:

«De la 26 ianuarie 1841 pînă la sfîrşitul lui decemvrie 1845 s-au ucis, dupe cataloagele Vistieriei, aceşti lupi:

În anul	1841	113	lupi mari	
„	„	1842	198	idem
„	„	1843	318	idem 59 pui
„	„	1844	340	idem 111 idem
„	„	1845	261	idem 101 idem
				1.230	lupi mari, 271 pui
				Total	1.501,

şi s-a plătit din Vistierie 18. 450 lei pentru 1. 230 lupi mari şi 2. 032½ lei pentru 271 pui. În total 20. 482½ lei.

Să vedem acum folosul acestei legiuiri.

Să închipuim că fiecare lup era să mănînce pe an cîte 12 oi. Pare-mi-se că sunt destul de moderat. Care e lupul ce s-ar mulțumi cu o oaie pe lună? În cinci ani vine de lup 60 de oi, care pentru 1.501 lupi face 90.060 oi. Socotind acum oaia cîte 20 lei, face 1.801.200 lei, din care scăzînd 20.482½ lei, prețul capetelor a 1.501 lupi, rămîne folos 1.780.717½ lei.»

Tot cu această ocaziune, autorul *Păcatelor tinereților* mai povestește și o istorioară pe care am socotit că nu va strica să o transcriu aci, căci ea va fi ca păhărușul de *Fine Champagne*⁷, dupe un prînz îndesat și anevoie de mistuit, — *rudis indigestaque moles*!¹⁸

Iată ce scria Negruzzi în luna februarie 1846:

«Viu de la vînătoare, prietene, unde am împușcat un lup. Dă-mi voie deci să-ți vorbesc despre el.

Toată lumea cunoaște lupul, fiara asta carnivoră și nesătioasă, dușmanul păstorilor și groaza oilor. Din vremea regelui Edgard⁹, la anul 966, lupii n-au mai văzut pămîntul Engliterei; și cînd, din toate staturile Europei, erau proscriși, numai în Moldova, — sunt acum cinci ani — viețuiau ca în sînul unei republice, încît era o *blagoslovenie* cum lupii și jidanii creșteau și se înmulțeau! Însă la 1841, Ministerul Trebilor Dinlăuntru făcu o legiuire prin care se puse preț capului de lup. Țăranii începură a-i ucide, păstorii a fi mai liniștiți, și oile a dormi mai fără grijă.

Spun, — nu știu de ce așa, — că lupii, văzînd osînda ce li se pregătește, au ales o deputație dintre ei, care, viind în capitală, și-a tocmit un vechil ca să le apere dreptul ce-și închipuiau că au. Acesta le-a făcut o jalbă lungă și lată, în care dovedea tetragonicește că, de la descălicarea lui Dragoș¹⁰, lupii au trăit în bună pace în țară, că n-a mai făcut nimeni *sprafcă* ca să vadă cîte oi s-au mîncat; că de vreme ce lupii sunt lăsați ca să mănînce oi, și oile ca să fie mîncate de lupi, apoi, dupe toate formele, legile și obiceiul pămîntului, lupii se cuvine a fi volnici să mănînce oi, ș.c.l., ș.c.l.

Ministrul Lupu Balș le întoarse jalba cu *nadpis* zicînd că obiceiul pămîntului poate sluji de lege, cînd nu este vătămător legii, și numai atunci li se va lua în băgare de seamă re-

clamația, cînd vor da înscris de chezășie că nu vor mai mânca carne, ci vor paște troscot, ca niște dobitoace ce sunt.

Deputații ieșiră cu coada între vine, gîndind la nedreptățile oamenilor. Viind la gazdă și simțind apetit, se puseră la masă. Ospătarul le dete borș cu miel, cotlete de miel și friptură de miel.

— E, bine! — strigă unul din ei, — mai zi-mi că este dreptate în lumea asta. Oamenii mănîncă oi, și noi să nu mîncăm?

— Ba să mîncăți, domnii mei, — le zise un june supleant de profesor, — omul și lupul sunt lăsați ca să mănînce carne; dinții lor cei cînești o dovedesc. Eu, cînd nu mănînc carne, nu pot pronunța nici cel dîntîi vers din *Eneida*:

Arma virumque cano¹¹ etc.

Din vorbă în vorbă, lupii spuseră viitorului filosof scopul soliei lor și neisprava cu care au ieșit de la ministru.

— Advocatul care l-ați avut era un ignorant, le zise acesta. Sunt sigur că nici rudimentele limbei latine, ale limbei mume, nu le cunoștea. Sunt sigur că petiția ce v-a făcut era plină de barbarisme și de solecisme, și scrisă cu slove ciriliane. Să vă fac eu o suplică cu litere latine, și veți vedea cum voi face capot pre ministrul cu tot departamentul său.

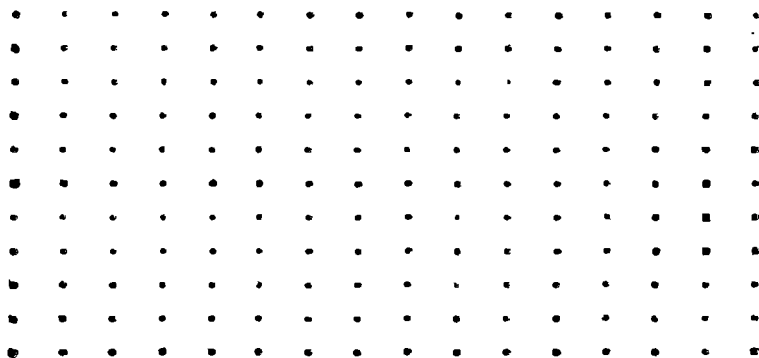
Îndată le scrise o jalbă cu litere latine, care se mîntuia prin acest calambur:

Lup te cheamă și lup ești,
Lupii dar ce prigonești?

Omonimul lor ministru le rupse jalba, zicînd că nu-i plac poezii și că, cu toată cuscrenia ce ei arată că ar avea cu dînsul, nu poate călca datoria postului său; prin urmare, porunci unui comisar de poliție să-i întirească din oraș.

Ajungînd la barieră, nenorocitele fiare își scuturară praful de pe copite, și, lăcrimînd, tinseră labele spre cer, cuvîntînd acest blestem.

.....

<1874>

Sfârșit

NOTE

Această «divagație amabilă în jurul ideii de vânătoare»¹, «mozaic de citate erudite... de numeroase analize de opere plastice și muzicale, printre care se amestecă amintirile personale ale omului iubitor de natură, de viață populară, de toate desfătările vieții, ale unui temperament sociabil și jovial»², opera de maturitate și cea mai reprezentativă a lui Alexandru Odobescu, care, după cum remarcă Tudor Vianu, îl situează, în cultura universală, în aceeași «serie» cu umaniști de tipul lui Lorenzo de Medicis, Rabelais și Anatole France, a fost scrisă acum nouăzeci și șase de ani, în primăvara anului 1874, — «subt aburoasele sărutări ale soarelui de aprilie», — terminată la începutul lui mai, — «7 mai 1874», — și tipărită în luna iunie a aceluiași an, în Tipografia Statului, din București, cu titlul: Ψευδο-κυνηγετικὸς — Epistolă scrisă cu gând să fie precuvintare la cartea *Manualul Vânătorului*³. În primăvara anului următor, Mihai Eminescu, asociind, într-o recenzie, arta lui Odobescu artei mozaicarului, remarca «erudiția» autorului, stilul epistolar al eseului, care dă frazei fluiditatea conversației — «dipsesc... gră-

¹ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București, Fundația pentru literatură și artă, 1941, pag. 307.

² Vezi, în vol I al acestei ediții, pag. 73—74

³ *Manualul vânătorului*, al lui Constantin C. Cornescu (1830—1900), conținând, în trei părți, relații istorice și tehnice «despre pușcă», «despre ciine» și «despre vînat», precedate de o introducere savantă, cu referiri la autori clasici și cu «o grindină de citațiuni latine», care, pare-se, i-a oferit lui Odobescu pretextul «precuvîntării» sale (vezi cap. al IV-lea al *Falșului tractat de vînaătorie*), a fost tipărit prima oară în același an cu Ψευδο-κυνηγετικὸς și în aceeași tipografie.

mădirile de abstracții, perioadele încărcate cu propoziții subordonate... relațiile logice ale cugetărilor se cunosc mai mult din cuprinsul propozițiilor decât din forma gramaticală a combinării lor», — frumusețea și caracterul popular al expresiei: «limba e curată și are farmecul noutății. <Auto rul folosește> o mulțime de cuvinte și forme idiomatice, pînă acum scrise puțin, sau defel, dar a căror origine întăritoare este limba poporului nostru.»¹

A doua și ultima ediție integrală², tipărită în timpul vieții scriitorului, apare în volumul al III-lea al culegerii *Scriveri literare și istorice* ale lui A. I. Odobescu. București, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, pag. 1—219.

P r e c u v î n t a r e

1. (gr.) Citește: *Pseudo-cynegeticos*.

I

1. *Difficiles nugae* (lat.) — Nimicuri anevoioase, «glume nevoiaș». Acest motto, împrumutat de Odobescu dintr-o epigramă a poetului latin Martial (43—104), pe care o citează și cu alt prilej³. «vrea să sugereze lipsa lui de pretenții, dar și truda cercetării, pe care modestia și bunul lui gust preferă s-o ascundă»⁴.

2. *Quintus Horatius Flaccus* (65—8 î.e.n.) — ilustru liric latin, unul din cei mai de seamă poeți ai antichității. Opera lui se compune din *Satire*, *Epode*, (satire lirice), *Ode* și *Epistole*, în care un loc aparte îl ocupă *Epistola către Pisoni* sau *Arta poetică*. Horațiu este, de asemenea, autorul unui *Cîntec secular*, imn religios întru slava împăratului Octavianus Augustus.

¹ E<minescu>, Ψευδο-κυνηγετικός de A. I. Odobescu. București, 1874, un volum 8°, în *Convorbiri literare*, <Iași>, IX, nr. 1, 1 aprilie 1875, pag. 24.

² În 1885 a apărut în colecția «Biblioteca națională», publicată de Editura librăriei S. Samitca, din Craiova, un fragment din *Pseudo-cynegeticos* (cap. al X-lea și o parte din cap. al XI-lea), sub titlul *Basm vînătoresc. Basmul feciorului de împărat cel cu noroc la vînat*.

³ Vezi, mai departe, sub cap. al IX-lea, nota 33.

⁴ Tudor Vianu, *op. cit.*, pag. 72.

3. Horatii *Ars poetica*, v. 343—344:

Toată aprobarea o capătă acela care întrunește folosul cu
plăcerea,

Desfătînd pe cititor și instruindu-l totdeodată.

(n. Od.)

4. I. V. Sococ (1830—1896) — vestit editor și librar bucu-
reștean; a ținut, din 1856 pînă la moarte, «librărie și papetărie»
la parterul unei case cu un singur etaj, clădită pe «Podul Mogo-
șoaiei, 7» (azi, Calea Victoriei, nr. 13).

5. *Sosii* — librari romani menționați în opera lui Horațiu,
(în *Arta poetică*, v. 345, și în *Epistole*, I, XX, v. 2).

6. Horatii *Ars poetica*, v. 345—346:

Acea carte produce bani lui Sococ; ea trece și peste mări
și prelungește în secolii îndelungați numele vestit al scrii-
torului.

(n. Od.)

7. *Xavier de Maistre* — scriitor francez, născut în 1763, la
Chambéry, mort în 1825, la Petersburg, în Rusia țaristă, unde
s-a refugiat după proclamarea Republicii Franceze (1792), pe
care, aristocrat și monarhist fiind, a refuzat s-o servească. Cea
mai cunoscută carte a sa, *Voyage autour de ma chambre* (fr., *Călă-
torie în jurul camerei mele*), scrisă în 1794, își datorește celebri-
tatea originalului dialog pe care scriitorul îl întreține cu presupusul
său cititor, făcînd, cu discret umor, «inventarul» amintirilor și
impresiilor legate de obiectele din odaia în care *la bête*, «trupul»,
cum zice Odobescu, zace, suferind și absent, în pat.

8. *Nimrod*, sau *Nemirod* — personaj legendar al cărui nume
se întîlnește în *Biblie*, cu epitetul «vinător vestit înaintea Domnu-
lui Dumnezeu» (Întîia carte a lui Moise, cap. 10, vers. 9). Nimrod
a fost, după legenda biblică, stăpînitor tiranic peste Babilon (unde
a construit vestitul turn), peste Semaar și peste Asur (Așșur — Asi-
ria).

9. «Sfîntul Hubert, fiu al ducelui de Acvitanian, și apoi epis-
cop de Maëstricht <și de Liège>, pare a fi trăit între anii 656

și 730», menționează, într-o notă ulterioară, Odobescu. Vezi, mai departe, și nota 9 de sub cap. al IV-lea.

10. *Arcadia* — regiune muntoasă, situată în centrul peninsulei elene Pelopones (azi Moreea), locuită de vânători și păstori viteji; în imaginația poetică a antichității și, apoi, a evului mediu, leagăn al vieții patriarhale și al idilei bucolice.

11. *Et in Arcadia ego!* (lat., *Și eu am trăit în Arcadia!*) — epigraf celebru al unui tablou de pictorul francez Nicolas Poussin (1594–1665). Arcadia fiind ținutul simbolic al vieții patriarhale, epigraful *Et in Arcadia ego!* exprimă regretul după frumoasele timpuri de altădată.

12. Aluziune la circiuma unchiașului poreclit *Dor-Mărunt*, împrejurul căria s-a întemeiat un sat; acolo trăgeau mai adesea vânătorii din Bărăgan (*n. Od.*).

13. *Dante Alighieri* — vezi, în volumul I al acestei ediții, sub titlul *Cîteva ore la Snagov*, cap. 1 — *Pînă la mănăstire*, nota 15.

14. *Francesca da Rimini* — gingașă fiică a seniorului Guido Novello da Polenta, din Ravenna. Căsătorită, fără voia ei, cu seniorul Gianciotto Malatesta din Rimini, bărbat infirm și urît, Francesca se-ndrăgosti de preafrumosu-i cumnat, Paolo Malatesta. Surprinși cînd tocmai, înfiorați, se sărutau, cei doi îndrăgostiți fură uciși deodată și cu aceeași spadă de dizgrațiosul Gianciotto. Această tragică poveste de dragoste i-a inspirat «divinului» Dante Alighieri unul din cele mai frumoase episoade din *Divina Commedia*¹.

15. Dante, *Divina Commedia*, *l'Inferno*, Cant<o> V, <v. 46–49>:

Și precum cocorii merg cîntînd ale lor doine,

Făcînd prin aer din sine lungi șire,

Așa văzui viînd, trăgînd vaiete,

Umbre purtate de pomenita suflare.

(*n. Od.*)

¹ Vezi: Dante Alighieri, *Divina Comedie, Infernul*. În românește de George Coșbuc. Studiu introductiv și note de Alexandru Balaci. București, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1954, pag. 86–87.

16. *Jidovul rătăcitor* — personaj al unei legende orientale, sortit năpastei de a nu muri niciodată și de-a rătăci în veci.

17. Eliad¹ zice în *Zburătorul* său:

Dar cîmpul și argeaua săteanul obosește,
Și dup-o cină scurtă și somnul a sosit.

(n. Od.)

18. *Nikolai Vasilievici Gogol* (1809—1852) — scriitor realist rus, autor al celebrelor povestiri *Serile în cătunul de lingă Dikanka*, *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nichiforovici*, *Nasul*, *Mantaua*, *Portretul etc.*, al poemului *Suflete moarte* — satiră la adresa societății iobăgiste ruse, — al epopeii istorice *Taras Bulba* și al comediilor *Revizorul* și *Căsătoria*.

19. *Чертъ вась вазьму, стени, какъ вы хороши!* — Romanțul *Taras Bulba* este o admirabilă descriere a vieții cazacilor zaporojeni, cari au jucat un așa mare rol în istoria țărilor române, sub domniile strălucite a lui Matei Basarab în Țara Românească și a lui Vasile Lupu, în Moldova² (n. Od.).

20. La Fontaine, *Les animaux malades de la peste*³:

Păpîndu-i, le-ai făcut, stăpîne, multă onoare!

(n. Od.)

¹ *Ion Heliade* (sau *Eliade*) *Rădulescu* (1802—1872) — profesor, scriitor, filosof și publicist, a dus o intensă activitate în sensul idealurilor progresiste, editînd primul ziar din Țara Românească, — *Curierul românesc* (1829), — prima revistă literară, — *Curierul de ambe sexe* (1825), — publicînd o fundamentală *Gramatică românească* (1828), inițiind «biblioteci» — colecții populare — («Biblioteca universală», «Biblioteca portativă»), traducînd o sumedenie de cărți din literatura universală (îndeosebi clasici și romantici francezi, italieni și englezi), scriînd lucrări de inițiere prozodică și studii filosofice.

² Vezi, în volumul I al acestei ediții, sub titlul *Cîteva ore la Snagov*, cap. a II-lea — *Îndoiele asupra cîtorîi*, nota 34, și cap. al III-lea — *O Doamnă rea și un Domn bun*, notele 33 și 34.

³ (fr.) — *Animalele bolnave de ciumă*.

Ironiile lui Odobescu din ultimile rînduri ale acestui capitol țintesc în Petre Grădișteanu (1841—1921), literat mediocru, care desfigurase, în localizarea *Revizorului general* (publicată în *Revista Contimporană*, nr. 4, 5 și 6 din 1874) comedia lui Gogol *Revizorul*, și în conservatorii din partida liberală care, în toiul luptei antiotomane a popoarelor slave din Balcani pentru emancipare națională, luptă sprijinită pe plan internațional de marile puteri europene și în primul rînd de Rusia, întrețineau, împotriva interesului politic al României de a se smulge de sub suzeranitatea Porții, o campanie ostilă Rusiei, recomandînd, în locul alianței cu această mare putere vecină, potrivnică Imperiului Otoman, obediența față de asupritorii de veacuri ai popoarelor balcanice și ai poporului român. Împotriva acestei atitudini reacționare, antipatriotice, a taberii conservatoare, «neutralistă» și filoottomană, atitudine care va ieși mai pregnant în evidență în momentele premergătoare izbucnirii războiului din 1877, Odobescu va lupta cu condeii în mîină, publicînd în paginile ziarului *Românul* al lui C. A. Rosetti articolele: «*O cugetare politică*» (9/21 februarie — 16/28 februarie, 1877), *Alianța cu Rusia la caz de război* (17 februarie/1 martie 1877) și *Convențiunea de război cu Rusia* (20 aprilie/2 mai 1877), în care va susține necesitatea obținerii independenței fără compromisuri, prin război împotriva Imperiului Otoman, și ideea dreptului tuturor popoarelor din această parte a Europei la independență și suveranitate națională.

II

1. *24 de ceasuri la Balta Albă, 1847*, în *România literară*, foaie periodică, Iași, 1855 (n. Od.).

Vezi și V. Alecsandri, *Proză*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de G. C. Nicolescu. <București>, Editura pentru literatură, 1966, pag. 172—187.

2. Într-o epistolă-jurnal, adresată din «Balta Albă, satul Grădiștea din Vale, miercuri, 8 iulie 1847», mamei sale, Alexandru Odobescu nota: «Luni, la 7 iulie, colonelul Engel a plecat la Brăila, unde mă voi duce și eu cu dînsul, luna cealaltă. După obișnuita baie de la 6 ceasuri, ne-am întors acasă; și colonelul s-a întors îndată; mi-a adus o pușcă, cu careucid în fiecare zi

vrăbii; pun să le frigă, și le mîncăm cu multă poftă. Aș fi vrut să-ți trimit și ție, dar păcat că nu se poate. Pușca asta e acum pentru mine o distracție foarte bună; merg foarte des la vînat, dar totdeauna cu cîte cineva.»¹

3. C. Negruzzi, în *Aprodul Purice* (n. Od.).

Aprodul Purice — «anecdote istoric», publicat, prima oară, la 1837, dezvoltă, — în versuri greoaie, lipsite de armonie și suflu epic, — o cunoscută legendă din colecția *O samă de cuvinte* a cronicarului moldovean Ion Neculce.

4. *Capșa* — cofetărie, cafenea, braserie, restaurant și hotel de lux în Bucureștii de altădată, proprietate a lui Grigore Capșa (1841—1902), adăpostite în vechea clădire de la răspîntia Căii Victoriei cu strada Edgar Quinet.

5. *Pâté de grives* (fr.): Pateu de sturz.

6. *Hugues* — restaurant de lux în Bucureștii secolului al XIX-lea, pe Podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei), peste drum de Teatrul Național, alături de «Grand Hotel Broft» (azi clădirea restaurantului și hotelului «Continental»).

7. *Grives en caisse* (fr.): Sturzi în coșuleț.

8. Alexandru Odobescu a fost ales «membru actual», adică «activ», al Societății Academice Române (vezi, mai departe, nota 28), în ședința a XXXI-a, de joi, 10 septembrie 1870, la propunerea istoricului ardelean A. Papiu Ilarian (1828—1879).

9. *Martial* (cca. 40—104) — poet latin, originar din Spania (Bilbilis), creatorul epigramei moderne.

10. *Martialis Epigram<maton>*, XIII, 92.:

Dintre pasări, sturzul, — dacă cineva m-ar alege drept judecător, — iar dintre patrupede, cea mai dinții delicată este iepurele! (n. Od.).

11. *Costache Fecă* (1800—1845) — poet și dramaturg. De pe urma lui, cunoscută mai mult sub titlul *Franțuzitele*, a rămas o

¹ N. Iorga, *Alexandru Odobescu, în Oamenii cari au fost, București*, Fundația pentru literatură și artă, 1934, vol. I, pag. 56.

piesă «în 3 acturi», *Comodia*¹ *vremii*, scrisă «în anul 1833, luna lui aprilie», — satiră la adresa «prețioaselor» franțuzite din mica-burghezie bucureșteană.²

12. «*Amour sans fin*» (fr., «Dragoste fără sfârșit»), sau, cum spune Elenca, una din croinele «comodiei» lui Costache Facca, «amur san fen» —

— «Ah! mă șer, să-mi vezi mantela, mai suplim, mai lucru fen,

O dublură-nfricoșată și față amur san fen», —

este, ne încredințează editorul antologiei *Primii noștri dramaturgi*, simbolul comercial al nuanței unei culori la modă».

13. Eliad a publicat în vol. <al> V <lea> (pag. 287—311) al *Bibliotecei portative* (București, 1860), puținele fragmente de scrieri rămase de la Constantin Facca, carele a murit la 1845 (n. Od.).

Vezi, în volumul I al acestei ediții, sub titlul *Cîteva ore la Snagov*, cap. al II-lea — *Îndoileli asupra ctitoriei* și nota 36.

14. Horatii *Epistol*, I, XV, v. 39.:

..... Zău, nu mă mir,

Zicea, dacă unii își mănîncă averea, deoarăce, decît un sturz gras

Nimic nu este mai bun.

(n. Od.)

15. *Marcus Terentius Varro* (116—27 î.c.n.) — poet și savant latin, — «cel mai învățat dintre romani, neobosit la carte precum erau concetățenii săi la arme», îl caracterizează Odobescu în *Istoria archeologiei*, — ilustru reprezentant al științei romane, autor al mai multor studii monumentale despre cele mai vechi obiceiuri religioase și profane «ale lumii și mai ales ale nemuritoarei sale patrii, ale Romei» (*Antiquitates rerum divinarum humanarumque*), despre limba latină (*De lingua latina*), despre agronomie (*De re rustica*) și altele, din care întîmplările vremurilor au păstrat întreg doar tratatul de agronomie.

¹ Comedia.

² Vezi piesa lui C. Facca în: *Primii noștri dramaturgi*. Ediție îngrijită și glosar de Al. Niculescu. Antologie, studiu introductiv și note biobibliografice de Florin Tornea. București, Editura de Stat pentru literatură și artă, <colecția> «Scriitori români», 1960, pag. 51—76.

16. *Via Salaria* — unul din cele șapte mari drumuri ale Italiei romane; *Via Salaria* începea de la Poarta Collina a cetății Roma și traversa Italia spre nord-est, pînă la Marea Adriatică.

17. *Țara Sabină* — ținut în bazinul superior al Tibrului, în vecinătatea nord-estică a vechiului Latium.

18. Ter. Varronis *De re rustica*, II, 5 (n. Od.);

19. *Caius Plinius Secundus* (23 sau 24—79) — unul din cei mai de seamă scriitori romani, autor al mai multor lucrări despre arta de-a arunca sulița din călărire, despre războaiele dintre romani și triburile germanice, despre arta oratoriei, al unei istorii a vremii sale și, în fine, al unei monumentale istorii a naturii (*Naturae historiarum* sau *Historiae naturalis*) în 37 de cărți, singura din lucrările lui care a ajuns pînă în zilele noastre.

20. Plinii Secundi *Histor<iae> natural<is>*, IX, 25 (n. Od.)

21. *Georges Louis Leclerc, conte de Buffon* — vezi, în volumul I al acestei ediții, sub titlul *Cîteva ore la Snagov*,¹ cap. I — *Pînă la mănăstire*, nota 7.

22. *Horatii Epod.*, II, v. 33—34:

Acață de nuiete lațuri căscate,
Momeli pentru sturzii mîncăcioși.

(n. Od.)

23. *Sofle comme une grive* (fr.): Beat ca un sturz.

24. *Dantzig* — numele german al portului polonez la Marea Baltică, Gdansk.

25. *Austria de Jos* (*Unter-Österreich*) — numele unei regiuni muntoase, străbătută de Dunăre, la granița vestică a Austriei.

¹ Cum citează Odobescu, după ediția *Caius Plinius Secundus Historiae naturalis*, libri XXXVII, cum indic. rerum ad. opt. libr. fidei. emendatissime. Ed. currante C. H. Weissii. Lipsiae, 1841, în 8°, ediție pe care o avea în bibliotecă încă din 1855.

26. Această delimitare politică între Polonia și Austria, într-un moment în care aproape jumătate din Polonia dezmembrată era încorporată Imperiului Austro-Maghiar, merită, credem, a fi reținută ca un indiciu despre caracterul democratic, pașoptist al ideilor lui Odobescu în problema dreptului naționalităților la autodeterminare.¹

Cum nimic din ce așterne pe hîrtie un scriitor ca Odobescu nu este întîmplător, și cum, iarăși, canavaua ideilor se bănuiește sub floarea cuvintelor, nu putem să nu alăturăm implicației politice menționate, rîndurile din introducerea la articolul *Cînticele poporane în raport cu țara, istoria și datinele românilor*, publicat mai întîi în *Revista română pentru științe, litere și arte* (1861), în care reproducînd elogiu entuziast făcut cîntecelor populare de «memuritorul poet polonez Adam Miczkiewicz», conchide: «Cuvintele acestea..., în care se simte dureroasa mîngiere ce-și crease poetul exilat, cîntînd patria sa depărtată și căzută, ne destăinuiesc totdeodată și una din cele mai solide virtuți ale poeziei poporane, adică stăruința cu care cînticele poporului, lipsite de toate mijloacele de perpetuare ale literaturilor cultivate, se păstrează neconținut, chiar în sinul națiunilor bîntuite de soartă».

27. Aluzie la așa-numita «afacere Strousberg», în ale cărei ape murdare era amestecată și familia, pe atunci proaspăt domnitoare, Hohenzollern-Sigmaringen. În 1868, statul burghezo-moșieresc acordase bancherului Strousberg din Berlin o concesiune pentru construirea liniei ferate Roman-Ploiești-București-Craiova-Vîrciorova, în condiții financiare foarte grele: 270.000 lei/km și 7,50% dobîndă anuală pentru capitalul investit. La 1 ianuarie 1871 Strousberg dădu faliment. Guvernul român retrăgînd concesiunea, deținătorii acțiunilor au creat o așa-zisă *Societate română a acționarilor drumului-de-fier*, căreia, în urma presiunilor lui Bismark și ale lui Carol I, Statul trebui să-i plătească o dobîndă

¹ În legătură cu această chestiune, vezi și articolul *Ideea asupra progresului societății*, publicat în: Alexandru Odobescu, *Opere* vol. I. Text critic și variante de G. Pienescu. Note — Acad. Tudor Vianu și V. Cîndea. <București>, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1965. pag. 137 et sq.

colonială, de 20.250 lei anual pentru fiecare km de linie ferată și, în 1872, un avans de 9.520.000 lei.

28. *Societatea Academică Română* a fost instituită, prin decret, la 26 august 1867, și s-a constituit, alegându-și organele conducătoare, la 31 august 1867. La 25 martie 1879 Societatea Academică Română și-a schimbat titulatura în Academia Română.

Menționăm că Societatea Academică deriva la rîndu-i din Societatea Literară Română, înființată, prin decret, la 1 aprilie 1866.

29. *Vocabulariul franceso-românesc*, alcătuit de Petrache Poenaru (1799—1875), F. Aron (1805—1887) și G. Hihl, a apărut în anul 1843 și este primul de acest fel publicat în România.

30. Ironie, — prima din această scriere, dar nu și ultima, — la adresa academicienilor latinomani August Treboniu Laurian (1810—1881) și Ioan C. Massim (1825—1877), care, pînă în 1874, publicaseră «dupo insarcinarea data de Societatea Academica Romana» primul volum (literele A—H) din absurdul *Dictionariulu limbii romane, elaboratu ca proiectu*, în care erau înregistrate numai cuvintele de origine latină, după ce, în 1871, expurgaseră lexicul românesc de «vorbele straine», grupîndu-le într-un *Glosariu care coprinde vorbele d'in limb'a romana, straine prin originea sau form'a lor, cumu și cele de origine indiuoasă, elaboratu ca proiectu*, tot *Dupo insarcinarea data de Societatea Academica Romana*.

Tomul al II-lea (literele I—Z) al *Dictionariului* lui Laurian și Massim apare în 1876. Vezi mai departe, sub cap. al X-lea, nota 1.

31. *Maximilien Paul Emil Littré* (1801—1881) — medic, filolog și filosof pozitivist francez, autor al unui monumental *Dicționar al limbii franceze* (*Dictionnaire de la langue française*), apărut între anii 1863 — 1872.

32. *Martialis Epigram <maton>*, IV, 66, v. 6:

Pădurile bătute au dat sturzi grași.

(n. Od.)

33. *Picenum* — numele unei regiuni din vechea Italie, situată între Munții Apenini și Marea Adriatică, învecinată la nord cu

Umbria, la vest cu Țara Sabină și la sud cu Țara Vestinilor.

34. *Martialis Epigram<maton>*, IX, 55:

Daca aş avea sturzi îngrăşați cu măsline din Picenum

.
Dar acum [am numai] grauri buni de nimic...

(n. Od.)

35. *Plinii Histor<iae> natural<is>*, X, 31 (n. Od.).

36. Dante, *Divina Commedia*, l'*Inferno*, Cant<o> V, v.
40–45:

Și precum graurii sunt purtați de ale lor aripe
Pe timpul rece, în stoluri largi și pline,
Așa și acea suflare purta spiritele nenorocite;
Încoaci, încolo, în jos, în sus le mîină;
Nici o speranță nu le mai mîngie,
Nu doară de repaos, ci de o mai mică pedeapsă.

(n. Od.)

37. *Șvedia* — Suedia.

38. *De visu et auditu* (lat.): Pe văzute și pe auzite.

39. Mi-am luat seama, sau, — ca să zic mai adevărat, —
dupe ce am scris acestea, am aflat că *grangorele* este o pasăre gal-
benă și mare cît mierla, care pe latinește se cheamă *oriolus galbula*,
iar pe franțuzește *loriot*. Dar numele românesc al gustosului
ortolan tot nu l-am aflat, ci, din contra, mai mult m-am încurcat
văzînd în Muzeul de Istorie Naturală de la Academie¹ două păsări
de mărime și de formă cu totul diferite, purtînd amîndouă nu-

¹ Academia — Societatea Academică Română (vezi, mai
nainte, nota 28) — își avea sediul, la 1874, cînd scrie Odobescu
rîndurile de mai sus, într-o clădire situată între aripile Univer-
sității, în fața statuii lui Mihai Viteazul. Acest vechi «Palat»
al Academiei, — construcție în stil neoclasic a arhitectului Ale-
xandru Orăscu, începută în 1856 și inaugurată în 1869, — numit
mai tîrziu «Vechea Universitate», a fost distrus în timpul bom-
bardamentelor aeriene din anul 1944.

mirea latină de *Emeriza hortulanus*¹, fără de ecuivalente românești. *Confusio summa sequetur*². E pur³, cu am mâncat ortolani, vînați în țară la noi (n. Od.).

40. Ia Fontaine, *Le rat de ville et le rat des champs*⁴;

Odinioară, șoarecele de oraș
Poști pe șoarecele de la cîmp,
Într-un mod foarte politicos,
La mezelicuri de... [?]

(n. Od.)

41. *Publius Vergilius Maro* — poet latin, născut la Audes (Italia), la 15 octombrie, anul 70 î.e.n., mort la Brindes (Italia), în anul 19 î.e.n. Operele lui cele mai cunoscute sînt: *Bucolicele*, *Georgicele* și epopea *Eneida*.

42. Dante, *Divina Commedia*, *l'Inferno*, Canto V, v. 37--39:

la cazna aci descrisă
Erau osîndiți cei cari au păcătuit cu carnea
Și au pus înțelepciunea mai prejos de plăcerile lor.

(n. Od.)

43. Dante, *Div<ina> Com<media>*, *l'Inferno*, Cant<o> V, v. 82--84:

Precum porumbii, de dor chemați,
Cu aripile deschise și țepene, la dulcele cuib
Zboară, purtați prin aer de ale lor dorințe.

(n. Od.)

44. «Dulcea limbă toscană» — dialect italic, vorbit în provincia Toscana (vechea Etrurie) din Italia centrală, devenit limba literară a Italiei.

¹ Corect — *Emberiza hortulana*.

² (lat.) — Toate confuziile se înlanțuie.

³ (it.) — Și totuși.

⁴ (fr.) — Șoarecele de oraș și șoarecele de cîmp.

45. *Ienăchiță Văcărescu* (1740?—1799?) — complexă personalitate politică și culturală de la sfârșitul veacului al XVIII-lea, autor al unei *Istории a preaputernicilor împărași otomani*, al uneia dintre primele gramatici românești, presărată cu sfaturi prozodice — *Observații sau băgări de seamă asupra regulilor și orânduierilor gramaticii românești* — și al mai multor poezii de inspirație lăutărească și neogreacă.

III

1. *Titus Carus Lucretius* (98—55 î.e.n.) — unul din cei mai de seamă poeți și filosofi materialisti ai Romei și ai lumii antice, autor al poemului *Despre natura lucrurilor*, în care expune doctrina materialistă a filosofilor antici Democrit (aprox. 460—370 î.e.n.) și Epicur (aprox. 341—270 î.e.n.) și combate credința în zei.

2. «Dezmierdătoarea zeilor și a oamenilor, fecunda, neobosită prenoitoare a semințiilor lumesti», «antica Vinere» — cum o numește Odobescu, aducându-i pe românește numele: Venus, Veneris — este, în mitologia romană, zeița «aurie» a frumuseții, a iubirii și a fecundității.

3. *Eneu*, sau *Eneas* — erou mitologic, fiu al troianului Anchise — cel ce se trăgea din Tros, întemeietorul Troiei, vestita cetate ai cărei bărbați,

Suflete multe viteze <dintre ahei> trimise pe lumea cealaltă

în timpul războiului troian, cîntat de Homer în *Iliada* — și al «sporniceii» zeițe Venus. După căderea Troiei, Eneas, purtînd în cîrcă pe bătrînul său tată, de mîină pe fiul său Ascanius și însoțit de cîțiva războinici troieni, s-a refugiat mai întîi pe muntele Ida, din apropierea Troiei, apoi, construind, cu ai săi, douăzeci de corăbii, a părăsit țărmul jalnicei lui cetăți. După mai multe peripeții, povestite de Virgiliu în *Aoneida* (vezi, mai înainte, sub cap. al II-lea, nota 41), Eneas cu fiul său Ascanius și războinicii care-i însoțeau au ajuns în Italia, pe malurile rîului Tibru, unde, căsătorindu-se cu Lavinia, fiica regelui Latinus, întemeie cetatea Alba-Longa, pe care romanii oconsiderau leagănul imperiului lor.

4. *Lucretii De rerum natura*, I, v, 1—20:

Aeneadum genetrix, hominum divomque voluptas,
 Alma Venus, caeli subter labentia signa
 Quae mare navigerum, quae terras frugiferentis
 Concelebras, per te quoniam genus omne animantum
 Concipitur visitque exortum lumina solis.
 Te, dea, te fugiunt venti, te nubila caeli
 Adventumque tuum, tibi suavis daedala tellus
 Summittit flores, tibi rident aequora ponti,
 Placatumque nitet diffuso lumine caelum.
 Nam simul ac species patefactast verna diei
 Et reserata viget genitabilis, aura favoni,
 Aëriae primum volucres te, diva, tuumque
 Significant initum percussae corda tua vi.
 Inde ferae pecudes persultant pabula laeta
 Et rapidos tranant amnis: ita capta lepore
 Te sequitur cupide quo quamque inducere pergis.
 Denique per maria ac montis fluviosque rapacis
 Frondiferasque domos avium camposque virentis
 Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
 Efficis ut cupide generatim saecula propagent.

(n. Od.)

5. *Charles François Fourier* (1772–1837) — socialist utopic francez, «unul dintre patriarhii socialismului», cum îl numește Karl Marx. Plecând de la constatarea mizeriei materiale și morale a societății burgheze, Charles Fourier a imaginat în lucrările sale, din care principalele sînt: *Teoria celor patru mișcări și a destinelor generale* (1808), *Teoria unității universale* (1822), și *Noua lume industrială și societară* (1829), o nouă orînduire socială utopică, menită, după el, să realizeze bunăstarea și armonia universală.

În textul pe care-l adnotăm, Odobescu îl numește pe Fourier filosof «comunist». Termenul «comunist» nu trebuie, de bună seamă, înțeles în accepția lui actuală, ci în aceea primară, ieșită astăzi din uz, de adept al unei teorii umanitariste, care-și propune să rezolve problema buneistări generale prin viața în comun a tuturor membrilor societății și prin repartitia în comun a bunurilor.

6. *Plutarh* (46–127?) — erudit al antichității, autor al mai multor scrieri cu conținut filosofic-moral și istoric, dintre care,

cea mai cunoscută — *Viețile paralele* — conține o sumă de sinteze biografice asupra unor personalități din antichitatea greacă și romană.

7. *Alcibiade* (450—404 î.e.n.) — remarcabilă personalitate politică a Greciei antice, excelent orator și strateg.

8. Plutarchi *Vita Alcibiadis*¹, IX (n. Od.).

9. Trei volume, București, 1852—1853 (n. Od.), tipărite „în tipografia lui Anton Pann” (1797?—1854) carte pe care G. Călinescu o considera: „o comedie a cuvintelor... și în același timp o comedie umană integrală”².

10. *Ahile* — cel mai viteaz dintre danaii tăbărâți sub zidurile Troiei, eroul eroilor eleni din *Iliada* lui Homer, fiu al lui Peleu, regele Ftiei (ținut situat în centrul vechii Elade) și al celei mai frumoase dintre zânele Mării Egee, nereida Tetis.

11. *Diomed* — „ortomanul”, „aprigul”, „bătăiosul”, „bărbatul” fiu al craiului Tideu, cel ce domnea în Etolia (regiune situată în centrul vechii Elade), unul din cei mai viteji comandanți ai aheilor în legendarul război al Troiei, ale cărui fapte de arme le cântă Homer în *Iliada*, Cântul al V-lea.

12. *Homer* (secolul al IX-lea î.e.n.) — ilustru poet epic al Greciei antice, legendar autor al poemelor *Iliada* și *Odiseea*.

13. *Caliopé* — în mitologia greacă — muza poeziei epice și a clovenței.

14. Dacă cumva nu cunoști această expresiune, mă grăbesc a-ți spune că astfel numesc țărani, în unele locuri, luceafărul dimineții, căruia-i zic și *steaua porcului*. Expresiunea aleasă de mine este, fără îndoială, mai clasică, căci derivă evident din două cuvinte elinești: φῶς³ — „lumina” și φέρει⁴ — „lu-

¹ (lat.) — *Viața lui Alcibiade*.

² G. Călinescu, *Istoria literaturii române, de la origini pînă în prezent*. București, Fundația pentru literatură și artă, 1941, pag. 214.

³ (gr.) — citește: *phos*.

⁴ (gr.) — citește: *phengei*.

ceste». Terminațiunea, dreptul lui Dumnezeu, e cam șocătească (n. Od.).

IV

1. *Gotthold Ephraim Lessing* (1729—1781) — estetician, dramaturg și publicist, reprezentant al iluminismului german («*Aufklärung*») și european. Principalele sale lucrări sînt, în estetică: *Laokoon sau despre limitele respective ale picturii și ale poeziei* și *Dramaturgia din Hamburg*; în literatură: *Minna von Barnhelm sau Fericirea soldatului*, *Emilia Galotti* și *Nathan cel înțelept*.

2. Tipărită mai întîi la 1766 și tradusă în limba franceză la 1802, de Ch. Vanderbourg (n. Od.).

3. «*Galeria Luovu*», Muzeul central de artă sau simplu *Luovu* — una din cele mai grandioase colecții de artă din lume, amenajată într-un impunător palat din Paris, construit în stilul Renașterii, sub domnia regelui Franței François I (1515—1547), mereu modificat și adăogit pînă către sfîrșitul veacului al XIX-lea. După ce Marea Revoluție Franceză a înlăturat monarhia, palatul Luovu-lui a devenit Muzeu al Republicii Franceze (27 iulie 1793).

4. *Jean Goujon* (1510—1568?) — sculptor și arhitect francez din epoca Renașterii (vezi, mai jos, nota 14).

Plecînd de la cercetarea registrelor castelului Anet, — proprietatea ducesei de Valentinois (vezi, mai jos, nota 16), — de unde a fost adusă la Luovu statuia zisă *Diana de Poitiers*, registre în care nu figurează numele artistului, și remarcînd că Jean Goujon a sculptat mai cu seamă reliefuri, unii critici de artă au contestat, încă de la sfîrșitul veacului trecut, paternitatea lui Jean Goujon asupra acestei statui, atribuind-o cînd sculptorului Pierre Beaumonts (1500?—1562), cînd sculptorului Germain Pilon (1535—1590). Dar, în lipsă de documente peremptorii, chestiunea este încă și astăzi, vorba lui Odobescu, «în judicăta».

5. Despre *Diana cu ciuta*, care se numește și *Diana de la Versalia*, fiindcă a stat lung timp în acest loc, dupe ce mai întîi s-a adus în Franția sub Francisc I <1515—1547>, descoperită

fiind în lacul Nemi (?)¹ din Italia, și a fost succesiv expusă în castelurile de la Meudon și de la Fontainebleau, vezi: Braun, *Vorschule der Kunstmythologie*², Gotha, 1854, n<r> 52. — Clarac *Musée de sculpture*³, Paris, 1850, vol. <al> IV<-lea>, n<r> 1202, stampa 284. — W. Fröhner, *Notice de la sculpture antique du Musée Impérial du Louvre*⁴, Paris, 1870.

Diana de Poitiers a lui Jean Goujon e reprodusă în Clarac, <op. cit>, vol. <al> V<-lea>, n<r>. 2600, stampa 359. O notiță despre J. Goujon figurează în vol. I. — Réveil a publicat toate operele lui, care se află și în *Musée des Monuments français*⁵, de Robillard Péronville, Paris, 1803—1811.

Gravura lui Albert Dürer, intitulată *St. Hubert*, și executată cu apă-tare pe fier, se află reprodusă în P. Lacroix, *Les arts au Moyen-âge et à l'époque de la Renaissance*⁶, Paris, 1869, pag. 343. Pentru biografia artistului, vezi: *Histoire des peintres de toutes les écoles*⁷ par Ch. Blanc, *École allemande*⁸, și viața lui de Eye, Leipzig, 1860. — Pentru diferite reprezentări ale sfântului Hubert se poate consulta: Guénebault, *Dictionnaire iconographique des Monuments de l'antiquité chrétienne et du Moyen-âge*⁹, Paris, 1843 și *Dictionnaire iconographique des figures, légendes et actes des saints*¹⁰, de același, Paris, 1850, edit. J. P. Migne (n. Od.).

¹ Lacul Nemi, cunoscut în antichitatea romană sub denumirea *Nemorensis lacus*, se află la 338 m altitudine, într-un crater din munții Albani (Italia). Pe țărmul lacului, se-nălța, în antichitate, un templu al Dianei, unul din cele trei sanctuare comune ale federației celor treizeci de «orașe» latine fortificate (*oppida*).

² (germ.) — *Introdúcere la mitologia în artă.*

³ (fr.) — *Muzeu de sculptură.*

⁴ (fr.) — *Însemnare despre sculptura antică din Muzeul Imperial al Luvrului.*

⁵ (fr.) — *Muzeul monumentelor franceze.*

⁶ (fr.) — *Artele în evul mediu și în epoca Renașterii.*

⁷ (fr.) — *Istoria pictorilor din toate școlile.*

⁸ (fr.) — *Școala germană.*

⁹ (fr.) — *Dicționar iconografic al monumentelor din antichitatea creștină și din evul mediu.*

¹⁰ (fr.) — *Dicționar iconografic al figurilor, legendelor și faptelor sfinților.*

6. *Artemis* — în mitologia greacă; *Diana* — în mitologia romană — fiica *Latonei* (vezi, mai departe, nota 11) și a lui *Zeus* sau *Jupiter*, sor' gemenă și totodată mai mare a zeului *Febus-Apolo* (vezi nota următoare), zeița fecioară a vânătoriei.

7. *Febus-Apolo* — în mitologia greacă și romană — fiul *Latonei* (vezi, mai departe, nota 11) și al lui *Zeus* sau *Jupiter*, fratele geamăn al *Artemidei*, preafrumosul zeu cu arc de-argint al soarelui, al muzicii și al poeziei, al elocinței, al medicinei, al profețiilor și al artelor.

8. *Hymni Homericī*¹, XXVII, *In Dianam*², v. 1—9.

Ἄρτεμιν αἰείδω χρησολάκατον, κελαδεινὴν
παρθένον αἰδοίην, ἐλαφῆβολον ἰοχέαιραν,
αὐτοκασιγνήτην χρυσαόρου Ἀπόλλωνος·
ἢ κατ' ὄρη σκιάοντα καὶ ἄκριας ἡμενοέσσας
ἀγρῇ τερπομένη, παγχρύσεια τόξα τιταίνει,
πέμπουσα στονόοντα, βέλη· τρομέει δὲ κάρηνα
ὕψηλῶν ὀρέων ἱαχεῖ δ' ἐπὶ δάσκιος ὕλη
δεινὸν ὑπὸ κλαγγῆς θηρῶν· φρίσσει δὲ τε γαῖα
πόντος τ' ἰχθυόεις

(n. Od.)

9. Aluzie la legenda medievală despre convertirea cavalerului *Hubert*, care, plecînd să vîneze în vinerea Paștilor, cînd, după canoane, petrecerile, deci și vîntoarea, sînt interzise, s-a trezit deodată-n fața unui cerb care purta între coarne o cruce miraculoasă. Răpus de nîmire, după această revelație, *Hubert* și-a gonit cîinii, a aruncat armele și costumul de vîntoare și, plin de cucernicie, s-a călugărit, devenind, în viață, episcop de *Maëstricht* și de *Liège*, și, după moarte, sfînt al Bisericii catolice și patron al vîntătorilor.

10. Aluzie la legendara vîntoare a mistrețului din *Calidon* (ținut al Greciei antice), — «o năprasnică fiară», «mare, cum Epirul ierbos n-are tauri mai mari», cu ochii «de foc și de sînge»,

¹ (lat.) — *Imnurile homerice*.

² (lat.) — *În onoarea Dianei*.

cu coama stind «teapănă-n sus, ca un gard de suliți înalte», cu colți colosali, «deopotrivă cu dinții elefanților indici», care, cînd grohăia, «pe latele spete-i curgea spumă fierbinte» și «fulgere-mproșca din gură», — trimis, în minie, de «zîn-Artemida-n-tronată în aur» să pustiască ogoarele regelui Aineus, pentru că «după un an de belșug», uitase altarele-i «fără tămîie» și fără de jertfe; acest mistreț a fost ucis de «mîna regescului vînător Meleagru», fiul lui Aineus.

Vezi, mai departe, sub cap. VII, descrierea basoreliefului *Mistrețul din Calidon*, și nota 25.

11. Aluziō la una din crudele răzbunări ale zeiței Artemida și-ale fratelui său geamăn Febus-Apolo, împotriva frumoșilor fii și a frumoaselor fete ale nesocotitei Niobe, soția regelui teban, Amfion, care, îndrăznind să se considere pe sine superioară Latonei, atrase asupra-i minia acesteia¹.

O versiune a acestei legende, prelucrată după *Tales of ancient Greece* (engl., *Basmе din Grecia antică*) de G. W. Cox, a fost publicată de Odobescu în ediția *Scrieri literare și istorice*, București, Editura librăriei Sococ & Comp., 1887, volumul <al> III <-lea>, pag. 299—303, sub titlul *Niobe și Latona*, în ciclul *Zece basme mitologice*.

12. Aluzie la tragica legendă despre tebanul Acteon, care, pentru vina de a-și fi desfătat, din întâmplare, «vederile cu uimitoarea priveliște» a zeei Artemis scăldîndu-se în pîrîu, fu preschimbat, de-această feciorelnică și nendurătoare zeiță, în cerb, și sfîșiat de propriii săi ciini de vînătoare.

13. *Hymni Homerici*, XXVII, *In Dianam*, v. 9—10:

ἡ δὲ ἀλκιμον ἦτορ ἔχουσα
πάντῃ ἐπιστρέφεται, δηρὼν ὀλέκουσα γενέδλῃν.

(n. Od.)

¹ Vezi: Ovidiu, *Metamorfoze*. Traducere: Ion Florescu. Revi-
zuirea traducerii, prefață, note, anexe: Petru Creția. <București>,
Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959. Cartea VI,
v. 204—312.

14. *Renașterea* — grandioasă epocă științifică, literară și artistică, al cărei început cade la mijlocul secolului al XV-lea, și ai cărei partizani «au deșteptat știința <= cunoștințele antichității> din lungul somn în care a zăcut în secolul de mijloc»¹, sub dominația dogmelor bisericii catolice. «Din manuscrisele salvate după căderea Bizanțului <1453>, din statuile antice dezgropate de sub ruinele Romei, în fața Apusului uimit a apărut o lume nouă — antichitatea greacă; în fața chipurilor ei luminoase, fantomele evului mediu dispărură; în Italia începu, ca un reflex al antichității clasice, o înflorire nemaivăzută a artelor, care de atunci nu a mai putut fi atinsă niciodată. În Italia, Franța, Germania se ivi o literatură nouă, prima literatură modernă; Anglia și Spania cunoscură curînd după aceasta epoca literaturii lor clasice. Limitele vechiului „orbis terrarum“ fură sfărîmate, pămîntul fu descoperit, de fapt, abia acum; tot acum se puseră bazele comerțului mondial de mai tîrziu, precum și ale transformării meseriilor în manufactură, care la rîndul ei servi drept punct de plecare pentru marea industrie modernă. Dictatura spirituală a bisericii fu înfrîntă; popoarele germanice, în majoritatea lor, se scuturară pur și simplu de jugul ei și adoptară protestantismul, pe cînd la popoarele romanice se înrădăcina tot mai mult libera-cugetare optimistă, împrumutată de la arabi și nutrită de filosofia greacă redescoperită.»²

15. *Henric al II-lea de Valois* (1519—1559) — rege al Franței, între anii 1547 și 1559.

16. *Diana de Poitiers, ducesă de Valentinois* (1499—1566) — favorită a regelui Henric al II-lea de Valois.

17. *Gaston Phoebus, comite de Foix* (1331—1391). Cartea lui s-a tipărit mai întîi la 1507, sub titlul: *Des déduitz de la chasse des bestes sauvages et des oyseaux de proie*³: «En chassant on évite

¹ A. I. Odobescu, *Istoria archeologiei*, Studiu introductiv la această știință — I — *Antichitatea — Renașterea*. București, Librăria Sococ et C-ia, 1877, pag. 43.

² K. Marx și F. Engels, *Despre artă și literatură — O culegere din scrierile lor*. București, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 216.

³ (fr.) — *Învățămintele trase din vînarea animalelor sălbatice și a păsărilor de pradă*.

le péché d'oisiveté, car qui fuyt les sept péchés mortels, selon notre foy, il devroit estre sauvé: donc bon chasseur sera sauvé». — Sfântul Hubert, fiu al ducelui de Acuitania și apoi episcop la Maëstricht, pare a fi trăit între 656 și 730. — Cit despre Albert Dürer, pictor și gravor din Nürnberg, viața lui se întinde de la 1471 până la 1528 (n. Od.).

18. *Ludwig van Beethoven* — «marele om în care e personificată arta muzicală», cum îl caracterizează Odobescu într-un interesant articol din tinerețe, — *Viitorul artelor în România* (1851), — a trăit între anii 1770 și 1827. Evocînd, în articolul citat, tabloul armonic al celei de a șasea simfonii beethoveniene, — *Simfonia pastorală*, — Odobescu nota «într-o pagină vrednică a sta alături de cele mai bune descrieri ale unor opere de artă din *Pseudo-cynegeticos*»¹: «Cine poate să audă furtuna descrisă de dînsul în *Simfonia pastorală*, fără de a se simți pătruns de aceeași groază care o simte omul în luptă cu elementele desfrinate! Îți pare mai întîi că auzi tunetul, murmurînd groaznic în cer; deodată un fulger străbate norii, îi sparge, și auzi ploaia izbind cu putere pămîntul; viscolul începe, se aud șuierînd frunzele pomilor, și vîntul chiuie cu sunete ascuțite, în vreme ce un tunet, din ce în ce mai slab, se aude abia în depărtare; cu încetul totul se liniștește și nu mai auzi decît un vînt ușor scuturînd picăturile de ploaie după foile ierbeii; pe urmă se face soare pe cîmpii, îți pare că vezi soarele ieșind luminos dintre nori, cari fug către orizont, în vreme ce curcubeul se destinde pe cer; atunci se aude deodată strigătul de bucurie al prepelițelor cari ies iarăși la soare, și, departe, ca din ecoul unei văi, se aude mugetul oilor și fluierul păstorului; cine va putea descrie mai bine decît Beethoven această scenă a cărei frumusețe nu e de comparat cu nimic alt?»

19. *Felix Mendelssohn-Bartholdy* (1809—1847) — compozitor german; a scris simfonii, oratorii, uverturi, muzică de cameră și liduri.

20. (gr.) — citește: *Cynegeticos*.

21. Toată lumea știe că generalul atenian *Xenofon* a trăit cam de la 445 pînă pe la 335 înainte de Chr.; dar scriitorii citați

¹ Vezi, în ediția de față, vol. I, pag. 18.

în urmă-i, fiind cu mult mai puțin cunoscuți, însemnăm aci epoca viețuirii și patria lor: *Flav<ius> Arrian*, istoric elen, născut la Nicomedia, în Bitinia, la anul 105 dupe Chr., a căutat mereu să imite pe Xenofon; s-au păstrat din scrierile lui: *Expedițiunea lui Alexandru*, *Indicele*, *Periplul Pontelui Euxin*, *Manualul lui Epictet*, *Tractatul de tactică*, *Tractatul de vânătoare* și altele. — *Iuliu Pollux* (Polydeucte), sofist și gramatic elen, născut la Naucratis în Egipt, pe la anul 130 dupe Chr., ne-a lăsat un lexicon în 10 cărți, care poartă numirea de *Onomasticon* și în care cuvintele sunt dispuse dupe materii; la începutul cărței <a> V <-a> tractează pe larg despre ale vânătoriei. — Poetul elen *Opiān* a trăit în al II<-lea> secol dupe Chr., și a murit foarte june, lăsând o poemă despre vânătoare (sfârșitul pierdut), și alta despre pescuire. Alte opere ale lui s-au nimicit. — *Grafiu Faliscu* a trăit la Roma pe timpul lui August <30 î.e.n.—14 e.n.> și a lăsat numai poema *Cynegeticon*¹. — *M<arcus> Aur<elius> Olimpius Nemesianus* a trăit în secolul <al> III<-lea> dupe Chr. Din trei poeme ale lui, — despre vânătoare, despre pescuire și despre plutire, — au rămas numai 325 versuri din cea dintâi (*n. Od.*).

22. (gr.) — citește: *Vytas ton chariton*.

23. «Sholiastul» *Ioan Tzetzes*, erudit bizantin, a trăit în secolul al XII-lea al e.n. De la el au rămas mai multe lucrări: o culegere de anecdote istorice în versuri, intitulată *Chiliadele*, o colecție de povestiri mitologice sub titlul poemului lui Hesiod, *Theogonia*, câteva tratate de metrică poetică și un comentariu al *Iliadei* lui Homer.

24. *Anazarba*, sau *Anazarbus* — localitate în provincia romană Cilicia, din Asia Mică.

25. *Jean Louis Armand de Quatrefages de Bréaut* (1810—1892) — naturalist și antropologist francez, membru al Academiei Franceze de Științe.

26. *Opiāni De venatione*², I, v. 394—413:

Ἔθνεα σὺν κυνῶν θαλαμητολέοντι μελέσθω,
ἔρμενά τ' ἄλλήλοισιν ἑξέοχα φύλα...

¹ (gr.) — *Tratat de vânătoare*.

² (lat.) — *Despre vânătoare*.

..
 Ωδε μὲν εὖ κεράσειας· ἀτὰρ πολὺ φέρτατα πάντων
 φῦλα μένειν μονόφυλα τὰ τ' ἔξοχα τεκμήραντο
 ἄνδρες ἐπακτῆρες· τὰ δὲ μυρία φῦλα πέλυται,
 τῶν ἀμόθεν μορφαί τε καὶ εἶδεα τοῖα πελέσθω·
 Μηκεδανόν, κρατερὴν δέμας, ἄρκιον, ἥδ' ἐκάρτηνον
 κοῦφον, εὐγλήνον· κυανὰ στίλβοειν ὀπωπαί·
 καργχαρόν, ἐκτάδιον τελέθωι στόμα· βαιὰ δ' ὕπερθε
 οὔατα λεπταλέοισι περιστέλλοιθ' ὑμένεσσι·
 δειρὴ μηκεδανῇ, καὶ στήθεα νέρθε κφαταία,
 εὐρέα· τοὶ πρόσθεν δὲ τ' ὀλιζότεροι πόδες ἔστων·
 ὀρθοτενεῖς κώλων ταναοὶ δολιχῆρες ἱστοί·
 εὐρέες ὠμοπλάται, πλευρῶν ἐπικάρσια ταρσά·
 ὀσφύες, εὐσαρκοὶ, μὴ πλόες· αὐτὰρ ὕπισθε
 στρυφνὴ τ' ἐκτάδιός τε πέλοι δολιχόσκιος οὐρή·
 Τοῖοι μὲν ταναοῖσιν ἐφοπλίζονται δρόμοισι
 δόρκοις ἡδ' ἐλάφοισιν ἀλλοπόδῃ τε λαγῶν.

(n. Od.)

27. Gratii Falisci *Cynegeticon*, v. 263—278:

Junge pares ergo ; et majorum pignore signa
 Feturam, prodantque tibi Metagonta parentes,
 Qui genuere sua pecus hoc immane juventa.
 Et primum expertos animi, quae gratia prima est,
 In Venerem jungunt; tum sortis cura secunda,
 Ne renuat species, aut quae detrectet honorem.
 Sint celsi vultus, sint hirtae frontibus aures,
 Os magnum, et patulis agitados morsibus ignes
 Spirent, adstricti succingant ilia ventres,
 Cauda brevis, longumque latus, discretaque collo
 Caesaries, non pexa nimis, non frigoris illa
 Impatiens; validis tum surgat pectus ab armis.
 Quod magnos capiat motus, magnisque supersit,
 Effuge, qui lata pandit vestigia planta;
 Mollis in officio; siccis ego dura lacertis
 Crura velim, et solidos haec in certamina calces.

(n. Od.)

28. (gr.) — citește: *stryphni*.

29. (gr.) — citește: *ectadios*.

30 (gr.). — citește: *dolichoscios*.

31. Horatii *Ars poetica*, v. 78:

pînă acum pricina este în judică

(n. Od.).

32. *Socrate* (469–399 î.e.n.) — filosof idealist din Grecia antică.

33. Xenophontis *De venat<ione>*, IV: οὐράς μακράς ὀρθάς, λεγόμεναι. — Arriani *De venat<ione>*, libel. V: οὐράς λεπτάς μακράς δασείας τὴν τρίχα, ὑγρὰς, εὐκαμπεῖς, τὸ ἄκρον τῆς οὐράς δασύτερον (n. Od.).

34. *De cauda canis* (lat.): Despre coada ciinelui.

V

1. *Urbis et Orbis* (lat.): Cetății < Romei > și Universului.

2. Pe piață, nu! Dar ia să ne abatem, în treacăt, prin sălile de jos ale Academiei, ocupate provizoriu de Muzeul de Antichități.

Scenele de vînătoare au fost foarte mult întrebuițate ca subiecte decorative de către sculptorii antichității. Chiar și în muzeul nostru, unde nu ne prea putem lăuda pînă acum cu multe sculpturi antice, tot însă se văd două scene vînătorești.

Una e pe un fragment de piatră (0,19 m înălțime, 0,24 m lărgime), purtînd jos inscripțiunea elenă ΑΥΡΗΑΙΟΣ ΔΙΟΓΕΝΗΣ¹. Pe această lespede trunchiată se mai văd picioarele unui călăreț, cu partea de jos a calului alergînd; sub dînsul, rîitul și copitele unui mistreț, asupra căruia se azvîrlă un cîine cu botul căscat și cu coada în sus. Săpătura e cam grosolană, dar desenul e plin de mișcare.

Cealaltă scenă de vînătoare e, în adevăr, mai dezvoltată, dar, din nenorocire, mai puțin distinctă. Ea se află pe un brîu îngust care înconjoară buza de sus a unui sarcofag, ale cărui laturi externe sunt acoperite cu sculpturi. Acest interesant monument a fost adus de peste Olt (de la Reșca sau de la Celei, după toată pro-

¹ (gr.) — citește: *Aurelios Diogenes*.

babilitatea), de către răposatul ban Mihalache Ghica, și depus în curtea caselor sale, care, apoi, vînzîndu-se prefecturei de Ilfov, sarcofagul a servit cîțiva ani d-a rîndul drept jghiab și iesle pentru caii dorobanților. Sunt însă doi ani de cînd am izbutit, cu ajutorul prefectului, d<omnu>1 C. Manu, și al Comitetului Permanent, a face să se aducă la muzeu toate pietrele antice care zăceau neîngrijite în acea curte. Printre dînsese e și sarcofagul.

Pe una din laturile sale cele mari sunt patru personaje în picioare, înfășurate în togele lor; fiecare se află sub o osebită arcadă, formate fiind acestea prin doi pilaștri, la colțuri, și prin trei coloane despărțitoare. Pe cealaltă latură mare se văd trei genii aripați, fiecare pe cite un osebit postament; geniul din mijloc sună din cimbale, și ceilalți doi dănuiesc, ținînd în mîni cite o ciorchină de struguri și cite un minuchi de căpăține de mac. Pe una din laturele mici, alți doi genii, tot aripați și tot pe postamente, cîntă, unul din flaut și altul din nai. Pe laturea opusă, iarăși doi genii, dar pe un singur postament, se țin îmbrățișați. Trag ei oare împreună un danț imbinat? sau sunt ei chipurile emblematice ale luptei amorului, pe care elenii le numeau *Eros* și *Anteros*? La colțurile sarcofagului se văd patru Victorii¹, purtînd foi de palme și coroane: două mai mici, două mai mari.

Acum să venim și la briul superior, pe care, jurîmpejur, se zăresc, sub ștersura rozătoare a timpului, vreo douăzeci și patru animale, vreo trei sau patru bărbați, toți în poze foarte animate, și poate încă și cîțiva copaci. Animalele par a fi lei, mistreți, cerbi și tauri sălbateci, atacați cu furie de cîni colosalii și pîndiți sau izbiți de către vînători. La un loc, între altele se vede lămurit cum un vînător, proptit într-un genunchi, își îndreptează sulita către un taur, carele, cu coarnele plecate, se răpede asupra-i. Oare nu vom fi avînd aicea reprezentarea unia din acele scene vînătorești, care negreșit se petreceau adesea prin pădurile Daciei, între colonii romani și buorii uriași (*bos urus*), ce au lăsat și pînă azi creștetul lor fioros pe stema Daciei răsăritene? (*n. Od.*)

¹ *Victoria* — în mitologia romană; *Nike* — în mitologia greacă, — fiică a nimfei *Styx*, una dintre cele mai puternice divinități ale lumii antice greco-romane, reprezentată de obicei înaripată, ținînd în mîini o ramură de palm și două coroane de lauri.

3. *Forul Roman* — piață politică și judiciară, situată în centrul vechii Rome, între colina Capitoliului și muntele Palatin, lungă de cca. 150 m, înconjurată de numeroase edificii publice, printre care, multe temple dedicate zeităților din panteonul roman. În jurul Forului Roman, Caius Iulius Caesar (49—44), împărații Octavianus Augustus (30 î.e.n.—14 e.n.), Marcus Ulpus Traianus (98—117) și alții au construit alte piețe, «imperiale», sau au împodobit-o pe cea veche cu monumentale construcții și statui, din care, câteva, ruinate, s-au păstrat pînă în timpurile noastre.

4. *Coliseul*, sau *Colosseum* — magnific monument arhitectonic al Romei imperiale, amfiteatru cu patru etaje, cu o circumferință de 524 m, în care încăpeau aproape o sută de mii de spectatori, proiectat în timpul lui Augustus (30 î.e.n. — 14 e.n.), început în timpul împăratului Titus Flavius Vespasianus (69—79) și inaugurat sub imperiul lui Titus Vespasianus Augustus (79—81) prin «jocuri foarte pompoase și foarte bogate», care au durat, ne încredințează istoricul latin, grec de origine, Dio Cassius (155?—235?), o sută de zile.

5. *Caius Flavius Aurelius Claudius*, devenit, prin creștinare, *Constantin*, supranumit «cel Mare» (274—337) — împărat roman între anii 306 și 337. În anul 330, Constantin a hotărît ca vechiul oraș comercial Byzantion, de pe malul Bosforului, să devină capitală a Imperiului Roman, sub numele Constantinopol, adică «Cetatea <lui> Constantin».

6. *Giallo antico* (it.): Marmură cu fondul galben.

7. *Turnul Colței* — construcție rectangulară din vechiul București, care străjuia intrarea în curtea mănăstirii și apoi a spitalului Colțea, la cîtiva metri peste drum de poarta palatului cu blazon al familiei Șuțu, astăzi Muzeul de istorie a orașului București. Construit în 1715, Turnul Colței, fiind cel mai înalt edificiu din oraș, era folosit ca foișor de foc; a fost dărîmat în anul 1888.

8. *Parfi* — conglomerat de triburi asiatice, de *polisuri* (cetăți) elenistice și de mici principate asiato-elenistice, care, în secolul al II-lea î.e.n., alcătuiră, sub conducerea despotică a

regelui Mitridate I (171—138/137), un mare stat monarhic, cunoscut în istorie sub numele de Regatul Parților, întins pe un vast teritoriu între Marea Caspică și Golful Persic, fluviul Eufrat și fluviul Indus. Deși între anii 114—116 împăratul roman Marcus Ulpius Traianus (98—117) a obținut mai multe victorii împotriva oștirilor parte, totuși despre o «biruire», adică o înfrângere totală a parților de către legiunile lui Traian, nu poate fi vorba, căci, după moartea marelui împărat și strateg, Roma va avea de purtat încă multe și foarte grele războaie cu parții. Pe la mijlocul veacului al III-lea e.n., are loc descompunerea marelui regat al parților într-o sumă de principate rivale, peste care se va ridica o puternică dinastie, — a Sasanizilor, — domnitoare într-un ținut al vechiului regat, în Persida, lângă Golful Persic (vezi, mai departe, sub cap. al VI-lea, nota 58).

9. *Apolodor din Damasc*, sau *Damaschinul* (pentru că s-a născut în Damasc) (aproximativ 60—125) — ilustru arhitect, sculptor și inginer al antichității; a construit *Forul lui Traian*, *Arcurile de Triumf* ale lui Traian de la Benevento și Ancona, podul și poarta de la Ancona și un monumental pod de piatră și cărămidă peste Dunăre, — pe care au trecut legiunile romane când au invadat a doua oară Dacia, în anul 105, — pod ale cărui ruine se mai văd și astăzi la Turnu-Severin.

10. *Calea Apiană*, sau *Via Appia* — «regina marilor drumuri» ale Italiei, cum a numit-o poetul latin Statius (40—96) — a cărei construcție a început în anul 312 î.e.n., din dispoziția censorului Appius Claudius Caecus, — se întindea, la început, de la Roma (Poarta Capena) până la Capua; în secolul I î.e.n. a fost prelungită până la Brundisium, pe țărmul Mării Adriatice.

Indicația lui Odobescu — «la capul Căii Apiane» — nu trebuie înțeleasă *ad litteram*, căci, după cum însuși spune, mai departe, Arcul de Triumf, zis al lui Constantin, se afla «la răspântia Căilor Sacră și Triumfală».

11. L<uigi> Rossini, *Gli archi trionfali, onorarii e funebri degli antichi Romani*¹, Roma, 1836. — L<uigi> Canina, *Gli*

¹ (it.) — *Arcurile de Triumf, onorare și funebre ale vechilor romani*.

*edificii di Roma antica*¹, Roma, 1851. — Dr. H <einrich> Francke, *Zur Geschichte Trajan's und seiner Zeitgenossen*², Leipzig, 1840.
-- DioniCassii *Histor <iarum> roman <orum>*, LXVIII (n. Od.).

12. *Calca Sacră*, sau *Via Sacra* — cale romană care unea colina Capitolină, — unde se afla cel mai vechi templu al Romei antice, închinat lui Jupiter Optimus Maximus, — cu colina Palatină, pe care străluceau marmorele palatelor imperiale, ale locuințelor patricienilor și ale numeroaselor temple dedicate principalelor zeități romane.

13. *Calea Triumfală* — cale romană ce unea Cîmpul lui Marte, — locul de desfășurare a întrecerilor de arme și de pregătire a cortegiilor triumfale, — cu colina Capitoliului, unde triumfătorul aducea cuvenitele jertfe lui Jupiter Maximus — zeul suprem, zeului Marte — zeul războiului, și celorlalți zei ai panteonului roman.

14. *Maximianus Aurelius Valerius Maxentius* — împărat roman între anii 306 și 312. Înving de unul din competitorii la onorurile imperiului, caesarul Caius Flavius Aurelius Claudius (vezi, mai sus, nota 5), Maxentius se înecă în Tibru, lângă podul Mulvius, — azi Ponte Molle, — la doi kilometri departe de Roma.

15. Spre deosebire de Grecia antică, — unde *Heracles*, fiu legendar al lui Jupiter și al reginei din Teba, Alcmena, personifica forța athletică și curajul în lupte, — la Roma, *Hercule*, al cărui cult fusese introdus în secolul al IV-lea î.e.n. era venerat ca zeitate protectoare a solului și a muncilor agricole.

16. (gr.) — citește: *ecevolos*.

17. Marte — unul din cei mai vechi zei ai mitologiei romane, venerat, la început, ca protector al muncilor agricole de primăvară, identificat, în epoca clasică, cu *Ares*, adică «Viteazul» — în mitologia vechilor greci, singerosul zeu al războiului.

¹ (it.) — *Edificiile Romei antice*.

² (germ.) — *Cu privire la istoria lui Traian și a contemporanilor săi*.

18. *Platon* (427–347 î.e.n.) – filosof idealist din Grecia antică, adversar al democrației ateniene.

19. *Platonis Leges*¹, VII, 824 :μόνη δὴ πᾶσι λοιπὴ καὶ ἀρίστη ἡ τῶν τετραπόδων ἵπποις, καὶ κυσὶ καὶ τοῖς ἑαυτῶν θήρα σώμασιν ὅσοις ὦν ἀπάντων κρατοῦσι δρόμοις καὶ πληγαῖς, καὶ βολαῖς, αὐτόχειρες, θηρεύοντες, ὅσοις ἀνδρίας τῆς θειᾶς ἐπιμελές (n. Od.).

20. *Xenophontis De venatione*, I: ἐκ τούτων γὰρ γίνονται τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἀγαθοί, εἰς τε τὸ ἄλλα ἔξ ὧν ἀνάγκη καλῶς νοεῖν καὶ λέγειν καὶ πράττειν (n. Od.).

21. Despre descoperirile de asemenea natură ale d<omni>lor Lartet, Christy, de Vibray, Garrigou și alții vorbesc toate publicațiunile care se ocupă de timpii preistorici, așa de mult studiați în anii cei din urmă. – În anul acesta chiar, pentru prima oară, s-au descoperit oase de reni, sculptate cu figure de acelaș animal, și într-o peșteră din Elveția, la Thaingen. Cine știe dacă și peșterile munților noștri nu ne păstrează destăinuiri de felul acesta? (n. Od.).

22. *Ninive* – capitala vechiului regat al Asiriei, oraș cetățuit, așezat pe Eufrat, înfrumusețat, în timpul domniei regelui Sennacherib (705–680 î.e.n.), cu străzi largi și drepte, cu temple grandioase și cu vaste grădini.

23. *Babilon* – străvechi oraș întărit, așezat pe fluviul Eufrat, întemeiat de semiți în mileniul al III-lea î.e.n., devenit, în secolele al XIX-lea–al XVIII-lea î.e.n., capitală a Regatului Vechiului Babilon, iar între secolele al VII-lea și al V-lea î.e.n., capitală a Regatului Noului Babilon.

24. <J. G.> Wilkinson, *Private Life, Manners and Customs of the ancient Egyptians*², <London, 1837> – <A. H.> Layard, *Niniveh and Babylon*³, <London, 1853> – (n. Od.).

¹ (lat.) – *Legile*.

² (engl.) – *Viața privată, moravurile și obiceiurile tradiționale ale vechilor egipteni*.

³ (engl.) – *Ninive și Babilon*.

25. *Lacul celor patru cantoane* — mare lac, în centrul Elveției, astfel numit pentru că e înconjurat de patru cantoane: Schwitz, Uri, Unterwalden și Lucerna (vezi, mai jos, și notele 27 și 28).

26. *Johann Christoph Friedrich von Schiller* (1759–1805) — poet tragic german, unul din cei mai de seamă reprezentanți ai romantismului european, autor al celebrelor drame: *Hoții*, *Intrigă și iubire*, *Don Carlos*, *Wallenstein*, *Maria Stuart*, *Fecioara din Orleans*, *Wilhelm Tell*, și al mai multor balade și studii istorice.

27. *Wilhelm Tell* (fr., *Guillaume Tell*) — erou legendar al luptelor de independență purtate de păstorii elvețieni, în veacul al XIV-lea, împotriva dominației habsburgice, și personaj central al poemului dramatic cu același nume, de Friedrich Schiller.

28. *Uri*, *Schwitz* și *Unterwalden* — numele a trei cantoane (unități administrativ-politice) din centrul Elveției, care s-au răsculat împotriva dominației habsburgice din vecurile al XIII-lea și al XIV-lea și care au constituit nucleul federației elvețiene.

29. Schiller, *Wilhelm Tell*, Act<ul al> III<-lea>, Scen<a> I:

Cu săgeata, cu arcul,
Prin munți și prin vâl,
Vînătorul calcă întins,
De timpuriu, la raza dimineții.

Precum în împărăția vînturilor
Domn este vulturul, —
Prin munți și prăpăstii.
Domnește liber vînătorul.

Al lui este spațiul;
Tot ce atinge a sa săgeată
Este prada lui,
Tot ce se țiraște și zboară!

(n. Od.)

30. Aluzie la războiul franco-german din 1870.

31. Vezi, în volumul I al acestei ediții,, *Nota editorului*.

32. Schiller, *Wilhelm Tell*, Act I, Scen<a> I:

Das Thier hat auch Vernunft;
Das wissen wir, die wir die Gemsen jagen.
Die stellen klug, wo sie zur Weide gehn
'ne Vorhut aus, die spitzt das Ohr und warnet
Mit heller Pfeife, wenn der Jäger naht.

(n. Od.)

33. Martialis *Epigram* <maton>, XIII, 98:

Vei vedea capra-neagră atîrnată de vrful unei rîpe;
Speri că va cădea; dar ea cată cu dispreț la cîni.

(n. Od.)

34. George Gordon Noel, Lord Byron (1788–1824) – poet romantic englez, unul din cei mai de seamă scriitori europeni ai secolului al XIX-lea, luptător pentru eliberarea omului de sub constrîngerea morală a societății și pentru independența Grăciei. Opera lui Byron (poemele *Pelerinajul lui Childe Harold*, *Manfred*, *Don Juan*, *Orientalele* etc. și poemele dramatice *Cain*, *Cerul și Pămîntul* etc.) a exercitat o profundă influență asupra dezvoltării literaturii europene a secolului al XIX-lea.

35. C. A. Rosetti, *Ceasuri de mulțumire*, București, 1843, traduce astfel aceste versuri din *Manfred*-ul lui Lord Byron, Act I, Scen<a> I:

Ye toppling crags of ice!
Ye avalanches, whom a breath draws down.
.
. Even so
This way the chamois leapt; her nimble feet
Have baffled me; my gains to-day will scarce
Repay my breack-neck travail.

(n. Od.)

36. Pierre de Ronsard (1524–1585) – poet de seamă al literaturii franceze din secolul al XVI-lea, grațios cîntăreț al iubirii la Curtea «desfătăată» a lui Henric al II-lea de Valois (vezi, mai înainte, sub cap. al IV-lea, nota 15).

37. «Poetul carele... a știut mai bine decât oricare să impros-
păteze cu o nouă dulceață și cu un mai viu profum limba îmbă-
trînită a lui Ronsard», *Alfred de Musset*, unul din cei mai subtili
lirici romantici ai Franței și ai Europei, s-a născut în anul 1810
și a murit în anul 1857.

38. Alfred de Musset, *La coupe et les lèvres*¹, Act<u> al
II<-lea>, Scen<a a> II<-a>:

Vînătorule, semețe vînătorule, ce zărești tu oare în spațiu?
Cinii mei ricăie țărîna și caută o urmă.
Săriți, voinici! E copita caprei-negre.
Capra-neagră s-a sculat! — Frumoasă mai este iubita mea! —
Capra-neagră tremură și fuge! — Dumnezeu să mi-o păzească! —
Capra-neagră întoarce haita și fuge în pădure. —
Aș vrea să țiiu de mină pe draga mea iubită. —
Haita și capra-neagră trec peste pășunc:
Hura! tovarăși, izbînda este a noastră! —
Mult mi-e frumoasă iubita și dulci îi mai sunt ochii!

(n. Od.)

39. *Poezii populare ale românilor*, adunate și întocmite de
Vasile Alecsandri, București, 1866, pag. 225 (n. Od.).

40. Alfred de Musset, *La nuit de mai*²:

Urma-vom vînătorul pe munții ripoși?
Ciuta îl privește; ea plînge și se roagă,
Culeșu-i de burieni o așteaptă; iezii îi sunt de curînd născuți;
El se pleacă; o înjunghie și aruncă în pradă,
Cinilor asudați, inima-i încă vie.

(n. Od.)

41. Virgilii *Eclog*<a>, VIII, v. 63:

Nu toți putem toate
(n. Od.).

¹ (fr.) — *Cupa și buzele*.

² (fr.) — *Noaptea de mai*.

42. «Pădure jună și foarte deasă» N. R<ucăreanu> — (n. Od.).

43. «Lătratul copoiului când este pe urma vînatului. Când vînatul, adică ursul, mistrețul sau lupul vulnerat, stă pe loc ca să facă rezistență, atunci numai copoiul lătră, și aceasta, în limbagiul vînaătoriei, se zice: *bat cînii*. Tot astfel lătră copoiul și tot astfel se zice când el a închis capra-neagră în colț sau aninătoare.» N. R<ucăreanu> — (n. Od.).

44. «Acest ultim pasagiu l-am crezut necesariu aici pentru două cuvinte: întâi, ca să completez forma poeziei mele atît de variabilă, și, al doilea, ca să dau o mică desmințire acelor autori sau *filosofi romanțiați*, cari au zis că vînaătorul nu poate ama.» N. R<ucăreanu> — (n. Od.).

45. *Eisenbahn* (germ.): Drum-de-fier.

46. Vezi, mai nainte, sub cap. al II-lea, nota 27.

47. *Kaiserlich-Königlich-privilegiert Dampfschiff* (germ.): Concesiunea cezaro-crăiască a vapoarelor cu aburi.

48. «O grămădire de arbori răsturnați, a cării numire derivă de la un vînt foarte furios ce bate mai în acelaș timp din mai multe părți, și pe care vînaătorii munteni l-au numit *iudă*, pentru că, ducînd mirosul de pe tot locul de la om la vînat, acesta îl urmă, fuge și se depărtează, astfel că toată osteneala vînaătorului rămîne în van. Cuvîntul, dar, este simplu și natural; acest vînt, trădînd pe vînaător, a meritat foarte bine numirea de *iudă* sau trădător. — Sublim rezultat al religiunii ortodoxe în țările române! Țăranul cel mai simplu, fără carte, fără instrucție, fără educație, necunoscînd decît necesitățile și nevoile sale, știe prin limba părinților săi ce a auzit și înțeles pe toată ziua în biserică, singura lui școală; știe, zic, că Iuda a vîndut pe fiul lui Dumnezeu, mîntuitorul lumii. — O, Doamne! Dacă acei bărbați ce ne-au format această limbă, sancționînd-o mai întâi prin biserica noastră, sunt în imperiul tău, între sînții tăi, primește tu această lacrimă de recunoștință, ce pică pe aceste rinduri, și o transmite lor prin angelii tăi! Fă, Doamne, ca în secolii secolilor să zicem: *Doamne, fii cu noi!*, și nu *Domine, esto nobiscum!* Fă, Doamne, ca, în toată

dimineata, și nu *demanetia*, să lăudăm numele tău! Ține-ne, Doamne, tari în credința, și nu în *credentia* ta! Atunci prevedința ta ne va mîntui!» N. R <ucăreanu> — (n. Od.).

Etimologia creștină pe care o stabilește N. Rucăreanu termenului *iudă* nu corespunde adevărului, etimonul real, — vechi slav. *ijuda*, gr. *iudas*, bulg. *jude*, — avînd sensurile de «om hain» și «zîină acvatică răuvoitoare». Acesta este de altfel și sensul cu care termenul *iudă* a pătruns în mitologia populară românească, unde desemnează fie pe patronul vînturilor, al furtunilor și al grindinii, — un sfînt Iuda, nerecunoscut de biserică, dar prăznuit, înainte vreme, între 10 și 20 iunie, — fie un spirit feminin, fiică a lui Iuda purtătorul de vînturi, numită și *Vidră*, care «locuiește în Dunăre, în lacuri sau în mare, avînd diferite înfățișări. Cunoaște toate rosturile pescarilor și... îi poate ajuta sau primejdui.» Pentru alte amănunte vezi *Dicționarul limbii române*. Academia Română. Tomul II. Partea I, <literele> F—I. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, 1934, p. 919.

49. «Pădurea cea mai înaintată spre virful muntelui, de unde apoi se începe golul culminante» N. R <ucăreanu> — (n. Od.).

50. «Cerbul». N. R <ucăreanu> — (n. Od.).

51. «Ursul». N. R <ucăreanu> — (n. Od.).

52. «Nume ce se dă mai adesea de țărani cînilor de vînat. Fac această explicație ca să nu se confunde cu un alt neamț, ce vom întîlni mai încolo.» N. R <ucăreanu> — (n. Od.).

53. «Un fel de stîncă mare și cu oarecare vegetație neregulată, unde capra-neagră se ține mai adesă.» N. R <ucăreanu> — (n. Od.).

54. N. Rucăreanu, *Modeste încercări poetice originale și traducțiuni*, București, 1873, pag. 56—70. — Titlul ce d <omnu> l R <ucăreanu> a dat cărții sale este de natură a dezarma critica; dar noi, aci, punîndu-l alături cu corifei ai literaturii, ne-am simțit siliți a-i croi un locșor, de care nici cunoscuta d-sale

modestie să nu se înspăimînte, nici ilustra companie în care se află să nu se poată scandalii (*n. Od.*).

55. *Giachimo Rossini* — vezi, mai departe, sub cap. al VI-lea, nota 16.

VI

1. *Lied* (germ.): cîntec.

2. *Jodeln* (germ.): cîntec popular tirolez, cîntat într-o manieră caracteristică, cu triluri și chiuieli ritmice.

3. *Giachimo Rossini* — vezi, mai departe, nota 16.

4. *Frantz Joseph Haydn* — vezi, mai departe, nota 16.

5. *Étienne Henri Méhul* — vezi, mai departe, nota 16.

6. Vezi, în volumul de față, sub cap. al V-lea, nota 30.

7. *François Adrien Boieldieu* (1775—1834) — compozitor, cel mai de seamă reprezentant, alături de Méhul (vezi, mai jos, nota 16), al operei comice franceze de la începutul secolului al XIX-lea.

8. *Daniel François Ésprit Auber* (1782—1871) — compozitor francez; a compus muzica pentru mai multe opere, dintre care cea mai cunoscută este *Muta din Portici*. Înflăcărata arie *Amour sacré de la patrie* (*Sfîntă dragoste de patrie*), din această operă, a fost, la Bruxelles, semnalul și imnul insurecției populare din august 1830, pentru independența Belgiei.

9. *Jacques Fromental Élie Lévy*, zis *Halévy* (1790—1862) — compozitor francez, autor al mai multor partituri pentru operă și balet, a două cantate etc., profesor de armonie și compoziție la Conservatorul din Paris.

10. *Charles François Gounod* (1818—1893) — compozitor francez, autor al mai multor opere celebre, printre care *Regina din Saba*, *Faust* și *Romeo și Julieta*.

11. *Félicien David* (1810—1876) — compozitor francez, autor al mai multor piese instrumentale pentru coarde, al mai multor

melodii lirice, cunoscut însă mai cu seamă prin oda-simfonie *Deșertul* (1844).

12. *Giacomo Meyerbeer* (1791 sau 1794 – 1864) – compozitor german, născut la Berlin, naturalizat italian, mort la Paris, creator al operelor *Robert diavolul*, *Hughenotii*, *Africana*, *Iertarea lui Ploërmel*, – în care o frumoasă arie se numește *Aria vânătorului*, – și a mai multor lieduri, coruri, cantate etc.

13. *Horatii Carmin* <a> I, 1, v. 25:

.....Manet sub Jove frigido
Venator, tenerae conjugis immemor,
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

.....Stă sub cerul friguros
Vânătorul, uitindu-și tinăra soție,
Sau că cîinii lui credincioși au zărit o ciută,
Sau că mistrețul marsic a năvălit în holdele roditoare.
(n. Od.)

14. *Pierre Jean de Béranger* – poet francez, foarte popular prin *Cîntecele* sale, născut în anul 1780, mort în anul 1857.

15. *Chansons*¹ de Béranger, *La double chasse*²:

Vânătorule, tu aduci dobitocul
Și umfli sunetul cornului tău.
Tonton, tonton, tontaine, tonton!
Atunci și amantul pleacă de la iubita sa,
Și încornoratul intră în casă la tine.
Tonton, tontaine, tonton!

(n. Od.)

16. *Fran* <tz> *Jo* <seph> *Haydn*, născut la Rohrau în Austria, la anul 1732, a murit la 1809; el are 527 compozițiuni instrumentale; oratoriul *Die Jahreszeiten* este din anul 1801³. – <Étien-

¹ (fr.) – *Cîntece*.

² (fr.) – *Îndoita vânătoare*.

³ În textul de bază: 1800.

ne> H<enri> Méhul s-a născut la Givet, în anul 1763, și a murit la 1817. Opera *Le Jeune Henri*¹ este compusă la 1796. — C<arl> M<aria von> Weber, născut la Eutin (Holstein) în anul 1786, a murit la Londra, la 1826. Opera *Freischütz* este din 1821², — *Giachimo Rossini* s-a născut la Pesaro în Italia, la anul 1792, și a murit în Paris, la 1868; cea dupe urmă operă a lui, adică *Guilom Tell*, s-a reprezentat la anul 1829 (n. Od.).

17. *Virtuoso* (it.): virtuos.

18. *Tenore sfogato* (it.): «Prim tenor» sau «tenor dramatic» — cîntăreț dotat cu o voce cu volum mare și registru central puternic, care execută cu ușurință notele acute.

19. *Orfeu* — măiestrul cîntăreț al miturilor tesalice, fiu al lui Eagru și al muzei Caliope, care, cu vocea lui de «*tenore sfogato*», acompaniată de citeră, fermeca fiarele codrilor, stîncile munților Rodopi, copacii și florile. Îndrăgind-o pe nimfa Euridice, și-aceasta murind chiar în ziua căsătoriei, mușcată de un șarpe, Orfeu coborî în Infern, și-aici, vrăjind cu cîntarea-i pe înseși întunecatele zeități ce stăpinesc peste tărîmul «becisnicelor umbre» obținut înghițindu-l Hades de-a-și duce pe pămînt iubita mireasă — dacă nu-și va întoarce privirea-napoi ca s-o vadă.

Ei apucară,-n mijlocul adîncii tăceri, o potecă
Greu de urcat prin al ceții dese și oarbe-ntuneric.
Foarte aproape era de-a pămîntului față, cînd iată
Îndrăgostitul, de teamă că-i scapă și dornic s-o vadă,
Ochii întoarse, dar fata pe dată-napoi este smulsă.
Brațele-ntinde spre el, să-l cuprindă, să fie cuprinsă,
Dar n-a mai prins decît aer, ce-i fuge printre degete, biata.³

¹ (fr.) — *Tînărul Henric*.

² În textul de bază: 1822.

³ Ovidiu, *Metamorfoze*. Traducere: Ion Florescu. Revizuirea traducerii, prefață, note, anexe: Petru Creția. <București>, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959. Cartea <a> X<-a>, v. 53–59.

Îndurerat, Orfeu se retrase-n pădurile Traciei, jelindu-și răstriștea și disprețuind iubirea oricărei alte femei. De-aceia l-au și omorât, cu pietre și sulți, femeile trace «de nebunie cuprinse».

20. *Jacques Offenbach* (1819–1880) — compozitor francez de origine germană, autor a numeroase operete, printre care mai cunoscute sînt *Frumoasa Elena*, *Pericola*, *Pescuitorul de perle* și *Orfeu în Infern* — la care face aluzie Odobescu, în textul pe care-l adnotăm. Vezi și nota anterioară.

21. *Euridice* — vezi, mai înainte, nota 19.

22. *Currente calamo* (lat.): În fuga condeiului.

23. Nobilul italian Pic de la Mirandola, născut la 1463, învățase la vîrsta de zece ani tot ce se putea ști pe atunci, și la douăzeci și trei, se lăuda în Roma că poate vorbi *de omni re scibili* <lat.> — de tot ceea ce se poate ști; el muri la vîrsta de 31 de ani <deci în 1494>. Mai minunați în știință decît minunatul italian, mulți scriitori de acum vorbesc nu numai de tot ceea ce se poate ști, dar încă și de cîteva altele *de quibusdam aliis* <lat.> — (n. Od.).

24. *Franz von Suppé* — compozitor austriac, de origine belgiană, născut la Spalato (Dalmația), în 1820, mort la Viena, în 1895, creator a treizeci de operete și a peste două sute de vodeviluri. Printre ultimele sale compozițiuni figurează și o operetă intitulată *Vînătoarea* (1889).

25. *Alexandre Charles Lecocq* — compozitor francez de operete, născut (1832) și mort (1918) la Paris.

26. *Horatii Epist.*, II, v. 102 (n. Od.).

27. *Heliade*, 20 decembrie 1843, în *Curierul de ambe sexe*, period IV (n. Od.).

28. *Revista contemporană* — publicație literară, de orientare liberală, apărută în București, la 1 martie 1873.

29. *Convorbiri literare* — revistă a cercului *Junimea*, apărută la Iași, în anul 1867.

30. Virgilii *Aeneid.*, I, v. 15:

Încape atita ură în suflete cerești!

(n. Od.).

31. *Revista contemporană*, <București>, anul II, nr. 4, 1 aprilie 1874, pag. 324 <-342> — (n. Od.).

32. *Pantazi Ghica* (1831—1882) — scriitor minor și politician liberal al secolului al XIX-lea românesc, frate al celebrului memorialist Ion Ghica (1816—1897); la începutul activității sale politice a fost adept al mișcării revoluționare burghezo-democratice, colaborând cu Nicolae Bălcescu la scoaterea *Magazinului istoric pentru Dacia* (vezi, în volumul I al acestei ediții, sub titlul *Cîteva ore la Snagov*, cap. al IV-lea — *Poezia trecutului și poezia foamei*, nota 2), și, în 1859, cu Dimitrie Bolintineanu (1819—1872), la editarea ziarului unionist *Dimbovița*.

33. *Chably*, *Chambertin*, *Șampanie* și *Xeres* — celebre varietăți de vinuri franțuzești — alb sec, roșu, pinot chihlimbariu, spumos și alb licoros.

34. Ironia lui Odobescu vizează greșala de ortografie, — *Caffè* în loc de *Café*, — strecurată în relatarea lui Pantazi Ghica.

35. *Alexandre Dumas-père* (1802—1870) — scriitor francez, renumit prin romanele sale de aventuri: *Cei trei mușchetari*, *După douăzeci de ani*, *Viconte de Bragelona*, *Contele de Monte-Cristo*, *Regina Margot*, *Colierul reginei* etc., etc.

36. *George Lazăr* (1779—1823) — profesor de limbă românească și de matematici la școala de la mănăstirea Sfântul Sava din București (1816—1821), considerat drept instauratorul învățămîntului în limba națională, din Țara Românească.

37. *Alexandru Ghica Vodă* — primul domnitor «regulamentar» al Țării Românești (1834—1842). În timpul domniei lui au fost arestați și încarcerați Ion Cimpineanu și Nicolae Bălcescu, conducători ai mișcării revoluționare burghezo-democratice.

38. *Dosoftei* (1624—1694) — mitropolit al Moldovei, contemporan cu marele cronicar Ion Neculce (1672?—1745?), care, în letopisețul său, ne spune că «Acest Dosofteiu mitropolit... era

neam de mazil, prè învățat; multe limbi știu: elinește, lătimește, slovenește și altă adincă carte și-nvățătură... În țara noastră, pe-aceasta vreme, nu este om ca acela.»¹ Meritele lui culturale constau în reutilizarea tipografiei din Moldova și în traducerea pe românește a mai multor cărți de ritual creștin ortodox, dintre care o mențiune specială merită *Psaltirea în versuri* (tipărită la Uniev, în Polonia, în anul 1673), prima încercare de versificare în limba românească.

39. Conducătorul răscoalei țărănești din anul 1821 împotriva asupririi boierești, — *Tudor Vladimirescu*, — s-a născut, probabil, în anul 1780 și a murit ucis «ticăloșește», cum scrie Nicolae Bălcescu, în anul 1821.

40. *Meșterul Manole* — legendar arhitect și constructor al Bisericii Episcopale de la Curtea de Argeș. Vezi, în volumul I al acestei ediții, sub titlul *Cîteva ore la Snagov*, cap. al II-lea — *Îndoieli asupra ctitoriei*, nota 7.

41. Autorul *Doinelor și Lăcrămioarelor*, al *Pastelurilor*, creatorul Chiriței Birzoi, al lui Despot Vodă și al lui Horațiu în legenda dramatică *Fîntîna Blanduziei*, prozatorul subtil din *Călătorii în Africa*, — *Vasile Alecsandri*, — s-a născut în anul 1819 și a murit peste șaptezeci și unu de ani, în 1890.

42. *Revista română pentru științe, litere și arte* — fondată de Alexandru Odobescu în 1863, cu scopul de «a propaga luminile și știința... de a deschide un cîmp de activitate studiilor serioase, de a aduna, pre cît se va putea, într-o publicare periodică, rezultatul lucrărilor literare și al speculațiunilor științifice ce pot grăbi progresul națiunii române»² — a dăinuit pînă în 1863. În această revistă, în care Odobescu și-a publicat cîteva din principalele sale scrieri literare (*Satira latină*, *Poezii Văcărești*, *Cîteva ore la Snagov* etc.), au colaborat, printre alții, Vasile Alecsandri

¹ *Ion Neculce, Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*. Text stabilit, glosar, indice și studiu introductiv de Iorgu Iordan. Ediția a II-a, revăzută, <București>, Editura de Stat pentru literatură și artă, <colecția> «Scriitori români», 1959, pag. 98.

² <Precuvîntare> în *Revista română pentru științe, litere și arte*, București, 1861, vol. I, pag. 1-2.

și Ion Ghica, și s-au publicat scrieri, pînă atunci necunoscute sau mai puțin cunoscute, ale lui Alecu Russo (1819—1859) — *Cugetări și Soveja* — și Nicolae Bălcescu (1819—1852) — *Românii supt Mihai Voievod Viteazul* (fragmentar) și *Mișcarea românilor din Ardeal la 1848*.

43. Virgilii *Aeneid.*, II, v. 204 (n. Od.).

44. *Kurdistan* — regiune muntoasă în Orientul mijlociu, la sud de Marea Caspică.

45. *Hamadan* — oraș iranian, identificat de arheologi cu vechea cetate Ecbatana.

46. Diodori Siculi *Bibliotheca histor.*¹, II, 33: Dupe ce săvîrși aceste lucrări, Semiramida², în capul unei oștiri numeroase, întreprinse o expedițiune în contra mezilor. Sosind în fața muntelui Bagistan, ea își așează acolo tabăra și face o grădină care avea douăsprezece stadii [mai mult de doi kilometri] în ocolul ei; era pe o cîmpie și coprindea o fîntînă mare care da apă pentru plante. Muntele Bagistan, care este consacrat lui Joe, formează una din laturile acestei grădini, prin stîncile sale rîpoase, înalte de șaptesprezece stadii [ca la 2.850 metri] și tăiate drept. Semiramida puse să scobească piciorul acestor stînci și să sculpteze pe dînsul chipul ei înconjurat de o sută de streji. Ea puse să sape pe stînci o inscripțiune cu litere siriace, în care se zicea că Semi-

¹ (lat.) — *Biblioteca istor <ică>*.

² *Semiramida* — legendară regină asiriană, de o răpitoare frumusețe, fiică, -n poveste, a zeiței Derketo și a unui muritor, căreia antichitatea îi atribuia două din cele șapte minuni ale lumii vechi, — naltele ziduri inexpugnabile și grădinile suspendate ale Babilonului («Poarta lui Dumnezeu»), construite, pare-se, în timpul domniei regelui Nabucudurriusur sau Nabucodonosor al II-lea (604—562? î.e.n.), între anii 590 și 580 î.e.n., — identificată de asiriologi cu Sammuramat, soție a regelui Șamșiadad al V-lea (823—811 î.e.n.). Sammuramat a condus regatul pînă la majoratul fiului ei Adad-Nirari al III-lea, reușind să întindă granițele Asiriei, în vest pînă în Siria, iar în est pînă în Media, pe țărmul Mării Caspice.

ramida, grămadind tot bagagiul și toate uneltele oștirii sale într-un singur morman, făcuse dintr-insele o scară pe care s-a urcat pînă în vârful muntelui.

D'Anville și de Sacy au crezut că aceste cuvinte se pot aplica stîncelor de la Bisutun¹ (*n. Od.*).

47. Dante, *Divina Commedia*, *l'Inferno*, Canto V. Pasagiul întreg despre Semiramida zice, v. 52—60:

La prima di color, di cui novelle
Tu vuoi saper, mi disse quegli allotta,
Fu imperatrice di molte favelle.
A vizio di lussuria fu sì rotta,
Che libito fe licito in sua legge,
Per torre il biasmo in che era condotta.
Ell'è Semiramis, di cui si legge,
Che sugger dette a Nino, e fu sua sposa;
Tenne la terra che'l Soldan corregge.

Cea dintîi din acelea despre care tu vrei să ai bi cunoștință, — mi zise el² atunci, — a fost împărăteasă a multor limbi. La

¹ *Bisutun*, sau *Behistun* — veche localitate iranliană, la sud de Ecbatana. În apropierea acestei localități, situată într-o regiune muntoasă, se află o stîncă «stearpă și rîpoasă», pe care, la o mare înălțime, — 100 metri, — stă săpată în relief, «în scrierea silabică cuneiformă, o inscripție de 400 de rînduri, în limba persană veche, cu traduceri în limba elamită și accadiană», datînd din vremea regelui persan Ahemenid, Darius I (522—480 î.e.n.). Deci cuvintele istoricului roman Diodor din Sicilia (80—29 î.e.n.) nu se pot aplica, așa cum crezuseră orientaliștii francezi d'Anville (1697—1782) și de Sacy (1758—1838), stîncii de la Behistun. Dar pare-se că ele nu sînt lipsite de un miez de... adevăr legendar, căci, mai departe, spre nord-vest de Bisutun, în apropierea lacului Van, pe locul unde altădată (în secolul al XII-lea î.e.n.) se afla orașul Tuspa, capitala regatului Urartu, marele canal care servca la aprovizionarea cu apă a cetății a fost îndelungată vreme numit «Canalul Semiramidci».

² Poetul Virgiliu, — «il maestro», — care-l călăuzește pe Dante în *Infern*.

vițiul desfrînării a fost așa dedată, încît nerușinarea fu iertată sub stăpînirea ei pînă-ntr-atîta încît însăși a cîtezat să ia asupra-și blestemul în care căzuse. Ea este Semiramida, despre care se citește că a dat să sugă lui Ninu, și apoi i-a fost și soție. Ea stăpînea țara pe care o cîrmuiește acum sultanul (*n. Od.*).

48. Istoria evidențiază trei regi Sasanizi (vezi, mai jos, nota 58) cu acest nume:

Șapur I (242—272) — înfrînt de oștile împăratului roman Gordianus al III-lea (238—244) în anul 242, dar învingător, în anul 260, al împăratului roman Valerianus (253—260), pe care l-a luat prizonier — primul împărat prizonier din istoria Romei;

Șapur al II-lea (309—379) — care s-a războit, în aproape tot timpul domniei, cu Imperiul Roman, cucerind regiunea de la vestul fluviului Eufrat; și

Șapur al III-lea (385—390) — care a încheiat cu împăratul roman Theodosius I (379—395) un tratat de pace (387), hotărînd, între altele, și împărțirea Armeniei, multă vreme măr al discordiei în relațiile dintre Persia și Roma.

49. Istoricii înregistrează cinci suverani Sasanizi cu numele: *Hormuz*, *Hormizd*, *Hormisdas* sau *Ormazd*, între care cel mai de seamă e socotit Hormizd al V-lea (579—590); acest Hormizd i-a înfrînt pe romani în trei războaie, în anii 580, 581 și 586.

50. *Khoșru*, sau *Khosroe*, sau *Khosrav* — este numele mai multor «regi ai regilor Eranului și ai ne-Eranului», cum se intitulau autocrații din dinastia Sasanizilor, între care cel mai glorios a fost Khosroe I Anușirvan (vezi, mai departe, nota 66).

51. *Firuz* — numele mai multor suverani din dinastia Sasanizilor.

52. *Iejghird*, sau *Iezdegerd*, sau *Iazdakarta* — «cel creat de Dumnezeu» — s-au numit mai mulți suverani Sasanizi ai Persiei vechi, dintre care, în legătură cu textul pe care-l adnotăm, îl reținem pe *Iezdegerd I* (399—402), aliat al Bizanțului, și pe *Iezdegerd al III-lea* (632—651), cu a cărui asasinare, după două înfrîngeri suferite din partea arabilor năvălitori, se stinge dinastia persană a Sasanizilor. (Vezi, mai departe, și nota 58.).

53. *Ctesifon* — vechi și important centru comercial și meșteșugăresc elenistic, pe Tigrul mijlociu, la sud de Bagdad; pînă în anul 226 al e.n., capitala regatului persan al dinastiei Arșachizilor, apoi, pînă la mijlocul veacului al VII-lea al e.n., capitala regatului persan al Sasanizilor (vezi, mai jos, nota 58).

54. *Lucius Domitius Aurelianus* (212?—276) — împărat roman (270—276) de origine ilirică; fiind un bun organizator al armatei și un bun strateg, reuși, purtînd mai multe războaie, să restaureze, pentru scurt timp, unitatea Imperiului Roman, — măcinat de contradicții interne și atacat din toate părțile de «barbari» — motiv pentru care a și luat titlul de *Restitutor Orbis*, adică *Restaurator al Imperiului Roman*.

55. *Caesar Flavius Theodosius* — împărat, între anii 379 și 392, al Imperiului Roman de Răsărit, apoi, din anul 392 pînă în anul 395, și al Imperiului Roman de Apus.

56. *Justinianus* (482—565) — împărat al Imperiului Roman de Răsărit (527—565), a reușit să refacă, pentru cîtva timp, printr-o bună organizare administrativă și militară, prin războaie istovitoare purtate în Persia (532 și 540—562), în Africa (533—534), în Italia (535—540), în Spania (554), prin tratate diplomatice și prin tributuri în aur plătite hunilor și slavilor, vechiul Imperiu Roman.

57. *Heraclius* (575?—641) — împărat al Imperiului Roman de Răsărit (610—641). În timpul lui, perșii cuceresc Siria (613), Palestina (614) și Egiptul (619), dar, după mai multe războaie, începute în anul 622, Heraclius reușește să recucerească o bună parte din teritoriile orientale pierdute la începutul principatului său și să-l înfrîngă pe regele persan Khosroe al II-lea Parviz (590—628) la Ninive (627).

58. *Sasanizii* — familie aristocratică originară din Pars, Persis sau Persida (ținut în sud-vestul podișului iranian, lingă Golful Persic), regiune a Regatului Part (vezi, mai înainte, sub cap. al V-lea, nota 8), care, în prima jumătate a veacului al III-lea al e.n., s-a răscolat împotriva dinastiei Arșachizilor, deținătoarea puterii centrale în Stat, și, profitînd de destrămarea regatului, și-a întins dominația asupra mai multor regiuni dintre Tigr, Golful

Persic și podișul iranien. În anul 224 al e.n., regele Sasanid Ardașir, înfrângînd și ucigînd în lupta de la Ormizdagan (în Media) pe regele Arșachid Artabanos al V-lea, deveni singur stăpînitor al vechiului Regat part. În anul 226, Ardașir se încoronă la Ctesifon, luînd titlul part de «împărat al împăraților». Descendenții lui, — direcți, indirecti sau adoptați, — Sasanizii, vor stăpîni vechiul Regat Part, printr-o puternică centralizare politică și o bună organizare militară, pînă în secolul al VII-lea al e.n.

59. *Zoroastru*, sau *Zarathustra* — legendar profet și reformator religios persan care ar fi trăit în veacul al VIII-lea î.e.n. «Legea lui Zoroastru», — «zoroastrismul», — religie dualistă, întemeiată pe vechile culte agricole iraniene, s-a fixat în dogme scrise de-abia în timpul dinastiei Sasanizilor (vezi nota anterioară), devenînd religie oficială.

60. Arta persană din timpul Sasanizilor a fost foarte puțin studiată; ea merită însă o atențiune specială, avînd, pe lîngă aspectul impozant al producțiunilor antichității asiatice, un caracter de energie și de mișcare pe care l-a împrumutat de la operele elenilor și romanilor. Multe muzee și tezaure eclesiastice din Europa posedă vase, monede și pietre scumpe gravate, de stil sasanid; dar mai cu seamă în Muzeul Ermitagiului din Sanct-Petersburg sunt nenumărate plăci și ornamente de aur, reprezentînd lupte de animale și vînători, care acestea toate s-au găsit prin movilele din Rusia asiatică meridională. — Vezi în *Annali dell' Instituto archeologico*¹, vol. <al> XV <-lea>, 1843, pag. 98 et sq., articolul d-lui <Henri> A <drien Prévost> de Longpérier, intitulat: *Explication d'une coupe sassanide*², în care descrie un tas de argint al ducelui de Luynes (astăzi la Cabinetul de medalii din Paris), reprezentînd o vînătoare sasanidă și reprodus în *Monumenti inediti*³, vol. <al> III <-lea>, pl.<anșa> LI (n. Od.).

61. <Robert> Ker Porter, *Travels in Georgia, Persia, Armenia, ancient Babylonia etc.*⁴, London, 1822; vol. <al> II <-lea>.

¹ (it.) — *Analele Institutului arheologic*.

² (fr.) — *Descriere a unei cupe sasanide*.

³ (it.) — *Monumente inedite*.

⁴ (engl.) — *Călătorii în Georgia, Persia, Armenia, vechea Babilonie etc.*

stamp<ele> 63–64. — E<ugène> Flandin et P<ascal> Coste, *Perse ancienne*¹, Paris, <1851>, vol. I, stamp<ele> 10–13 (n. Od.).

Reliefulurile sasanide pe care le descrie mai departe, în text, Odobescu, nu sînt «pe stîncile de la Bisutum», ci pe doi din pereții boltei principale de la Takh-i Bostan sau Taghi Bostan.

62. *Sirenele* (în mitologia greacă) — ființe fabuloase, infernale, cu corp de pasăre și cap de femeie, simboluri ale sufletelor morților, care, în «basmul lui Homer», în *Odiseea*, locuiesc în lumea înflorită a unui ostrov, între mormane de oseminte omenesti, ademenind cu viersul lor fermecător, «ca mierea de plăcut»,

Pe toți care se-apropie de ele.
Oricine merge-aproape fără știre,
Și cîntecul sirenelor aude,
Napoi acasă nu se mai întoarce,

Și nu-și mai vede pruncii și femeia,
E dus, nenorocit pe totdeauna,
Că-l farmecă sirenele cu viersul
Răsunător.²

63. Aluzie la legenda germană despre fermecătoarea fecioară Loreley sau Lurlei, știma Rinului, împietrită-n stîncă ce-i poartă numele, de unde, — ne spune poetul german Heinrich Heine (1797–1856), viersuind «un cîntec de vrajă», «ea farmecă și înspăimîntă» pe luntrașul marelui fluviu:

Pescarul — nebun se repede
Cu luntrea lui mică și, dus,
Nici valuri, nici stîncă nu vede —
El caută numai în sus.

Viltoarea-l izbește de coasta
Stîncoasă, — și moare-necat:

¹ (fr.) — *Persia veche*.

² Homer, *Odiseea*. În românește de G. Murnu. Studiu introductiv și comentarii de D. M. Pippidi. <București>, Editura de Stat pentru literatură și artă, <1959>. Cîntul XII, v. 54–61.

Loreley a făcut-o aceasta
Cu viersul ei fermecat.¹

64. (*Concert*) à *grande orchestre* (fr.): (*Concert*) cu orchestră completă.

65. *Barbaud*, sau *Barbedh* — personaj cvasilegendar, rapsod vestit la curtea desfătăată a regelui sasanid Khosroe I Anuşirvan.

66. *Khoşru*, sau *Khoşrav*, sau *Khosroc I Anuşirvan*, sau *Nuşirvan*, — adică «cel cu sufletul nemuritor», şi nu cum scrie Odobescu, «cel cu sufletul mărinimos», — unul dintre cei mai de seamă regi Sasanizi (531—579), legiferatorul relaţiilor de muncă feudale în vechea Persie.

67. *Peter Paul Rubens* — vezi, mai departe, sub cap. al VII-lea, nota 26.

68. *Francis Snyders* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 5.

69. *Filip Wouwerman* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 6.

70. *François Desportes* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 7.

71. *Jean Baptiste Oudry* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 8.

72. *Johann Elias Ridinger* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 10.

73. *Horace Vernet* — vezi, mai departe, sub cap. al VII-lea, nota 27.

74. *Edwin Henry Landseer* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 12.

¹ St. O. Iosif, *Poezii* <Bucureşti>, Editura de Stat pentru literatură şi artă, <colecţia> «Biblioteca pentru toţi», <nr. 11>, 1960, pag. 148—149.

1. (gr.) — citește: *zografia*.

2. (gr.) — citește: *grafia*.

3. (gr.) — citește: *ton zoon*.

4. *Acvitania* — una din marile regiuni administrative și militare ale Galiei romane (în sudul Franței).

5. *Charles Darwin* (1809–1882) — savant biolog englez, întemeietorul teoriei despre originea și evoluția speciilor. Implicarea, în acest alineat, a teoriilor lui Darwin despre «selecția naturală» și despre «concurența vitală» este formală, sofistică, doar pentru a justifica printr-un joc de nuanțe tălmăcirea termenului grecesc *zografia* prin «vânătoare» și a demonstra astfel că «tot o aplecare de același fel, — vânătoarească, — a făcut să se nască și pictura».

6. *Caius Iulius Caesar Octavianus Augustus* (64 î.e.n. — 14 e.n.) — primul împărat (30 î.e.n.—14 e.n.) din istoria Romei antice.

7. <Caii> Suetonii <Tranquillii> *Vita Octavii Augusti*, XXV. El spune că acest împărat avea obicei a zice că este totdeauna mai bine ca omul «să se grăbească încetinel» — *Festina lente!* <lat.> — (n. Od.).

Textul grecesc se citește: *Speide vradeos*.

8. Marele pictor al Renașterii italiene, *Rafael Sanzio*, s-a născut la Urbino, în anul 1483, și a murit, la vârsta de numai treizeci și șapte de ani, — în 1520, — la Roma.

9. Pictorul italian *Correggio* (*Antonio Allegri*), unul din cei mai de seamă colorişti ai Renașterii, s-a născut în orașelul Correggio, din nordul Italiei, în anul 1494, unde s-a și stins din viață la 5 martie 1534.

10. Mare pictor colorist al școlii venețiene și al Renașterii, *Tizian* (*Tiziano Vecellio*), s-a născut în localitatea Pieve de Cadore, lângă Veneția, în anul 1477, și a murit, de ciumă, la Veneția, în anul 1576.

11. *Paolo Cagliari* zis *Paul Veronese* — pictor italian, născut la Verona, în anul 1528, mort la Veneția, în anul 1588.

12. *Peter Paul Rubens* — vezi, mai jos, nota 26.

13. *Rembrandt van Ryjn* — cel mai de seamă reprezentant al școlii de pictură olandeză, s-a născut în anul 1606, la Leyda, (Olanda), și s-a stins din viață în anul 1669, la Amsterdam.

14. *Nicolas Poussin* — pictor francez al Renașterii, născut în anul 1594, mort în anul 1665.

15. *Calea* sau *Via Flaminia* — unul din principalele drumuri ale vechii Italii, construit de C. Flaminus, censor în anul 221 î.e.n., începea de la poalele colinei Capitoliului, traversa Roma spre nord, ieșea pe sub poarta numită, de asemenea, Flaminia și, trecind prin Sabinia, Umbria și Țara Senonilor, se oprea la Ariminum (Rimini), pe țărmul Golfului Iliric, adică pe țărmul Mării Adriatice, la sud de Ravena.

16. *Publius Ovidius Naso* — poet latin, născut la Sulmona, în anul 43 î.e.n., mort în exil la Tomis (Constanța), în anul 17 sau 18 e.n. Operele lui mai de seamă sînt: *Amoruri*, *Nereide*, *Arta iubirii*, *Leacurile iubirii*, *Metamorfoze*, *Triste și Pontice*.

17. Ovidii *Pontica*, I, V, v. 49—50:

Uitind obiceiurile patriei, învăța-voi să încordez
Arcurile sarmatice și trăi-voi dupe chipul locului?

Poetul Ovidiu a petrecut anii săi de exil și a murit în cetatea Tomi, pe Marea Neagră, care, fără îndoială, era la satul Anadolkioi, aproape de Kiustengê. Vezi A. Papadopulo Vretos, *La Bulgarie ancienne et moderne*¹. St.-Petersbourg, 1856, pag. 119—146 și 186. — S-a făcut multă dezbatere în trecut despre situațiunea cetății Tomi și despre mormîntul lui Ovidiu, pe care mai mulți ar fi pretins a-l fi descoperit în deosebite locuri ale Ungariei, Podoliei și Rusiei meridionale. Vezi, pentru această cestiune, *Viața lui Ovidiu*, scrisă de J. Masson (Amsterdam, 1718), și de Cavalerul Rosmini (Milan, 1821); disertațiunile *De Ovidii exilio*

¹ (fr.) — *Bulgaria veche și modernă*.

*et sepulchro*¹ (de Rabener și de Villenaye) în edițiunea completă și anotată a operilor poetului, publicată de N. E. Lemaire, Paris, 1824, vol. <al> VIII<-lea>; și A. Deville, *Essai sur l'exile d'Ovide*², Paris, 1859. — În Demetrii Cantemirii *Descriptio Moldaviae*³ (edițiunea latină, tip<ărită> de Societatea Academ<ică> Română<ă>, București, 1872), sunt cîteva fraze și mai multe note dezvoltate ale ilustrului autor asupra locului de exil al lui Ovidiu, pe care unii l-au crezut a fi Akermanul sau Cetatea-Albă, alții Chilia, amîndouă în Buceagul Basarabiei. (Cap. III, p. 9; <Cap.> IV, pag. 19—21) — (n. Od.).

18. Picturile din bolta Nasonilor nu mai există în ființă; ele au fost însă publicate de <Giovanni Pietro> Bellori, *Le pitture del sepolcro de' Nasoni, diseguate et incise da Pietro-Santa Bartoli e descritte*⁴, Roma, 1680, in folio, stamp<ele> XXVI—XXIX. Vezi și *Oeuvres choisies des peintres de l'antiquité*⁵, Paris, 1864, stamp<ele> 101—104 (n. Od.).

19. Acest al patrulea compartiment s-a dărîmat îndată dupe deschiderea boltei. Desemnul publicat de Bellori este dintr-o altă descoperire făcută la 1672 în Roma, în grădinele Sertoriane, sub muntele Celius (n. Od.).

20. Claudiani *De vaptu Proserpinae*⁶, III, c. 262—265

fremitt illa marito

Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram

Dispergit maculis, jamjamque hausura profundo

Ore virum, vitreae tardatur imagine formae.

(n. Od.).

21. Aceste versuri franceze <care, pe românește, se citesc: Ah! îmi vine să rid, cînd mă văd atît de frumoasă în această

¹ (lat.) — *Despre exilul și mormîntul lui Ovidiu.*

² (fr.) — *Eseu despre exilul lui Ovidiu.*

³ (lat.) — *Descrierea Moldovei.*

⁴ (it.) — *Picturile din cavoul Nasonilor, desenate și gravate de Pietro-Santa Bartoli și descrise.*

⁵ (fr.) — *Opere alese ale pictorilor antichității.*

⁶ (lat.) — *Despre răpirea Proserpinei.*

oglină!> sunt din libretul operei *Faust*, pus pe muzică de Gounod; în drama originală, a lui Goethe, oglinda Margaretei este însemnată numai ca un joc de scenă; apoi, și vecina Marta deșteaptă cochetăria tinerei fete, cu aceste cuvinte:

Komm du nur oft zu mir, herüber,
Und leg' den Schmuck hier heimlich an;
Spazier ein Stündchen lang dem Spiegelglas vorüber
Wir haben unsre Freude dran.

Vino tu mai des pe la mine încoace
Și pune aci, pe ascuns, podoabele pe tine;
Primblă-te ca o oră pe dinaintea oglindei
Și să vezi ce mulțumire o să avem și dintr-atita.

(n. Od.)

22. *Cocheta bătrână la oglindă*, poezie pe care a publicat-o, — nu prea știu de ce, — Lord Stanley, în eleganta sa carte, *Fleurs de la Roumanie*. Recueil de poésies anciennes et modernes. Hertfort (Angleterre)¹, 1856. — Se vede că filoromânul englez n-a voit să uite, printre florile României, nici chiar

Niște flori ce s-au uscat!

(n. Od.)²

¹ (fr.) — *Flori ale României*. Culegere de poezii vechi și moderne. Hertfort (Anglia).

² *Cocheta bătrână la oglindă*, poezie de Cezar Bolliac (1813—1881), publicată întâi sub titlul *Muierea trecută, la oglinda sa*, în *Curierul românesc*, XV, nr. 88, 25 noiembrie 1843, și reprodusă în culegerea Cezar Bolliac, *Opere*. Ediție, note și bibliografie de Andrei Rusu. Cu o introducere de George Munteanu. <București>, Editura de Stat pentru literatură și artă, <colecția> «Clasicii români», <1956> vol. I, pag. 259—262.

Ironia din nota de mai sus nu este justificată, cum s-ar putea crede, numai de valoarea poeziei citate, — într-adevăr mediocră, — ci constituie și o replică piezișă la răspunsul dat de Bolliac unui articol polemic publicat de Odobescu în 1873, — *Fumuri arheologice scornite din lulele preistorice*, — articol în care mai tânărul arheolog pune la punct, cu savantă maliție, pe mai vîrstnicul președinte al Comitetului Arheologic Român, ce făcuse

23. Poeziile lui Alecu Văcărescu <1722—1800?>, fiul banului Ienăchiță și tata lui Iancu Văcărescu¹, sunt cele mai multe incdite; abia dacă vreo cîteva s-au păstrat în memoria vechilor lăutari. Însă fiul poetului le adunase și, dacă va vrea Dumnezeu, peste puțin voi izbuti a le publica. Viața acestui poet, pierdut, — omorît, negreșit, în exil, — în vreo cetate de peste Dunăre, la vîrsta de 32 de ani, e un întreg romanț, pe care am de gînd să-l povestesc cînd voi scoate la lumină poeziile ce au mai rămas de la dînsul.² Nu mă tem a zice că pînă acum nici un poet român n-a avut mai mult foc și mai multă grație. Aceste cualități răsar scînteietoare, prin limba învechită și, uneori, azi, chiar ridiculizată a versurilor sale (*n. Od.*).

24. *In medias res* (lat.): În miezul lucrurilor.

25. Toate cualitățile acestei picturi, și poate chiar mai multă mișcare, mai mult foc, se găsesc într-un basorelief antic din Muzeul Capitolin³, la Roma (Sala Împăraților), în care se vede un vier urîș, împresurat și atacat de șase vînători și de trei cîni. Un june, de la spate, a tras cu arcul într-însul; alți doi, din care unul poate fi Meleagru, își înfig lăncile lor în șalele

cîteva considerații fanteziste despre *Uzul fumatului în timpii preistorici* (*Trompeta Carpaților*, XI, nr. 1045, din 4/16 februarie 1873). Polemica aceasta nu se încheie aici și acum. La ironia din *Pseudo-cynegetikos*, Bolliac va răspunde prompt, printr-o notiță publicată în gazeta sa, *Trompeta Carpaților* (XII, nr. 1144, 4 august 1874), iar Odobescu, la rîndu-i, va mai trimite o săgeată împotriva președintelui, în lecția de deschidere a cursului său de arheologie (22 octombrie 1874).

¹ *Iancu Văcărescu* — fiul lui Alecu și nepotul lui Ienăchiță, cel mai de seamă scriitor dintre cîți Văcărești au lucrat pentru «*creșterea limbei românești, și-a patriei cinstire*» — s-a născut în anul 1791 și a murit în anul 1863.

² Proiect nerealizat.

³ *Muzeul Capitolin* — (*Museo Capitolino*) — celebră colecție italiană de artă antică și rinascentistă, întemeiată în secolul al XVII-lea, adăpostită în mai multe clădiri care înconjură încoronînd colina Capitolului din Roma.

lui; o femeie călare, — poate chiar Atalanta, — îl izbește și ea cu sulița; în față-i un bărbat mai în vîrstă, — Telamon, se crede, — rădică baltagul ca să-l lovească în creștet. Un servitor a căzut sub dobitoc, oprind de zgardă un copoi; ceilalți doi cîni, din care unul molos, saltă ca să-l apuce de rît. Acest frumos monument poartă numirea *Mistrefului din Calidon* (n. Od.). (Vezi, mai nainte, sub cap. al IV-lea, și nota 10.)

26. *Pater Paul Rubens* — cel mai mare pictor al școalei flamande, născut în Colonia, la 1577, și mort la 1640, a produs, printre sutimi de tabeluri de tot felul, cîteva subiecte de vînătoare, care se află azi prin galeriile de la Munic¹, Dresda, Marsilia și în cîteva colecțiuni particulare din Englitera; apoi sunt de la dînsul și o mulțime de desemne cu subiecte vînătorești, chiar și în colecțiunea Luvrului (n. Od.).

27. *Horace Vernet* — născut la 1789, mort la 1863. Dintre numeroasele lui tabeluri de tot felul, alegem pe cele de vînătoare: el a expus, în anul 1836, *Vînătoarea în pustiul Sahara, din 28 mai 1833*; la 1839, *Vînătoarea de lei din Metigé*; la 1855, *Vînătoarea de mufloni* [berbeci sălbatici] *de către marocani*; *Întoarcerea de la vînătoare de lei*; *Vînătoarea de mistreți în Sahara*. A mai făcut și numeroase gravuri reprezentînd subiecte de vînători europene (n. Od.).

28. *Jules Gérard* — născut în 1817 — a descris vînătorile sale în două volume foarte interesante: *La chasse au lion*², 1855, și *Le tueur de lions*³, 1858. D<omnu>l Alfred Poissonnier și vicomtele Adolf D'Houdetot au scris biografia lui (n. Od.).

Întimplare ciudată: Jules Gérard a murit — în 1864 — înecîndu-se în riul Jong, din fosta colonie engleză *Sierra-Leone*, adică *Muntele Leului*.

29. «Filosofia absolută!» Această minunată știință nouă o cunosc și o prețuiesc cîți au petrecut și au ris în vesela societate a d<omnu>lui Iancu R..., nepot al răposatului Eliad Rădu-

¹ *Munic* — München.

² (fr.) — *Vînarea leului*.

³ (fr.) — *Ucigătorul de lei*.

lescu; din feluritele daruri ale unchiului, dînsul a moștenit pe acela neaș românesc de a ști minunat să păcălească cu vorba pe cei slabi de înțeri. Dintre nenumăratele anecdote glumete ale nepotului său, Eliad, într-un articol din *Biblioteca portativă*¹ (vol. <al> II<-lea>, București, 1860, pag. 253 și urm.), ne povestește cum el a dat pe bete, într-o zi, pe unul din acei lingăi, nătîngi și morocănoși de ardeleni, cari trec uneori dincoaci de munți, în calitate de profesori, proaspeți scăpați din cîte un păcătos de gimnaziu unguresc, lăudîndu-se că «li a fost succesu pe depleanu a absolvere prelectionile la filosofia, necum și cursurile teologali; ergo² se recomandăluiesc că-s batăr teologi și filosofi absoluți», numai buni ca să tîmpească cu neștiința lor fumurată pe bieții copilași de pe aci. Cîntărind numai dintr-o clipă arama filosofului său, păcălitorul nostru, viță de țirgoviștean bun de gură, îl luă la refec, și, lăudîndu-se că și dînsul a studiat adînc filosofia, mai ales în limba engleză, începu, ca probă de știință și de sistema sa filosofică, să-i toarne, cu o limbuție modulată pe intonări de cele mai convingătoare, o vijelie de definițiuni și de formule cam de felul următoare: «Pentru mine, domnule filosof, simțirea este un fluid individual, care, redus la cea mai simplă expresie, printr-o impulsie comunicativă, și făcînd prin hipotenuză o tangentă prin fibrele simțitive, străbate prin toate liniile paralele ce se unesc din natura lor într-un punct, și prin simțibilitate produc toate senzațiunile, toate simțimintele sentimentalismului oelor cinci simțiri ce simțualmente funcționează prin cele cinci simțuri și cad toate în sinteza perpendiculară spre a se manifesta spiritului uman printr-o fosforescență supranaturală a intelectului simțitor...»

Dupe un valvirtej de felul acesta, bietul ungurean, zăpăcit și uluit, rămase însă bine încredințat «cum că onoratul și măritul domnu Iancu este apriat a fire cu mult mai profund și mai absolut filosof decît dînsul, de bună samă că încă știuse mintenaș a subșternere și a respicare certe materie filosofice tare încălcite, întru a cărora esenție perceperea intelighenței sale nece cum nu potuse

¹ Vezi, mai înainte, sub cap. I, nota 17.

² *Ergo* (lat.): deci.

bene a resbatere». — Judicați, acum, d-voastre, onorați cititori, care din doi era mai tare în «filosofie absolută»! (n. Od.).

După cum se vede, dascălul Marius Chicoș Rostogan, din *Momentele și schițele* lui I. L. Caragiale, și-a făcut ucenicia de personaj literar în paginile *Bibliotecii portative* a bătrînului Ion Eliade Rădulescu.

30. Zicînd acestea nu voim a înțelege că niciodată, nici un pictor italian sau spaniol n-a reprezentat în vreun tabel al său scene de vînătoare. O asemenea aserțiune ar fi foarte lesne de răsturnat. Zicem numai că nici Italia, nici Spania n-au avut vreun pictor ilustru care să se fi dat într-un mod cu totul special la pictura vînătorilor.

Nu se poate numi «pictor de vînători» boloniezul *Domenico Zampieri*, ce-i zic și *Dominichino* (1581—1641), fiindcă într-o zi a avut grațioasa inspirațiune care a produs frumosul tabel, de un aspect cu totul antic, ce se numește *Vînătoarea Dianei* și care se vede în Galeria Borghese¹ din Roma. La marginea unui crîng și pe malul unei ape, în care se scaldă și se joacă două fragede zîne, șapte nimfo pădurețe se întrec cu săgețile, care de caresă nime-rească mai bine o porumbiță, pusă drept țal pe vîrfurile unei prăjini. Diana stă, în fund, la mijlocul pînzei, și le arată prețurile luptei, care sunt un arc de aur și o faretră de purpură. Dîndosul-i, alte nimfo privesc curioase: una, pe malul apei, se descaltă; alta oprește în loc ogarii. În depărtare se văd mai multe figuri lup-tîndu-se, sunînd din bucium, alergînd și purtînd, atîrnată de birnă, o căprioară ucisă. La o parte se zăresc capetele a doi păstori, pitiți în tufiș ca să asiste nevăzuți la jocul zeiților. Opera *Dominichinului* o plină de grație, de frăgezime, de mișcare.

Nu se poate iar numi «pictor de vînătoare» nici spaniolul *Don Diego Velasquez* (1599—1660), *pintor di camara*², mareșal și amic al regelui Filip <al> IV <-lea>, fiindcă, în peisa-

¹ *Galeria Borghese* — celebru muzeu de artă, amenajat în Palatul Borghese (construit între anii 1590 și 1617), din Roma, pe baza colecției adunate de vechea și bogata familie aristocrată Borghese. Din 1891 încoace, colecția de pictură a Galeriei Borghese e adăpostită în Villa Borghese (construcție de la începutul secolului al XVII-lea).

² *Pintor di camara* (sp.): Pictor (oficial) al Curții (regale). În textul de bază, greșit: camera.

giul numit *O vedere la Prado*, din Musco de Rey¹ de la Madrid, a zugrăvit cu penelul său energic și realist o încăierătură înfuriată de oameni, de cai și de cîni, vîinind mistrețul; nici fiindcă, într-un tabel din Galeria Națională² din Londra, unde figurează regele călare cu toată Curtea sa, a schițat, asemeni, o vînătoare de vieri; nici fiindcă în mai multe alte portrete ale lui Filip <al>IV <-lea>, sau ale infantului Don Carlos Baltazar, i-a prezentat în costum de vînătoare, cu arme în mînă și cu cîni în preajma lor.

Acestea sunt flori gingașe, răsărite ici și colea, pe cîmpul năpustit, în Spania și în Italia, al artelor vînătorești; dar cu o floare nu se face primăvara, nici cu un tabel sau două, o școală de pictură (v. *Od.*).

31. *Francis Snyders* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 5.

32. *Filip Wouwerman* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 6.

33. *François Desportes* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 7.

34. *Jean Baptiste Oudry* — vezi, mai departe, sub cap. al VIII-lea, nota 8.

35. *Ludovic al XIV-lea* (1638 — 1715) — rege al Franței între anii 1643 și 1715, supranumit de curtenii lui «cel Mare» și «Regele Soare», reprezentant al absolutismului monarhic, pe care însuși l-a exprimat prin cunoscuta formulă: *L'état c'est moi!* (fr., Statul sînt eu!).

36. *Ludovic al XV-lea* (1710—1774) — rege al Franței (1715), supranumit «Mult-iubitul», pentru că, în 1744, îmbolnăvinduse,

¹ *Museo de Rey* (sp.): *Muzeul regal* (din Madrid), sau *Muzeul din Prado*, sau *Muzeul Național* — galerie de pictură, conținînd pinze din toate școlile și îndeosebi din școala spaniolă.

² *Galeria Națională* (*National Gallery*) — celebru muzeu de pictură din Londra, fondat în secolul al XIX-lea (1824); cuprinde o mare colecție de tablouri din toate școlile de pictură, îndeosebi din școala engleză.

Într-o împrejurare de război la care îndrăznise să asiste, și ofi-
ciindu-se, în toate bisericile Franței, slujbe religioase pentru mîn-
tuirea lui de moarte, Dumnezeu, *mult iubindu-l*, l-a lăsat să mai
trăiască, moleșit și netrebnic, pînă în 1774.

37. *Johann Elias Ridinger* — vezi, mai departe, sub cap.
al VIII-lea, nota 10.

38. *Edwin Henry Landseer* — vezi, mai departe, sub cap.
al VIII-lea, nota 12.

VIII

1. «Ramura aurită a zeiței de sub pămînt», — adică a Pro-
serpinei, fiică a zeei Ceres și a lui Jupiter, soție furată a zeului
Pluton, stăpînitorul Infernului, — este, ne-ncredințază-n poveste
poetul Virgiliu (vezi, mai înainte, sub cap. II, nota 41), o mira-
culoasă «crenguță de aur — varga mlădie și frunzele —», ascunsă-n
desișul unei dumbrăvi («dumbrava toată-o acoperă, ~~umbre~~ o-nchid
în adîncuri de vale»), pe care un om, fără-nvoirea Parcelor,
— zeițele stăpîne pe soartă, — chiar de și-ar aduna toate puterile,
n-o poate frînge, nici cu mîna, și nici cu «fierul cel aspru». Fără
această «crenguță de aur», care «de-i ruptă, o alta răsare, și ea
tot de aur, frunziș la fel căpătînd», nici un muritor nu poate
pătrunde viu în împărăția lui Pluton.

Legenda virgiliană despre minunata regenerare a «cren-
guței de aur» este utilizată de Odobescu, în textul pe care-l adno-
tăm, pentru a sugera, prin comparație, continuitatea temelo-
cinegetice pe pînzele pictorilor din țările nordice ale Europei:
«...se pare că destinele au voit ca, în timpii moderni, această
ramură a artei, bogată și variată în identitatea ei caracteristică,
să încolțească pe rînd și să poarte rod treptat, în fiecare din țările
culte ale nordului Europei, fără ca într-însa să se ivească vreun
interval de amorfire» (s.n.).

2. *Virgilii Aeneid.*, VI, v. 143—144:

Rupînd una, nu lipsea alta
Tot de aur, și ramura înfrînzea de acelaș metal!

(*n. Od.*).

Wien¹, 1840, in-8°, cu stampe (n. Od.).

4. Lucretii *De rerum natura*, II, v. 79:

Și ca alergătorii își trec facla vieții.

Această vestită și frumoasă imagine o prezentase mai nainte Platon, *Leg<es>*, VI: καθάπερ λαμπάδα τὸν βίον παραδιδόντας ἄλλοις ἐξ ἄλλων² (n. Od.).

5. *Francis Snyders* (1579–1657³) — a fost pictor al regelui Spaniei Filip <al> III<-lea> și al arhiducelui Albert din Țările de Jos. El a făcut tabeluri de vânătoare, animale și nature moarte; cele mai principale sunt în Galeriile Belvedere din Viena⁴, Luvru din Paris, Ermitagiu din St.-Petersburg⁵, din Bruxela, Anvers, Amsterdam, Haga, Munic, Dresda și Florența. Vânătorile lui de mistreți sunt cele mai faimoase (n. Od.).⁶

¹ (germ.) — *Trilogia șoimarului, care constă în trei cărți <încă> netipărite, despre vânătoarea cu șoimi, adică: — 1. Carte despre șoimi (din limba turcă); — 2. Ieracosofion, sau dresura șoimilor păsărari; — 3. Manuscrisul împăratului Maximilian <1459–1519> despre vânătoarea cu șoimii... tradus în limba germană din limba turcă și din limba greacă și editat de Hammer Purgstall <1774–1856>, Viena.*

² (gr.) — Ca și acei ce-și trec <din mână-n mână> torța, așa și ei își trec unul altuia viața.

³ În textul de bază: 1649.

⁴ *Galeriile Belvedere* — celebră colecție de pictură, adăpostită, între anii 1776 și 1891, în castelul Belvedere (construit în anii 1713–1716), azi în Kunsthistorisches Museum — Muzeu de istorie a artei — din Viena.

⁵ *Galeriile Ermitaj* din Leningrad (vechiul Sanct-Petersburg) — celebră colecție de pictură și sculptură, adăpostită în castelul Ermitaj (construit, în 1765, de împărăteasa Rusiei, Ecaterina a II-a — 1763–1796).

⁶ Una din faimoasele vânători de mistreți ale lui Snyders se află în Muzeul Bruckentall din Sibiu.

6. *Filip Wouwerman* — născut în Harlem¹ (1619²—1668) — a făcut un număr considerabil de tabeluri, de dimensiuni în genere mici, în care figurează pretutindeni cai, și neapărat un cal alb. Mai toate galeriile publice ale Europei și mulți particulari posedă tabeluri de ale lui, care se vînd acum, — cînd se găsesc, — pe preț de 10 pînă la 40 mii franci unul. Tabelurile falș atribuite lui Wouwerman sunt încă și mai numeroase (*n. Od.*).

7. *François Desportes* (1661—1743³) — pictor francez, școlar al flamandului <Bernard> Nicasins <1608—1678,> carele învățase pictura de la Snyders. Tabelurile lui de vînătoare, — portrete și animale, — sunt destul de numeroase (23) în galeria Luvrului; apoi se mai găsesc și în muzeele de la Lyon, Grenoble, Rouen, Valenciennes și Nancy. Vezi Clement de Ris, *Les musées de Province*⁴. — Mai multe casteluri regale au fost decorate, în parte, de Desportes: Fontainebleau, Versailles, Trianon etc. (*n. Od.*).

8. *Jean Baptiste Oudry* (1686—1755) — școlar al lui <Nicolas> Largillière <1656—1746>, a gravat însuși multe deseme. Tabelurile lui sunt la Luvru, precum și în muzeele din Dijon, Toulouse, Montpellier, Nantes, Rouen, Caen etc. Vezi Clém<ent> de Ris, *Les musées de Province* (*n. Od.*).

9. La Fontaine, *La grenouille qui se veut faire aussi grosse que le boeuf*⁵:

Lumea este plină de oameni cari sunt tot așa de nebuni,
Fiește negustoraș vrea să clădească ca boerii cei mari;

Fiește prințisor are ambasadori,

Fiește marchiz vrea să aibă pagi.

D<omnu>l G. Sion <1822—1892> a localizat această fabulă în *101 fabule*, București, 1869, pag. 108, *Broscoiul și boul* (*n. Od.*).

¹ *Harlem*, sau *Haarlem* — oraș în nordul Olandei.

² În textul de bază: 1620.

³ În textul de bază: 1742.

⁴ (fr.) — Muzeele din provincie.

⁵ (fr.) — Broscoiul care vrea să se facă tot atît de mare ca boul.

10. *Johann Elias Ridinger* (1698—1769¹). Pe lângă tabelurile lui cu ulei, care sunt în genere mici, el a făcut multe deseme; apoi a mai publicat, în Augsburg, și o mare ctitime de albumuri și de foi gravate, printre care vom însemna, ca mai remarcabile, pe cele următoare: — (*Cine n-a văzut, fără ca să știe, poate, d-ale lui Ridinger?*) — *Parfaite et exacte représentation des divertissements des grands seigneurs*², 36 stamp<e>, 1729; *Représentation des plus remarquables cerfs et autres animaux destinés à être chassés par les grands seigneurs*³, 100 stamp<e>, 1768; *Abbildung der jagtbahrem Thieren*⁴, 90 stamp<e>, 1740; *Entwurf einiger Thiere*⁵, 90 stamp<e>, 1740; *Fables morales tirées du royaume des animaux*⁶, 16 stamp<e>, 1744; *L'art de monter à cheval*⁷, 22 stamp<e> 1722; *Chasseurs au tir et au vol*⁸, 11 stamp<e>. — Cele mai bune tabeluri ale lui Ridinger sunt la Londra, St.-Petersburg, Lipsca și Augsburg (n. Od.).

11. *Peterwardin* — numele german al localității sîrbești Petrovaradin, port la Dunăre, în fața orașului Novi-Sad.

12. *Sir Edwin <Henry> Landseer* e născut în Londra, la 1803⁹. Pictor însemnat și favorit al Engliterei, el a fost numit asociat al Academiei la 1830 și nobilit la 1850¹⁰. Tabelurile lui,

¹ În textul de bază: 1695—1767.

² (fr.) — *Perfectă și exactă reprezentare a divertismentelor marilor seniori.*

³ (fr.) — *Reprezentarea celor mai remarcabili cerbi și a altor animale menite a fi vîinate de marii seniori.*

⁴ (germ.) — *Reprezentare a animalelor de vînat.*

⁵ (germ.) — *Schiță asupra unor animale.*

⁶ (fr.) — *Fabule morale inspirate din regatul animalelor.*

⁷ (fr.) — *Arta călăriei.*

⁸ (fr.) — *Vînători de țință <fixă> și de <țință> zburătoare.*

⁹ După cercetări mai recente: 1802.

¹⁰ Sir Edwin Henry Landseer moare în 1873, deci cu numai un an înainte de apariția *Falșului tractat de vînătorie.*

de vânătoare și de cîni, precum și portretele i-au creat o reputa-
țiune meritată în toată lumea (*n. Od.*).¹

13. *Chansons de Béranger: Le marquis de Carabas*²:

Să trăim dar în pace.

Dar ce! Vine să-mi ceară mie biruri?

Aflați că pentru averea sa

Un nobil nu datorește nimic statului.

Voi, poslușnici și scutelnici,

Bateți pe mojici și-i prăpădiți!

Iar tu, popor dobitoc,

Vin' de te pleacă sub jugul boieresc.

Numai noi vom avea dreptul a vîna,

Iar toate codanele voastre

Vor avea marea onoare

A ne plăti dreptul [fecioriei datorit] stăpînului.

Jos căciula! Jos căciula!

Faceți cinste marchizului de Carabas!

(*n. Od.*).

14. Charles Blanc³, *Histoire des peintres de toutes les Écoles*⁴
— operă care se publică acum de vreo 25 de ani și care a ajuns
a avea peste 580 de fascicule (*n. Od.*).

15. Horatii *Ars poetica*, v. 148:

Mereu grăbește către sfîrșit!

(*n. Od.*).

¹ Atît de mare este reputația pe care i-au creat-o lui Sir
Edwin Landseer tablourile sale cu cîini «Terra-Nova», încît
această rasă se mai numește și «Landseer».

² (fr.) — *Marchizul de Carabas*.

³ Charles Blanc — «neobositul istoric al pictorilor din toate
Școalele», cum îl numește Odobescu, s-a născut în anul 1813 și
a murit în 1882; «istoria» lui, citată mai sus, lucrată în colaborare,
este azi, după opinia specialiștilor, depășită.

⁴ (fr.) — *Istoria pictorilor din toate Școlile*.

16. *High life* (engl.): Aşa-numita «lume-bună», «aleasă», lumea aristocraţiei britanice, «spuma societăţii britanice», cum glosează Odobescu.

17. *Alfred Dedreux* (1808—1860) — pictor irancez de cai şi de cîini englezeşti. După opinia specialiștilor, Alfred Dedreux s-a bucurat în tot timpul vieţii de o faimă care depăşeşte cu mult valoarea pînzelor sale.

18. *Du beau-monde* (fr.): Ale «lumii-bune».

19. *Race horse* (engl.): Cal de curse; «cal de alergătoare», glosează Odobescu.

20. *Turf* (engl.): Turf — hipodrom.

21. *Steeple-chase* (engl.): Cursă cu obstacole.

22. *Foxhund* (engl.): Cîine de vînătoare.

23. *Pinch* (engl.): Cîine mic şi lăptos, — «ciufut», scrie Odobescu, — întrebuinţat, mai cu seamă, la vînătorile de animale mărunte, care-şi sapă vizuina-n pămînt, excelent şoricar.

24. *Bulldog* (engl.): Bulldog — cîine din rasa englezească numită *dog*, cu maxilarele proeminente, extrem de feroce.

25. *King-Charles* (engl.) (*ad litteram*: Cîinele regelui Carol): cîine mic cu părul lung şi cu urechile atîrnînde, dintr-o rasă răspîndită mai cu seamă în Spania.

26. *Sporting-Magazine* (engl.): *Almanah* sau *Magazin de sport* — revistă englezească de sport.

27. Vicomte Adolphe d'Houdetot¹, *Chasses exceptionnelles*². Paris, 1849. — Elzéar Blaze³, *Le chasseur conteur ou Chronique*

¹ *César François Adolphe, comte d'Houdetot* (1799—1869) — literator francez monarhist.

² (fr.) — *Vînători excepţionale*.

³ *Elzéar Blaze* (1786—1848) — fondator şi colaborator asiduu al publicaţiei *Journal du chasseur* (*Ziarul vînătorului*), autor al mai multor volume despre vînătorie.

de la chasse, contenant des histoires, des contes, des anecdotes, depuis Charlemagne jusqu'à nos jours¹. Paris, 1840 (n. Od.).

28. *Keepsake* (engl.): album ilustrat.

29. *Emanuel (Manó) Andrássy* (1821—1891) — călător în Orient (China și India), pasionat vânător, autor de volume despre vânătorie și membru al Academiei de Științe Maghiare, confondat, pare-se, de Odobescu cu contele Gyula Andrássy (1823—1890), în mai multe rânduri ministru în guvernele de la Budapesta și Viena, adept înfocat al dualismului austro-maghiar.

30. *Les chasses et le sport en Hongrie*, d'après l'original hongrois, par Mrs. les comtes Emmanuel Andrássy, M. Sándor, B. Festetitz et les barons Orczy, F. Podmaniczky, B. Wenckheim et G. Szolheck, trad<uction> par J. B. Durringer et A. Schwiedland, Pest, gr<and> fol<io>², cu 25 stampe colorate (n. Od.).

IX

1. Horatii *Carmin<a>*, II, 10, v. 5—8:

Auream quisquis mediocritatem

Diligit, tutus caret obsoleti

Sordidus tecti, caret invidenda

Sobrius aula.

— Cel ce se mulțumește cu prețuita mediocritate, rămîne și ferit de rușinea unei locuințe ticăloase, și apărat cu înțelepciune de a rîvni la palate (n. Od.).

¹ (fr.) — *Vînătorul povestăș sau Cronică a vînătoriei*, conținînd istorii, povești, anecdote <vînătorești>, din vremea lui Carol cel Mare <rege al francilor între anii 768 și 814> pînă în zilele noastre.

² (fr.) — *Vînătorile și sportul în Ungaria*, după originalul maghiar, de domnii conți Emanuel Andrássy, M. Sándor, B. Festetitz și baronii Orczy, F. Podmaniczky, B. Wenckheim și G. Szolheck, traducere de J. B. Durringer și A. Schwiedland, Pesta, folio mare.

2. Aceste cuvinte, Miron Costin, în *Letopisișul* său, le aplică la Domni și la împărați. — *Cronicele României*, a doua ediție <iune> de M<ihail> Kogălniceanu. București, 1872, vol. I, pag. 304 (n. Od.).

3. *Colecție din poeziile d<umnea> lui marelui logofăt I. Văcărescu*, București, 1848, <pag. 3—21>: *O zi și o noapte de primăvară la Văcărești sau Primăvara Amorului*, strofa 24 și următoarele (n. Od.).

4. *Marchizul de Saint-Lambert*, născut în Lorena, la 1717¹, a murit la Paris, la 1803; el a fost membru al Academiei Franceze și a trăit în tot timpul Revoluțiunii la Eaubonnes, lângă Montmorency; a compus mai multe scrieri poetice și filosofice. Poema lui, *Les Saisons*², a <a>părut în anul 1765 (n. Od.).

Pentru că acest «marchiz» de Saint-Lambert nu era marchiz din naștere, ci își procurase titlul nobiliar, pentru că a făcut parte la un moment dat din cercul lui Voltaire (1748), pentru că a colaborat (1764), alături de d'Alembert (1717—1783), la redactarea *Enciclopediei* franceze (1751—1772), pentru că a propagat ideile lui Helvetius (1715—1771) și ale lui d'Holbach (1723—1789), — filosofi progresiști ai timpului său, — și, în fine, pentru că a cîntat, în poemul său didactic *Anotimpurile*, natura-n transformare, socotim că Odobescu exagerează considerînd o «minune» faptul că Saint-Lambert nu și-a lăsat capul în coșul ghilotinei, cînd cu «furtunoasa Revoluțiune de la 1793».

5. Citeodată, la revărsatul zorilor, mă duc în pădure ca să aștept întoarcerea iepurelui sau a căprioarei; și, alte dăți, străbătînd bălăriile de pre cîmpie, caut potîrnichea pe care o cheamă soțiile ei. Cînele meu saltă, se dă în laturi, și urmărește cu înfocare pasărea al cărei miros i l-a adus vîntul. El se apropie de dînsa, o vede; aprins, dar ascultător, el atunci se uită la mine și stă nemișcat. Eu înaintez, pasărea se scoală; plumbul, îndreptat de ochiul meu, o lovește prin aer, în momentul cînd ea zboară.

¹ După date mai recente: 1716.

² (fr.) — *Anotimpurile*, sau, cum traduce Odobescu, *Timpurile anului*.

Murind, ea se răstoarnă pe aripele-i tremurînde, și iarba îngălbinită se umple de penele ei sîngerate (n. Od.).

6. *Charles Philipon* — caricaturist și ziarist progresist francez, născut la Lyon, în anul 1800, mort la Paris, în anul 1862, **fondator** al mai multor periodice umoristice, printre care **celebru** *Charivari* și *Journal pour rire*, de care va veni vorba în două note ulterioare.

7. *Cham* — pseudonim artistic al lui *Amédée de Noé* (1819—1879) — caricaturist francez, colaborator la *Charivari* (vezi, mai jos, nota 10) și la alte reviste umoristice ale vremii.

8. *Bertall* — pseudonim artistic al lui *Charles Albert d'Arnoult* (1820—1882) — desenator, caricaturist și scriitor diletant francez, colaborator la mai multe periodice umoristice ale vremii, **îndeosebi** la *Journal pour rire* (vezi, mai jos, nota 11).

9. *Honoré Daumier* (1808—1879) — pictor și celebru caricaturist progresist francez, colaborator apropiat al lui Philipon (vezi, mai sus, nota 6).

10. *Charivari* (fr., *Scandalul, Cabala*) — ziar umoristic și satiric francez, fundat în 1832, pe care colaborarea unor străluciți caricaturiști și umoriști progresiști ca Charles Philipon, Cham, Daumier și alții, l-a făcut să dăinuie vreme de mai mulți ani, pînă prin 1860, printre cele mai populare periodice franceze.

11. *Journal pour rire* (fr.) — foaie umoristică și satirică franceză, progresistă, editată de Charles Philipon (vezi, mai sus, nota 6), între anii 1849 și 1857.

12. *Le Monde illustré* (fr.) — *Lumea ilustrată*.

13. *Ton-patera* (gr.): Tombateră — căciulă de modă orientală, purtată în țările românești, în prima jumătate a veacului trecut, de ipochimenii clasei moșierești și de neguțătorii bogați. **Aici cu sens figurat** — retrograd, om cu idei înapoiate.

14. Horatii *Ars poetica*, v. 139:

Munții în lăuzie nasc un șoricel de rîs.

(n. Od.)

15. Terentianus Mancus, *De litteris, syllabis, pedibus et metris*¹, poemă didactică coprinsă în *Grammaticae latinae auctores antiqui*², edit. II, Putsch. Hanovrae, 1605, pag. 2.383 et sq. — Au și cărțile soartea lor (*n. Od.*).

16. *Serghei Timofeievici Aksakov* (1791 — 1859) — scriitor rus, de orientare realistă, cunoscut, mai cu seamă, prin volumele *Cronică de familie* (1856) și *Anii copilăriei nepotului Bagrov* (1858), — remarcabile pentru finețea analizei psihologice a personajelor, — și prin *Povestirile și amintirile unui vânător*, carte ilustrativă pentru talentul lui de peisagist.

17. (rus.) — citește: *Zapiski ohotnika*.

18. Am vorbit despre Aksakov dupe aprecierile d-lui Hăscu. Poate că făceam mai bine a-l trece cu vederea, precum aș fi făcut poate și mai bine să nu mai fi pomenit, în această epistolă, nici despre Gogol, nici despre orice alt scriitor rus. La noi, acum, când vorbește cineva despre slavoni, fie în materie de literatură, de filologie, de istorie și, mai ales, de agricultură³, apoi îl ia lumea la ochi și-și aprinde paie în cap. Se găsesc chiar unii mai radicali, mai puriști, mai români decât toată «semenția românească», decât toată «terrina românească», ba și decât toți «boii românești», care-l izbesc și cu cite «una mostra de critica» de-i răsună creierii. Sper însă că cu unul am să rămân nevătămat, deși un amic, citind epistola mea în manuscris, m-a amenințat că are să se supere pe mine autorul comediei *Revizorul general*, care s-a jucat iarna trecută pe teatrul național din București. Această amenințare eu însă am privit-o ca un ce cu totul imposibil, căci amabilul și spirituosul autor știe bine cât am stăruit eu pentru ca comedia d-sale să se joace precum o scrisese, și apoi oricine poate vedea în fășioarele *Revistei contemporane* de estimp, unde această comedie se tipărește, cum că numele lui N. Gogol

¹ (lat.) — *Despre litere, silabe, picioare și metri*.

² (lat.) — *Autorii antici despre <problemele> gramaticii latine*.

³ Aluzie, probabil, la decretul de abolire a iobăgiei, dat, în anul 1861, de guvernul Rusiei țariste, în urma mai multor răscoale țărănești.

figurează în fruntea imitațiunii române. Nu aci, dar, și-ar avea locul vreo imputare de a se tăinui cumva numele autorului original. Dar să închipuim că ar ajunge pricina la adică, oare atunci l-ar tăia capul pe d <omnu> l Petre Grădișteanu, d <um>nealui carele de cînd este n-a «manatu boi romanesci, injugati cu jugu romanescu, la aratru romanescu, cu stremurare romanescă etc., etc., etc.», s-ar pricepe oare d <um>nealui ca să ne toarne «una mostra?...» *Non licet omnibus adire Corinthum!*¹ (n. Od.).

19. *Ivan Sergheievici Turgheniev* (1818—1883) — mare scriitor realist rus, maestru al analizei psihologice, al prozei artistice și al peisajului.

20. (rus.) — citește: *Razkazî ohotnika*.

21. (rus.) — citește: *krepостnoi*.

22. Așa începe una din povestirile lui Turgheniev, care toate coprind cîte o mică scenă de obiceiuri ale cîmpenilor Rusiei, fie boiernași de țară — *odnodvortzî*, fie neguțători — *kupfî*, fie robi țărani — *krepостnîi*, precum erau sătenii pînă acum vreo zece ani². Rușii, în limba lor, foarte ceremonioasă și dulceagă, dau numirea de «tată, tătucă (*batîuşka*)» mai-marilor, de la împărat pînă la pîrcălab (n. Od.).

23. *Jean Charles Chenu* — medic și savant naturalist francez, născut la Metz în 1808, mort la Paris, în 1879, autor al unei monumentale *Encyclopédie d'histoire naturelle* (*Enciclopedia a istoriei naturale*) în 31 de volume, apărută între anii 1850 și 1861, și al mai multor studii, printre care se numără și cartea *L'Ornithologie du chasseur* (*Ornitologia vîntătorului*), ilustrată cu 50 de planșe, tipărită pentru prima oară în 1870.

24. Horatii *Ars poetica*, v. 361:

Ca pictura și poezia!

(n. Od.)

25. *Iacob Ruysdael* (1633—1681) — născut în Harlem, a zugrăvit numai peisaje, în care alții, și mai cu seamă Wouwerman și <Matthieu vander> Berghem <1616—1687>, au adăogit uneori

¹ (lat.) — Nu-i este îngăduit oricui să meargă la Corint!

² Vezi, în subsolul paginii anterioare, 196, nota 3.

persoane și animale. Tabelul de care vorbim se află la Luvru (*Le buisson*¹, nr. 471), unde l-am admirat adesea, precum și altele, la Paris, la St.-Petersburg, la Dresda. Aci e și peisagiul lui Ruysdael, care poartă numirea de *Vânătoarea*, cu figuri lucrate de <Adriaen> van der Velde <1635—1672> — (n. Od.).

26. Alfred de Musset, *La coupe et les lèvres, Invocation*²:
A iubi, a bea și a vina, iată viața omului
La fiii Tirolului! — popor eroic și mîndru!
Mențeni ca acuila și liberi ca aerul!
Nu e treaba lui de a mîna plugul;
El doarme pe zăpadă, mîncîndă dacă ucide;
El trăiește în aerul cerului, care e numai al lui D<umnezeu> zeu.
Aerul cerului? aerul tuturilor! feciorelnic ca și focul!
Tu, Tirol, tu n-ai nimic, nici temple, nici avuții,
Nici poeți, nici zei! — tu n-ai nimic, țară de vînători!
Dar amorul inimei tale poartă un falnic nume:
Libertatea!

(n. Od.)

27. Bun e și Tirolul; dar iar, prea mult nu trebuie! (n. Od.).

28. Pindar (521—441 î.e.n.) — poet liric al Greciei antice, dintr-ale cărui numeroase scrieri ni s-au păstrat numai *Odele triumfale* sau *Epiniciile*, create în cinstea învingătorilor la jocurile atletice din Olimpia, Delfis, Istm și Nemea.

29. Pindari *Pythia*, II, v. 34:

Trebuie ca în toate și întotdeauna omul să caute dreapta măsură.
(n. Od.)

Versul elen se citește astfel:

Chre de cat ayton aei pantos oran metron.

30. *Catalogul Muzeului*, nr. 3: «Un altar cu patru fețe, sculptate cu câte un bust de zeități fiecare». Această figură este gravată în P. Lacroix, *Les arts au Moyen-âge et à l'époque de la Renaissance*³, Paris, 1869, pag. 353. — Dacă galb-romanii

¹ (fr.) — *Crîngul*.

² (fr.) — *Cupa și buzele. Invocație*.

³ (fr.) — *Artelor în evul mediu și în epoca Renașterii*.

aveau pe zoni comemorat «Cernunos», daco-romanii au avut și el un «Joe Cerneanu» (Jovis Cerneni), despre care se face vorbă într-una din tablele cerate, descoperite la 1790 în Abrudul Transilvaniei și publicate mai întâi de Massmann, *Libellus aurar<i>us*¹, Lipsca, 1840, și, mai de curînd, de R. P. Tim<otei> Țipariu în *Archivul pentru filologie și istorie*, Blaj, 1867, pag. 72, et sq. Nu putem ști dacă Joele dacic avea și el coarne ca cel galic, dar e probabil că numele lui provenea de la colonia Zernes sau Cernetii² de pe malul Dunării (Massmann, *op. cit.*, pag. 116–119) — (n. Od.).

«Opelul Cluny» — Hôtel de Cluny — este un celebru palat din Paris, construit în secolul al XIV-lea, care cuprinde așa-numitele ruine ale Termelor lui Julian (împărat roman între anii 361 și 363) și un muzeu — Musée de Cluny — cu o bogată colecție de obiecte de artă (mobile, arme, «orfăurări», tablouri și sculpturi, majoritatea din secolele XIV, XV și XVI.

31. *Ladies* (engl.): — Doamne — din aristocrația engleză.

32. (Grafie chirilică.) Citește:

Dacă te duci la vînat,
Vin'o'ncoa să zici vivat!
Dacă vrei să împuști tun,
Ia pohtește la ghinū bun!

33. *Martialis Epigram<maton>*, II, 86:

Turpe est difficiles habere nugas,
Et stultus labor est ineptiarum.

Prost lucru este cînd omul se ține de glume nevoiaș,
Și nerozească treabă sunt fleacurile.

(n. Od.).

34. *Ite, missa est* (lat.) — nu *Ite, missum est*, cum stă scris în edițiile originale ale *Falsului tractat de vînzătorie* — este o formulă liturgică, în ritualul bisericii catolice, care precede binecuvîntarea finală a preotului; în românește: pleacă, s-a terminat!

¹ (lat.) *Libelul aurăriilor*.

² De fapt «municipium» — nu «colonia» — Dierna, azi Orșova.

35. Alfred de Musset, *Poésies nouvelles. Sonnet à Alt. T.*¹, 1838.

Da! Viața e un bine, și veselia e o beție.

E dulce lucru de a se bucura do dînsa fără temere și fără grijă,
E dulce lucru de a sărba tot zcii din tinerețe [?]

.....

De-a fi trăit treizeci de ani dupe cum a voit Dumnezeu

Și... încă așa de tineri, a fi prieteni vechi.

Prieteni, da; dar tineri...!? nu prea tocmai. Ce zici? Sau,
vorba românului: «Vrabia pui!» (*n. Od.*).

36. Virgilii *Aeneid.*, IX, v. 640:

Deșteaptă în tine o nouă virtute, băiete; astfel vom ajunge pînă
la stele.

(*n. Od.*)

X

1. Reproducem aici, în ortografia originală, pentru o mai bună înțelegere a acestei noi șarje antilatiniste (vezi altele sub cap. al II-lea, nota 30, și sub cap. al VII-lea, nota 29), cîteva mostre din raționamentele absurde pe care cei doi academici autori ai *Dictionarului* — A. T. Laurian și I. C. Massim — le-au pus la temelia «elaboratului» lor:

«Sengurulu criteriu, care cauta se conduca pre lessicografulu român, este si nu poate fi de cătu romanitatea cuventelor in forma ca si in materia; abbaterea de la acestu criteriu duce de neappperatu la neintellegere, si prin acēsta-a la periclu, la scissione intre fratii de acellu-asi sange, peno astadi asiá de strinsu uniti prin legamentele limbei».

«D'in contra vorbele de origine neromanica, ca *slava*, *cinste*, *iubire*, *ibovnicu*, *vreme*, *vremelnicu*, *stapenire*, *slujba*, *slujbariu* etc., nu pot si nu se cade se aiba locu intr-un dictionariu romanescu. Cu atitu mai pucinu pot figurá bene in acestu monumentu allu romanitategi nostre, vorbe, cari, romanesci de origine, au inse forma straina.»

¹ (fr.) — *Poezii noi. Sonet* <dedicat> lui Alt. T.

«Marirea și înăvutirea prin adausse de d'în afara este dero totu atât de contraria naturii limbei, câtu și naturii unei plante sau unei animale. Consecenți' a neînlaturata a acestui principiu este, co cu câtu una limba se desvolta mai conformu naturii selle, d'în propriulu seu fundu, cu atâtu acca limba este mai usiora de preceputu, cu atâtu devine instrumentu mai commodu de comunicare a ideelor, de înaintare pre callea culturii, de în-tellegere și de înfratire între toti membrii ce ua vorbescu. D'în contra limba ce are nefericirea de a fi petrunsa, și mai multu sau mai pucinu inundata de vorbe straine, casi plant'a înfasiurata de parasite, e împedecata în desvoltarea sa regulata și condemnata a langedi, și prin acêsta a opri sborulu cugetarei însasi.»¹

În încheierea acestei note adăogăm că ironiile lui Odobescu la adresa latinistilor, pe care cititorul le-a întâlnit sau le va mai întâlni în paginile *Falsului tractat de vinătorie*, sînt doar ecourile unei adevărate campanii antietimologice, începută pe la 1870 și susținută de-a lungul anilor, cînd direct, cu grave argumente teoretice, cînd indirect, cu sclipitoare ironii, atît în ședințele Societății Academice Române, cît și în publicații. Un spiritual și instructiv document al acestei campanii este așa-numitul *Prînz academic din 15 septembrie 1871*, căruia îi facem loc în rîndurile ce urmează, transcriindu-l după ediția *Scrieri literare și istorice* ale lui A. I. Odobescu. Volumul <al> II <-lea>. București, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, pag. 337—340:

«Pe la finele sesiunii generale din 1871 a Societății Academice Române, d<omnu>! A. Odobescu, spre a se înfrăți în mod mai cordial cu colegii cari, în anul precedent, îl chemase prin alegere în mijlocul lor, și spre a încheia totdeauna în chip mai vesel aprigele dezbateri ce, în ședințele trecute, se iscase asupra proiectului de dicționar al comisiunii lexicografice, întruni la d-sa acasă, într-un ospăț amical, pe membrii Societății Academice. Lista de bucate a acelei mese prietenești era redactată întocmai dupe sistema de latinizare totală a limbei românești, ce se urmasc în discutatul proiect; ea deșteptă atunci printre meseni, — și

¹ A. Treb. Laurianu, J. C. Massimu, *Prefatione la Dictionariulu limbei romane*. Dupo însărcinarea data de Societatea Academica Romana. Elaboratu ca proiectu. Bucuresci. Noua typographia a laboratoriloru romani, 1871, pag. VI—VIII.

În zilele următoare prin ziarele și în societatea din București, — o ilaritate și o curiozitate destul de mari, pentru ca să luăm libertatea de a retipări acum acea pagină efemeră:

PRANDIULU ACADEMICU

MERCURI XV SEPTEMBRE

MMDCIX, V.C.

VINU-ARSU DE ANICETU

Sorbitione cu Scriblete.

VINU PERUNCTU DEIN INSULELE-FORTUNATE (*Madera*).

Fame-stimuli varii.

Siluru munitu cu astaci fluviali, în condimentu de sinape.

VINU ALBICANTE PERENNIU ALUTENSE DE ACIDAVA

Lumbu bubulinu întinctu în cremore, cu bacce e tuberculi leguminose.

VINU NIGRU DE BURDIGALA (*Sanctu Julianu*).

Coturnici cu pulte venatorica, abstrudi în placenta foliaceo.

POTIONE CONGELLATA DE MODU ROMANU.

Melungine rubre cu farcimine de minutale.

Copsa de ariete în verubi torresa.

Acietaru de olere, condita pre usu Athonicu.

VINU CAMPANICU SPUMOSU (*Sillieriu*).

Casiu înduratu de Batavia.

Vesice fermentate pre ratione Germanica.

Biscopte lactantie glaciate.

Canistru multipomariu.

Pepone Cantaliense.

VINU APIANU BASTARNICU (*Tocaiu*).

Conditure melimeraria e prunaria.

Confapte saccharine.

LICUORE BELLARIA DE BROMELIA.

Publicul de azi și cel din viitor vor citi această glumeață pagină negreșit cu mai multă răbdare și cu mai puțină anevoință și bătaie de cap decât le-ar trebui pentru mistuirea voluminoaselor și greoaiele dicționare, ale cărora ea este o ușoară și vie parodie.

Nevinovata glumă a academicului care a stat în luptă necurmată în contra neologismilor exagerați, își va păstra prețul pre cât se va mai vorbi, în istoria noastră literară, despre acea curioasă

încercare de o închipuită lexicologie românească; acea lighioană monstruoasă s-a zvîrcolit totuși cîțiva ani în sinul începîndei noastre Societăți Academice. Acum, să-i fie țărîna ușoară!¹»

2. Aluzie la «*balada păstorească*» *Miorița*, publicată de Vasile Alecsandri, pentru prima oară, în volumul *Poezii populare*.

«¹ Deoarece toată această glumeată literatură nu este altceva decît *latinească de cuine, din latin de cuisine, cum zic francezii*, limbă anevoie de înțeles celor cu știință de carte, și încă mai mult, celor necărturari, fie-ne iertat a da aci o traducere în limbă vulgară, mai exactă decît interpretațiunile fantastice ce au apărut prin ziarele românești din 1871. Aceasta o facem spre a scuti pe cititorii noștri de a răsfoi *Proiectul de Dictionariu alu Societatei Academice*, unde e probabil că ei ar putea găsi cei mai mulți din termenii culinari coprinși în această listă de bucate. Deci ea ar cam suna pe româneasca de rînd: „*Rachiu-anason. Supă cu plăcintioare, Vin dulce de Madera, Mezelicuri felurite. Somn fiert, însoțit cu raci și cu sos de muștar, Vin alb vechi de Drăgășani, Mușchi de vacă cu sos de smîntină, garnit cu mazăre boabe și cu cartofi, Vin negru de Bordeaux, Prepelițe gătite cu sos de vinat și năbușite în foi de plăcintă, Punch à la Romaine, Pătlașele roșii cu tocătură de măruntaie, Coapsă de berbece friptă la frigare, Salată de verdețuri, gătită ca la muntele Atonului, Vin de Șampania, Cașcaval uscat de Olanda, Gogoși dospite nemțești, Biscoturi cu înghețată de lapte, Coșuleț cu poame, Pepene cantalup, Vin dulce de Tokay, Dulcețuri de mere dulci și de prune, Cofeturi cu zahar, Vultcă de ananas.*» La care s-au adaos, în acea zi, multă voie bună și multă veselie! Îndată ce se aducea pe masă cîte un nou fel de bucate, rîdeau toți cu hohote, și numai bietul răposatul Maxim, unul din autorii *Proiectului de Dictionariu*, se mira, în sincera și naiva încredere ce avea în ciudata sa sistemă de lexicografie română, pentru ce tot rid ceialți de un „*operatu carele în genulu seu speciale era redassu chiaru depre cumu convine spiritului essentialu originariu alu limbei romane*“. Din toți cei atunci de față, mai mult de jumătate nu mai sunt azi printre cei vii; unii s-au îngropat, sărmanii devotați și aprigi muncitori, sub surpăturile încă din temeliele lor șubrede, ale nenorocitului lor *Proiectu de Dictionariu alu Academiei!*»

Balade (Cîntice bătrînești), adunate și îndreptate de~, Iași, 1852—1853.

3. Homeri *Iliad.*, I, v. 249:

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέειν κυδῆ

(n. Od.).

4. Poate că tu sau altul îmi veți spune că Doamna Neaga, cea de la Cislău, de la Lapoș și de la Tisău, n-a fost tocmai pe cînd cu Por-împărat¹, de vreme ce dînsa trăia în al XVI-lea secol, și a dăruit chiar mănăstirii Bratskii din Kiev, la anul 7107 (1600), o cruce ferecată care s-a și reprodus în publicațiunea rusească *Воскресное Уменіе*², anul <al> IV-lea, (1840), pag. 436 et sq. Acestea le știu și eu, ba am și acasă o cărămidă luată din ruinele cetății Doamnei Neagăi, din pădurea Cislăului, care, desigur, nu denotă o mai mare vechime. Dar de unde să aștepți de la un biet muntean din Bisoca atîta erudițiune în istorie și archeologie?³ — Notă *ad laudes gratesque B. P. Hasdeo*⁴,

¹ Tocmai pe cînd cu Por-împărat (loc. pop.): din vremuri legendare, cvasiimemorabile.

² (rus.) — citește: *Voshkresnoe Cētenie*, adică *Foaia de duminică* sau *Foaia duminicală* — publicație clericală ucraineană, săptămînală, apărută la Kiev în anul 1837. Pe această cruce se citește, în limba polonă, următoarea inscripție: «De Dumnezeu îngrijitoare regină a Țării Românești».

³ După cum reiese din rîndurile pe care le adnotăm, Doamna Neaga a avut o existență istorică. Ea a fost fiică lui Vlaicu Tătaranu, clucerul din Cislău, și soție lui Mihnea al II-lea, supranumit «Turcitul», Domn al Țării Românești între anii 1577—1583 și 1585—1591 (vezi, în volumul I al acestei ediții, sub titlul *Cîteva ore la Snagov*, cap. III — *O Doamnă rea și un Domn bun*, nota 23). După turcirea lui Mihnea (1591), Doamna Neaga s-a tras la locurile sale de baștină, în munții Buzăului, unde a și răposat, pe la 1614—1622, înmormîntîndu-se în ctitoria neamului ei, mănăstirea Aninoasa (azi Buda, regiunea Ploiești). Cu Mihnea al II-lea, strănepotul lui Mihnea Vodă cel Rău (vezi în volumul I al acestei ediții, notița la *Scene istorice*), Neaga a avut mai mulți coconi și mai multe cocoane, din care nici unul nu a lăsat dîră în pulberea istoriei.

⁴ (lat.) — Întru laudă și mulțumire lui B. P. Hasdeu.

căruia datorez cunoștința și desemnul crucii de la Kiev a Doamnei Neagăi (n. Od.).

5. *Donner Wetter Sapperment!* (germ., *Donner Wetter Sakrament!*: Fulgere și tunete!) — imprecăție populară germană.

6. «Vechiul poet francez Ronsard, cel de viță românească» și «urmașul banului Mărăcine» sînt două aluzii ușor malițioase vizînd legenda despre originea valahă a poetului francez, legendă pe care, în 1857, în toiul propagandei pentru unirea Țării Românești cu Moldova, o popularizase Vasile Alecsandri, încercînd să deie și o justificare culturală sentimentelor de simpatie pentru Franța, nutrite de tinerii moldo-valahi ce studiaseră, în anii 1830—1850, la Paris. Legenda va fi părut unora lesne de acreditat, — nu numai la noi, ci și în Franța, — de vreme ce însuși Ronsard, într-o *Elegie dedicată lui Remy Belleau, neîntrecut poet francez (Élégie à Remy Belleau, excellent poet français)*, scrisese că străbunul său se trăgea din părțile unde «înghețatul Danubiu se-nvecinează cu Tracia», și scornise, probabil pentru a sa prețuire la Curtea regală a Franței, o poveste despre ascendența lui nobiliară, ale cărei obîrșii se pierdeau în cețurile misteriosului și frigurosului Orient scitic. După această poveste, străbunul poetului francez, «un boier numit marchizul de Ronsard, plin de aur și stăpîn peste mulți oameni, multe orașe și multe pămînturi», undeva «mai jos de Ungaria, într-un ținut al frigului», ar fi avut un fiu comandant de oști, viteaz ce-ndrăgise toiul luptelor, care, la un moment dat, părăsindu-și țara, plecă spre vestul Europei, în căutare de războaie. Trecînd prin «Ungaria, Germania-de-Jos, Burgonia și ținutul Champagne», ajunsese la Paris și-și puse spada în slujba semetului rege Filip de Valois, care se războia, pe atunci (1346—1347), cu englezii regelui Eduard al III-lea (1327—1377). Distingîndu-se pe cîmpurile de luptă, regele Franței îi dărnă «îndestulătoare averi pe malurile Loarei». «Uitîndu-și frații, părinții și țara» și căsătorindu-se după legea franceză, acest viteaz cavaler, — ne-ncredințează poetul Ronsard, în încheierea legendei despre originea stirpei sale, — «născu strămoșii din care se trage tatăl ce mă făcu pe mine să văd pentru prima oară frumoasa lumină a zilei».

Plecînd de la acest fantezist certificat de noblețe, și găsind în numele poetului francez o «urmă» românească lăsată de stră-

bunul de pe tărmurile Traciei, — fr., *ronces* = mărăcină¹, — Alecsandri a scris balada *Banul Mărăcină*².

7. P<ierre> de Ronsard, *l'Aloüette*³, printre poeziile numite *Gaités ou Gaillardises*⁴:

Hé! Dieu, que je porte d'envie
Aux plaisirs de ta douce vie!
Aloüette, qui de l'amour
Degoizes dès le point du jour,
Secouant en l'air la rosée
Dont ta plume est toute arrousée!
Devant que Phoebus soit levé.
Tu enlèves ton corps lavé,
Pour l'essuyer près de la nûe,
Tremoussant d'une aile menue;
Et te sourdant à petit bons,
Tu dis en l'air de si doux sons
Composez de ta tirelire,
Qu'il n'est amant qui ne désire
T'oyant chanter ou Renouveau
Comme toy devenir oyseau.

(n. Od.)

8. Virgilii *Georgic.*, I., v. 405–408:

Quacumque illa levem fugiens secat aethera pennis,
Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras

¹ «În timpul regelui Franței, *Philippe de Valois*, strămoșul poetului francez Ronsard, s-a dus din România la Paris ca s-agiute regelui în lupta sa cu englezii. Rămîind apoi în Franța și rudindu-se cu cele mai nobile familii, el și-a schimbat numele de Mărăcină în Ronsard, de la cuvîntul francez *ronces*, care însemnează mărăcină» (nota lui Vasile Alecsandri).

² Vezi: Vasile Alecsandri, *Poezii*. <București>, Editura de Stat pentru literatură și artă, <colecția> «Biblioteca pentru toți», 1958, volumul I. pag. 224–228.

³ (fr.) — *Ciocîrția*.

⁴ (fr.) — *Voioșii sau Zburdăciuni*.

XI

1. *Tesoro de los Romanceros y Cancioneros espanoles*, recogidos y ordenados por d. Eugenio de Ochoa, Paris, 1838, pag. 137: *Romances del Cid Campeador*¹:

Rey de mi alma, y desta tierra conde
Porque me dejas? dónde vas? adónde?

(n. Od.)

Iată traducerea literală a acestor versuri, așa cum se citește în prima ediție a *Falsului tractat de vânătorie*:

Rege al sufletului meu și al acestei țări Domn,
De ce mă lași? Unde te duci? Ah, unde?

(apud: A. I. Odobescu, Ψευδο-κυνηγετικὸς, București, Tipografia Statului, 1874, pag. 247).

2. François Villon (1431), *Ballades des dames du temps jadis*¹

Dictes moy, où, n'en quel pays
Est Flora, la belle Romaine,
La royne blanche, comme ung lys,
Qui chantoit à voix de sereine?
Echo, parlant, quant bruyt on maine
Dessus rivièrre ou sus estan;
Où sont ilz, vierge souveraine?
Mais où sont les neiges d'antan?

(n. Od.)

Cum, în textul pe care-l adnotăm, strofa de mai sus, alcătuită de Odobescu prin alăturare de versuri luate de ici și de colo, din vestita *Baladă a doamnelor din vremea de-odinioară*, a

¹ (span.) — *Tezaurul romanțelor și cîntecelor spaniole*, culese și întocmite de d. Eugenio de Ochoa, Paris, 1838, p. 137: *Romanțul lui Cid Campeador*.

încă și mai vestitului în lume poet francez François Villon, — născut în anul 1431, din oameni «de viță proastă, fără vază», mort cine știe când și unde..., — se citește într-o prea liberă tîlmăcire românească, reproducem aici, după prima ediție a *Falșului tractat de vînătorie*, traducerea literală:

Spuneți-mi unde și în ce țară
Este acum Flora, frumoasa romană,
Regina albă ca un crin,
Care cînta cu glas de sirenă?
Echo răspunde, cînd se face vreun zgomot
Pe dasupra riurilor sau peste lac;
Unde mai sînt, o, fecioară stăpîină?
Dar unde mai sînt zăpezile de anțărț?

(apud: A. I. Odobescu, Ψευδο-κωννηγετιζός, București, Tipografia Statului, 1874, pag. 248).

3. C. V. Catulli *Carmen*¹ LXIII, *De Aty*², v. 50—73:

Patria, o mea creatrix; patria, o mea genitrix,
Ego quam miser relinquens, dominos ut erifugae
Famuli solent, ad Idae tetuli nemora pedem,
Ut apud nivem et ferarum gelida stabula forem,
Et carum omnia adirem, furibunda latibula:
Ubinam, aut quibus locis te positam, patria, reor?
Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breve tempus animus est.
Egone a mea remota haec ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero fero, palaestra, stadio et gymnasiis?
Miser, a! miser, querendum est etiam atque etiam, anime!
Quod enim genus figurae est, ego non quod obierim?
Ego puber, ego adolescens, ego ephebus, ego puer.
Ego gymnasii fui flos, ego cram decus olei.

.

¹ (lat.) — *Poezia*.

² (lat.) — *Despre Atys*.

Ego vitam agam sub altis Phrygiae columinibus,
Ubi cerva silvicultrix, ubi aper nemorivagus?
Jam jam dolet, quod egi, jam jamque poenitet!

(n. Od.)

Aceste versuri ale poetului latin Caius Valerius Catullus 87?—54 î.e.n.) care, în text, se citesc într-o versiune adaptată peisajului («Ce au spus despre munții Năculele, de la obârșia Rîmnicului, Caiu Valeriu Catul...»), sînt astfel traduse de Odobescu în prima ediție a *Falșului tractat de vînațorie*:

O, patrie care m-ai făcut, o, patrie care m-ai născut, pe care eu, nemernicul, părăsind-o, cum fac robii fugari cînd fug de la stăpînul lor, mi-am purtat pașii în codri de pe muntele Ida, ca să viu prin zăpezi și prin locașele înghețate ale fiarelor, și ca să alerg, ca o Furie rătăcitoare, prin adăposturile lor; unde ești, în ce parte de loc te vei mai fi aflînd așezată, o, patria mea? Vederea mea dorește a-și îndrepta urma către tine, în scurtele momente cînd sufletul meu nu se află stăpînit de sălbatica-i turbare. Oare eu sunt acela care de la casa mea am venit pînă în aceste păduri depărtate? Sunt eu cu adevărat departe de patria, de bunurile, de amicii, de părinții mei? Sunt eu departe de for, de palestră, de stadiu, de gimnazii? Nenorocitul, ah, nenorocitul de mine! Plîngi, suflete, plîngi mereu! Ce groaznice sînt schimbările ce s-au făcut în firea mea! Eu eram copilandru, eu june, eu voinic, eu băiat eu eram floarea gimnaziilor, eu eram podoaba luptelor... Trăi-voi acum viața mea sub năltele piscuri ale Frigiei, unde trăiesc ciuta pădureață și mistrețul rătăcitor? Mult, ah, mult mă căiesc de ceea ce am făcut; mult, ah, mult mă simț pedepsit! (apud: A. I. Odobescu, *Ψευδο-κυνηγετικὸς*, București, 1874, pag. 250—251)

4. Lamartine, *Méditations poétiques. À Elvire*¹:

Vous tomberez ainsi, courtes fleurs de la vie!
Jeunesse, amour, plaisir, fugitive beauté,
Beauté, présent d'un jour que le ciel nous envie,
Ainsi vous tomberez, si la main du génie
Ne vous rend l'immortalité,
Vois d'un oeil de pitié la vulgaire jeunesse,

¹ (fr.) — *Meditațiuni poetice. Elvirei.*

Brillante de beauté, s'enivrant de plaisir;
 Quand elle aura tari sa coupe enchanteresse,
 Que restera-t-il d'elle? À peine un souvenir,
 Le tombeau qui l'attend l'engloutit tout entière.
 Un silence éternel succède à ses amours...

(n. Od.)

În prima ediție a *Falșului tractat de vânătorie*, aceste versuri
 sînt astfel traduse de Odobescu:

Veți trece, voi, toate, plăpînde flori ale vieții!
 Tinerețe, amor, plăcere, trecătoare frumusețe,
 Frumusețe pe care cerul ne-o dăruiește pentru o zi.
 Veți trece toate, dacă mîna geniului
 Nu vă va da nemurirea.
 Câtă cu un ochi de milă la junimea de rînd,
 Strălucitoare de frumusețe, îmbătîndu-se de plăceri;
 Cînd ea va goli paharul cu încîntările,
 Ce va mai rămînea oare dintr-însa? Abia o amintire.
 Mormîntul ce o așteaptă o va înghiți întreagă,
 O eternă tăcere se va întinde peste ale ei amăruri.

(apud: A. I. Odobescu, *Ψευδο-κυνήγιον*, București, 1874,
 pag. 252).

5. Horatii *Carmin* <a>., II, XIV (n. Od.).

6. Vezi, în urmă, sub cap. al X-lea, nota 1.

7. *Fine Champagne* (fr.): Șampanie fină — o varietate a
 vinului de Champagne.

8. *Rudis indigestaque moles!* (lat.): Întreg fără formă și părți
 rînduite-ntre ele! — cuvinte folosite de Ovidiu în *Metamorfoze*
 (I, 7) pentru a sugera masa moale, informă, neorganizată a haosului
 primar. Asociînd expresia lui Ovidiu unui «prînz <cuvînt sugerat
 de „masă”? >îndesat și anevoie de mistuit», cu care își compară
 studiul, Odobescu glumește, de bună seamă, voalînd cu inimitabila
 sa grație, noianul de erudiție care acoperă paginile *Falșului*
tractat de vânătorie. (Vezi, în urmă, sub cap. I, și nota 1.)

9. *Edgar*, supranumit *Pacificul*, sau *cel Pașnic* — rege al Angliei între anii 959 și 975.

10. *Dragoș Vodă* — legendar «descălicător», adică întemeietor prin colonizare, al Moldovei, a cărui domnie istoricii o așează între anii 1352—1354, fără a admite, bineînțeles, și «basna» colonizării, căci documente datînd din anul 1300 dovedesc că Moldova exista, și chiar cu acest nume, încă înainte ca Dragoș să fi vînat bourul, și înainte ca Moldova să se fi înecat în riul ce, zice-se, îi poartă, de-atunci, ca și provincia, numele.

11. *Arma virumque cano* (lat.): Cînt pe bărbatul viteaz, pe Enea > și faptele sale de arme. (Virgiliu, *Eneida*, Cartea I, v. 5.) — (Vezi, mai înainte, sub cap. al III-lea, și nota 3.)

GLOSAR

A

A, *prep.*: În, la. **A mină** = în mină.

ABSIDĂ, *s.f.*: Nișă semicirculară sau poligonală a unei biserici creștine, în prelungirea navei centrale.

AFURISANIE, *s.f.*: Excomunicare.

AGĂ, *s.f.*, *turc.*, *inv.*: Ofițer (căpetenie) în armata Imperiului Otoman. Rang de boierie introdus în Țara Românească, în secolul al XVI-lea, sub influență otomană. Aga era însărcinat cu privegherea ordinii publice.

AGABANIU, *s.n.*, *inv.*: «Pinza de bumbac cea mai subțire». (1894).

AGAP, *s.m.*, *inv.*: Participant la cina pe care o luau în comun vechii creștini, comemorînd astfel Cina de Taină.

ALB, *adj.* — **Bani albi** = bani de argint.

ALEGRU, *adj.*: Vioi, vesel, sprinten. — (În muzică.) Bucată sau o parte dintr-o bucată muzicală susținută într-un tempo vioi.

ALERGĂTOARE, *s.f.*, *inv.*: Parc de vînătoare. — **Cai de alergătoare** = cai de alergare, cai de curse.

ALEXANDRIN, *s.m.*: Vers de douăsprezece silabe, în care accentul cade întotdeauna pe a doua silabă, iar cezura pe silaba a șasea.

ALT, *adj.*: Înalt.

ALTIȚĂ, *s.f.*: Broderia de pe umerii iilor.

AMĂ, *vb. I*, *latinism*: A iubi.

AMABIL, *adj.*: Grățios, plăcut. — **Poet amabil** = autor de poezii care se citesc cu plăcere.

AMĂGIT, *adj.*: Îșelat (cu dibăcie). Fermecat; încîntat.

AMBROZIE, *s.f.* (*fig.*): Băutură prin care zeii vechilor greci își întrețineau tinerețea fără bătrînețe și viața fără de moarte.

ANALIST, *s.m.*: Cronicar, scriitor de anale, istoric.

ANASON, *s.m.*: Plantă erbacee, aromatică, cu flori mici și albe (*Pimpinella anisum.*) — **Rachiu de anason** = băutură grecească preparată din fructele anasonului.

ANIN, *s.m.*: Arin.

ANINĂTOARE, *s.f.*: Loc îngust, în munții stîncoși, unde copoi închid capra-neagră sau alt vînat; colț de stîncă (unde se prinde capra-neagră).

ANTICAR, *s.m.*, *inv.*: Colecționar de antice — obiecte de artă din antichitate. Arheolog.

APORT, *interj.*: Strigăt cu care vîntorul îndeamnă cîinele s-aducă vînatul.

APRIAT, *adj.*, *inv.*: Limpede, clar.

APROD, *s.m.*, *inv.* (în orînduirea feudală din țările românești): Cocon — fecior de boier — dat în slujbă la Curtea domnească pentru a servi ca paj sau ca scutier al domnitorului și pentru a se deprinde, în vederea boieririi, cu ceremoniile Curții. În ediția din 1894 a «scenelor istorice», forma de plural «aprozi» este glosată cu sensul pe care acest termen l-a căpătat începînd din secolul al XIX-lea: «servitorii dregătorilor judecătorești».

ARGEA, *s.f.*: Război de țesut.

ARCAN, *s.n.*, *inv.*: Funie lungă (răsucită din păr de cal), prevăzută, la unul din capete, cu un laț, folosită, în trecut, ca armă de luptă și de vînătoare.

ARHON, *s.m.*, *gr.*, *inv.*: Titlu de politețe cu care se adresa cineva unui înalt dregător fanariot aflat în slujba Porții otomane și, mai tîrziu, în epoca fanariotă, și unui dregător român.

ARHONTĂ *s.m.*, *gr.*, *inv.* (vocativul titlului de politețe *arhon*): «Domnitor pe grecește» (1894).

ARHONTĂRIE, *s.f.*: «Camera de primire pentru oaspeți, în mănăstiri» (1894).

ARIDICAT, *adj.*: Înalt și solid construit.

ARMAȘ, *s.m.*, *inv.*: Slujitor domnesc scutelnic, însărcinat cu aducerea la îndeplinire a ordinelor marelui-armaș sau armașului-mare.

ARMAȘ-MARE, *s.m.*, *inv.* (în orînduirea feudală din țările românești): Dregător domnesc de rangul al doilea, care avea sarcina de a supraveghea personal sau prin subalterni, — numiți

armași, — îndeplinirea execuțiilor capitale și a pedepselor corporale hotărâte de domnitor (și de Divan). «Armaș <-mare> = căpetenia poliției și a închisorilor» (1894).

ARMĂȘEL, *s.m., inv.* (în orînduirea feudală din țările românești): Slujitor scutelnic, înarmat, care făcea parte din garda personală a domnitorului, — stînd sub ascultarea marelui-armaș, — sau din garda personală a unui boier privilegiat, îndeplinind, la Curtea și pe moșia stăpînului său, execuțiile capitale și pedepsele corporale.

ARMINDEAN, *s.m.*: «Sărbătoarea de la 1 mai» (1894), sărbătoarea primăverii.

ARNĂUT, *adj. și s.m.*: Albanez. (În orînduirea feudală din țările românești) = soldat mercenar (de viță albaneză sau îmbrăcat în costumul național albanez).

AROMIRE, *s.f. (fig.)*: Amorțeală. — **Aromire apăsătoare** = indiferență, apatie, pasivitate.

AROMIT, *adj.*: Ațipit. (*Fig.*) Amorțit. — **Auz aromit** = auz vătuit de somnie, de piroteală, de dormitare.

ARZOI, *adj.*: Înfocat, aprins, arzător. Ager, vioi.

ASMUȚI, *vb. IV* (despre mincare): A pipăra.

ASPRU, *s.m., inv.*: Mică monedă otomană de argint, cu putere de circulație, începînd din secolul al XV-lea, și în țările românești. «**Aspri** = bani mărunți de argint, astfel numiți dintr-o vorbă grecească care însemnează albi» (1894).

ASTRAGAL, *s.n.*: Ornament arhitectural, care înconjoară ca un brîu rotundul unei coloane sau al unui stîlp, la bază și sub capitel.

AȘEZA, *vb. I, inv.*: A hotărî.

ATIC, *s.n.*: Partea de sus a unui edificiu, deasupra cornișei, care maschează acoperișul.

ATINGE, *vb. III*: A impresiona, a emoționa.

ATLAZ, *s.n.*: Țesătură orientală de mătase, fină și lucioasă, cu un desen caracteristic, pe o singură față.

ATRIUM, *s.m.*: Partea din mijloc a unei biserici (ortodoxe), numită și **choră**.

- BABIȚĂ, s.f.:** Pelican. «Babițe = pasări acuatice cu lungă pîiscuri gușate; se zic și pelicani» (1894).
- BACHANTĂ, s.f. (fig.):** Femeie frenetică.
- BAGA, s.f.:** Materie obținută din carapace de broască țestoasă, din care se fac diverse obiecte mărunte.
- BAHMET, s.m., inv.:** Cal tătăresc. «Bahmeți = caii de Bugeac se numesc astfel în balade» (1894).
- BALAȘ, s.n., inv.:** Varietate de rubin. «Balaș s.f. = o piatră scumpă de culoare roșie bătînd în vinăt» (1894).
- BALISTĂ, s.f.:** Catapultă.
- BALTAG, s.n.:** Măciucă, ghioagă.
- BAN, s.m., inv. (în organizarea feudală a Munteniei):** Primul înalt dregător al țării, care, investit cu atribuții judecătorești și militare similare cu acelea ale domnitorului, era delegat de acesta să guverneze, în numele său, banatul Olteniei. «Ban = guvernator suprem al Olteniei» (1894).
- BANDĂ, s.f., inv.:** Trupă de muzicanți, taraf de lăutari.
- BANOVETE, s.m., inv.:** «Membru din familia banului Craiovei, adevă Basarabii» (1894).
- BARBAR, s.m., inv. (în antichitate):** Nume dat de romani unei persoane care făcea parte dintr-o populație neromană, considerată a fi pe o treaptă inferioară de cultură.
- BASNĂ, s.f., inv.:** Scornitură, anecdotă de necrezut, fantastică.
- BAȘCĂ, s.f., inv.:** Încăpere boltită (în vechile construcții boierești și domnești).
- BATĂR, adv.:** Cel puțin, măcar.
- BAZILICĂ, s.f. (în antichitatea romană):** Edificiu public (de formă dreptunghiulară), cu interiorul împărțit, prin șiruri de coloane, în trei sau cinci părți.
- BĂRAT, s.m., magh., inv.:** «Preot catolic» (1894), călugăr catolic.
- BĂTAIE, s.f.:** Stîrnirea, hăituirea vînatului; goană.
- BĂȚAIAȘ, s.m.:** Gonaci, bătaș care «bate» pădurea și tufișurile, ca să gonească vînatul spre vînători.
- BECAȚĂ, s.f.:** Numele a trei păsări migratoare, cu ciocul lung, cu carnea gustoasă, care trăiesc în regiuni mlăștinoase (*Capella gallinago*, *Capella media* și *Limnucryptes minimus*).
- BECAȚINĂ, s.f.:** Sîtăruș — pasăre migratoare asemănătoare cu becața, dar mai mică (*Gallinago major* și *Gallinago gallinula*).

BECERIE, *s.f., inv.*: Bucătăria domnească.

BEIZADE, **BEIZADEA**, *s.f., turc., inv.*: Fiu de domnitor, principe.

BELACOASĂ, *s.f., inv.*: Țesătură din fire foarte fine de bumbac, un fel de batist.

BEȘLIL, *s.m. pl., turc., inv.* (în ordia otomană): Ostași dintr-un corp de cavalerie, care aveau atribuții de curieri și de jandarmi imperiali. «Beșlil = ostași călări de neam tătăresc, în slujba turcilor» (1894).

BIBILURI, *s.n., pl.*: «Flori formate din împletituri de fire de mătase» (1894).

BICAȚ, *s.m.*: vezi **bacață**.

BICAȚINĂ, *s.f.*: vezi **bacațină**.

BEDIVEU, *s.m.*: «Cal mic, dar peapăn» (1894).

BINIȘ, *s.n., inv.*: Îmbrăcăminte boierescă pentru ceremonii, lungă și tivită cu blană. În ediția din 1894 a «scenelor istorice», două glose: 1. «**Biniș** — rochie lungă, cam strinsă pe corp»; 2. «**Binișuri** = soi de mantale lungi, obișnuite în țările răsăritene».

BLONDĂ, *s.f., inv.*: Dantelă albă, ușoară, fină, de mătase; herbotă de mătase.

BOCCEALIC, *s.n., turc., inv.*: Boccea. «**Boccealicuri** = învelitori» (1894).

BODÎRLĂU, *s.m.*: Cufundar — pasăre de baltă, călătoare, mai mare decât rața, cu pene negre strălucitoare, cu puncte albe pe spate (*Colymbus arcticus*).

BOGONISI, *vb. IV, inv.*: A bolborosi. A spune (rugăciuni) încet și nedeslușit. A vorbi nedeslușit, într-o limbă străină.

BOHORDAR, *s.n., inv.*: vezi **buhurdar**.

BOI, *s.n.*: «Trup, statură» (1894).

BOIARIN, *s.m.*: Boier. «**Boiarini de price** = boieri cu idei răzvrătitoare» (1894).

BOIER, *s.m.* — **Boier mazil** = dregător scos din slujba domnească, mazilit; urmașul unui dregător scos din slujba domnească. — **Boier de taină** = consilier privat al domnitorului. — «**Boieri de taină** = boierii cei mai de frunte, consilierii domniei» (1894).

BOIESNE, *s.f.*: Molimă, epizootie.

- BOTĂ**, *s.f.*: Cofă de lemn de brad, înfundată la amîndouă capetele, cu o mică despicătură în capac, care servește la transportarea apei sau a peștilor vii.
- BOZIE**, *s.f.*: Boz — plantă erbacee cu miros neplăcut, cu flori albe și fructe negre (*Sambucus ebulus*). «**Bozii** = buruiană cu foaia lată, care face un fel de floricele albe ce se prefac în bobite negre» (1894).
- BRAC**, *s.n.* — **Cal de brac** = mîrtoagă.
- BRĂSLAȘ**, *s.m.*: Breslaș. «**Brăslași** = meseriași făcînd parte dintr-o breaslă sau corporațiune» (1894).
- BRÎNDUȘĂ**, *s.f.*: Plantă veninoasă din familia liliaceelor, cu flori roșietice și liliachii (*Crocus heuffelianus*).
- BRÎNIȘOR**, *s.n.*: Briuleț, cingătoare îngustă.
- BUDUR**, *s.n.*: Stincă mare cu vegetație săracă, unde, de obicei, s-aține capra-neagră.
- BUHUR**, *s.n.*, *turc. inv.*: «Stofă de lînă subțire și moale» (1894); stofă de lînă fină sau de mătase.
- BUHURDAR** *s.n.*, *turc.*, *inv.*: Vas (de metal) folosit la înmiresmarea unei încăperi. «**Buhurdar** = vas și căție pentru tămîie și parfumuri» (1894).
- BUIESTRU**, *s.n.*: Mers repede și legănat al calului.
- BUMBAȘIR**, *s.m.*, *turc.*; *inv.* (în Imperiul Otoman): Slujbaş însărcinat cu încasarea birului și cu execuțiile silite.
- BUNĂTĂȚI**, *s.f. pl.*: Averi, bogății; danii bogate.
- BUNDĂ**, *s.f.*, *inv.*: Haină bărbătească de postav, lungă și largă; adesea îmblănită. «**Bundă** = manta mare de aba groasă» (1894).
- BUTAR**, *s.m.*: Persoană care are în seamă buțile cu vin dintr-o pivniță.
- BUZDUGAN**, *s.n.*: Măciucă sau ghioagă de fier (cu măciulie țintuită), folosită, în vechime, ca armă de luptă sau ca însemn al puterii domnești. «**Buzdugan** = sceptru domnesc» (1894).

C

- CABANIȚĂ**, *s.f.*, *inv.*: Manta scumpă, purtată de domnitor și de boieri la solemnități. «**Cabanițe** = haine mai largi, îmblănite» (1894).

- CAFAS, *s.n., turc. inv.* — «Cafasuri = zăbrele, grilaje» (1894).
- CAFTAN, *s.n., turc., inv.*: Manta albă, lungă și largă, împodobită cu fire de aur sau de mătase, pe care o purtau domnitorii și marii boieri; «haină sau, mai bine, manta largă, de gală» (1894).
- CAIMACAM, *s.m., turc., inv.*: Mare boier însărcinat cu slujba de locțiitor al domnitorului.
- CALABRIEZ, *adj.*: Originar din Calabria — provincie a Italiei meridionale.
- CALAMBUR, *s.n.*: Joc de cuvinte bazat pe deosebirea de sens a unor cuvinte asemănătoare ca formă.
- CALPAC, *s.n., turc., inv.*: Căciulă mare, de piele, neagră, de formă sferică sau cilindrică, tivită cu blană scumpă, purtată, după moda înalților demnitari ai Imperiului Otoman, și de domnitorii și boierii români; «căciulă înaltă și dreaptă, purtată de înalții dignitari ai Porții otomane» (1894).
- CALPUZAN, *s.m., inv.*: Falsificator de bani.
- CANTORĂ, *s.f., rus., inv.*: Birou comercial, reprezentanță comercială; teighea.
- CAPEȘ, *adj., turc.*: Energic, hotărât. «Mulere capeșă și dăunoasă = femeie cu mintea deschisă și stăruitoare, precum și cu voința neînduplecată» (1894).
- CAPOT, *adj., inv.*: — **A face** (pe cineva) **capot** = a da gata (pe cineva).
- CAPOT, *s.n., turc., inv.*: Manta boierească sau militară. «Capote = haine largi» (1894).
- CAPUDAN, *s.m., turc., inv.* — **Capudan-pașa** = comandant suprem, al flotei otomane.
- CARTIE, *s.f.*: Scrisoare. Act scris, document. — **Carte de mazilie** (*inv.*) = ordin scris, emanat de cancelaria sultanului otoman (sau, în țările românești, de cancelaria domnitorului), prin care se dispunea scoaterea din scaunul domnesc a unui principe vasal (sau, în țările românești, scoaterea din slujbă domnească a unui boier). — **Carte domnească** (*inv.*) = hrisov — act domnesc care, în orinduirea feudală din țările românești, servea ca titlu de proprietate, de privilegiu etc.
- CATAGRAFIE, *s.f., gr., inv.*: Recensămînt.
- CAȚAONI, *vb. IV refl., inv. (peior.)*: A se greciza (din *s.m.* **cațaon** = poreclă pe care poporul o dădea, odinioară, exploatatorilor greci, stabiliți în țările românești).

- CAVALCADĂ**, *s.f.*: Plimbare călare (făcută de un grup de persoane); goană, alergare cu cai.
- CAZACLÎU**, *s.m.*, *turc.*, *inv.*: Negustor cazac sau român (sau de orice altă naționalitate) care, în epoca feudală, făcea negoț cu vinuri, cu blănuri etc., între Ucraina și Moldova, între Ucraina și Țara Românească și între Ucraina și Imperiul Otoman. «Cazaclii erau neguțătorii români care aduceau din Rusia în țară și în Turcia blănuri prețioase» (1894).
- CĂDI**, *vb.* IV, *inv.*: A cădelnița, a tămâia.
- CĂLĂRAȘ**, *s.m.* (în vechea nomenclatură militară românească): Ostaș din corpul de cavalerie. — **Călăraș domnesc** = cavalierist din garda domnitorului.
- CĂLȚUN**, *s.m.*, *inv.*: Un fel de încălțăminte femeiască, fină, de marochin, cu carimbul înalt, care se trăgea pe picior ca un ciorap.
- CĂMARĂ**, *s.f.*, *inv.*: Odaie, cameră.
- CĂMĂRAȘ**, *s.m.*, *inv.*: Slujbaş domnesc care avea în grijă cămarile Voievodului și, îndeosebi, chilii de dormit. «Cămăraș = slujitor al camerilor» (1894).
- CĂMĂRĂȘEL**, *s.m.*, *inv.*: Fecior în casă, camelier domnesc, subaltern al cămărașului. «Cămărașel = servitorii casei domnești» (1894).
- CĂNĂVĂȚ**, *s.n.*, *inv.*: Un fel de stofă (de mătase) din care boierii români își făceau anterie; «stofă grea și lucioasă» (1894).
- CĂPĂȚÎI**, *s.n.*: Suport — A face (cuiva) de căpătîi = a căpătui (pe cineva), a face (cuiva) un rost, o situație.
- CĂPITĂNIE**, *s.f.*: Detașament (de o mie de ostași) condus de un căpitan (sau comandant).
- CĂPRIOREALĂ**, *s.f.*: Suport, zidărie de sprijin, contrafort.
- CĂRĂRAT**, *adj.*: Cu multe cărări.
- CĂTARE**, *s.f.*: Privire.
- CĂȚEL**, *s.m.* — **Cățelul pămîntului** = nume dat mai multor animale rozătoare care trăiesc sub pămînt.
- CĂȚIE**, *s.f.*: Vas de metal sau de pămînt în care se ard mirodenii.
- CEAPRAZ**, *s.n.*: Șiret sau panglică de mătase sau de fir, folosit la împodobirea hainelor militare.
- CEAUȘ**, *s.m.*, *turc.*, *inv.* (în Imperiul Otoman): Ușier, curier sau aprod al Porții. — **Ceauș-pașa** = comandantul corpului de ceauși.

- CEPCHEN, *s.n., turc., inv.*: «Vestă scurtă cu mînele despicate și atîrnate de umeri» (1894).
- CERCA, *vb. I, inv.*: — «Cercase Porțile = cîștigase pe puternicii de la Poarta otomană» (1894).
- CERCETARE, *s.f., inv.*: Îngrijire; administrare.
- CERDAC, *s.n.*: «Pavilion, observator înălțat pe dasupra învelitorii» (1894).
- CHEBAP, *s.n.*: Friptură la frigare, pregătită cu mirodenii, după rețetă turcească.
- CHEFNIT, *s.n.*: Lătrat scurt, repetat, agitat.
- CHELAR, *s.m., inv.*: Slujbaș de rang inferior, însărcinat cu administrarea proviziilor unei Curți domnești sau boierești.
- CHEPENEAG, *s.n., inv.*: «Haină de gală, strînsă pe trup» (1894).
- CHEPENG, *s.n., turc., inv.*: Oblon la fereastră, care se poate ridica și lăsa vertical: «oblon ce se mișcă ca într-un toc» (1894).
- CHERVAN, *s.n.*: «Car mare și încăpător» (1894), pentru transportul mărfurilor.
- CHEZAȘ, *s.m.*: Bucată de lemn pe care se așează un obiect pentru a evita contactul direct cu pămîntul. «Chezași = birnele pe care se așează buțile în pivniță» (1894).
- CHIAR, *adv.*: Clar, lămurit.
- CHINDIE, *s.f.*: Timp al zilei către asfințitul soarelui. În vechime, la Curțile boierești și la Curtea domnească — turn de strajă «de unde... se vestea cu tobe și cu surle ceasul înserat al chin-diei, cînd toți oamenii casei se adunau la cină, și porțile ogrăzii se închideau» (*Doamna Chiajna*).
- CHINOVAR, *s.n.*: Sulfură roșie de mercur, folosită drept colorant.
- CHINOVIE, *s.f.*: Mănăstire în care călugării au viața organizată în comun.
- CHIȚCAN, *s.m.*: Animal insectivor, brun-castaniu pe spate și mai deschis pe burtă, cu botul alungit, cu ochii mici și cu urechile îngropate în blană, care trăiește prin păduri, dumbrăvi etc.; în galerii superficiale (*Sorex araneus*).
- CHIVOT, *s.n.*: Cutioară — obiect de ritual creștin — în care se păstrează, în altar, cuminecătura rezervată celor care se împărtășesc în caz de boală, înainte de moarte etc. În *Cîteva ore la Snagov*, Odobescu glosează: «o cutie (de argint aurie)

- ! în care se păstrează sfântul mir, moaște sau alte obiecte sfințite».
- CHORĂ**, *s.f.*: vezi **atrium**.
- CIMBAL**, *s.n.*: Vechi instrument muzical, compus din două talere de aramă, care se lovesc unul de altul. Clopot.
- CIMIȘIR**, *s.m.*: Arbust decorativ, cu frunze ovale, totdeauna verzi, cu flori galbene-verzui, din lemnul căruia se fac diferite obiecte (*Buxus sempervirens*).
- CINCĂREL**, *s.m.*: — «**Cincărel** = cai de cinci ani» (1894).
- CINEGETIC**, *adj.*: De vinătoare, privitor la vinătoare, vinătoresc.
- CINOPEDIC**, *adj.*: Privitor la creșterea ciinilor. (Termen compus de Odobescu).
- CIOARECI**, *s.m. pl.*: «Pantaloni strimți» (1894), de pănură sau de dimie.
- CIOCHINĂ**, *s.f.*: Partea dindărăt a șei, de care se leagă traista, desagii etc. — **A pune** (ceva) **la ciochină** = a pune (ceva) deoparte; a nu lua în seamă (ceva), a nesocoti (ceva).
- CIOHODAR**, *s.m., turc., inv.* — «**Ciohodari** = servitori care însoțesc pretutindeni pe înalții dregători, la turci» (1894).
- CIOVLICĂ**, *s.f.*: Nagiț — pasăre de baltă, de mărimea unui porumbel, cu penele albe și negre, cu un moț negru alungit și puțin întors spre frunte (*Vanellus vanellus*).
- CITERĂ**, *s.f.*: Instrument muzical compus dintr-o cutie de rezonanță și din coarde de metal, puse în vibrație prin atingere cu o lamă (ori cu un inel) de os sau de metal.
- CIUBUC**, *s.n.*: Ornament arhitectural în relief, cu profil dreptunghiular sau curbat, care înconjoară un perete, un tavan etc.
- CIUDĂ**, *s.f., inv.*: Mirare.
- CIVIT**, *adj.*: Albastru-închis, vinețiu.
- CÎMP**, *s.n.*: Panou. Fond.
- CLĂTI**, *vb. IV refl.*: A se clătina, a se legăna; a se împletici (din cauza beției). A se urni, a se clinti.
- CLĂTIRE**, *s.f.*: Legănare, mișcare, clătinare. Zdruncin sufletească, tulburare sufletească.
- CLEȘTAR**, *s.n.* — **Cleștar de munte** = cuarț.
- CLUCER**, *s.m., inv.*: vezi **eluciar**.

- CLUCIAR**, *s.m., v. sl., înv.*: «Boierie veche; cluciarul comanda ostași călări, deși numirea de *cluciar* însemnează slavonește *chelar*» (1894).
- COCOANĂ**, *s.f., înv.*: Flică de domnitor sau de boier.
- COCON**, *s.m., înv.* — **Coconi** = «fii de domni și de boieri» (1894).
- COCOȘAR**, *s.m.*: Pasăre (de vînat) din genul sturzilor, cu pene sure pe spate și castanii pe restul corpului (*Turdus pilaris*), care vine la noi toamna.
- CODOBATURĂ**, *s.f.*: Pasăre mică, zveltă, cenușie pe spate albă pe abdomen, cu coada lungă și în neconținută înșecare; trăiește pe lângă ape (*Motacilla alba*). În *Doamna Chiajna*, Odobescu o numește «rîndunică de apă».
- COHĂ**, *s.f., înv.* — «**Cohale** = cupe emisferice, fără picior, din care se bea» (1894).
- COLCIAC**, *s.n., turc., înv.*: Un fel de gheată care se încheia cu copei.
- COLCOTI**, *vb. IV*: A clocoti.
- COLCOTIRE**, *s.f.*: Clocotire. — (Culoarea) **colcotirea singelui** = sîngeriu.
- COMANAC**, *s.n.*: Acoperămint al capului, de formă cilindrică, fără boruri, purtat de călugări și călugărițe.
- COMIS**, *s.m., înv.*: «Boier însărcinat cu îngrijirea grajdurilor domnești» (1894). — **Comis-mare** = boier de Divan, care supraveghea administrarea grajdurilor domnești.
- COMITE**, *s.m., înv.* (în organizarea feudală din unele state apusene): Conducător administrativ al unui comitat — diviziune teritorială.
- COMPANIE**, *s.f.*: Tovărășie; însoțire; societate.
- CONAC**, *s.n.*: Popas, loc de popas.
- CONĂCI**, *vb. IV*: A poposi, a face popas.
- CONCI**, *s.n.*: «Un fel de cunună pusă pe creștetul capului» (1894).
- CONCUISTĂ**, *s.f., înv.*: Cucerire.
- CONSOLĂ**, *s.f.*: Element de construcție care iese, cu unul din capete, în afara punctului său de reazem, avînd rolul de a suporta, pe partea orizontală, greutatea unui zid superpus.
- CONȘOȚII**, *s.m., pl.*: Soț și soție. (Știind că Odobescu împrumuta bani de la cămătarii francezi, bănuim, sub acest termen, ascuțișul unei ironii la adresa «conșoțiilor» financiare, adică a asociațiilor de bancheri.)
- CONSUL**, *s.m.* (în Republica Romană): Fiecare dintre cei doi magistrați, aleși anual, care dețineau puterea executivă.

- CONTOȘ**, *s.n., inv.*: Haină lungă, luxoasă, purtată de boierii «haină ungurească, cam lipită de trup» (1894).
- CONTROBOND**, *s.m. inv.*: Contrabandist.
- CONTURN**, *s.n.*: Contur.
- COPIL**, *s.m.* — **Copil de casă** = fiu de boier care făcea slujbă de paj pe lângă familia domnitorului sau pe lângă un mare boier.
«**Copil de casă** = copilandri și tineri din familiile boierești, care serveau pe vechii Domni ai țării, în casă» (1894).
- COPITĂ**, *s.f.*: Căpiță.
- CORIMB**, *s.m.*: Pieptănătură femeiască în care părul este înfășurat, la ceafă, în formă de sul și prins cu un ac; rulou.
- CORNAC**, *s.m.*: Conducător de elefanți.
- CORNALINĂ**, *s.f.*: Varietate de agată semitransparentă, de culoare roșie-închisă, din care se fac peceti, pietre de inele etc.
- CORNICE**, *s.f.*: Cornișă — partea superioară, ieșită în afară și ornamentată a zidului unei construcții, pe care se sprijină acoperișul.
- CORNICIE**, *s.f.*: vezi **cornice**.
- CORSAR**, *s.m.* (în trecut): Comandant al unei nave sau al unei flote particulare înarmate, care, în timp de război, cu permisiunea guvernului său, ataca vasele inamice: «haiduc de mare, corăbier tilhar» (1894).
- CORTEZIE**, *s.f.*: Curtenie; viață de Curte feudală.
- COT**, *s.m.*: Unitate de măsură (0,606 m).
- COTEI**, *s.m.*: Ciine (de vânătoare) de talie mică și cu picioare scurte.
- COTEȚ**, *s.n.*: Unealtă de pescuit, rotundă, făcută din nuiiele împletite cu papură, prevăzută cu o deschidere îngustă, astfel întocmită, încît peștele, odată intrat, să nu mai poată ieși.
- COTITURĂ**, *s.f.*: Ascunziș.
- COTOR**, *s.n.*: Miner.
- COVERGĂ** *s.f.*: Coviltir — acoperiș (de rogojini sau împletit din nuiiele) al unei căruțe.
- COVILTIR**, *s.n.*: Acoperiș (de șindrilă) al unei case.
- CREPIDĂ**, *s.f.*: Încălțăminte în formă de sandale, purtată de vechii greci și de romani.
- CRETINȚĂ**, *s.f.*: Catrință.
- CRUCE**, *s.f., inv.* — **Cruce de pedestrași** (în vechea organizare a armatei românești) = unitate ostășească echivalentă cu o

- companie. «**Crucile de pedestrași** erau împărțirile pedestrimii, cum sînt, azi, companiile de infanterie» (1894).
- CUCĂ**, *s.f.*, *turc.*, *inv.*: «Căciulă înaltă și dreaptă a ienicerilor, cu care sultanii dăruiau și pe voievozii români» (1894).
- CUCERIE**, *s.f.*, *inv.*: Cucernicie, evlavie, pietate, smerenie.
- CUCURĂ**, *s.f.*, *inv.*: Tolbă de săgeți.
- CUINIE**, *s.f.*: Bucătărie. Magherniță, construcție modestă.
- CULĂ**, *s.f.*, *inv.*: «Cupolă, boltă circulară» (1894).
- CULPEȘ**, *adj.*, *inv.*: Culpabil, vinovat.
- CUMPĂT**, *s.n.* — «**Pe sub cumpăt** = pe ascuns, pe furiș» (1894).
- CUPAR**, *s.m.*, *inv.*: Boiernaș avînd atribuția de ajutor al paharnicului; «servitorul care turna de băut domnitorului» (1894).
- CURA**, *vb. I*: A curge.
- CURMĂTURĂ**, *s.f.*: Prăpastie între doi munți sau între două dealuri.
- CURUI**, *s.m.*: Șoim dresat pentru vînătoarea de prepelițe (*Artur palumbarius*).
- CUSUR**, *s.n.*, *turc.*, *inv.*: Aluzie; șiretlic.
- CUSUT**, *adj.* — **Fustă cusută** = fustă pe care au fost cusute ornamente; fustă împodobită, din cusătură, cu aplice (colorate).
- CUVOT**, *s.n.*: vezi **chivot**.

D

- DA**, *vb. I* — **A da** (cuiva) **în urmă** = a da (cuiva) de urmă, a urmări de aproape pe cineva. — **A da jaf** = a jefui, a prăda. — **A da mijlocul** = a ceda, a pierde pozițiile de luptă. — **A da pe bete** (pe cineva) = a rîde (de cineva), a-și bate joc (de cineva), a face de rîs (pe cineva).
- DAIRĂ**, *s.f.*: Tamburină cu clopoței.
- DAJNIC**, *adj.*: Care plătește dajdie, contribuție, bir, impozit.
- DARDĂ**, *s.f.*, *inv.*: Săgeată. Suliță de aruncat, cu dublu ascuțit în vîrf și cu cîrlig.
- DATINĂ**, *s.f.*, *inv.*: Dată, informație.
- DĂNOS**, *adj.*: Darnic, generos.
- DĂNUIITOR**, *s.m.*: Donator.
- DĂULAT**, *adj.*: Istovit, ostenit.

DĂUNOS, *adj.*: Dirz. Aprig. Neînduplecat. Vezi și **capeșă**.

DE, *prep.*: Din.

DECINDEA, *adv.*: De partea cealaltă, dincolo. «**Decindea** = de cealaltă parte-a riului» (1894).

DEDEȚEL, *s.m.*: Plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze păroase și cu flori mari, albastre-violete (*Pulsatilla montana*).

DEDICAȚIUNE, *s.f.* (în antichitatea romană): Inscripție omagială.

DEMORALIZAT, *adj.*: Imoral.

DESFĂTAT, *adj.*: Desfătător. Senzual. Frumos, plăcut la vedere.

DESMIERDARE, *s.f., inv.*: Farmec, nur, grație.

DESPUIA, *vb. I*: A jefui, a prăda.

DESPUIERE, *s.f.*: Rămășiță.

DEZGHIN, *s.n., inv.*: Săritura calului. Galop.

DEZGOVEALĂ, *s.f.* — **Hora dezgovelei** = orăție populară care se cîntă mirilor în dimineața de după nuntă, cînd i se scoate miresei găteala de pe cap și i se îmbrobodește capul cu maramă, semn că a ieșit din rîndul fetelor și-a intrat în rîndul nevestelor.

DEZVĂSCUT, *adj., inv.*: Dezbrăcat.

DIACONIC, *s.n.*: Loc în altar unde se păstrează veșmintele diaconilor.

DIALECTICĂ, *s.f., inv.*: Raționament în contradictoriu.

DIMIE, *s.f.*: Țesătură țărănească de lînă (de culoare albă) din care se confecționează obiecte de îmbrăcăminte; aba, pănură.

DINAR *s.m.*: Veche monedă romană.

DIPLOMATICĂ, *s.f.*: Disciplină auxiliară a istoriei, al cărei obiect este cercetarea critică a diplomelor și a documentelor oficiale vechi și stabilirea autenticității lor.

DISPUIERE, *s.f., inv.*: Pradă de război.

DIREAPTA, *s.f., inv.*: «Dreapta» (1894).

DIRIGERE, *s.f., inv.*: Conducere.

DIVAN, *s.n., inv.* (în Imperiul Otoman și în țările aservite): Consiliu cu atribuții politice, administrative și juridice, alcătuit din sfetnicii tronului; «adunare, consiliul înalților dregători ai Porții otomane» (1894).

DOBÎNDĂ, *s.f., inv.*: Cîștig.

DOMINECAN, *s.m.*: Călugăr din ordinul catolic al Dominicilor (întemeiat la sfîrșitul secolului al XII-lea).

DOR, *s.n.*: Dragoste.

DOROBANȚ, *s.m., inv.* (în vechea organizare a oștirii pămîntene): Pedestras. Jandarm.

DOVEDI, *vb. IV*: A birui, a învinge. A da de gol (pe cineva).

DRAGOMAN, *s.m., gr., inv.* (în Imperiul Otoman) — «**Dragomani** = tălmaci sau interpreți diplomatici» (1894).

DRAM, *s.n.*: Veche unitate de măsură pentru greutate, egală cu 3,18—3,23 grame.

DREGĂTOR, *s.m., inv.*: Slujbaş cu funcții înalte, demnitar.

DREGĂTORIE, *s.f., inv.*: Slujbă (înaltă), demnitate.

DREGE, *vb. III, inv.*: A turna băutură în pahare. «**Dreseră prin pahare** = umplură paharele cu vin» (1894).

DREPTAR, *s.n.*: Echer folosit (în zidărie sau în tâmplărie) pentru verificarea suprafețelor plane. Triunghi dreptunghic.

DRIC, *s.n.*: Scheletul, fără roți și loitre, al unui car sau al unei căruțe.

DRÎNG, *s.n.*: Drîmbă — mic instrument muzical, alcătuit dintr-un arc de fier prevăzut cu o lamă vibrantă de oțel, care produce un sunet monoton.

DROB, *s.m.* — **Drob-de-munte** = mic arbust din familia leguminoaselor, cu ramuri lungi și subțiri, acoperite cu peri aspri și cu flori galbene (*Cytisus alpestris*).

DULAMĂ, *s.f., inv.*: Haină de ceremonie purtată de Domni și de boieri (și de soțiile lor), făcută din stofă scumpă și împodobită cu «guler mic de blană, cu găitane și cu nasturi sau bumbi de aur, de-a lungul piepților și a pulpanei». (*Cîteva ore la Snagov*).

DVORNIC, *s.m.*: vezi **vorinic**.

E

ECHIPAJ, *s.n.*: Trăsură de lux (împreună cu caii înhămați la ea).

EFEB, *s.m.* (în Grecia antică): Adolescent care făcea parte dintr-un colegiu (cu caracter militar).

EGUMEN, *s.m.*: Stareț — călugăr care conduce o mănăstire.

EGUMENIE, *s.f.*: Timpul cît cineva îndeplinește funcția de egumen;

- ELEGIE**, *s.f.*: Poezie lirică care exprimă un sentiment de melancolic, de tristețe, de jale.
- ENCOMION**, *s.n., gr., inv.*: Cuvintare de laudă, elogiu.
- ENCAUSTIC**, *adj.*: **Migmă encaustică** = amestec de ceară topită și culoare, cu care, în vechime, se impregneau operele de artă pentru a le apăra împotriva umidității.
- ENGOLPION**, *s.n. gr., inv.*: Iconiță lucrată dintr-un metal prețios sau din smalt, pe care o poartă, atirnată de gît, arhieriei.
- ETEREU**, *adj.*: Aerian, subtil.
- ETOLIC**, *adj.*: Din Etolia — provincie în nordul Greciei antice.
- EUNUH**, *s.m.*: Bărbat castrat, folosit, în Orientul musulman, la Curtea sultanilor sau a marilor dregători, ca paznic (al haremului). «Castrat; eunuhii erau robi care serveau în haremurile sau apartamentele femeiești, în casele turcilor» (1894).
- EXERGĂ**, *s.f.*: Spațiul marginal al unei medalii.

F

- FALBALĂ**, *s.f., fr., inv.*: Garnitură plisată a unei rochii; volan;
- FALSAR**, *s.m., inv.*: Falsificator.
- FANFARĂ**, *s.f., inv.*: Bucată muzicală executată cu instrumente de suflat și de percuție.
- FARETRĂ**, *s.f.*: Tolbă de săgeți.
- FAȘIONABIL**, *adj., engl.*: Elegant, sclivisit; la modă.
- FAȚĂ**, *s.f.*: Aspect. Strălucire. Nuanță.
- FĂȚĂRIE**, *s.f., inv.*: Fățarnicie, ipocrizie, prefăcătorie.
- FELEGEAN**, *s.n., turc., inv.*: Ceașcă (turcească) de cafea neagră, fără toartă (și cu suport); «ceașcă fără mîner» (1894).
- FEREGEA**, *s.f., turc., inv.*: «Haină lungă și largă, purtată de femei în Orient» (1894).
- FERENTAR**, *s.m., inv.* (în vechea organizare a oștirii pămîntene): Soldat din pedestrima ușoară. «**Ferentari** = corp de oaste românească» (1894).
- FERICE**, *s.f., inv.*: Fericire.
- FILALIU**, *s.n., turc., inv.*: Pinză foarte fină și subțire, din care se făceau șervete, cămăși etc.; «pinză din cea mai subțire și străvezie, stofă străvezie» (1894).

- FILENDREȘ**, *s.n., inv.*: Catifea flamandă — nu «orientală», cum se citește în ediția «scenelor istorice» din 1894.
- FIOROS**, *adj., inv.*: Înfricoșat, înfricat, înfiorat.
- FIR**, *s.n.*: Șuviță subțire de aur (sau de argint), folosită la cusături de podoabă.
- FIRMAN**, *s.n., turc., inv.*: Ordin scris, emis de sultan, prevăzut cu semnătura și monograma (turaua) lui, prin care erau numiți sau maziliți guvernatorii din provinciile Imperiului Otoman și domnitorii (principii) din țările aservite.
- FLABA**, *s.f., inv.*: Evantai.
- FOTAZĂ**, *s.f., inv.*: Acoperămint de paradă pentru cai, împodobit cu motive orientale cusute cu fir sau cu mătase.
- FRĂNCESC**, *adj., inv.*: «Din țările Apusului» (1894).
- FRĂNCHIE**, *s.f., inv.*: Brocart.
- FRĂNGHIE**, *s.f.*: Vezi **frăncie**.
- FRIGIAN** *adj.*: Din Frigia, relativ la Frigia — (în antichitate) provincie în Asia Mică.
- FRIZĂ**, *s.f.*: Suprafață cuprinsă între arhitrava și cornișa unei construcții, împodobită, de obicei, cu basoreliefuri, picturi etc.
- FUGACI**, *s.m.*: Alergător. (*Fig.*) Cal.
- FUM**, *vb. IV*: Furăm — forma veche a verbului auxiliar a fi, pers. I pl., perfectul simplu al modului indicativ.
- FURCĂ**, *s.f.*: Stîlp gros de stejar, utilizat în construcțiile ușoare pentru susținerea acoperișului și a pereților.
- FUSTANELĂ**, *s.f., inv.*: «Fustă de pînză, creață și scurtă, pe care o poartă arnăuții» (1894).
- FUSTAȘ**, *s.m., inv.*: Soldat înarmat cu sulică, care, în secolul al XVI-lea, făcea parte din garda personală a domnitorilor; «ostașul care păzea cu *fusta* sau sulica la intrarea camerei domnești» (1894).

G

- GALANTERIE**, *s.f.*: Curtoazie, politețe amabilă față de femei.
- GĂITAN**, *s.n.*: Șnur, șiret (împletit sau răsucit din fire de aur de argint, de mătase, de lînă etc.), folosit altădată ca podoabă vestimentară.

- GĂITĂNAF**, *adj.*: Împodobit cu găitane.
- GĂZDOAIE**, *s.f.*: Stăpina unei gospodării; gospodină.
- GEAR**, *s.n., turc., inv.*: «Boccea <= şal > de stofă lucrată cu linuri colorate, în felul şalurilor, dar de formă pătrată» (1894).
- GELEP**, *s.m., turc., inv.*: Negustor oriental de vite. «**Gelepi** = neguţători străini» (1887 şi 1894).
- GERID**, *s.n., turc., inv.*: «Dardă fără ascuţiş, care se azvirlea la ţel din călărite» (1894).
- GEVREA**, *s.f., turc., inv.*: «Batistă cusută cu mătăsuri şi fireturi» (1894).
- GHERMESUT**, *s.n., turc., inv.*: «Stofă scumpă, de felul catifelei» (1894).
- GHIAUR**, *s.m., turc., inv.*: Termen batjocoritor cu care, altădată, turcii porecleau pe un nemahomedan. «**Ghiauuri** = păginii — astfel numesc turcii pe creştini» (1894).
- GHINTUIT**, *adj.* — **Pistol ghintuit, carabină ghintuită** = pistol, carabină cu ghinturi — şanţuri spiralate în interiorul țevei, care imprimă proiectilului o mare viteză, lungindu-i bătaia.
- GHIOAGĂ**, *s.f.*: «Măciucă de fier cu țințe» (1894). — **Ghioagă năstrujită** = «armă compusă dintr-o ghiulea cu țințe mari, pusă în vârful unei măciuci» (1894).
- GHIORDAN**, *s.n., inv.*: Şirag de mărgele, de mărgăritare, de pietre scumpe; salbă. «**Ghior dane** = brăţări, colête <= colane > şi salbe de metale preţioase şi de pietre scumpe» (1894).
- GHIZDEI**, *s.n.*: Plantă de nutreţ, asemănătoare cu trifoiul, dar cu lujerul mai graţios şi cu flori galbene (*Lotus corniculatus*).
- GLAF**, *s.n.*: Săpătură făcută cu dalta în lungul sau împrejurul unei coloane. «**Glaful** = scobituri lunguieţe d-a lungul stîlpilor» (1894).
- GLIGAN**, *s.m., inv.*: Mistreţ.
- GLOATĂ**, *s.f., inv.* (în armata Imperiului Otoman): Ceată de oameni înarmaţi, dar neinstruiţi, care făcea parte din trupele neregulate, fiind folosită de strategii turci ca avangardă, ca oaste auxiliară pentru aprovizionarea armatei regulate sau ca trupă de represiune.
- GOANĂ**, *s.f.*: Urmărirea, fugărirea vînatului cu ciini, cu hăituş şi vînători încălăraţi.
- GONACI**, *s.m.*: Ciine de vînătoare.

GONI, *vb. IV*: A alunga vînatul spre locul de pîndă al vînătorului.

GRAF, *s.m., germ.; înv.*: Conte; «comite, titlu de nobleță din țările apusene» (1894).

GRAȚIOS, *adj.*: Plăcut.

GRĂMĂTIC, *s.m., înv.*: Scriitor al cancelariei domnești.

GRIVĂ, *s.f.*: Cățea de vînătoare, pestriță.

GROF, *s.m., magh., înv.*: Mare latifundiar maghiar; graf, conte.

GRUMĂJER, *s.n., înv.*: Partea de sus, circulară, a unei armuri, care apăra «pieptul» și grumazul.

GUGIUMAN, *s.n., turc., înv.*: «Căciulă înaltă (de samur, cu fundul alb sau roșu), purtată numai de domnitor și de boierii cei mari» (1894).

GURĂ, *s.f.*: Decolteu.

GUȘĂ, *s.f. (fig.)*: Partea mai largă a unei văi.

H

HAITĂ, *s.f., înv.*: Ceață, grup cinegetic (de vînători, hăitari și ciini). Odobescu folosește termenul și cu sensul de «droaie de cîini» care gonesc împreună vînatul.

HALAL, *interj.* — «Halal di ei! = Vai de ei!» (1894).

HAMUT, *s.n., rus., înv.*: Harnașament. Parte a hamului care trece peste gîtul calului; gitar.

HANGER, *s.n., turc., înv.*: «Sabie scurtă și încovoiată» (1894).

HAR, *s.n., înv.*: «Favoare» (1894).

HARACI, *s.n., turc., înv.*: «Birul ce-l plăteau <anual> țările supuse turcilor» (1894).

HARAMIN, *s.m., turc., înv.*: Hoț de codru; haiduc. Vezi și *levînt*.

HARȘĂ, *s.f., turc., înv.*: Bucată de postav împodobită cu diverse cusături de mătase sau de fir, care se punca pe spatele calului, sub șa; «învelitoarea șelei» (1894).

HATAIA, *s.f., turc., înv.*: Stofă orientală, fină, de mătase (împodobită cu cusături de fir sau de mătase), din care se confecționau rochiile, învelitori, fețe de plapumă etc.

HATIŞERIF, *s.n., turc., inv.*: Decret sau ordin semnat de sultanul Imperiului Otoman şi adresat înalţilor demnitari imperiali, printre care s-au numărat şi mulţi domnitori ai ţărilor româneşti.

HAZ, *s.n.* — **A nu face haz** (pe, de cineva) — (*inv.*) = **A nu avea simpatie** (pentru cineva), **a nu lua în seamă** (pe cineva).

HAZNĂ, *s.f., turc., inv.*: Vistierie, încăpere în care se păstra un tezaur; «tezaurul, comoara, depozitul de averii» (1894).

HĂITAR, *s.m.*: Hăitaş. — După cum reiese din *Pseudo-cynegeticos*, «hăitarii» nu se confundau, odinioară, cu «bătăiaşii», cum indică *Dicţionarul limbii române moderne*, p. 356. Ei formau o ceată deosebită în alaiul unei petreceri cinegetice, care, înainte de vânătoarea propriu-zisă, hăituiau, goneau, — călări şi întovărăşiţi de haite de ciini, vinatul stirnit de «bătăiaşi», obosindu-l şi-ndreptându-l spre locurile unde stăteau la pîndă vînătorii.

HĂLĂDUI, *vb. IV*: **A trăi după voie**. **A se impune**. **A huzuri**;

HĂLĂDUIRE, *s.f.*: «Răbdare. Menţinere». (1894).

HĂRĂZI, *vb. IV, inv.*: «**A dăru**i» (1894). **A face** (cuiva) o favoare.

HĂŢIŞ, *s.n.*: «Îndesătură de copaci» (1894).

HETMAN, *s.m., pol., inv.*: Hatman — titlul purtat de marii comandanţi ai oştilor căzăceşti.

HIGI, *s.n.*: Huci, pădurice.

HIND, *adj.*: Indian, din India.

HIRE, *s.f.*: Fire.

HÎRŞIE, *s.f.*: «Blană de miel nefătat» (1894).

HLAMIDĂ, *s.f., inv.*: «Haină de paradă, lungă şi largă» (1894): Mantie dreptunghiulară de stofă albă sau roşie, prinsă pe umăr cu o agrafă, pe care românii o purtau la vânătoare, în călătorii, la festivităţi etc.

HRAMĂ, *s.f.*: «Stofă flocoasă de lînă» (1894).

HRĂPITOR, *s.m., inv.*: Uzurpator.

HRISOV, *s.n., gr., inv.*: Decret emis de cancelaria domnitorilor români, prevăzut cu pecetea Domnului, care servea, în orînduirea feudală, ca diplomă de boierie, ca titlu de proprietate etc.

IANICER, *s.m., turc., inv.*: Soldat din pedestrima ordiei otomane, aparținând unui corp special de armată, înființat în veacul al XIV-lea. «**Ianiceri** = o armată puternică <de elită>, pe care sultanii au desființat-o pe la începutul secolului nostru» (1894), din cauza participării ianicerilor la «zurbalele» (răcoalele) militare din Istanbul.

IATAGAN, *s.n., turc., inv.*: Sabie scurtă, încovoiată, cu două tăișuri, folosită de ostașii armatei imperiale otomane.

IAZMĂ, *s.f.* Arătare, stăfie, duh.

ICONOCLAST, *s.m.*: Partizan al mișcării dogmatice creștine care s-a desfășurat în Imperiul Bizantin în secolele al VIII-lea și al IX-lea împotriva cultului icoanelor.

IEROGLIFĂ, *s.f.*: Semn din scrierea figurativă a vechilor egipteni.

IEROGLIFIC, *adj. (fig.)*: Scris neciteț, indescifrabil. «**Ieroglifice** = complicate, grele de descifrat» (1894).

IMINEI, *s.m., turc., pl., inv.*: Pantofi orientali, fini, confecționați din marochin galben, purtați odinioară și de boierii români «meși, pantofi cu moț în vîrf» (1894).

INDUSTRIE, *s.f., inv.*: Procedeu practic, meșteșugărie.

INDUSTRIOS, *adj.*: Ingenios, priceput, îndemînic.

INFANT, *s.m. și f., inv.*: Titlu purtat de fiii și fiicele regelui Spaniei, cu excepția primului-născut.

INIMAT, *adj., inv.*: Animat, însuflețit.

INOROH, *s.m., gr., inv.*: «Rinocer» (1894).

INVOLT, *adj.*: Rotund, înfoiat, îmbelșugat, umflat, des.

IPOCHIMEN, *s.m. și n., gr., inv.*: Persoană, individ.

IRES, *s.n.*: Eres, superstiție. Povestire fantastică.

ISPITI, *vb. IV, inv.*: A constata, a descoperi. (*Refl.*) A încerca, a cunoaște (prin experiență proprie), a cerceta, a iscodi.

ISPRAVNIC, *s.m., rus., inv.*: Conducător administrativ al unui județ, al unui ținut. «**Ispravnici** = administratorii județelor» (1894).

IZMENI, *vb. II*: A schimba.

IZNOAVĂ, *s.f.* — De iznoavă (*inv.*) = din nou, încă o dată.

- ÎMBIAT**, *adj.*: Îndemnat. «**Îmbiați** = insuflețiți, animați, încurajați» (1894).
- ÎMBĂIERA**, *vb. I (fig.)*: A îmbina, a reuni.
- ÎMPĂRECHERE**, *s.f., inv.*: Vrăjmășie, zavistic, vrajbă.
- ÎMPROȘCAT**, *adj. inv.*: Zdrobit, nimicrit. Vezi **proașcă**.
- ÎNAPOIAT**, *adj.*: Vechi, trecut. (În *Cîteva ore la Snagov*: «Nici un artist înamorat, din vremile înapoiate, nu ne-a schițat.. chipul amantei sale...»)
- ÎNCAILE**, *adv.*: Încaltea, cel puțin, măcar.
- ÎNCHINA**, *vb. I refl.*: A se înclina (înaintea cuiva în semn de respect sau de salut). (*Inv.*) A dărui cuiva ceva ca semn de supunere; a lăsa (un teritoriu, o cetate) în stăpînirea străinilor. A recunoaște suzeranitatea cuiva. — **A închina o mănăstire** = a subordona o mănăstire din țară, cu toată averea ei, unei mănăstiri din Orientul ortodox.
- ÎNCLINARE**, *s.f.*: Simpatie; atracție, înclinație, vocație.
- ÎNCLINAT**, *adj., inv.*: Înțeles, vorbit, care are legături (de amicitie sau de dependență cu cineva).
- ÎNCURA**, *vb. I*: A goni, a mîna repede un cal. A mîna un cal în buiestru.
- ÎNDOIOS**, *adj.*: Ciudat, neobișnuit. Șovăielnic, neliniștit, frămîntat; îndoielnic, care pare puțin probabil.
- ÎNDUIOS**, *adj.*: vezi **îndolos**.
- ÎNFRICOȘAT**, *adj., inv.*: Înfricoșător, înspăimîntător.
- ÎNFURCITURĂ**, *s.f.*: Bifurcare.
- ÎNGRIJARE**, *s.f.*: Îngrijorare, grijă, neliniște, frămîntare.
- ÎNGRIJAT**, *adj.*: Îngrijorat, neliniștit.
- ÎNGRIJIRE**, *s.f.*: Băgare de seamă, atenție. (*Inv.*) Îngrijorare.
- ÎNGROZITOR**, *adj., inv.*: Îngrozit, înspăimîntat.
- ÎNJOSIT**, *adj., inv.*: Om care făcea parte dintr-o categorie socială inferioară.
- ÎNLUMINA**, *vb. I*: A împodobi un manuscris cu miniaturi colorate sau poleite.
- ÎNMULA**, *vb. I (fig.)*: A împodobi un veșmînt, de sus și pînă jos, cu cusături de fir, de pietre scumpe etc.
- ÎNRĂUTĂȚIT**, *adj., inv.*: Răutăcios.
- ÎNSĂ**, *conj.*: Chiar.

ÎNSINUI, *vb. IV*: A introduce.
ÎNTIRI, *vb. IV*: A alunga, a izgoni.
ÎNȚOLI, *vb. IV (fig.)*: A împodobi, a orna.
ÎNVĂSCUT, *adj., inv.*: Învelit, îmbrăcat.
ÎNVELITOARE, *s.f.*: Acoperiș.
ÎNVETERAT, *adj.*: Învechit, înrădăcinat.
ÎNVIA, *vb. I*: A inviora.
ÎNVIETOR, *adj.*: Care dă viață, care face să renască: inviorător.
ÎNVÎRTEȚI, *vb. IV refl., inv.*: A se întoarce în grabă.
ÎNVÎRTEJIRE, *s.f., inv.*: «Întoarcere» (1894) grabnică.
ÎNVOLT, *adj.*: vezi **involt**.

J

JAC, *s.n., inv.*: «Jaf» (1894).
JICNIȚĂ, *s.f.*: «Grînar» (1894).
JOAGĂR, *s.n.*: «Ferăstrău mișcat de apa riurilor, unde se taie scîndurile, blănille, șindriile și altele» (1894).
JUDEȚ, *s.m., inv.*: Judecător. «**Județii** = membrii judecătoriilor» (1894).
JUGASTRU, *s.m.*: Arbore cu lemnul alb și tare, cu scoarța roșie-tică (*Acer campestre*).
JUPAN, *s.m., slav., inv.*: Titlu de politețe cu care se adresa cineva, în trecut, marilor boieri, înalților dregători.
JUPANIȚĂ, *s.f., slav., inv.*: Titlu de politețe cu care se adresa cineva, în trecut, soției unui jupan. În ediția din 1894 a «scenelor istorice» se dau două glose pentru termenii «jupan» și «jupaniță»: 1. «Titlurile ce se dau boierilor și soțiilor lor»; 2. «Titlurile ce se dau vorbind cu persoanele boierești».
JURAT, *s.m., inv.*: Membru al unui consiliu cu atribuții administrative. «**Jurați** = membri ai municipalității» (1894).

K

KIR, *s.m.* (în orînduirea feudală românească din sec. al XVIII-lea, titlu purtat de boieri și de arhieriei): Domn, jupan. Mai tîrziu,

în veacul al XIX-lea, termenul a pierdut nuanța de politeț
fanariotă, fiind folosit mai mult cu sens ironic.

L

LAIE, *s.f.*: Ceată (de țigani).

LAPTELE-STÎNCII, *s.n.*: Plantă erbacee cu tulpina ramificată și cu mai multe rozete de frunze la bază, răspîdită în regiunea alpină (*Androsace chamaejasme*), numită și «lăptișor».

LASTRĂ, *s.f.*, *inv.*: Stofă orientală de lînă, fină și lucioasă.

LAVRĂ, *s.f.*: Mănăstire mare în care călugării locuiesc în case separate, nu în chilii.

LĂTURAȘ, *adj.*: Lăturalnic.

LĂȚIRE, *s.f.*: Răspîndire, propagare.

LEASĂ, *s.f.*: Împletitură de nuiele de răchită.

LEFEGIU, *s.m.*, *turc.*, *inv.*: Mercenar. «Lefegii = soldați tocmiți cu simbrie» (1894).

LEFT, *s.n.*, *gr.*, *inv.*: Monedă (de aur sau de argint) din care se făceau salbe. «Lefturi = medalioane și bănuți de salbe» (1894).

LEGE, *s.f.*, *inv.*: Religie, confesiune religioasă.

LEIT, *adj.*: Turnat. (*Fig.*) Răsfirat. — **Cu păr aurit/ Pe umeri leit** = Cu păr aurit/ Pe umeri răsfirat.

LESNICIOS, *adj.*: Spontan, facil. — **Talent lesnicios** = talent (artistic) care se exprimă cu ușurință, fără efort deosebit, spontan.

LEȘIȚĂ, *s.f.*: Lișiță — pasăre de baltă, cu pene negre și cu o pată albă între ochi (*Fulica atra*). «Leșițe = pasări de apă, negre, de felul rațelor» (1894).

LETINESC, *adj.*: Latinesc. «Letinești = latinești, catolice» (1894).

LEVINT, *adj.*, *turc.*, *inv.*: Levent — voinic, viteaz. — **Haramin levint** = haiduc (voluntar) viteaz. — În ediția din 1894 a «scenelor istorice», glosa la **haramini levinți**, — «blestemați, tilhari, ostași nedisciplinați», — pare a fi dată din punctul de vedere al «călugărașilor» lacomi de galbeni din mănăstirea Cotmeana.

LIBEL, *s.n.*: Certificat, act; memoriu.

- LIFTĂ**, *s.f.*: Nume de ocară dat cotropitorilor țării. «*Liftă* = soi nemernic de oameni» (1894).
- LIPCAN**, *s.m., turc., inv.*: «Curier» (1894) oficial (boieresc sau domnesc) între țările române și Constantinopol, sau în interiorul țării. — **Lipcan de olac** = «curier de poștie» (1894); curier special pentru mesaje urgente, care schimba călăriile din poștă în poștă.
- LIPSCAN**, *s.m., inv.*: Negustor de articole de manufactură aduse de la Lipsca (Leipzig).
- LIPSI**, *vb. IV*: A omite.
- LINGOARE**, *s.f.*: Lincezeală.
- LOGOFĂT**, *s.m., inv.* (în orînduirea feudală din țările românești): Titlu de înalt demnitar. — **Logofăt-de-aproape** = secretar domnesc. — **Mare logofăt** (sau **logofăt mare**) — (în vechea ierarhie boierească din Țara Românească) = înalt demnitar al sfatului domnesc, al doilea după ban. — Grămătic, scriitor într-o cancelarie (domnească).
- LOTRU**, *s.m., inv.*: Țîlhar, hoț.
- LOVIRE**, *s.f., inv.*: Lovitură. — În fraza «Înainte chiar de a fi ochit, el trebuia să dea lovirea cea grea» (*Mihnea Vodă cel Rău*), cu sensul din terminologia vînătorească: lovitura care răpune vînatul, — sens derivat din verbul *loviti* (v.sl.) = a vîna.
- LUCOARE**, *s.f., inv.*: Lucire, scînteiere, strălucire.

M

- MACAT**, *s.n.*: Cuvertură.
- MAGHERNIȚĂ**, *s.f., inv.*: Bucătărie (a unei mănăstiri).
- MAGISTRAT**, *s.m., inv.*: Înalt demnitar.
- MALACOF**, *s.n.*: Crinolină — fustă lungă și foarte largă, în formă de clopot, susținută pe arcuri subțiri de oțel, la modă pe la mijlocul veacului trecut, după războiul Crimeii.
- MALOROSIAN**, *adj.*: Originar din Malorusia, locuitor de bază al Malorusiei, care aparține Malorusiei, adică Ucrainei.
- MANGET**, *s.n., rus., inv.*: Volan (la rochie).

- MANSUP**, *s.n., turc., inv.*: Funcție, dregătorie, slujbă. «**Mansupuri** = privilegii, foloase bănești trase din veniturile Statului» (1894).
- MANTELĂ**, *s.f.*: Pelerină scurtă, «trei sferturi», purtată, altădată, de femei, peste rochie.
- MARGRAF**, *s.m., inv.* (în ierarhia feudală germană): Titlu purtat de un principe al cărui principat era sau fusese «marcă», adică provincie de frontieră sub guvernare militară.
- MARSIC**, *adj.*: Originar din ținutul locuit de marsi — un trib din vechea provincie romană Latium.
- MARȘANDĂ**, *s.f., fr., inv.*: Modistă; proprietara unui magazin de mode.
- MARTAC**, *s.m., turc., inv.*: Stilp de lemn (întrebuințat în construcții.) — «**Martaci** = țărușii de care se leagă fringhiile cortului» (1894).
- MASALĂ**, *s.f., gr., inv.*: Tortă (de rășină), faclă.
- MATOSTAT**, *s.n.*: «Piatră de preț, verde-închis cu vine roșii, numită și iaspis» (1894) sau jasp.
- MATUTIN**, *adj. (fig.)*: Propriu dimineții, zorilor.
- MAZIL**, *s.m. și adj., turc., inv.*: — **Boier mazil** = În orînduirea feudală din țările românești boier scos din slujba domnească și supus la dări (sau urmașii unui asemenea boier). — «**Mazili** = boieri care nu erau în serviciul activ» (1894).
- MAZILIRE**, *s.f., inv.*: «Gonirea din scaunul domnesc, detronarea» (1894), scoatere din slujbă, destituire.
- MĂIESTREȚ**, *adj., inv.*: Talentat, iscusit, care face un lucru cu măiestrie. Magistral.
- MĂIUG**, *s.n., inv.*: Buzdugan.
- MARUNȚIME**, *s.f., inv.*: Micime, meschinărie.
- MĂRTURISI**, *vb. IV*: A dovedi.
- MEDELNICER**, *s.m., inv.* (în orîndirea feudală din țările românești): Curtean care turna Domnului apă de spălat pe mîini, aranja masa și servea bucatele. «**Medelniceri** = servitori care aduceau bucatele pe masa domnească» (1894).
- MELOPEE**, *s.f.*: Melodie. Cîntec ritmic, cu care erau acompaniați, în vechime, declamatorii.
- MEMBRANĂ**, *s.f., inv.*: «Pergament, piele pregătită pentru scris» (1894).
- MEREMET**, *s.n., turc., inv.*: Reparație (sumară).

- MERTIC**, *s.n., magh., înv. (fig.)*: Porție, provizie.
- MESAL**, *s.n., înv.*: Voal de mătase (ornamentat cu paiete, cu perle etc.) folosit altădată, după moda orientală, ca podoabă de cap femeiască.
- MESIT**, *s.m., gr., înv.*: Emisar, trimis.
- METAGONT**, *adj.*: Din Metagonium — localitate în vechea provincie a Imperiului Roman, Mauritania (Maroc), din nordul Africii.
- METEREZ**, *s.n., turc., înv.*: «întărire, fortificație, fortăreață» (1894). — **Ferestrul de meterez** = deschizături înguste într-un turn sau într-un zid de apărare al unei cetăți, prin care apărătorii puteau să tragă asupra atacanților.
- METOH**, *s.n.*: Mănăstire (mică) subordonată administrației unei alte mănăstiri (mai mari).
- MEZELIC**, *s.n.*: Delicatese, bunătați.
- MIGMĂ**, *s.f.*: Amestec de diverse materii în stare fluidă, care, întărindu-se, devin rezistente.
- MILUL**, *vb. IV, înv.*: A dăru, a acorda (cuiva) un privilegiu.
- MINARÊ**, *s.f., turc., înv.*: Minaret — turnul cel mai înalt al unei geamii.
- MINĂ**, *s.f.* (în Elada): Monedă valorind o sută de drahme.
- MINEI**, *s.n.*: Carte bisericească în care sînt indicate, pe luni și pe zile, slujbele religioase.
- MINTEAN**, *s.n., înv.*: Pieptar sau tunică de stofă, găitanată, purtată altădată de ostași, de surugii etc.
- MIȘUN**, *s.m.*: Hirciog — mamifer rozător cu blana roșcat-cafenie (*Cricetus cricetus*).
- MITENĂ**, *s.f., fr.*: Mănușă care acoperă numai o parte a mîinii, lăsînd liber vîrfurile degetelor.
- MITOC**, *s.n.*: vezi **metoh**.
- MÎNĂ**, *s.f.* — **A mînă** (*loc. adv.*) = la îndemînă.
- MÎNEA**, *vb. II*: A petrece noaptea (undeva), a poposi (undeva) peste noapte. — **A mînea de conac** = a face popas de noapte.
- MLACĂ**, *s.f.*: Smîrc, mlaștină.
- MOBILARE**, *s.f., înv.*: Mobilier.
- MOHORÎT**, *adj.*: De culoare închisă, roșie-vineție. (*Fig.*) Crunt, plin de sînge. «**Mohorîță** = roșită, pătată cu sînge» (1894).
- MOLOS**, *s.m.*: Rasă de cîine de vîntătoare cu talia mare.
- MONACH**, *s.m. (pl., înv.)*: monași): Călugăr.

MONĂCHIE, *s.f.*: Călugăriță.
MONASTIC, *adj.*, *inv.*: Călugăresc, mănăstiresc.
MOȘIE, *s.f.*, *inv.*: «Țara, patria» (1894).
MOȘNEAN, *s.m.*, *inv.* (în orînduirea feudală din Țara Românească): Țăran liber, proprietar de pământ; răzeș.
MOȘTEAN, *s.m.*, *inv.*: Moștenitor. Vezi și **moșnean**.
MUCĂRI, *s.f. pl.*, *inv.*: Foarfece cu care se tăia mucul ars, fumegos, al unei lumînări (sau al unei candelă).
MUNCI, *vb. IV (refl.)*, *inv.*: A (se) chinui, a (se) tortura.
MUNCITOR, *s.m.*, *inv.*: Țăran, sătean.
MURG, *s.m.* — **Murgul-seril** = amurgul, crepusculul.
MUSCALAGIU, *s.m.*, *turc.*, *inv.*: Cîntăreț din nai (muscal).
MUSCEL, *s.n.* — «**Muscele** = dealurile de la poalele munților» (1894).
MUȘCOI, *s.m.* și *f.*, *inv.*: Catir (În *Doamna Chiajna*: <Mihail Cantacuzenul> «obiceiunea să călărească prin oraș pe o mușcoaică sau catircă».)
MUZICANT, *s.m.* și *f.* (și *adjectival*), *inv.*: Compozitor. Muzical, cu simț, cu talent pentru muzică.

N

NADPIS, *s.n.*, *rus.*, *inv.*: Rezoluție.
NAOS, *s.f.*: Partea bisericii cuprinsă între altar și pronaos.
NARTEX, *s.n.*: Tinda dinăuntru a unei biserici creștine, situată între pronaos și intrare; advon. (În *Cîteva ore la Snagov*: «Un nartex sau advon pătrat».)
NASTAVNIC, *s.m.*, *v. slav.*, *inv.*: Egumen, conducător al unei mănăstiri.
NAVE, *s.f.*: Naos — parte din spațiul unei biserici, cuprinsă între altar și pronaos.
NĂPRASNIC, *adj.*: «Groaznic, plin de urgie» (1894).
NĂPUȘTI, *vb. IV*, *inv.*: A lăsa (ceva sau pe cineva) în părăsire.
NĂPUȘTIT, *adj.*, *inv.*: Neglijat.
NĂSĂLIE, *s.f.*: «Targa pe care se așează sicriul, coșciugul» (1894).
NĂSLIRE, *s.f.*, *v. slav.*, *inv.*: Nădejde. «Dorință, aspirațiune, gînduri mari» (1894).

- NĂSTAVNIC**, *s.m., inv.*: vezi **nastavnic**.
- NĂSTRUJIT**, *adj., inv.*: Cioplit din topor, negeluit.
- NEBÎNTUIT**, *adj., inv.*: Liniștit, netulburat.
- NECROPOLĂ**, *s.f.* (în bisericile vechilor mănăstiri): Criptă rezervată ctitorilor, dănuitorilor sau călugărilor și călugărițelor provenind din familiile boierești.
- NEISTOVIT**, *adj., inv.*: Neîmplinit.
- NELEGIUIT**, *adj. inv.* (relativ la «legea», la credința) religioasă, Care este de altă religie decât cea creștină, sau de alt rit decât cel ortodox; eretic. Criminal.
- NEMENIE**, *s.f. (iron.)*: Nemuret, nemet, odraslă, prăsilă. Tagmă.
- NEMEȘ**, *s.m., magh., inv.*: Nobil din clasa stăpînitoare a Transilvaniei medievale. «Nemeși = nobili unguri» (1894).
- NEMET**, *s.n.*: «Neam, familie (expresiune desprețuitoare)» (1894).
- NEMETE**, *s.m. (fig.)*: Morman, troian.
- NEMILUIT**, *adj.*: Fără cruțare, fără milă.
- NEMLĂDIIT**, *adj. (fig.)*: Aspru; colțuros. Neplăcut; nearmोनios.
- NEPOTRIVIT**, *adj.*: Lucrat fără iscusință, fără artă, nemăiestrit, grosolan.
- NETREBNIC**, *adj.*: Inutil.
- NEVOIAȘ**, *adj., inv. (fig.)*: Inexpresiv. Glume nevoiașe = glume trudnice, fără haz.
- NEVOI**, *s.f. pl.*: Treburî, preocupări.
- NEVOIOS**, *adj., inv.*: Descurajat, demoralizat.
- NIMICIE**, *s.f., inv.*: Nîmicnicie, micime.
- NUMID**, [*s.m. inv.*: Locuitor de bază al Numidiei — numele vechi al Algeriei,

O

- OBADĂ**, *s.f.*: Bucată de lemn încovoiat, folosită la alcătuirea părții circulare a unei roți.
- OBLĂDUIRE**, *s.f., v. slav., inv.*: «Cîrmuire, administrare» (1894), guvernare.
- OBLICI**, *vb. IV*: A afla, a prinde de veste.

- OBRAZ**, *s.n., înv.*: Persoană, personaj, ius. «**Obraze** = figurile unei icoane sau unor persoane de frunte, iar **obrajii** însemnează orice fețe omenești» (1894).
- OBRÎNTEALĂ**, *s.f.*: Umflătura unei răni (din cauza frigului, a unei infecții).
- OCOL**, *s.n., înv.*: Circumscripție administrativă, județ.
- ODAIE**, *s.f.* — **Odala făgăduinții** = Camera nupțială. (*Pl. înv.*) Locuințele slujbașilor de pe lângă o Curte domnească sau boierească.
- ODAGACI**, *s.m., turc., înv.*: Numele a doi arbuști exotici (*Croton*).
- OGHEAL**, *s.n.*: Plapumă.
- OGIVAL**, *adj.*: În formă de ogivă — element arhitectural, caracteristic stilului gotic, rezultat din întretăierea a două arcuri de cerc pe verticala ridicată la egală distanță de centrele lor.
- OGRADĂ**, *s.f.*: «Curte» (1894).
- OLUM**, *s.n., turc.*: Adăpost pentru vite.
- OMOFOR**, *s.n.*: Eșarfă de mătase pe care arhieriei o poartă pe umeri în timpul serviciului religios; «patrahirul arhiepiscopal» (1894). (*Înv.*). Briu de mătase bătut cu pietre scumpe, pe care-l purtau, înainte vreme, înalții dregători ai patriarhiei din Constantinopol.
- ORATORIU**, *s.n.*: Compoziție muzicală simfonică, de mare întindere, scrisă pe o temă dramatică, pentru orchestră, cor și soliști vocali.
- ORDIE**, *s.f., turc., înv.*: Corp de oaste otomană. Comandamentul suprem al armatei Imperiului Otoman.
- ORFĂURĂRIE**, *s.f., fr.: înv.*: Aurărie.
- ORGAN**, *s.n., înv.*: Orgă.
- ORNITOLOGIE**, *s.f.*: Parte a zoologiei care se ocupă cu studiul păsărilor.
- ORTOMAN**, *adj.*: «Vrednic, viteaz» (1894).
- OROPSI**, *vb. IV*: A părăsi; a uita.
- OSPEL**, *s.n., fr.*: Edificiu somptuos, destinat a fi locuit de un mare demnitar sau de a adăposti un muzeu, o instituție etc.
- OSTROV**, *s.n.*: Insulă (într-un râu sau într-un lac).
- OTÎRNIE**, *s.f.*: Utrenie — (în ritualul bisericii ortodoxe) slujbă care se oficiază dimineața, înaintea liturghiei. «**Otîrnie** sau, mai bine, **utrenie** = rugăciunea dimineții» (1894).

OȚELE, *s.n., pl.*: Ținte cu capul mare, lat și strălucitor, folosite la ornamentarea obiectelor de piele.

P

PACEĂ, *s.f., turc., inv.*: Blana de la picioarele unui animal, prelucrată pentru a fi folosită.

PADIŞAH, *s.m., turc., inv.*: «Sultanul turcesc» (1894).

PAFTA, *s.f., turc.*: Încheietoare la haine sau la cingători, lucrată din metal (prețios și împodobită cu pietre scumpe).

PAHARNIC, *s.m., inv.* (în orînduirea feudală din țările românești): Înalt demnitar, boier de divan, administrator suprem al viilor și pivnițelor domnești, supraveghetor al strîngerii dărilor în natură, datorate domnitorului de către viticultori. Tot în sarcina paharnicului cădea și «dregerea» vinului în cupa domnitorului.

PAÏR, *s.m., fr.*: Membru (pe viață) al uneia dintre cele două camere legislative din Franța, între anii 1814 și 1848. Rang de noblețe în Anglia, conferind dreptul de membru al Camerei Lorzilor.

PAJERE, *s.f. (fig.)*: Stemă.

PALĂ, *s.f., inv.*: Paloș — sabie lată (încovoiată spre vîrf), cu două tăișuri.

PALICAR, *s.m., gr., inv.*: Viteaz. «**Palicari** = flăcăi voinici (pe grecește)» (1894).

PALMĂ, *s.f.*: Ornamentație în forma unei frunze recurbate, în care se înscriu motive florale.

PANAGHIAR, *s.n.*: Icoana Fecioarei Maria. (În *Cîteva ore la Snagov*, Odobescu glosează parantetic: «icoană a Maicii Domnului».)

PANDUR, *s.m.* — «**Panduri bănești** = ostași pedestri ai banului Craiovii» (1894).

PANTOCRATOR, *s.n.*: Cupola principală a unei biserici ortodoxe, așezată deasupra naosului.

PARABOLIC, *adj.*: Curbat.

PARACLIS, *s.n.*: Capelă amenajată în interiorul unei clădiri sau zidită alături de o biserică. — În ritualul creștin ortodox — slujbă religioasă de invocare a unui sfînt.

PARAPON, *s.n., gr., inv.*: Supărare, necaz, ciudă.

PARMACLÎC, *s.n.*: «Balustradă» (1894).

PARTE, *s.f., inv.*: Familie (boierească). Partidă politică boierească. (În *Mihnea Vodă cel Rău*: «Boierii de toate părțile umblau cu zavistii, care de care s-apuce domnia».)

PAȘALÎC, *s.n., turc., inv.* (în organizarea administrativ-militară a Imperiului Otoman): Provincie guvernată de un pașă.

PAȘĂ, *s.m. și n., turc., inv.* (în Imperiul Otoman): Titlu acordat înalților demnitari; guvernator al unei provincii.

PAȘTET, *s.n., germ., inv.*: Pateu.

PAUCĂ, *s.f., germ., inv.*: Tobă cu o singură suprafață de percuție, darabană. «Pauce = țimbale» (1894).

PĂHĂRNICEL, *s.m., inv.* (în orinduirea feudală din țările românești): Boier de rang inferior, subaltern al paharnicului. «Păhărnicele = servitorii care turnau de băut oaspeților domniei» (1894).

PĂLIT, *adj.*: Palid.

PĂRTINIRE, *s.f., inv.*: Participare. Vezi și **parte**.

PĂSA, *vb. I, inv.*: A merge. (În *Doamna Chiajna*: «Să pas deci pe calea pe unde a trecut ea, să calc în urmele-i deșarte».) — (La imperativ, cu valoare de interjecție) Du-te! mergi! (În *Doamna Chiajna*: «Păsați-vă în cale! N-avem loc de găzduit!») — Îndrăznește! (În *Cîteva ore la Snagov*: «Pas, Vaso, de nu urma dupe poruncă».)

PĂSĂRAR, *s.m., inv.*: Slujitor curtean al unui feudal (apusean), care avea sarcina de a purta, în timpul petrecerilor cinegetice, păsările răpitoare dresate pentru urmărirea și prinderea vînului.

PĂSTRARE, *s.f.* — **De păstrare** (*loc. adv., inv.*) = de adăpost.

PĂTRAR, *s.m. inv.*: (Cal) de patru ani.

PĂTRĂREL, *s.m., inv.* (diminutiv al lui «pătrar») — «Pătrărele și cincărele — se zice de cai de patru și cinci ani» (1894).

PĂTRUNDE, *vb. III*: A emoționa, a impresiona.

PEDEPSI, *vb. IV, refl., inv.*: A se chinui, a suferi.

PEHLIVAN, *s.m., turc., inv.*: Acrobat, saltimbanc, scamator. «Pehlivanii = prestidigitatorii și bufonii jocurilor publice la turci» (1894).

PENTAGON, *adj.*: Pentagonal, în formă de pentagon.

- PEPLU**, *s.n.* (în antichitatea greco-romană): Vestmînt scurt, larg, fără mînece, prins pe umeri cu cîte o agrafă.
- PERDEA**, *s.f.*, *turc.*, *înv.*: — **De la perdea** = de la intrare.
- PERGHEL**, *s.n.*, *turc.*, *înv.*: Zidărie în formă de arc sau de semicerc; «linie încovoiată» (1894).
- PERICIUNE**, *s.f.*, *înv.*: Prăbuşire morală, decădere, corupţie.
- PERIPLU**, *s.n.*: Călătorie pe mare; navigare.
- PERISTIL**, *s.n.*: Galerie exterioară (sau interioară), formată dintr-un şir de coloane, care mărgineşte o clădire.
- PEŞCHEŞ**, *s.n.*, *turc.*, *înv.*: Plocon, dar, cadou.
- PEŞCHIR**, *s.n.*, *turc.*, *înv.*: Faţă de masă.
- PIETOS**, *adj.*: Pios.
- PIL**, *interj.*, *fr.*: Strigăt cu care vinătorul asmută cîinele asupra vînatului.
- PIPERIG**, *s.m.*: Pipirig — numele a două plante erbacee, cu tulpina flexibilă, cu flori galbene-cafenii, brune-roşcate, cenuşii-verzui sau albăstrii (*Equisetum hiemale* şi *Scirpus acustris*).
- PISANIE**, *s.f.*, *v.sl.*, *înv.*: Scriere. «**Pisanii** = scrieri, scrisori» (1894).
- PITAC**, *s.n.*, *sb.*, *înv.*: Poruncă scrisă, dispoziţie (domnească). «**Pitace** = scrisori, ordonanţe» (1894).
- PITĂRIE**, *s.f.*, *înv.*: «Brutărie» (1894).
- PIUĂ**, *s.f.*: Scobitură într-un fundament, servind la fixarea unei piese oarecare. (În *Cîteva ore la Snagov*: «O cruce de piatră, strîmbată din piua ei».)
- PÎNGĂRIT**, *adj.*: Mînjit (de sînge).
- PÎRLITURĂ**, *s.f.* — **A da** (ceva sau pe cineva) **pe pîrlitură** = a lua în rîs, a zeflemisi.
- PLĂIAS**, *s.m.*: Locuitor de la munte, muntean.
- PLĂTI**, *vb. IV*: A preţui (moralmente), a valora.
- PLĂVIŢ**, *adj.* (despre părul omului): Blond. «**Plăviţe** = blonde, bălaie» (1894). — Despre părul animalelor — alb-gălbui sau alb-cenuşiu.
- PLIOAPĂ** *s.f.*: «Capacul sicriului» (1894).
- PLUMB**, *s.n.*, *înv.*: Creion.
- PLUMBA**, *vb. I*, *liv.*: A trăsni, a lovi.

- POALĂ**, *s.f.* (*fig.*): Partea de jos a unei construcții, a unui zid
— **Poală de altar** (în bisericile ortodoxe) = partea de jos a
unei catapetesme, pe care se așează icoanele principale.
- POARTĂ**, *s.f.*, *înv.* (în timpul suzeranității otomane asupra țărilor
românești): Curtea, guvernul sultanului.
- POCLON**, *s.n.*: «Plocon» (1894).
- POD**, *s.n.*, *înv.*: Cale podită, pardosită cu trunchiuri de lemn
(d> stejar).
- PODAGRĂ**, *s.f.*, *înv.*: Gută — boală care se manifestă prin
inflamări dureroase ale articulațiilor, consecință a depunerii
acidului uric la încheieturi.
- POGRIBANIE**, *s.f.*, *v. sl.*, *înv.*: Slujba religioasă și ceremonia
înmormântării; «înmormântare» (1894).
- POHTI**, *vb. IV*, *v. sl.*, *înv.*: A pohti, a dori, a rivni. A chema
(cu sens de poruncă). «**Pohtesc** = poftesc, privesc cu lăcomie»
(1894).
- POJAR**, *s.n.*, *v. sl.*, *înv.*: Incendiu, foc.
- POLCOVNIC**, *s.m.*, *rus.*, *înv.*: Comandant al unui polc; colonel.
- POLEIALĂ**, *s.f.*: Strat subțire de aur sau de argint cu care se
acoperă un obiect.
- POLEIT**, *adj.*: Acoperit cu un strat subțire de aur (de argint);
suflat cu aur (cu argint).
- POLITICĂ**, *s.f.*, *înv.*: Politețe, dibăcie, abilitate. — **Cu politică**
(*loc. adv.*) = politicos, abil.
- POPOSIT**, *adj.*: «Abia sosit» (1894).
- POPREALĂ**, *s.f.*, *înv.*: Împiedicare, interzicere.
- PORTAR**, *s.m.*, *înv.*: Înalt dregător al Imperiului Otoman.
- PORTIC**, *s.n.*: Galerie exterioară acoperită, mărginită, la cel
puțin una din laturi, de o colonadă (în formă de arcade).
- PORTRETAR**, *s.m.*, *înv.*: Portretist.
- POSTELNIC**, *s.m.*, *v. sl.*, *înv.*: (în orînduirea feudală a Țării Ro-
mânești): Înalt demnitar, boier de Divan, avînd funcția de
mareșal și șambelan al Curții domnești; «boierul însărcinat
cu introducerea și prezentările în ceremoniile Curții domnești»
(1894). Ca și ceilalți boieri de Divan, postelnicul avea în
subordine mai mulți boieri de ranguri inferioare — postel-
nicei — cu ajutorul cărora își împlinea dregătoria.
- POTURI**, *s.m. pl.*, *turc.*, *înv.*: Pantaloni largi în partea de sus și
strînși pe pulpe. Apărători ale pulpei, pulpăre.

- POVĂȚUIRE, *s.f.*, *înv.*: Comanda (unei armate).
- PRAPUR, *s.m.* și *n.*, *v.sl.*, *înv.*: Steag ostășesc, flamură. «**Prapure** = steagurile diferitelor cete de ostași» (1894).
- PRAVILĂ, *s.f.*, *v.sl.*, *înv.*: Lege, dispoziție, hotărîre.
- PRĂSILĂ, *s.f.*: Animal tinăr, pui; progenitură.
- PREASTOI, *s.n.*, *v.sl.*, *înv.*: Masa din mijlocul altarului, pe care se țin obiectele necesare oficierei liturgici.
- PRECUGETARE, *s.f.*, *înv.*: Premeditare.
- PREDĂ, *vb. I refl.*, *înv.*: A se da pradă (cuiva), a se lăsa pradă (cuiva).
- PREFACE, *vb. III*, *înv.*: A repara, a reface.
- PREPUS, *s.n.*: Bănuială, presupunere.
- PREPUS, *adj.*: Presupus.
- PRIBEGI, *vb. IV*, *înv.* — «**Să pribegescă** = să fugă în altă țară, să se expatrieze» (1894).
- PRIBEGIT, *adj.* — «**Pribegiți** = expatriați» (1894).
- PRICOPSEALĂ, *s.f.*, *gr.*, *înv.*: Învățătură.
- PRICOPSIT, *adj.*, *gr.*, *înv.*: Învățat, priceput.
- PRIGORIT, *adj.*: Dogorit de soare.
- PRILEJIRE, *s.f.*: Împrejurare, circumstanță.
- PRIMEJDIE, *s.f.* — **Cărturar de primejdie** (*înv.*) = cărturar care uimește, care înfricoșează, care înspăimîntă prin cunoștințele sale. — **A da** (pe cineva) **de primejdie** (*înv.*) = a înfricoșa, a înspăimînta (pe cineva).
- PRIMITIV, *adj.*: Originar, cel dintîi.
- PRINDE, *vb. III* — **A prinde la suflet** = a căpăta curaj, a se înviora.
- PRIPOR, *s.n.*: Coastă de deal sau de munte, pantă abruptă, povîrniș.
- PRISM, *s.n.*, *înv.*: Prismă.
- PRISTĂVI, *vb. IV*, *v.sl.*, *înv.*: A muri. «**S-a pristăvit** = a murit, a răposat» (1894).
- PRISTĂVIRE, *s.f.*, *înv.*: «Răposare» (1894).
- PRIVEGHEA, *vb. I*: A păzi (pe cineva), a supraveghea.
- PRIVEGHERE, *s.f.* (în ritualul creștin ortodox): Serviciu religios care se face noaptea sau seara în ajun de sărbătoare într-o biserică sau într-o mănăstire.
- PROAȘCĂ, *s.f.*, *înv.*: «Gaură, spărtură, burtă» (1894). — **A face proașcă** = a zdrobi, a nimici.

PROCI, *s.m. pl., v.sl.*: Pețitori.

PROFIR, *adj., inv.*: Trandafiriu, roșu-deschis.

PROHOD, *s.n.* (în ritualul bisericii ortodoxe): Slujba înmormintării; «rugăciunea morților» (1894).

PROIGUMEN, *s.m.*: Proegumen — locțiitor de egumen.

PRONIE, *s.f.*: Dumnezeu, dumnezeire; «providență» (1894).

PROSCHINITAR, *s.n.*: Carte de ritual creștin ortodox, care cuprinde slujbele unor anume mari sărbători (învierea, hramul etc.).

PROSCOMIDIE, *s.f.*: Firidă în peretele dinspre nord al unui altar de biserică ortodoxă.

PROSTATIC, *adj., inv.*: Prostesc.

PRUND, *s.n. (fig.)*: Mal; prundiș.

PUNE, *vb. III — A pune la mână* (pe cineva) = a aduce (pe cineva) la cheremul său; a pune mîna (pe cineva), a prinde, a înhăța.

PURTĂTOR, *s.m., inv.*: Conducător (militar).

PUȘCĂ, *s.f., inv.*: Tun. «În vechime, **pușcă** se chema tunul» (1894).

R

RAIA, *s.f., turc., inv.*: Creștin supus Porții otomane. «**Raia**, **raiale** = supușii turcilor, care nu sînt de religie mahometană» (1894).

RASĂ, *s.f.*: Haină lungă pînă la călcîie, și largă, pe care o poartă călugării și călugărițele pe deasupra îmbrăcămintei.

RĂDVAN, *s.n., inv.*: «Trăsură acoperită» (1894); «trăsură învălită, carită» (1894). O glosă mai bună se citește în *Doamna Chiajna*: «Pe atunci <sec. al XVI-lea> era o largă cutie de lemn văpsit, scobită rotund și așezată, fără arcuri, pe un dric cu patru roate ferecate».

RĂPI, *vb. IV (fig.)*: A fermeca, a încînta.

RĂPIRE, *s.f., inv.*: Jefuire, luare abuzivă. (*Fig.*) Vrajă, încîntare.

RĂPUNE, *vb. III refl., inv.*: A muri. «**Se răpusese** = murise» (1894).

RĂSĂRITURĂ, *s.f.*: Zvîcnet.

RĂSFĂȚAT, *adj.*: Capricios. Grațios. Rafinat. (*Inv.*) Întins, larg.

RĂSIP, *s.n.*, *inv.*: Ruină; rămășiță.

RĂȚEA, *s.f.*, *inv.*: Dantelă.

RĂZLEȚ, *adj.*: Rătăcit. Înfricoșat.

REBEDENIE, *s.f.*: Rubedenie, rudă.

REPURTA, *vb. I refl.*: A transpune; a se transporta (cu) mintea (gîndul) într-un loc depărtat, într-o situație din trecut. (*Fig.*)

A deplasa; a îndrepta gîndul (spre ceva sau spre cineva).

RESTITUI, *vb. IV*: A repune în drepturi.

RETRAGERE, *s.f.*: Locul unde se retrage (cineva) pentru a se izola; refugiu.

RICHITĂ, *s.f.*: Răchită.

RIDICA, *vb. I* — **A ridica tabăra** = a părăsi locul unei tabere (militare), luînd tot echipamentul.

RIPIDIE, *s.f.*: Obiect de metal sau de lemn, închipuind un serafim, folosit în altarul unei biserici ortodoxe la alungarea muștelor de pe obiectele de ritual.

RITURNELĂ, *s.f.*: Refren.

RÎHNI, *vb. IV*, *inv.*: A rîvni.

ROD, *s.n.* — **Rodul pămîntului** = plantă erbacee veninoasă, cu frunze mari, late și lucioase (*Arum maculatum*).

ROMANȚ, *s.n.*, *inv.*: Narațiune epică (în proză sau în versuri).

RONDĂBOSĂ, *s.f.*: Sculptură statuară, în trei dimensiuni.

ROST, *s.n.*: Grai, vorbire. (În *Pseudo-cynegeticos*: «Ce minunată interpretațiune a vieții vînătorești este, în adevăr <opera *Wilhelm Tell* de Rossini>, această măiastră melopee, odă scrisă în acea limbă fără rost, ale cărei sunete modulate prefiră în inima omului, mai lesne decît orice cuvinte, și dorul, și veselie!»).

ROȘIORI, *s.m. pl.* (în vechea organizare a oștirii pămîntene): Corp de cavalerie îmbrăcat în uniformă de culoare roșie.

ROVINĂ, *s.f.*: Ripă, surpătură de teren (mocerloasă).

RUMÂN, *s.m.*, *inv.* (în orînduirea feudală din Țara Românească): Iobag, vecin. «Rumâni = țărani clăcași și robiți» (1894);

- SACÎZ**, *s.n., turc., inv.*: Mastic — sucul rășinos aromat al unui arbust asiatic (*Lentiscus*). — **Rachiu de sacîz** (*inv.*) = mastică.
- SACNASIU**, *s.n., turc., inv.*: Mică încăpere situată la catul de sus al vechilor case domnești, ieșită afară din zidul clădirii, închisă cu geamlic sau cu jaluzele; «balcon închis de toate părțile, înaintînd afară din păretele unei case» (1894).
- SAHAN**, *s.n., turc., inv.*: Vas adînc de metal în care se serveau bucatele la masă.
- SAIĂ** *s.f.*: Staul. «**Salele** = adăposturi pentru vite» (1894).
- SALCE**, *s.f., inv.*: Zeamă acrișoară.
- SAMOIED**, *s.m. și f.*: Persoană care face parte dintr-o populație de origine uralo-altaică a Siberiei de nord.
- SAMUR**, *s.m.*: Blănă prelucrată de samur — animal carnivor din taigaua siberiană (*Mustela zibelinea*); «o blană scumpă» (1894).
- SANCTIONA**, *vb. I*: A constinți.
- SANDAL**, *s.n., turc., inv.*: Țesătură de mătase (din care se făceau obiecte de îmbrăcăminte); tafta.
- SANDAL**, *s.m.*: Santal — arbore originar din Extremul Orient, cu lemnul alb și aromat, sau brun-roșiat, nearomat (*Santalum*).
- SARAI**, *s.n., turc., inv.*: Palat al sultanului sau al marilor demnitari otomani. — «**Saraiul împărătesc** = palatul sultanului» (1894).
- SARMATIC**, *adj.*: Propriu sarmaților — veche populație răspîdită în estul Europei, între Marea Baltică și Marea Neagră.
- SASTISI**, *vb. IV refl., gr., inv.*: A se tulbura.
- SĂNEAȚĂ**, *s.f., inv.*: Pușcă primitivă cu cremene; «pușcă» (1894).
- SĂRDAR**, *s.m., turc., inv.* (în veacul al XVII-lea): Comandant ostășesc, mai ales de călărimă. «**Marele sârdar** = o căpetenie de oști românească, în vechime» (1894).
- SĂRMAN**, *adj., inv.*: Orfan.
- SCATULCĂ**, *s.f., rus., inv.*: Lădiță de merinde pentru călătorie.
- SCAUN**, *s.n., inv.*: Tron. (Fig.) Domnie. Reședința voievodului, capitală. Măcelărie. «**Scaunele măcelarilor** = prăvăliile de măcelărie» (1894).

SCĂDERE, *s.f., inv.*: Decădere.

SCOABĂ, *s.f.*: Scobitură (într-un zid), firidă.

SCULA, *vb. I refl., inv.*: A se pregăti (de drum, adunînd bagaje și însoțitori, pentru o acțiune oarecare). A se ridica, a zbura.

— «**A scula vînatul** = a stîrni vînatul spre a-l face să se scoale, adică să zboare... ca să intre în bătaia puștii.»¹

SCULĂ, *s.f., inv.*: Obiect de preț; giuvaer, bijuterie.

SCUTELNIC, *s.m.* (în vechea organizare a oștirii pămîntene): Ostaș care slujea fără leafă, fiind, în schimb, scutit de biruri; «contribuabil scutit de birul către Stat, cu condițiune să-l plătească în muncă la vreun boier» (1894). Cum, în veacul al XVI-lea, boierii mai erau încă distincții, demnități militare, scutelnicul devenea, la nevoie, ostaș boieresc.

SCUTIRE, *s.f., inv.*: Privilegiu de a nu plăti anumite dări.

SCUȚ, *s.m.*: Sloi de gheață, țurțur.

SEFTEREA, *s.f.*: Plantă erbacee cu frunzele de culoare verde-ce-nușie și cu florile purpurii (*Fumaria officinalis*).

SEGEDEA, *s.f., turc., inv.*: Cuvertură sau covor de lînă.

SEHASTRU, *s.m.*: Sihastru; «pustnic» (1894).

SEIMEAN, *s.m., turc., inv.*: Ostaș din corpul de infanterie merce-nară care forma, în Moldova și în Muntenia, în epoca feudală (pînă în secolul al XVII-lea) unitatea de gardă a Curții dom-nești.

SFIZ, *s.m., turc., inv.*: Rîndaș, grăjdar (la Curțile domnești și boierești din țările românești, în epoca feudală).

SERASCHER, *s.m., turc., inv.* (în Imperial Otoman): Comandant al armatei și ministru de război; «căpetenie de oști turcești, însărcinat cu conducerea unei campanii» (1894).

SERASIR, *s.m., turc., inv.*: Brocart țesut cu fir de aur; «stofă de beteală țesută» (1894).

SEVAIU, *s.n., turc., inv.*: «Stofă grea de mătase, stofă scumpă de mătase» (1894), țesută cu fire de aur sau de argint.

SFAT, *s.n., inv.*: Cumpăt, echilibru sufletesc. — **Pierzîndu-și mîntea și sfatul** = înnebunind.

¹ Glosă în A. I. Odobescu. *Opere literare*. Ediție critică, cu introducere, note și variante de Scariat Strușeanu. Cu șapte planșe atîră din text. București, Fundația pentru literatură și artă, 1938, p. 610.

- SFIET, *adj.*, *inv.*: Sfios. Înfricat.
- SFINTE, *s.f. pl.*: Obiecte de ritual creștin.
- SHOLIAST, *s.m.*: Scoliașt, autor de scoli — note gramaticale sau comentarii necesare pentru înțelegerea unui text vechi.
- SILĂ, *s.f.*, *inv.*: Forță. — **A face** (cuiva) **silă** (*inv.*): a sili, a forța pe cineva.
- SIMBRIAȘ, *s.m.*, *inv.*: Soldat mercenar.
- SIMEN, *s.m.*, *inv.*: vezi **selmean**.
- SIMIGIU, *s.m.*: Persoană care face sau vinde simiți, covrigi și alte produse de patiserie; covrigar.
- SIMINOC, *s.m.*: Plantă erbacee cu flori mici, galbene, nemuriitoare (*Helichrysum arenarium*).
- SIMULACRU, *s.n.*: Reprezentare artistică; imagine.
- SINIE, *s.f.*: Tavă de metal mare și rotundă (în care se coc plăcinte sau pe care se servesc bucatele la masă).
- SIPET, *s.n.*: Cufăr (de lemn, înflorat sau vopsit, cu capac boltit și ferecat, în care se păstrează haine sau obiecte de valoare; «ladă» (1894); «sipeturi = lăzi cu coperiș boltit» (1894).
- SÎNGEAC, *s.n.*, *ture.*, *inv.*: Marele steag al lui Mohamed — verde, avînd în virful lăncii un glob cu semilună, pe care Poarta îl trimitea Domnilor din țările românești ca însemn al suzeranității otomane. «Sîngeacul = steagul principal al domniei» (1894).
- SÎRGUI, *vb. IV*: A munci cu rîvnă. «<Se> sîrgul = se sili» (1894).
- SÎRMĂ, *s.f.*: Fir metalic. — **Zea de sîrmă** = armură făcută din împletitură de fire metalice. — (*Inv.*) Fir de metal prețios (de argint sau de aur). — «Sîrmă = lucrare cu firicele rigide, de metal, numită și filigran» (1894).
- SLĂBIT, *adj.*, *inv.* (*fig.*): Ruinat.
- SLOBOZENIE, *s.f.*, *inv.*: Autonomie, libertate.
- SMĂCINAT, *adj.*: Agitat, zbuciumat.
- SMEAD, *adj.*: Cu fața negricioasă și palidă. Culoarea negru-gălbui. (*Fig.*) Tern. — **Condel smead** = stil cenușiu, plat, monoton, neartistic.
- SOBOL, *s.m.*, *inv.*: Samur.
- SOBOR, *s.n.*, *inv.*: Adunare, sfîț; «conciliu, sfatul bisericesc» (1894).
- SOLAT, *s.n.*: Pășune, cîmpie ierboasă.

- SOLECISM**, *s.n.*: Greșeală de sintaxă în vorbirea literară.
- SOPORIFIC**, *adj.*: Somnifer, adormitor.
- SPAHIU**, *s.m., înv.*: Soldat din cavaleria Imperiului Otoman.
- SPARGE**, *vb. III refl.*: A se uza, a se găuri, a se ferfeniți.
- SPATĂ**, *s.f., înv.*: Armă albă, mai grea decât spada (din care cauză nu era utilizată ca armă de împuns), cu lama lungă și lată, cu două tăișuri.
- SPĂTAR**, *s.m., înv.* (în epoca mai veche a feudalismului românesc): Înalt demnitar domnesc, boier de Divan, care ducea la festivități spata domnească, avînd, cînd purta titlul de mare-spătar, și comanda supremă a oștirii de țară; «căpetenia oștilor» (1894).
- SPĂTĂRIE**, *s.f., înv.*: Sala tronului și a ceremoniilor oficiale din palatul domnesc. De obicei, termenul «spătărie» indică «sala cea mare a spătăriei», «spătăria cea mare»; o altă încăpere, numită «spătăria cea mică», servea domnitorului drept cameră obișnuită de lucru. «Spătărie = locul unde se țineau autoritățile <consiliile> militare superioare» (1894); «sala spătăriei = sala tronului» (1894).
- SPELUNCĂ**, *s.f., înv.*: Peșteră, grotă.
- SPIRITUOS**, *adj., înv.*: Spiritual.
- SPOLIATOR**, *s.m.*: Jefuitor, prădător.
- SPONCĂ**, *s.f., rus., înv.*: Copcă; agrafă; cataramă.
- SPRAFcă**, *s.f., rus., înv.*: Cercetare (judecătorească).
- STA**, *vb. I* — «A sta vînatul = a opri un ciine de vînătoare, a nu permite unui ciine de vînătoare să stîrnească vînatul, înainte de a intra în bătaia puștii.»¹
- STĂRUIT**, *adj., înv.*: Stăruitor, insistent.
- STĂTĂTOR**, *adj.*: Statornic, imuabil.
- STIFOS**, *adj., gr., înv.*: Astringent, cu gust înțepător.
- STIHAR**, *s.n.*: Vestmînt lung, împodobit cu cusături (de fir și de mătase), pe care îl poartă preoții de rit ortodox în timpul serviciului religios.
- STÎNJEN**, *s.m.*: Veche măsură de lungime, variînd, după regiuni, între 1,96 m și 2,23 m.
- STÎRCI**, *vb. IV refl.*: A se ghemui, a se strînge.

¹ Glosă extrasă din A. I. Odobescu, *Opere literare*, ed. cit., pag. 609–610.

STOLNIC, *s.m., v. sl., inv.*: Boier de rang inferior care purta grija mesiei domnitorului, fiind, în același timp, șeful bucătarilor, al pescarilor și al grădinarilor domnești.

STRICA, *vb. I*: A tulbura; a dărîma. (*Inv.*) A răni, a ucide.

SUBȘTERNERE, *vb. III, lat.*: A expune; a argumenta.

SUD, *s.n., v. sl., inv.* (în vechea împărțire administrativă și judecătorească a Țării Românești): județ.

SUDALMĂ, *s.f.*: «Ceartă, ocărire» (1894).

SUDUI, *vb., IV, inv.*: A mustra, a dojeni.

SUFLARE, *s.f.*: Aer.

SUMEȚI, *vb. IV refl.*: A se împotrivi cu îndrăzneală.

SUPLICĂ, *s.f.*: Cerere, jalbă.

SURFAȚĂ, *s.f., fr., inv.*: Suprafață.

SURGHIUN, *s.n.*: «Exil» (1894).

SURGUCI, *s.n., turc., inv.*: Mănunchi de pene (de struț) bătut în pietre scumpe, purtat, la turban sau la ișlic, de sultan și de înalții demnitari ai Imperiului Otoman, și la căciulă de domnitorii români (de boieri și chiar de oșteni); «copca și penița formată din pietre scumpe, care se pune la căciulile boierești» (1894).

SURLĂ, *s.f.*: Instrument muzical în formă de fluier, cu mai multe găuri și cu unul din capete lărgit în formă de pîlnie, întrebuințat în trecut mai ales în armată. «**Surle** = fluier cu sunet ascuțit (*fifre* pe franțuzește)» (1894).

SVADĂ, *s.f., inv.*: Discuție, dispută.

SVAT, *s.n., inv.*: Consiliu, sfat (domnesc).

SYNECDOCHE, *s.f.*: Figură de stil care constă în extinderea sau restrîngerea sensului unui cuvînt, întrebuințîndu-se numirea părții în loc de numirea întregului, a particularului în locul generalului, a materiei din care e făcut un lucru în locul lucrului însuși etc., sau a întregului în locul unei părți, a generalului în locul particularului etc.

Ș

ȘAH, *s.m.*: Titlu purtat de suveranii (musulmani) din Orient.

ȘAICĂ, *s.f., sb., inv.*: Corabie mică cu pînze și cu fundul plat.

«**Șaici** = mici vase turcești ce plutesc pe Dunăre» (1894).

ŞART, *s.n.*: Rost, noimă, socoteală. După şart = după obicei.
ŞATRANGE, *s.f. pl., turc., inv.*: Şah — În şatrang (loc. adj.)
= în carouri, cadrilat. — «Şatrang = dispoziţiune romboi-
dală sau în losange» (1894).

ŞATRĂ, *s.f., inv.*: Baracă de scinduri acoperită cu pînă, în care
negustorii îşi vindeau mărfurile aduse la tîrg. Cort de tabără.

ŞAVANEA, *s.f., turc., inv.* — «Şavanele = un fel de căciuli de
postav» (1894).

ŞĂTRAR, *s.m., inv.*: Dregător (de rang inferior) care avea în
pază corturile unei tabere în timp de război. «Şătraril = boierii
ce îngrijeau de corturile şi de locuinţele Domnului» (1894).

ŞEOŞ, *s.m.* (în atelajele obişnuite pînă pe la jumătatea veacului
trecut): cal de şea, pe care călărea surugiul.

ŞEȚ, *adj.*: Şes, întins, neted.

ŞIRĂ, *s.f. (fig.)*: Snop. (În *Doamna Chiajna*: «Cu părul vinăt
rotat şi cu o şiră de stele roşcate pe piept şi pe spinare».)

ŞLEAU, *s.n.*: Cureauă cu care se leagă calul de crucea trăsurii sau
a căruţei.

ŞOCĂȚESC, *adj. (peior.)*: Nemţesc.

ŞOCĂȚIE, *s.f. (peior.)*: Caracteristic german.

ŞOIMAR, *s.m., inv.*: Slujitor, curtean al unui feudal (apusean),
dresor, îngrijitor şi purtător de şoimi de vînătoare în timpul
petrecerilor cinegetice.

ŞOLDAN, *s.m.*: Pui de iepure pînă la un an.

ŞOLDÎŞ, *adv.* — A merge şoldîş = a şchiopăta.

ŞOVAR, *s.n.*: Rogoz — plantă erbacee cu tulpina dreaptă, în
trei muchii (*Carex silvatica*); «un fel de trestie subţire, cu care
se fac învălişuri de case la ţară» (1894).

ŞOVĂIT, *adj.*: Sinuos.

ŞTIINȚĂ, *s.f.* — Ştiinţă-de-cauze (fr. *science des causes*) = cunoaş-
tere temeinică a unor anume lucruri.

ŞUI, *adj.*: Subţire, zvelt.

T

TABEL, *s.n., inv.*: Tablou; descriere.

TACÎM, *s.n., turc., inv.*: Totalitatea obiectelor sau uneltelor nece-
sare unei anumite acţiuni.

- TACLIT**, *s.n., turc., inv.*: «Stofă de lână servind ca învelitoare» (1894). Bucată de stofă sau de mătase vărgată, folosită, după moda turcească, ca legătoare de cap sau ca brâu.
- TAIN**, *s.n.*: Sumă echivalentă cu rația alimentară, care se dă cuiva pe un anume timp de serviciu; «subsidiu pentru hrană» (1894).
- TALER**, *s.n.*: Vas plat de lemn, de pământ ars etc.
- TALPĂ**, *s.f.*: Partea de dedesubt, care calcă apa, a unei ambarcațiuni. — **Talpa ușii** = cadrul de sprijin al unei uși.
- TARAC**, *s.m.*: Stilp de lemn, bătut în pământ, care servește ca element de susținere a unui pod, a unui gard, a unui zăgaz.
- TARAF**, *s.n., inv.*: Grup (de artiști), cerc (de artiști); pleiadă.
- TAS**, *s.n., turc., inv.*: Capac de medalion.
- TEASC**, *s.n., inv.*: Mecanism primitiv de imprimare tipografică.
- TETRAGONICEȘTE**, *adv.*: Categorical, ferm. Matematiceste.
- TICĂIT**, *adj.*: Năpăstuit; necăjit; «nenorocit, slab, neputincios; chinuit» (1894).
- TICĂLOȘIE**, *s.f., inv.*: Nenorocire; mizerie (morală).
- TICNIT**, *adj.* (despre cal): Liniștit, fără nărav, care pășește mărunț și regulat.
- TIMIN**, *s.m., turc., inv.*: Veche monedă turcească de salbă, care se purta și pe frunte, ca podoabă.
- TIMPAN**, *s.n.*: Suprafața dintre cornișele frontonului unei clădiri.
- TINICHEA**, *s.f.*: Scîndură subțire (de brad). «**Tinichele** = un fel de scînduri subțiri» (1894).
- TIPTIL**, *adv., turc., inv.*: «Pe ascuns; deghizat» (1894).
- TIRIACHIU**, *adj., turc., inv.*: Amețit (de băutură).
- TIRIPLIC**, *s.n., turc., inv.*: Fir de mătase sau bumbac, răsucit și mercerizat, folosit la brodat sau la împletit.
- TISĂ**, *s.f.*: Arbore sau arbust rășinos, cu frunze lungi, înguste, lucitoare, cu lemnul tare și foarte prețios (*Taxus baccata*).
- TIZ**, *s.m. și f.*: Persoană care poartă același nume cu alta.
- TÎMPLĂ**, *s.f.*: Catapeteasmă.
- TOCITOARE**, *s.f.*: Vas mare de lemn în care se pun strugurii (și alte fructe) la fermentat, înainte de a fi dați la teasc.
- TOCMI**, *vb. IV., inv.*: A organiza, a stabili, a orîndui.
- TOGĂ**, *s.f.*: Mantie largă și lungă, fără mîneci, pe care o purtau romanii peste tunică.

- TRACTA**, *vb. I, inv.*: A trata — a dezvolta, a expune (în scris sau oral) o temă științifică, literară etc.
- TRACTAT**, *s.n. inv.*: Tratat, convenție politică. Lucrare cu caracter special, în care se expune materia unei anume discipline în principiile ei de bază.
- TRAGE**, *vb. III* — **A trage la edec** = a trage o luntre cu un odgon împotriva cursului apei. «**Trăgea la edec** = trăgea cu funia de pe mal» (1894).
- TRANSEPT**, *s.n.*: Naos transversal, care taie în unghi drept naosul principal al unei biserici.
- TRAPEZARE**, *s.f., inv.*: vezi **trapezările**.
- TRAPEZĂRIE**, *s.f., inv.*: Sală de mese (într-o mănăstire ortodoxă); «camera de mâncare în mănăstiri» (1894).
- TRĂSURĂ**, *s.f., inv.*: Trăsătură, linie a feței.
- TREABĂ**, *s.f.* — **De treabă** (*loc. adj.*) = de ispravă, vrednic.
- TREZI**, *vb. IV refl.*: A se răsufla, a-și pierde aroma, gustul. (*Fig.*): A-și pierde farmecul, a se învechi.
- TRIȘTE**, *s.f., inv.*: Soartă, ursită.
- TRÎMBĂ**, *s.f.*: Bucată mare de pînză sau de stofă, făcută sulj val de pînză.
- TROIȚĂ**, *s.f.*: «Icoană cu două obloane lăturașe, și acelea zugrăvite cu sfinți» (1894).
- TRUBACI**, *s.m., rus., inv.*: Trîmbițaș.
- TRUBADUR**, *s.m.*: Poet-cîntăreț medieval.
- TRUDĂ**, *s.f., inv.*: Agoniseală.
- TRUFIE**, *s.f., inv.*: Măreție.
- TUBALHANĂ**, *s.f., turc., inv.*: «Muzică militară turcească» (1894).
- TUDESC**, *adj., fr., inv.*: Germanic.
- TUI**, *s.n., turc., inv.* (în Imperiul Otoman): Insemn de înaltă distincție, format din una, două sau trei cozi de cal albe, atîrnate de o lance cu semiluna în vîrf. «**Tuluri** = steaguri formate dintr-o coadă de cal» (1894).
- TULPAN**, *s.n.*: Țesătură foarte subțire și străvezie (de bumbac, de lînă sau de mătase).
- TUZLUC**, *s.m., turc., inv.*: Înelitoare de postav pentru glezne și pulpe, încheiată la spate cu șireturi sau cu copci, care se purta peste ciorapi; pulpar. «**Tuzluci** = poturi, invelitori strîmte, puse pe pulpe» (1894).

T

ȚEAPĂN, *adj.*: Voinic, puternic, strașnic, grozav.

ȚEREMONIE, *s.f., inv.*: Cereemonie.

ȚIITOARE, *s.f.*: Locul de pîndă la o vînătoare; loc pe unde trece vînatul.

ȚINE, *vb. III*: A păstra, a conserva.

ȚOI, *s.m.*: Scorțar — păsărică alb-cenușie pe spate, albă pe pîntece, cu ciocul lung și ascuțit (*Certhia familiaris*).

ȚURCĂ, *s.f.*: Căciulă mare și mișoasă (făcută din piele de oaie țurcană.)

U

UCIS, *adj. (fig.)*: Sfișiat, zdrobit.

ULMA, *vb. I*: A adulmeca, a urmări.

UNDULOS, *adj., inv.*: Ondulat.

URLOI, *s.n.*: Burlan.

URMARE, *s.f., inv.*: Procedeu, faptă.

UZ, *s.n., inv.*: Comportare.

V

VĂLEAT, *s.n., v. sl., inv.*: Veleat — an.

VĂTAF, *s.m., inv.*: Căpetenie de oști, conducător al unui anumit grup de slujbași sau de oșteni domnești. Funcționar administrativ. Supraveghetor al argașilor și feciorilor de la moșia boierească. — **Vătaf** (vătaș) **de plai** = căpetenie a plăieșilor care păzeau un plai sau o trecătoare. «Vătașii de plaiuri = administratorii <civili și militari> ai ținuturilor muntoase» (1894).

VĂTAȘ, *s.m., inv.*: vezi **vătaf**.

VĂTĂȘIE, *s.f., inv.*: Funcția de vătaf. Căpetenie. — «Vătășie de vînători = dregătorie ostășească; căpetenie pentru oștile de plăieși» (1894).

VĂTUI, *s.m.* și *f.*: «Pui de iepure» (1894).

VECHIL, *s.m.*, *turc.*, *inv.*: **Avocat**.

VECIN, *s.m.*, *inv.*: Țăran aservit unui feudal și obligat să presteze pentru acesta zile de muncă ori să-i dea contribuții în natură sau în bani. «**Vecinii** = țăranii robi» (1894). «**Vecin** = țăran plugar» (1894).

VEDRIȚĂ, *s.f.*: Unitate de măsură pentru lichide, egală cu o oca (circa 1,5 l).

VEGHEAT, *adj.*, *inv.*: Treaz. Vigilent; precaut; atent; care veghează. — **Vole vegheată** = favoare, protecție; «binevoință» (1894).

VEL, *adj. invar.*, *v. sl.*, *inv.* (precede întotdeauna un titlu de înalt demnitar): Mare. «**Vel-portarul împărăției** = marele îngrijitor al Porții, adică al palatului guvernamental din Constantinopol» (1894).

VELINȚĂ, *s.f.*: Țesătură țărănească, de lină albă sau vărgată cu diferite culori, întrebuințată ca pătură, cuvertură, covor etc.

VENETIC, *s.m.* *inv.*: Monedă venețiană de aur.

VENETIC *s.m.* și *f.*: Persoană venită de pe alte meleaguri și considerată străină în locul în care s-a stabilit.

VERZIȘOR, *s.m.*, *inv.*: Ostaș din cavaleria oștirii pămîntene a Țării Românești. Verzișorii erau îmbrăcați, după cum arată și numele, în uniforme verzi.

VIERS, *s.n.*: Cîntec, arie, glas.

VISTIER, *s.m.* (în orînduirea feudală din țările românești): Înalt demnitar care avea sub supravegherea sa administrarea finanțelor țării și vistieria (publică și domnească).

VISTIERIE, *s.f.*: Localul sau încăperea în care se păstra, în trecut, tezaurul public. «Averile, bogățiile unei țări, dar și ale unui particular foarte avut» (1894). Instituție care administra, în trecut, banii publici sau tezaurul domnesc.

VISTIERNIC, *s.m.*, *inv.*: vezi **vistier**.

VIZIR, *s.m.*, *turc.*, *inv.* (în țările musulmane): Ministru. **Mare-vizir** (în Imperiul Otoman) = prim-ministru.

VÎLNEC, *s.f.*: Fotă în formă de fustă încrețită și despicată.

VÎLVĂ, *s.f.*, *inv.*: Pompă, fast.

VÎNĂTOR, *s.m.*, *inv.* (în vechea organizare a oștirii pămîntene): Oștean dintr-o unitate mixtă formată din pedestrași și călărași.

VÎPĂI, *vb. IV*: A văpăi, a arde cu flacăra.

VÎRTOS, *adj.*: Viguros, voinic, puternic.

VÎRTUTE, *s.f., inv.*: Bărbăție, curaj, vrednicie (a unui războinic).
Vigoare, putere.

VÎZDROAGĂ, *s.f.*: Vîzdoagă — plantă erbacee, cu tulpina dreaptă și ramificată, cu flori galbene, dispuse în capitule mari (*Tagetes erecta*).

VLADNIC, *adj., inv.*: Solid, rezistent.

VLĂDICĂ, *s.m.*: Episcop.

VOLNIC, *adj., v.sl., inv.*: Liber (*Adv.*) De bunăvoie.

VORBIRE, *s.f., inv.*: Convorbire, sfat.

VORNIC, *s.m., v.sl., inv.*: Mare demnitar, boier de Divan, care avea sub supravegherea sa administrarea curții domnești și conducerea treburilor interne. «Boierul însărcinat cu administrațiunea supremă a țării» (1894); «primul-ministru al vechilor Domni din Țara Românească» (1894).

VOTIV, *adj.* (despre inscripții): Omagial, închinat.

VOZGLEȘENIE, *s.f., v.sl., inv.*: Pasaj final, care se cântă cu glas răsunător, al unei ectenii.

VRACI, *s.m.*: Doctor. «**Vracii** = medicii» (1894).

VULNERAT, *adj., lat.*: Rănit.

Z

ZAHEREA, *s.f., turc., inv.*: Hrană, provizii (pentru armată).
«Aprovizionarea pentru hrana palatului și a oștirii» (1894).

ZALE, *s.f. pl.*: «Împletitură de verigute de fier, spre a servi trupului ca apărare» (1894). Lanț.

ZALHANA, *s.n., turc., inv.*: «Măcelărie» (1894). În vechile curți domnești sau boierești — clădire în care se tăiau vitele destinate consumului.

ZAMFIR, *s.n., v.sl., inv.*: Safir — piatră prețioasă, transparentă, de culoare albastră.

ZAPIS, *s.n., v.sl., inv.*: Act, document.

ZAPT, *s.n., turc., inv.* — **A face zapt** (un lucru) = a-și însuși cu forța (un lucru).

- ZARF, *s.n., turc., inv.*: Suport metalic, lucrat în filigran, în care se punea felegeanul: «păhăruș în gura căruia se așeza felegeanul» (1894).
- ZAVISTIE, *s.f., v.sl., inv.*: Discordie, gilceavă. Dușmănic, pizmă.
- ZAVISTIOS, *adj., inv.*: Invidios, intrigant.
- ZĂBAVNIC, *adj., inv.*: «Întârziat» (1894).
- ZĂBLĂU, *s.n.*: Pinză de cilți sau de păr de capră, din care se fac cergi, lăicere etc.
- ZĂBRANIC, *s. n.*: Țesătură fină de mătase, borangic sau lină (de culoare neagră); vâl. Stofă de lină foarte subțire și străvezie (1894).
- ZĂBUN, *s.n., bg. inv.*: Haină lungă, fără mâneci, făcută din stofă scumpă, pe care o purtau boierii.
- ZĂCĂȘIE, *s.f.*: «Invidie nemărginită, răutate îndărătnică» (1894).
- ZĂTICNI, *vb. IV refl., v.sl., inv.*: A se opri, a se întrerupe. «Nu vă zăticiți = nu vă opriți» (1894).
- ZĂVEAZĂ, *s.f., v.sl., inv.*: Perdea.
- ZBURD, *adj., inv.* — «Zburdă = nestatornică» (1894).
- ZEGHE, *s.f.*: Haină lungă de dimie, împodobită cu găitane negre.
- ZÎRLĂ, *s.f.*: Plantă erbacee veninoasă, cu flori albe dispuse în mici umbеле, cu fructe în formă de bobite negre sau verzi (*Solanum nigrum*).
- ZOVON, *s.n.*: «Vâl de mireasă» (1894).
- ZVOLÎND, *adj., lat.*: Zburător.

«Lucrul musiv sau mozaicul e genul acela de pictură, care cearcă a imita prin bucăți de marmură, de peatră colorată, de sticlă, sau de lut ars, colorile naturei. La lucrări de o simetrie geometrică, sau unde acèle erau menite de a fi văzute de departe, bucățile puteau fi mai mari, fără a prezenta ochiului asprimi în trecerile de la umbră la lumină și vice-verso; la picturi însă menite a fi privite de aproape, bucățile mineralice înfățișeau puncte colorate și erau numai de grosimea unui ac. Artistul își taie din sticlă și din marmură ținte de grosimea indicată, acopere o placă de metal c-un fel de aluat (care, uscat, devine vîrtos ca peatra), și pe cînd e moale încă, el schițează desemnul său și apoi înfinge țintele de colori una lîngă alta, des și într-un amestec hotărît de mai nainte. O pictură în puncte de marmură, un fel de broderie în peatră; ci pe cînd la broderia comună valorile deosebite sunt reprezentate printr-un *fir* deosebit, la mozaic fiecare împunsătură cere un alt ac. După ce placa era pe deplin lucrată și uscată, suprafața se netezea și i se da o poleitură, care te face să crezi că întregul tablou a crescut în peatră și nu ar fi făcut de mîni omenești.

„Difficiles nugae“. A înfige o singură țintă colorată pe răbdătoarea hîrtie nu e nimic, dar a le așeza cu acea profuziune cu care o face autorul cărții *Ψευδο-κρυπτικὸς*, cu vremea devin nimicuri foarte grele. Epistolă, menită a fi precuvîntarea cărții *Manualul vîntătorului*, ea a crescut sub mîinile autorului într-un volum de observații, aluziuni, descrieri, ironii și pagine de erudiție. Stilul deci e cel epistolar — al scrisorilor intime. Scrisoarea intimă înlocuiește graiul viu, conversația, de aceea lipsesc din ea grămădirile de abstracții, perioadele încărcate

cu prepoziții subordonate; ca și în conversații, vorbirea se mișcă în scurte propoziții principale, și relațiile logice ale cugetărilor se cunosc mai mult din cuprinsul propozițiilor decât din forma gramaticală a combinării lor. Nici înorîndu-rea materiei nu e atît de strict ținută, și cugetările se înfățișează în șirul în care s-au prezentat ca inspirații ale momentului. În sfîrșit, autorul se servește de toate prerogativele stilului epistolar, chiar de post-scriptum. Astfel, luînd vînătoarea din anticitate, din evul-mediu, din vremea modernă, tablouri vii se urmează, cînd cu răpe- ziciune, cînd încetinel, îmbrăcate într-o melan- colică descripție, pînă ce sfîrșește cartea, fără să știi cum ai ajuns la capătul ei. Limba e curată și are farmecul noutății. O mulțime de cuvinte și forme idiomatice, pînă acum scrise puțin sau defel, dar a căror origine întăritoare este limba poporului nostru, fac cartea prețioasă și din punct de vedere lexical; citațiile arată gustul și cultura autorului, în sfîrșit, pentru a ne servi de o locuțiune, din care provine originea cuvîntului nuga (arhaic nogae, nogae), nu se poate zice despre cartea autorului, ceea ce se poate spune despre altele: „non nauci esse”. De aceea nu ne place Capitolul XII, dar ca aluziune la „Socie- tatea Academică”, treacă ! »

E<minescu>, Ψευδο-κωννηγετικὸς de

A. I. Odobescu, în *Convorbiri literare*, <Iași>, an IX, nr. 1,
1 aprilie 1875, pag. 20—21.

«Episoadele istorice ale lui Odobescu au ca model, cu bună știință, nuvela lui C. Negruzzi. Însă Odobescu e „anticar”, istoric, arheolog, și ca atare atenția lui merge în direcțiunea recon- strucției. Înțelegînd spiritul de partid al croni- celor muntene și cruzimea răzburărilor politice,

nuvelistul a ținut să sublinieze elementul facționar, evitînd să strîngă acțiunea în jurul eroului central. Imaginația lui, fără aripi, e ținută totuși în loc de tipicul romantic și punctul coagulant al totului. îl formează mereu personagiul „damnat”. Astfel în *Mihnea Vodă cel Rău* asistăm de la început la agonia armașului Dracea din Mănești. Ultimele cuvinte ale acestuia sunt în spirit de vendetta.¹

Iar ca un comentariu sinistru al acestui testament satanic, se aud în bolți lanțurile robilor.²

Fiul armașului, Mihnea, urmează în scaun. Acesta începe, în virtutea demonului interior și fără nici o rațiune de Stat, să ucidă pe boieri. Apoi izgonit din scaun, fuge la Sibiu și aici cade omorît de Iacșăg. Toate acestea sunt narate cronologic și abstract, fără nici o încercare de creație, încît propriu-zis n-avem de-a face cu o nuvelă, ci cu o cronică ușor romanțată. Plăcerea cititorului este de ordin stilistic și-ntr-adevăr că scriitorul însuși a avut de gînd să folosească o limbă „care era încă întrebuințată pe vremea copilăriei” lui. Arhaismele sunt puține (*năpusit* = părăsit), toată tehnica e de sugestie. Un cuvînt aruncat la vreme pregătește ochiul pentru un tablou. Plaiurile, de pildă, sunt „aburoase” între Cîmpina și Breaza. Din acest haos cenușiu, nuvelistul își desprinde eroul în mijlocul unui alai vinătoresc.³

¹ Urmează citat; vezi, în ediția de față, vol. I, p.108-109 de la «Fătul meu !... fă inimă vitează !... pînă la «de la moși strămoși».

² Urmează citat; vezi, în ediția de față, vol. I, p. 109, de la «Glasul i se curmă» pînă la «își scuturau dureroasele lor lanțuri».

³ Urmează citat, vezi, în ediția de față, vol. I, p.107 de la «Într-o zi noroasă de primăvară» pînă la «se desfăta vîînd fiarele sălbatice».

Odobescu e un peisagist pe dimensiuni mari și în același timp un scenarist arheolog. Odaia armașului este reconstruită cu grija coloarei locale¹.

.
«Doamna Chiajna e, desigur, o narațiune superioară. Aici și lexicul are mai multă culoare. Chiajna e „mujerie capeșă și dăunoasă“, oamenii sunt „zăbavnici“ și plini de „zăcășie“. Dar arheologia primează. Descrierea palatului domnesc nu-i un simplu tablou pentru plăcerea ochilor, ci un studiu de arhitectură istorică, o întie încercare, verbală, de a determina stilul românesc.²»

Acest palat domnesc e personagiul principal al nuvelei, ca Notre-Dame în romanul lui V. Hugo. Numai că nuvela propriu-zisă lipsește. Doamna Chiajna e văzută la moartea soțului ei, Mircea Ciobanul, când orînduiește Domn cu de la sine putere pe Petru Șchiopul, apoi cînd e ucisă. Spațiul între aceste două momente e umplut cu un episod romanțios cu totul poncifial. Tînărul boier Radu Socol, dușman al Chiajnei, răpește pe Ancuța, fata Doamnei, de care e îndrăgostit și pe care Chiajna o dăduse din calcule politice unui bătrîn grec atotputernic. Îndrăgostiții sunt prinși, Radu ucis, iar Ancuța, devenită pustnică, moare după o întîlnire melodramatică cu mamă-sa. Odobescu n-are geniul invenției literare și figura Chiajnei rămîne mai prejos de promisiunile întrevăzute la început. Cu toate

¹ Urmează citat; vezi, în ediția de față, vol. I, pag. 108, de la «Cînd deschise mica ușă de brad», pînă la «d-a dreapta bolnavului».

² Urmează citat; vezi, în ediția de față, vol. I, p. 142-144, de la «Drept în mijlocul ogrăzii» pînă la «pe Domn sau pe oricare altul dintr-ai săi».

acestea programul personagiului este bun și prin câteva mișcări sumare s-ar putea spune că trăiește. În biserică, atunci când vrăjmașii ei, prin Badea Cluciarul, scuipă asupra cadavrului lui Mircea Ciobanul, urmează o scurtă ciocnire de uri, în care Chiajna își dezvăluie firea ambițioasă și bărbătoasă.¹ Scena are sarcasmul muntenesc al cronicei lui Radu Popescu. Într-un al doilea tablou Chiajna „rece, posomorită ca întotdeauna“, plină de socoteli politice, primește pe fetele ei.²

În sfârșit Chiajna apare o ultimă oară în fața boierilor moldoveni asupra cărora semeția ei nu mai lucrează. Ea nu spune mai nimic, dar scrișnirea de turbare în clipa când e lovită verifică toată firea ei aprigă.³

Evident, tablourile sunt vii și dacă episodul nu are adâncime, nu constituie mai puțin o excelentă proză și o schiță repede, de mînă sigură, a unui temperament.»

.
«Se poate presupune că luînd ca pretext *Manualul vîntătorului* al lui C. Cornescu, Odobescu a voit să realizeze intenția lui C. Negruzzi din proiectata carte *Vîntătorul bun sau Meșteșugul de a nu-ți fi urît. Pseudo-kinegheticos*, scriere foarte potrivită pentru Odobescu, bun causeur dar creator fără țîșnire, debutează într-o pură

¹ Urmează citat; vezi, în ediția de față, vol. I, p.134, de la «În laturi mîrșavilor!» pînă la «Pe ei copii!...».

² Urmează citat; vezi, în ediția de față, vol. I, p.145, de la «Domnițele se plecară» pînă la «cu capul plecat la ascultare».

³ Urmează citat; vezi, în ediția de față, vol. I, p.171, de la «Unde-s puii de năpîrcă?» pînă la «o azvîrli drept în capul înfuriatei Doamne».

manieră clasică. E un badinaj de erudit frecventator de saloane, o divagație amabilă în jurul ideii de vânătoare. Erudiția digestibilă era mai mult ca oricând la modă la urmașii lui Fontenelle din sec. XIX. Chiar când fac erudiție curată acești savanți își îngăduie deasupra aparatului critic, gemînd de citate greco-latine, exclamații și exaltări. Winkelmann, Barthélemy sunt niște erudiți lirici. Dar în tradiția franceză unde stăpînea figura lui Rabelais erudiția cea mai fină ia o turnură burlescă. Paul-Louis-Courier, autor de diatribe, era un elenist emerit care tradusese pe Longus. Erudiția la clasicii întîrziată, afectarea conversației libere, vine și dintr-un dispreț pentru haosul fanteziei romantice. Odobescu întrunea condițiile genului: era erudit, rafinat, om de gust și fără imaginație. Romanticul la el e o simplă nuanță mai caldă într-un interior academic. În multe privinți *Pseudo-kinegheticos* e comparabil cu *Voyage autour de ma chambre* al lui Xavier de Maistre, unde găsim chiar și un capitol (XII) cu puncte. S-ar părea că abia în cursul causeriei s-a ivit în mintea autorului ideea de-a face un fel de *Laokoon*. Dar de la Lessing n-a luat decît aspectul erudit al paginii și un fel de pretenție instructivă ce răcește mult respectivele capitole. Scriitorul german trata realmente o problemă, foarte sistematic, în vreme ce Odobescu bate cîmpii cu grație pe simpla firmă verbală a vînătoarei. *Pseudo-kinegheticos* e un pot-pourri, bine armonizat, un magazin de bric-à-brac literar cuprinzînd orice obiect artistic de la descripția exactă de amator a unui tablou pînă la cuplet. Farmecul stă în scandalul de a surprinde pe un om atît de serios, schițînd cancanul pe scara rulantă a bibliotecii lui înțesată cu autori greci sau de a ascunde litografii libertine în sala cu marii maeștri ai picturii. Fără îndoială că Odobescu

trebuie să fi lucrat, în adevărat savant, cu fișe strângînd într-un pachet de pe drumul ocupațiilor lui tot ce avea vreun raport superficial cu vorba „vinătoare”.» (.)

«Tehnica lui Odobescu constă <...> în continua deplasare, și spre deosebire de Lessing, în ruperea sistematică a oricărui sistem. Ca exercițiu de sudură, scriitorul merge pînă acolo încît introduce, ca din nebăgare de seamă, pasagii traduse din texte străine, spre a se denunța la urmă, nu fără satisfacția cu totul clasică, de a-și fi cules oriunde piatra prețioasă. Ca artist Odobescu rămîne un peisagist al imensității prăfoase melancolice, un Th. Rousseau român, în linia lui Eliade. Cîmpia munteană impunea o astfel de viziune. Descrierea Bărăganului rămîne inimitabilă, prețul ei nestînd în detalii, ci în aerul de măreție surprins prin cîteva pete ce și-au patinat nuanța lor inefabilă pentru totdeauna.»

G. Călinescu, *Al. Odobescu*, în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*. București, Fundația pentru literatură și artă, 1941, p. 306—308.

«...Împrejurările românești, care au provocat în scriitorii secolului trecut spiritul de campanie, le-au diminuat forțele proprii cu mult mai puțin decît i-au îndemnat și i-au ajutat să se depășească. <...> Căci, deși siliți să îmbrace cu toții uniforma de luptători, acești scriitori nu pot fi totuși schimbați de pe pozițiile ce ocupă: ei rămîn constituiți în generații distincte și sunt identificabili ca personalități; cu alte cuvinte, vocația a putut vorbi în fiecare și pentru aceea

le datorăm tuturor în câte o direcție opere fundamentale.

În această privință, personalitatea cea mai reprezentativă, personalitatea-tip secolul al XIX-lea, este, fără îndoială, Al. Odobescu. Ca toți din veacul său, Odobescu se însuflețește, „se inimează” — cum spunea el, — pentru promovarea culturii noastre înapoiate; ca Asachi și Eliad, arată perspective necercetate, dînd exemplul dintii; ca Bălcescu și Kogălniceanu, este patriot, istoric și tradiționalist; ca Maiorescu — disociativ, criticist și spirit științific; iar în sfîrșit — liber totuși să fie și ca el însuși <...>. De aceea, opera sa pare mai neunitară decît a oricui dintre marii noștri scriitori.

De la îndemnuri stăruitoare pentru un tineret care trebuia trezit la viața spiritului pînă la critica artistică și istoria artelor, pe care le inaugurează la noi; de la critica muzicală, practică pe atunci numai de interesantul bocm Filimon, pînă la descrieri de monumente istorice și antichități românești, necercetate de nimeni de la Cantemir; de la preocupări aprinse de istorie națională redate parțial în formă narativă spre a fi mai atrăgătoare, pînă la vînturarea datinilor, tradițiunilor și basmelor poporului; de la pasiunea întregului trecut național, care îl îndreptățește peste nevoile polemice față de fanatismul ardelean, să schițeze de pe atunci <...> ceea ce s-a numit în ultima vreme ipoteza „fondului nostru nelatin”, pînă la chestiuni de lingvistică românească, de critică literară și culturală; de la observațiuni polemice, disociative și criticiste, privind fie apucături de improvizație în cultură, fie falsul patriotism sau naționalismul nemăsurat, pînă la studiile științifice, dintre care cursul de arheologie avea să fie citat în străinătate printre cele dintii istorii ale specialității — Odobescu

întreg, prin culturalitatea sa eterogenă, este mai solidar decît oricare altul cu veacul în care s-a născut și a murit. Nu e problemă sau mișcare a conștiinței țării și vremii, care să nu i se fi intercalat în operă, sporindu-i astfel înfățișarea de mozaic.

De aceea, formula lui G. Ibrăileanu „patruzeziotism muntenesc și criticism moldovenesc” (*Spiritul critic...*, 1909) cuprinde abia un Odobescu reprezentant a două generații, cînd adevăratul Odobescu este unica sinteză deplină a tuturor aspirațiilor românești din secolul al XIX-lea. Simpla arătare a felurimii operei sale ne încredințează despre aceasta. Și după cum prea bine s-a putut vedea, chiar cuprinderea ei stufoasă și aparent neunitară ne dă ideea exactă despre legăturile istorice ale scriitorului, cam în același fel cum la cîpaci, înseși proporțiile coroanei semnifică suprafața de răspîndire și adîncimea rădăcinilor.»

.

«...Tradiția critică ni se pare că n-a fost cu nimeni mai nedreaptă decît cu Odobescu.

Cu privire la el, dispunem de un grup de judecăți literare curente ce pot fi rezumate în cîteva; știm astfel că a fost un stilist, o apariție curioasă; om de știință și om de litere, autor de nuvele istorice și a unei bizare lucrări, pe care au salvat-o descripția Bărăganului și alte elemente de cadru românesc. < . . . >

Dar ce este cu omul de știință și omul de litere? Această judecată care taie în două pe viul Odobescu ni se pare a fi pornit sau dintr-o grabă critică sau dintr-o plăcere didactică. Cum însă ea poate proveni de la Maiorescu, e vorba desigur numai de folosul, pentru publicul de atunci, al didacticismului, care era puțin și al criticului. Exprimînd cel dintîi o judecată de autoritate asupra activității scriitorului, în *Direcția nouă...*,

l-a numit de două ori: o dată la „proza științifică” și a doua oară la „proza estetică”. E posibil dar ca de la Maiorescu să fi pornit neînțeleasa dicotomie, care cu timpul a despărțit definitiv această operă, mai organică și unitară înăuntrul ei decât multe din cele de o uscată unitate, în două trunchiuri deosebite.

<.....>

Judecata după care scriitorul nostru e autor de „nuvele istorice”, este de asemenea din rîndul celor care ni-l ascund. De data aceasta însă Odobescu însuși a contribuit la acreditarea greșitei formulări critice. De mai multe ori, aflăm de la el că a „încercat” să scrie și „nuvele istorice”. Această firidă îi fusese găsită tot de Maiorescu, care era foarte reținut în toate aprecierile despre scriitorul nostru. Și de atunci se vede, el a rămas ca alături de N. Gane să facă simetrie, în ceea ce privește genul, lui C. Negruzzi. Dar nici *Mihnea Vodă* și nici *Doamna Chiajna* nu sînt ceea ce este cu strălucire *Alexandru Lăpușneanu*, după cum nuvela lui Negruzzi nu este ceea ce sînt cu strălucire lucrările lui Odobescu. Împrejurări dramatice din istoria națională — aleg amîndoi, însă dincolo de acest singur punct comun, ei se deosebesc prin rezultatele divergente.

Nuvelistul moldovean insuflă viață *actuală* numelor culese din cronici. *Lăpușneanu*, *Doamna Ruxandra*, *Moțoc* și *Stroici*, din personaje istorice, adică figuri memorabile, devin dintr-odată ficțiuni epice, adică figuri mișcătoare; descrierea lor în cuvinte este ca și inexistentă.

Cum pot fi puși alături scriitori atît de deosebit conformați? Cărturarul muntean pretextează cîteva „scene istorice”, pentru a prezenta „datini strămoșești”: o moarte, o nuntă, o vînătoare domnească etc.; ne descrie pînă la ultimul amănunt costume de epocă, în care domină roșul

„sevai” și „serasirul”; umblă anume după „parfumul timpului trecut”, folosind o masă impresionantă de arhaisme¹, compunînd o bogată proză erudită, pe care o susține la tot pasul cu indicații bibliografice, așa cum obișnuiește în toată opera sa, fie „științifică”, fie „literară”.

Acestea nu sînt nuvele; sînt studii de formă nouă, un anumit fel de studii, de care Odobescu avea să scrie tot timpul, schimbînd numai domeniul de cercetări. Deși nu avem nici o plăcere de discuțiuni în jurul genurilor literare, ne simțim nevoiți a stărui. Căci Odobescu are originalitatea unică de a fi un clasic și un clasicist care nu s-a încadrat genuistic în formele tradiționale.»

.

«Cuprinsul eteroclit al operei sale provine, e adevărat, din culturalitatea secolului al XIX-lea românesc, după cum s-a putut vedea; dar el reflectează și un amestec intern, adînc organic de știință și literatură, o modalitate intelectuală complexă, tip „Renaștere”, pe care confuzionismul romantic a favorizat-o, fără îndoială, să se declare.

În privința noului fel literar, care traduce în concret însăși structura vie, adică arborescentă, a intuiției lui Odobescu, *Pseudo-Kinigticos* e semnificativ.

Cine va putea spune că descrierea Bărăganului; cu movila Neacșului și a Vulturului, cu foarte rare cumpeni de fîntîni, cu popasuri sub cîțiva tufani, cu „falcicii dropioi” mișcîndu-și creștetul pe deasupra lanurilor de „colilie” și cu frumuseți

¹ ... «mon charabia archaïque» își va numi Odobescu singur — stilul, într-o scrisoare către J. A. Cantacuzino, care urma să-l dea în franțuzește.

de noapte cum numai stepa lui Gogol mai cunoaște, cine va spune că nu dă relief ideii de absență, de măreție — impresiei de pustietate?

Munții Neharnița, Mușele — două, Măcieșul, Carîmbul, Furul și Năculele, din ținutul Buzăului, contemplați în tovărășia ciceronului bisocean, sînt desigur de cel mai liniștit și rece titanism, înălțimile Hălăucei Neamțului văzute de Hogaș, ca simboluri ale ordinei de deasupra omului.

Nici vorbă că un poporet de zburătoare și sălbătăciuni mai colorat, mai felurit ca nume și înfățișare, mai vrăjit să s-adune, cum simte d. N. Iorga (*Ist. lit. rom.*, 1934), literatura noastră n-a cunoscut.

E artistic negreșit basmul bisoceanului, care povestit din nou de Odobescu primește cînd și cînd măsura și podoabele versului, — care, întrerupîndu-se pe neașteptate, arată a izvorî din veșnicie și a putea ajunge tot acolo, vădindu-și cu aceasta funcția simbolică de mit.

Dar a propune atenției publice un Odobescu antologic, adică pe fragmente, care să aibă fiecare în parte un motiv unitar, ca „descrierea Bărăganului” sau „basmul bisoceanului”, cînd opera întregă se întemeiază pe unitatea arborescentă și vie a conștiinței, însemnează a-l micșora și mai ales a-l denatura. Căci, de exemplu, basmul cu care se încheie *Pseudo-Kinigticos* nu este ceva adăugat, un divertisment introdus anume într-o lucrare aridă, un interludiu. Pe lîngă motivul vînătoresc care-l ține din adînc legat de întreaga lucrare, împrejurările care îl nasc, felul repovestirii, ca și încheierea, care i se dă, lasă a se vedea tipul simfonic, dacă s-ar putea spune așa, al intuiției ce-l susține.

Basmul pornește subțire dintre preocupări intelectuale și peisagiste de moment sufletesc, aproape întîmplătoare, ca un izvor de sub felu-

rite pietre. Astfel autorul merge spre Bisoca, sat de două ori însemnat, pentru că de sub el curge Peceneaga, interesantă pentru etnografi, și pentru că neamul de oameni de acolo, prin frumusețea lor strînsă toată în tovarășul bisocean, „oacheș Apolon muntencsc“, reține pe antropologi; întreabă și află, despre buruieni și flori din cale, ce este dobrîșorul, ghisdeiul, laptelestincei, zîrna-mișoasă, loboda și drobul, vîzdroaga și siminocul, iarba-ciutei și pipirigul, pojar-nița, seftereaua și altele, spuse toate apăsate, ca sfidare pentru *Dicționarul* de la 1871 al lui Laurian și Massim; urmează un scurt elogiu al vorbirii bisoceanului: „limbă spornică, vîrtoasă și limpede“; dar priveștiștea munților Buzăului intercalează în starea de reverie a inteligenței o reverie a inimii, pe care cu deosebire o provoacă *Pietrele Fetei de la Năcule*; bisoceanul știe de unde vine uimirea mută a „boierului“, pe care-l și ispitește cu povestea lor, strămutîndu-l într-o lume fără nici o legătură evidentă cu etnografia, antropologia, flora plaiurilor, lingvistica și cele de pînă mai înainte.

Basmul izvorăște ușor; mai dă, cum se cuvine, de cîte o piatră, cum este amintirea versului homeric „Dupe a lui limbă decît mierca mai dulce curgea vîersul“, sau, mai cu seamă, cum e nota istorică privind pe Doamna Neaga din poveste; dar încet, încet se așterne lat și leneș ca o apă mare cu unde liniștite de grai bătrînesc, a cărui curgere strălucește de o mare erudiție folclorică; întorsături țărănești în vorbă, zicale, proverbe, citate de poezii populare întocmai sau puse în proză iau locul celeilalte erudiții; proza însăși păstrîndu-și totdeauna calitatea savantă. Nicăiri în Odobescu, mai limpede, nu întîlnim alternarea erudiției culte cu aceea folclorică, fără ca fraza să-și schimbe caracterul.

Astfel cînd un incident oarecare de călătorie întrerupe basmul, pînă să reînceapă, o ciocîrlie, care se leagănă deodată în aer, ca în versul lui Negruzzi, mai răscolește lecturi de prin Ronsard „cel de viță românească”, din Alecsandri și din Virgiliu; și apoi reîncepe, din nou saturat de știință poporană, din care farmecul de mai jos n-a rămas străin de unii poeți rafinați ai zilelor noastre:

„Tu ce plîngi în stîncă
la umbra adîncă,
ieși acum din piatră,
albă, dalbă fată,
vie și frumoasă,
blindă, răcoroasă,
cu chip luminos,
cu trup mlădios,
cu păr aurit,
pe umeri leit!
ieși fată din piatră,
să te vază-odată
scumpul tău ursit;
căci iată-l sosit!”.

Iar la sfîrșitul basmului, după ce *Fata din piatră* fuge de singurătate, Făt-Frumos se jăluiește, schimbîndu-se neașteptat erudiția poeziei, printr-un citat din culegerea de „romanceros y cancioneros espanoles” a lui Eugenio de Ochoa; întreabă stîncile Năculelor cu chiar versurile lui Villon:

Dictes moy, où, n'en quel pays
Est Flora, la belle Romaine,
La royne blanche come ung lys
Qui chantoit à voix de sereine.

versuri cărora Odobescu le dă localizarea:
„Unde și în ce țară va fi acea mîndră floare,

acea dragăstoasă românească etc.”; dorul de locurile, și casa părintească, părăsite pentru Fată, Făt-Frumos și-l exprimă parafrazînd din Catul: „*Patria, o mea creatrix...*”; ideea piericiunii — printr-un citat din Lamartine; iar, ca să încheie, autorul adaugă din partea sa începutul odei lui Horațiu: „*Eheu, fugaces...*”

Acesta fiind felul de compunere al întregii lucrări, scriitorul nu poate fi prezentat antologic fără a-l denatura. Mulțumindu-ne cu fragmente de oarecare omogenitate, rămînem în afară de conștiința care își exprimă tot ceea ce conține în fiecare din momentele procesivității ei.

Așa se face că *Pseudo-Kinîgeticos*, cuprinzînd stări lirice și intelectuale, descrieri literare și arheologice, critică de artă, critică muzicală și literară, preocupări de istoria artelor și folclor românesc, literatură și știință propriu-zisă, este o operă compozită, care în jurul unui motiv vînătoresc suscită starea de reverie a inteligenței. Genul acestei scrieri, văzută ca „o monografie filosofică, istorică, literară și estetică a vînătoriei”, Odobescu singur și-l definește cu așteptarea „momentului de inspirațiune și talentului de critică”, ce i-ar fi necesar ca s-o scrie.

Înfățișarea stufoasă a lucrării a făcut pe Eminescu să-i aproximeze genul cu „pictura, care cearcă a imita prin bucăți de marmoră, de piatră colorată, de sticlă, sau de lut ars, colorile naturii” (*Conv. lit.*, 1875, nr. 1) — cu mozaicul; pe alții i-a făcut să vorbească de caleidoscop, ceea ce însemnează absența totală a intuiției critice; iar pe N. Iorga (*op. cit.*) — să o declare în chip răscumpărător „o mare simfonie rurală a unui Freischütz românesc”.

Cu toate acestea, popularizarea lui Odobescu pe fragmente „unitare” din *Pseudo* n-a încetat să se producă, faptul fiind o ultimă consecință a împărțirii arbitrare a operei lui în „științifică”

și „literară”. S-a ajuns, cu alte cuvinte, de dragul unității didactice, la un rezultat mortal de chirurgie în dauna mării unități arborescente a conștiinței scriitorului care — așa cum e, — vegetație luxuriantă și liberă, niciodată inextricabilă, interzice foarfecele oricărui Le Nôtre. De altfel care este semnificația reală a Cap. XII, pagina aceea de puncte suspensive de la sfârșit, „capitolul cel mai plăcut pentru cetitor”, decît că monografia vînătoarei rămîne în desfășurare ca și conștiința autorului?»

«Însuși stilul scrierilor lui, despre care s-a spus că este în toate felurile, arată a veni tot de acolo, din lumea vechilor greci. Măsura după care frazează Odobescu este uriașă; ea întrece în orice caz marginile respirației noastre, putînd ocoli, de exemplu, mănăstirea Snagovului: „Clădită cu straturi de cărămidă roșie ce se alternă măiestrește cu așternuturi de un moloz țapăn și gălbui, care imită destul de bine piatra calcară, ea prezintă deasupra cornișei ce e formată de un brîu de cărămizi cu unghiuri ieșite și scobite o învelitoare de șindrilă cam putredă, peste care se înalță două turle poligonale, așezate una în dosul alteia, în sensul lungimii templului”. Așa scrie el mai peste tot, după o măsură care extenuază plămîinii de azi, dar poate nu și pe cei de altădată.

Dar mecanica internă a stilului odobescan, în afară de lărgimea aparentă, este chiar mecanica tropilor homerici. Astfel despre cel care ar compune o carte despre vînătoare în felul lui *Laocoon* de Lessing, Odobescu scrie: „Acela ar face să răsune fanfara triumfală a vînătoarelor feudale, reamintind prozaicului nostru secol, imagine poetice din timpul de cavaleriească cortezie, din acei timpi de vesele și elegante petreceri, cînd nobilul castelan, sub ochii dalbei

regine a cugetelor sale, se pornea călare pe falnicu-i armăsar, ca să vîneze, cu sprintena și tumultoasa lui haită de arcași, de slujitori, de dulăi și de ogari, cerbul și mistrețul de prin codri, sau ca să doboare, pe sub nouri, cocorii, repezind asupra-le agerii săi șoimi, legați de oblîncul șelei". O mișcare identică, pîrînd a se alimenta din ea însăși, lărgeste cel de al doilea termen al tropilor homerici pînă la a-l preschimba, cum sînt cazurile ce urmează, în adevărate spectacole de sine stătătoare: Pândaros troianul, ca să tragă în danai,

Grabnic ia netedul arc din coarnele unui sălbatic
Și săltăreț căprior ce însuși cîndva de la pîndă,
Cînd a ieșit de sub peșteră, -n piept îl chiti cu
săgeata;

Țapul de moarte lovit, pe spate căzu de pe stîncă
Coarnele lui răsărite din creștet de paisprezece
palme

Meșterul le meșteri și cu șart le-mbină amîndouă
Și șlefuindu-le bine, le puse-o verigă de aur.
Pândaros arcul acesta-l pleacă la pămînt și-l
întinse.

Iar Tidid Diomede

Pe cîmpie s-avîntă ca rîul sporit de puhoai,
Care tot curge sălbatic, potoape și rupe zăgazuri;
Nici ale podului tari stăvilare nu pot să-l ație,
Nici să-l împiedice garduri pe huncile

bine-nverzite,
Cînd se pornește năpraznic în urma furtunii din
slavă,
Vezi după asta culcat-o grămadă de mîndre
ogoare¹.

Felul acesta, căruia să-i spunem rapsodic, al frazei de a porni dintr-un singur cuvînt, pentru a se dezvolta alături de firul narativ, izvorînd

¹ Trad. G. Murnu.

din ea însăși, este atît ca măsură respirativă, cît și ca mișcare internă, tipul stilistic al lui Odobescu.

Dacă nu ne-am teme de exagerație, un astfel de scris nu putea ieși, decît din atmosfera din care se ridică și intenția unui Dinocrates de a sculpta muntele Athos în chip de om, care într-o mină să țină o cetate, iar în cealaltă — un basin din care apele, strînse din rîuri, să cadă în mare; dar, fără nici o teamă, se poate afirma că stilul scriitorului nostru, tăiat mare și în același timp lucrat în amănunt, vine din vremea acelei dispărute Minerve uriașe, de aur și fildeș, căreia pe scut i se sculptase o luptă de amazoane, pe partea dinăuntrul scutului — bătălia zeilor cu titanii, iar pe tălpi — aceea a centaurilor cu lapiții.

Odobescu exprima antic, fiindcă fundamental simțea orice după chipul antic. Și despre această modalitate a simțirii sale, eseul asupra *Tezaurului*... ca și acela asupra *Istoriei arheologiei* fac mărturie deplină. Poate nici un alt scriitor român nu și-a manifestat, ca orientare conștientă a vieții, mai stăruitoare aspirații la *vine* și la *frumos*. Nu însă un tratat de filosofie ca al lui Victor Cousin îi dase această orientare, ci însăși structura sa antică, ajutată să se realizeze de intuiție arheologică. În literatura elină, în statui, în picturi, în mozaicuri ca și în traiul acelei lumi dispărute, a cărei resuscitare integrală era după el menirea arheologiei, descifrase același „to kalon k'agathon", pe care putea să și-l imprime emblematic, fiind și al întregii sale ființe fizice și morale. Simțul dreptei măsuri e totdeauna la el cauza umorului, cu care cenzurînd pe atîția, se cenzurează mai cu seamă pe sine; iar autoironia îl încunună cu stăpînirea de el însuși, care — în scrisoarea către Anghel Deme-

triescu, înainte de a se sinucide, — va deveni de-a dreptul socratică.

Și când, printre judecăți literare, citim în N. Iorga (*Ist. lit. rom.*, 1934), oarecare amintiri despre „un nobil și foarte elegant domn“, și când cetim ceea ce au scris acei care, ca Tzigara-Samurcaș (*A. Od.*, 1935), l-au văzut mai de aproape: „De o eleganță firească, încins în veșnica-i redingotă neagră, trupul său înalt și voinic purta pe umerii cei largi un cap clasic prin desăvârșita armonie a trăsăturilor viguroase de tip praxitelic“, — cu ceea ce am putut arăta din ce este al structurii sale de antică spiritualitate, nimic nu ne mai oprește a-l vedea ca elin care își petrece una din existențele ulterioare în secolul al XIX-lea românesc. Căci Odobescu a fost fără îndoială unul din acei oameni armonioși care-și cultivau trupul în *gymnazii* și spiritul — la învățătura unui Platon.»

Vladimir Streinu, *Al. I. Odobescu*, în vol. *Clasicii noștri*. <București>, «Casa școalelor», 1943, p. 7—30, (Vezi același studiu în vol. *Clasicii noștri*, <București>, Editura Tineretului, <colecția> «Lyceum», <nr> 55, pag. 7—28.)

«...*Pseudokinegheticos* este, în opera lui Odobescu, platoul la care duc toate cărările scrisului său, care domină întreaga lui operă și în care se întîlnesc, ca într-un recipient fermecat, toate virtuțile literatului, <...>, *Pseudokinegheticos* reprezintă în literatura noastră unul din momentele ei festive, de o prospețime și de o posteritate inepuizabilă și care a izbutit să-și creeze nu numai propria lui literatură, dar chiar și o tradiție. <

. ! >

Sumă a preferințelor de totdeauna, culturale, științifice și chiar intime, *Pseudokinegheticos* e

mai cu seamă o sumă prin timbrul expresiei particulare, același în toată opera lui Odobescu, însă mai scînteietor ca oriunde în această lucrare, de un caracter mai liber, mai amabil, mai autobiografic și care, alături de corespondența lui — una din cele mai patetice, — poate fi socotită drept cea mai întinsă a lui confesiune. Nicăieri stilul lui Odobescu, acel stil elegant, armonios, bogat în ritmuri bine cumpănite, și despre care s-au spus și scris atîtea justificate laude, nu este mai fluid, mai descorsetat, mai puțin academic, prin tot acel zîmbet, care îl străbate, prin toate acele ironii care îl spumează, prin tot acel manierism și toată acea prețiozitate de cărturar și de linguist, căruia îi sunt deopotrivă de dragi și neologismul și verbul arhaic.»

Perpessicius, *Pseudokinegheticos*,
în *Jurnal de lector, completat cu
Eminesciana*. <București>, «Casa
Școalelor», f. a., pag. 135 și 141.

«Locul ocupat de Alexandru Odobescu în literatura română nu e tocmai ușor de definit. Considerat multă vreme ca un diletant al scrisului, Odobescu atît prin atitudinea aristocratică și voit rezervată a întregii sale producții, cît și din cauza unei multiple și concomitente activități în domeniile cele mai variate: arheologie, filologie modernă și clasică, folclor, critică artistică și literară, istorie politică, literară și culturală, pedagogie și cîte altele — a încurcat vădit o critică insuficient pregătită să-l urmeze pe atîtea tărîmuri, ce se exclud de obicei la un acelaș autor. Astfel i s-a criticat opera științifică făcîndu-i o vîină tocmai din farmecul ei literar, precum s-a contestat valoarea de nuvelă literară a scenelor sale istorice, tocmai din pricina solidei documentări ce le stă la temelie. Pus

astfel la index de către oamenii de știință ca suspect de literatură, și invers, de către literați ca molipsit de prea multă erudiție — au trebuit să treacă ani de zile pînă ce Odobescu să ne apară în adevărata sa lumină: un mare clasic al scrisului românesc, un îndrăgostit pătimaș al frumosului în natură ca și în artă, un artist fără seamăn al graiului strămoșesc. Această centrare a tuturor preocupărilor sale în jurul fenomenului estetic, această căutare pasionată a frumosului pretutindeni unde mintea lui ascuțită și sufletul său cald și înțelegător le putea găsi: într-un hîrb de vas preistoric, într-o bucată de marmură antică, într-o pînă a Renașterii — ca și în soarele apus pe Bărgan, în cuvîntul dezgropat din cronici, în basmul cules prin munții Buzăului din gura vînătorului bisocean — această realitate psihologică dă un înțeles adînc operei lui Odobescu, împrumutînd vieței și scrisului său acel stil unic de care se leagă și se va lega și în viitor faima lui literară, cel puțin atît timp cît va dăinui o limbă românească și o ureche s-o audă.

În opera atît de felurită a lui Odobescu, motivul literar și cel științific nu se disociază niciodată complet — așa că, de fapt, trecem prin gradații aproape nevăzute dintr-un domeniu la altul, chiar în aceeași bucată, cum se întîmplă adeseori nu numai în clasică pildă din *Pseudo-Kinigheticos* („Mincinoasa carte de vînătoare”), dar și în „Scene istorice din cronicile românești” cum își intitulează cu tîlc Odobescu cele două nuvele: *Mihnea Vodă cel Rău* și *Doamna Chiajna*.

Aceasta din urmă ne înfățișează un dublu și interesant proces de creație: pe de o parte, o poveste imaginară, dusă după cele mai obișnuite rețete ale genului nuvelei istorice, așa cum au înțeles-o romanticii francezi (Alfred de Vigny, Victor Hugo, Pr. Mérimée) și mai ales precursorul

și modelul lor englez, Walter Scott: aici iubirea lui Ancuța și a lui Radu. Pe de alta, slujind numai de decor și de atmosferă, dar intercalându-se, ca acțiune povestită și obiectivă, în șirul celei trăite subiectiv a eroilor: o serie de fapte reale, luate din cronicile și mărturiile timpului, se grupează în jurul caracterului viril și crud al Chiajnei și al dramaticului ei destin. Aceste două elemente, oarecum disparate, cel romanțat și cel istoric, nu sunt tratate la fel. Unul, după prototipul imitat (Walter Scott: *The Bride of Lammermor*, „Logodnica din Lammermor”), e tratat romantic, celalt, în schimb, în mod realist în felul cronicelor ce l-au obirșit. Odobescu însă le adaugă un al treilea element, cel mai prețios pentru noi și singur în stare să le închege unitar: puterea de o rară plasticitate în evocare a unei proze literare fără pereche. Sub pana lui cumpănită, în legănarea trainică a frazei, îndrăznește totuși în alegerea cuvintelor expresive, în culegerea lor din taințele însăși ale sufletelor noastre, oameni și locuri trăiesc din nou și vremurile moarte învie.

Aici, și nu în sărăcia sentimentală a fabulației romantice, aici, și nu în redarea uscată a faptelor din letopisești, stă valoarea adevărată a nuvelei lui Odobescu. Meșteșugul acesta neîntrecut de prozator nu e nici romantic, nici realist — cu toată influența lui Walter Scott sau a cronicarilor noștri vechi, citați cu dărnicie în josul paginilor de către autor. Acest stil e clasic, fiindcă e personal lui Odobescu, fiindcă izvorește din adâncul cel mai autentic al sufletului său, fiindcă e însăși expresia senină și armonioasă a geniului nostru românesc. Odobescu n-a avut nevoie să-l ia cu împrumut nici din cețurile lacurilor și castelelor scoțiene, nici din negurile vremilor trecute — l-a găsit în țara și în vremea sa. Desigur nu în lumea semidocă a mahalalei,

ironizată mai târziu de Caragiale, sau în știința încilcită și pretențioasă a celor pe care i-a ridiculizat el însuși în al său *Prandiu Academicu*, ci le-a cules în comoara reală a basmelor și a poeziei populare, în marele tezaur al graiului anonim și neaș. Să nu uităm că Odobescu ne-a dat în *Pseudo-Kinigheticos*, împreună cu *Făt-Frumos din lacrimă* a lui Eminescu, cel mai artistic basm românesc: *basmul Bisoceanului*, să ne amintim că Odobescu cunoștea ca nimeni altul poezia noastră populară; că el de pildă chiar în *Doamna Chiajna* (cap. IV) introduce, vorbind de caii rădvanului domnesc, distincțiunea revelatoare luată din baladele populare publicate de V. Alecsandri, de *bahmeți* (cai de Bugiac) *pătrărei* și *cincărei* (adică de patru și de cinci ani); că a prefăcut între altele cartea lui G. Dem. Teodorescu și basmele lui P. Ispirescu.

Acestei cunoștințe aprofundate a posibilităților sintactice și lexicale de creare și de îmbogățire a graiului literar prin aporturi luate poeziei și basmului din popor, Odobescu le adăoga și vastele sale studii din literaturile clasice vechi, din care a tradus cu rară fericire (din Iuliu Caesar, din Herondas, din Herodot) tocmai în acest scop. Cu o intuiție literară sigură și cu un instinct adânc, el a înțeles mai bine ca alții adevăratele izvoare ale prozei clasice pe care o dorea: fondul autohton popular, păstrind întreaga bogăție a pământului și a trecutului nostru; aportul culturii greco-latine, fără pedanterie exagerată și purism cu orice preț.

În acest armonios echilibru al stilului mai mult decît în desfășurarea, fatal hibridă, a unei acțiuni lipsită de unitate de inspirație, se află valoarea literară a nuvelor istorice ale lui Alexandru Odobescu.

Autorul ne-a mărturisit în Prefața sa de la 1860 <vezi, în volumul I al acestei ediții, p. 103> că, scriind *Scenele istorice*, el a avut drept model pe *Alexandru Lăpușneanu* a lui C. Negruzzi. Dacă Odobescu n-a reușit să egaleze ca putere și concentrare de acțiune, ca relief și pregnanță a caracterului principal, capodopera prozatorului moldovan — el ne-a dat în schimb, într-o limbă artistic superioară, o evocare mai bogată, mai sugestivă ca atmosferă, coloare locală, moravuri și obiceiuri, al aceluiaș secol al XVI-lea românesc.

De fapt Doamna Chiajna e o replică, în trufie ca și în cruzime, în îndrăzneală ca și în bărbăție, a fiorosului Lăpușneanu. Chiar moartea ei, așa cum ne-o înfățișează Odobescu, în afară de realitățile pur istorice, ci numai în marginile celor posibile, nu face decît să întărească paralelismul voit cu dramatica și reala sugrumare a eroului lui Negruzzi. Dar am fi nedrepti să prelungim comparația. Desăvîrșirea lui Odobescu trebuie căutată aiurea decît în *Doamna Chiajna*, operă de tinerețe scrisă cu o surprinzătoare măiestrie la vîrsta numai de 26 ani. Ea se revarsă cu o perfecție incomparabilă, de fond și de formă, în opera lui de maturitate, în *Pseudo-kinigheticos*, capodopera literară a lui Odobescu, căci numai aici caleidoscopul unei inspirații capricioase își găsește subiectul și stilul potrivit.»

Ion Pillat, *Situația literară a lui Odobescu*, <prefață la ediția>
Al. I. Odobescu, *Doamna Chiajna*.
Ediție îngrijită de Ion Pillat. București, Editura «Cartea românească», f.a., <colecția> «Pagini alese»,
Serie nouă, nr. 36, pag. 3—7.

«*Cîteva ore la Snagov* e un studiu arheologic tipic pentru felul în care Odobescu concepea acest soi de studii, o reînviere a unor fragmente din istoria artelor și istoria propriu-zisă românească, cu prilejul cercetării mănăstirii Snagov.

<.....>

Ce e caracteristic în *Cîteva ore la Snagov*? Mai întîi *tonul cald de causerie* care îngăduie scriitorului trecerea foarte ușoară de la un registru la altul, de la o tonalitate la alta, de la știință la anecdotă, de la document la rețetă culinară. Apoi *aparenta lipsă de legătură* între elementele constitutive ale lucrării, care are însă în realitate un plan foarte strict de expunere, în ciuda parantezelor de agrement. În sfîrșit, *varietatea enormă a cunoștințelor scriitorului*: artă, istorie, literatură, modă, gastronomie, anecdotică, de cele mai multe ori de sorginte populară.»

Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Prefață* la ediția: A. I. Odobescu, *Scene istorice, Cîteva ore la Snagov, Pseudocyngeticos*. <Antologie, text stabilit, note și glosar de G. Pienescu.> <București>, Editura pentru literatură, <colecția> «Biblioteca pentru toți», <nr. 91>, 1961, pag. XVIII și XX.

«Contribuția lui Alexandru Odobescu la dezvoltarea culturii românești este una dintre cele mai originale și ea s-a manifestat în direcții multiple. Continuator, în bună parte, al tradiției umaniste și patriotice a literaturii pașoptiste, el a manifestat tot timpul o mare prețuire pentru istoria țării, pentru ctitorii înaintați ai culturii naționale, pentru folclor, a luptat pentru apărarea limbii, împotriva denaturărilor etimologice, pentru emanciparea, culturală și politică

a poporului său și a nutrit convingerea că arta trebuie să exprime năzuințele înalte ale societății și poporului, cărora artistul le aparține. Aceste coordonate ale activității sale scriitoricești sînt sprijinite pe o cultură literară și artistică întinsă și temeinică, superioară celei a înaintașilor săi, ceea ce va imprima cu timpul un rafinament vădit, în sensul bun al cuvîntului, concepției și artei sale. Îndeosebi studierea îndeaproape și prețuirea literaturii clasice greco-latine îi vor forma și stimula preocuparea pentru stilul îngrijit (faza ușor convențională, cu perioade largi, minuțioasă și savant construită, cu expresia în genere studiată).

În domeniul prozei artistice, Odobescu a dat două bune evocări istorice, mai puțin echilibrate din punct de vedere al construcției de ansamblu decît nuvela lui Negruzzi, dar evidențiind un talent puțin obișnuit în descrierea cadrului epocii, în mînuirea limbii. Prin *Pseudo-Kynghetikos*, scriitorul creează eseu în cultura română, modalitatea cea mai frecventă și, se pare, cea mai propice manifestării talentului scriitoricesc al lui Odobescu. Opera valorifică deopotrivă cultura întinsă a autorului, vizînd toate domeniile artei, capacitatea de sinteză și analiză, talentul de povestitor și de pictor peisagist, ca și de făurar, neobișnuit pînă atunci, al limbii.

Numeroasele studii despre monumente de limbă veche, despre cărturari și scriitori români, despre poezia și arta populară sînt exemple de erudiție, de finețe, spirit analitic pătrunzător și patriotism. Ele deschid de fapt drumul cercetărilor competente și temeinice în această direcție.

Dacă adăugăm la toate acestea contribuțiile sale ca istoric savant, autor a numeroase lucrări valoroase și creator al arheologiei moderne

românești, ca și meritele sale ca om de teatru, pedagog, publicist, avem deja schițate dimensiunile personalității sale de eminent cărturar și artist.»

D. Păcurariu, *A. I. Odobescu* .
<București>, Editura Tineretului,
<1966>, pag. 108 – 109.

«Eugen Lovinescu spunea despre un anumit fel de poezie că „firida cărților de citire o așteaptă“. O soartă asemănătoare, însă nedreaptă, a avut-o Odobescu cu opera sa *Pseudo-Kineghetikos*, care nu poate fi înțeleasă de elevi și nici măcar de toți profesorii și care s-a banalizat înainte de a fi pricepută cum trebuie. Cercetătorii au căzut de acord că opera e greu de încadrat undeva. Reprezintă un fenomen unic după unii. Un eseu, după alții — primul din literatura română. Un antieseu etc.

Publicind *Falsul tratat* în 1874, Odobescu iniția, de fapt, la noi un curent literar. E vorba de *divagaționism* — denumire la fel de precisă și de imprecisă ca și celelalte: simbolism, semănătorism, poporanism. Divagaționismul, de la *a divaga*, a te abate de la drum, ar putea să însemne o literatură de abateri de la formulele obișnuite, de la logica obișnuită, de la cuvintele de rigoare. E aventura spiritului bogat, instabil, alunecos și neliniștit care pentru a traversa o pădure, să zicem, în loc s-o ia pe potecă merge simultan pe toate potecile posibile; pe toată pădurea. Bîntuie pretutindeni și nu se fixează nicăieri, totul e demn de atenție, nimic nu te poate reține. O ghindă care pică sună ca o armă de foc, asta te duce cu gîndul la războiul Troiei, și prin ricoșeu, la lupte de guerilă din propriul cămin. Erou divagaționist ar fi Ulise cu întoar-

cerea lui cotită și amînată preț de zece ani. Penelopa, în așteptarea ei, n-a fost capabilă de nici o abatere, ea știa una și bună: trebuie să aștepte. Femeile n-au spirit disociativ.

Cu o carte de vinătoare în mînă, Odobescu, la 40 de ani, după ce luase notițe ca un școlar prin capitalele Europei și ajunsese *învălat* în mai multe domenii, se simte fulgerat de *conexiunea* lumii. Prin cătarea unei puști ruginite, constată cu surprindere că tot ce zboară se mănîncă. Dar poate să nici nu se mănînce, ci să cînte, ci să fie pictat și sculptat. Poate, la urma urmei, să fie și mîncat, dar de greci, dar de romani și apoi să se piardă în negura vremurilor, cînd să căscăm și noi gura să mai înfulecăm ceva. Astfel cătarea puștei devine lupă, totul se mișcă, totul e vinătoare.

Secretul acestei priviri cuprinzătoare îl constituie erudiția rară, dar și temperamentul contemplativ. Nu spunem o noutate afirmînd că Odobescu, dincolo de aristocrația lui afișată, a fost un timid. Nenorocirea lui ca savant e c-a știut să scrie. Dacă ar fi expus imposibil și încilcit, ideile din *Cîteva ore la Snagov*, *Pseudo-Kinegetikos* sau *Tezaurul de la Pietroasa*, ar fi rămas în cultura noastră savantul de renume mondial, neștiut de nimeni, bineînțeles, ca atîția alții, dar stimat și iubit. Însă așa, cu darul lui formidabil de a convorbi, a trecut la literați, care l-au suspectat de savantlic.

Explozia continuă e epuizantă. Întreaga operă a lui Urmuz făcută sul, se poate ascunde în minierul unui baston, ca sămînța viermilor de mătase și trimite în lună, clandestin. Odobescu însuși își lasă lucrarea neterminată, ultimul capitol, al XII-lea, fiind format din șiruri de puncte. Cine mai știe astăzi să citească printre rînduri de puncte-puncte? Autorul încearcă să-și

definească opera ca o confuzie continuă: „Confusio summa sequetur” — toate confuziile se înlanțuie. Critica a fost derutată, văzînd în asta „distrugerea sistematică a oricărui sistem”. Dar tocmai acesta e sistemul lui Odobescu! Dacă ar fi lucrat după regulile vechi, după canoane, ce s-ar fi întîmplat? Și apoi, se poate totuși vorbi de *stringența* clasică a lucrării. Aici e paradoxul — digresiunea odată descoperită, inventată, se prezintă cu legile ei interne care cîteodată chiar sînt perceptibile logicei comune. Odobescu își rezuma astfel capitolul V: „Iată-ne acum și în Roma! — Mai mare rușine pentru cotcogeamite împărat! — Sculptura istorică pe Arcul de Triumf al lui Traian. — Platon și Xenofon ne poftesc la vînătoare. — Tren de plăcere prin epoca glaciară. — Faraoni vînători. — Păcat că Guilom Tell vorbea nemțește! — De la capra-neagră la iubită și viceversa. — Poemă cîmpulungeană.” Incoerența e formală pentru că, în fond, întregul capitol se referă la sfera artelor vînătorești din antichitate și pînă încoace.

Pseudo-Kineghetikos e o operă de scuze continui. Singura cred din literatura noastră care ne roagă s-o iertăm pentru imperfecțiune. (Toate celelalte sînt perfecte!) Autorul se dezvinovățește mereu pentru pălăvrăgală și nepricepere. Un arsenal întreg de formule de politețe îi stă la îndemînă. „Dacă cumva acum te simți cam obosit de lunga digresiune zoologico-filologică prin care am răzbunat de nepăsarea ta pe *sturzi*, pe *cocoșari* și pe *grauri*, apoi tot mai iartă-mă să adaog două-trei cuvinte în materii analoage, adică să-ți fac cîteva întrebări, și apoi, zău, vă dau pace și ție și neamului păsăresc.” Promisiune de care, bineînțeles, nu se ține, pentru că-i vine pe

limbă altceva, e *luat cu vorba* și *dintr-una-ntr-alta*... continuă. Există, în fond, o voluptate a ideilor divergente, un spirit scormonitor care se maschează mereu prin poante, sarcasme, ironii. Opera mai-mai să fie considerată o glumă, iar autorul să fie trecut la umoriști! Mobilul acestei literaturi constă într-o încordare a minții, atât de mare încît pare destindere. Planurile se apropie și se întrepătrund. Estetica ei: refuzul de a comunica savant, care merge pînă acolo, încît lucrurile cele mai grele sînt spuse banal, ca viața și ca moartea. Cartea apoi e o polemică mereu deschisă. Sac cu citate, culegem și noi unul, aparținînd lui Eliade, care anticipa în sens divagaționist o definiție a filozofiei. „Pentru mine, domnule filosof, simțirea e un fluid individual, care redus la cea mai simplă expresie, printr-o impulsie comunicativă și făcînd prin hipotenuză o tangentă prin fibrele simțitive, străbate prin toate liniile paralele ce se unesc din natura lor într-un punct, și prin simțibilitate produc toate senzațiunile, toate simțimintele sentimentalismului celor cinci simțiri ce simțualmente funcționează prin cele cinci simțuri și cad toate în sinteza perpendiculară spre a se manifesta spiritului uman printr-o fosforescență supranaturală a intelectului simțitor.” Sîntem deja în plin Urmuz! Odobescu va reține doar latura ironico-parodică a frazei. Contopirea cu lumea, extazul în fața operelor naturii și ale omului — există și o astfel de atitudine în *Pseudo-Kinegetikos*, nu încapе vorbă. Un val de duioșie, mai înalt uneori decît ierburile din Bărăgan, se revarsă peste pagini. Îi vine să mîngîie pe aripi graurii care ciugulesc și se plimbă ca vodă prin lohodă pe spinarea boilor, grauri care (divagație crudă): în limba lui Dante se

numesc *stornei*, iar la Pliniu și Martial *sturni*.
Îi vine să se ridice în vârful picioarelor și să
pupe ciocîrlia pe bot, în momentul cînd e ea
mai amețită și i se pare că totul e frumos pe
lume. Sau să plîngă cu „amărita turturică”, pe
urmele bardului bătrîn. O înțelegere, o omenie,
o stare de beție ondulatorie, îngreuiază pleoa-
pele prozatorului. Dar la urma urmei e amar,
foarte amar zațul frumoaselor excursii în lumea
plantelor, animalelor și păsărilor, aievey sau
intrate în artă, puse pe pînză, innămolite în
marmoră, descrise de antici și înfulecate de
moderni. Orice plecare oriunde, orice vînătoare
cît de fantastică nu te poate împăca cu tine
însuși — iar glumele, cărțile, citatele, lumea
— sînt doar mici digresiuni la un neastîmpăr
tot mai coplesitor. Ieșind de sub coviltirul
căruței tămădăianului care l-a hurducat prin ani
frumoși, falsul vînător e apucat brusc de-o criză
de scirbă. Cărțile acelea scrise în grecește, lati-
nește, nemțește, sau oricum — legate în piele,
ediții rare, ceasloave descoperite prin poduri și
citite la lumina stelelor — mai dă-le dracului!
Sculpturile ciunte, oloage, cîrne, superbe, rămase
din antichitate, tablourile, gravurile în apă-
tare, cele trei capodopere ale artei vînătorești:
Diana cu ciuta, *Diana de Poitiers* a lui Jean
Goujon și *Vînătoarea Sfîntului Hubert* a lui
Dürer — mai dă-le dracului! Amice, îți mul-
țumesc pentru ceasurile de meditație, pentru
aburul contemplației, dar să nu te văd în ochi.
Nu vreu să mai văd pe nimeni, nimic!

Asta să fi vrut să spună șirurile de puncte
din ultimul capitol? Oricum, autorul cuprins
de niște dureri îngrozitoare de suflet ia o doză
mare de morfină. Am crezut o clipă că Odobescu
s-ar fi împușcat, că, la atîția ani după agera lui
aventură, acea „rugină de pușcă”, uitată în pod,
să fi răsunit deodată, făcînd o victimă aievey.

Ea a răsunit, oricum în sufletu-i ochit de sus,
din cine știe ce sferă perfectă. „Aport!” — o fi
strigat marele vânător arătându-l cu degetul, și
mii de cîini de rasă s-or fi repezit de pe tablou-
rile lăudate de el să-i înalțe, pe boturi, viața
către stele...»

Marin Sorescu, *Divagaționismul*,
în *Luceafărul*, <București>, an
XI, nr. 31 (327), sîmbătă, 3 august
1968.

TABEL CRONOLOGIC

1834, iunie, 23: Se naște la București, în casele părintești de la Curtea-Veche, într-o zi de sîmbătă la orele 6 dim., Alexandru, fiul lui Ioan Odobescu și al Ecaterinei, născută Caracăș.

1844: Toamna, după ce reușește la examenul dat cu Petrache Poenaru, Alex. Odobescu devine elev al Colegiului „Sf. Sava”.

1848, iunie, 19: În timp ce tatăl participase la complotul împotriva guvernului revoluționar, Alexandru, purtat pe brațe de mulțime, este prezent, alături de Catinca Odobescu, la manifestația populară din fața palatului guvernamental în sprijinul revendicărilor democratice și patriotice.

Însuflețit de avîntul mișcării revoluționare, tînărul Odobescu se simte îndemnat să dea glas ardoarei sale patriotice în versurile unei compoziții dramatice, avînd ca erou figura legendară a lui Mihai Viteazul.

1850, iunie: Însotit de mamă și de sora mai mică, Maria, pleacă prin Viena la Paris pentru desăvîrșirea studiilor. Devine discipolul lui Alfred Dumesnil, ginerele vestitului istoric Jules Michelet, prieten al revoluționarilor români, exilați în capitala Franței.

1851: Contaminat de ideile progresiste, Al. Odobescu devine un participant activ al cercului *Junimea Română*, aflat ideologic sub influența binefăcătoare a lui Bălcescu.

1852, ianuarie: Debutează în *Calendarul popular* editat la București de C. A. Rosetti, cu pove-

- tirea istorică *Fecioara din Orlèans*, nesemnată, prelucrare după Jules Michelet.
- 21 febr.—6 mart.: Dinaintea societății *Junimea Română* dezvoltă o cuprinzătoare și informată expunere asupra civilizației indiene vechi, tratînd într-o imagine unitară istoria socială și politică, artele și literatura, credințele, obiceiurile și filozofia.
- August: Călătorește la Londra într-o excursie de o săptămînă, însoțindu-l pe tatăl său.
- 1854: În octombrie, revine pentru o scurtă perioadă în țară.
- 1855: Adevăratul debut literar se produce în revista ieșană *România Literară* din 28 mai, unde Al. I. Odobescu semnează versurile *Odă României*. Aceeași revistă, condusă de Vasile Alecsandri, îi publică în trei numere din septembrie studiul *Despre satira latină*.
- 4—5 oct.: În drum spre țară, revenind definitiv de la Paris, se oprește la Dresda spre a cerceta anume Galeriile de Artă.
- 1856: Petrece în cercul prietenilor și părtașilor de idei, G. Cretzianu, C. Cornescu, Adolf Cantacuzino, Iancu Bălăceanu, în discuții literare și multe proiecte abandonate din fașă.
- 1857: La începutul anului este numit șeful biroului francez la Secretariatul de Stat. După obiceiul timpului, urcă și Al. Odobescu pe scenă ca actor amator într-o comedie franțuzească, după ce mai întii fusese tentat să scrie el însuși teatru.
- 11 august: Moare Ioan Odobescu.
- Octombrie: În *Românul* se publică în mai multe foiletoane, începînd de marți 1/13 oct., nuvela istorică *Mihnea-vodă cel Rău*.
- 1858, ian.: Polemizează cu C. A. Rosetti în *Românul* pe chestiuni teatrale.
- 14 august: Căsătoria lui Al. Odobescu cu Alexandra Prijbeanu, nepoata lui Zoe Văcărescu-Bagratiou. Călătorie la Paris.

- 1859: Pentru un timp funcționează ca procuror.
- 1860: În *Revista Carpaților* din martie începe publicarea scenei istorice *Doamna Chiajna*. Peste vară călătorie de studii la mănăstirile oltenesti.
- 1861: Cu G. Cretzianu, D. Berindey, P. Iatropol, face să apară în aprilie primul număr al *Revistei Române*: „Liberi de orice idee preconcepută, dorind numai a propaga, potrivit cu slabele lor mijloace, luminile și știința în țara lor, fondatorii *Revistei Române*, într-o epohă de reorganizare ca cea presintă, au simțit trebuința de a deschide un câmp de activitate studiilor serioase, de a aduna, pre cât se va putea, într-o publicare periodică, rezultatul lucrărilor literare și al speculațiunilor științifice ce pot grăbi progresul națiunii române“. În toamnă vizitează pentru prima dată localitatea Pietroasa, unde în urmă cu ani fusese descoperit vestitul Tezaur, căruia Odobescu avea să-i consacre un amplu studiu.
- 1862, febr.: Numit de Alexandru Ioan Cuza în funcție de director al Ministerului Cultelor și Instrucțiunei Publice.
- Iulie: Participă la sesiunea *Astrei* la Brașov.
- Sept.: Începe să se publice în *Revista Română* romanul lui N. Filimon *Ciocoi vechi și noi*.
- 1863, mai: Primește postul de ministru al Instrucției, pe care îl va părăsi peste câteva luni fiind în divergență de păreri în problema secularizării mănăstirilor.
- 1865, iulie 26: Se naște Ioana, unicul copil al lui Odobescu.
- În toamnă călătorește la Paris trimis spre a pregăti participarea României la Expoziția universală din 1867.
- 1867: Pavilionul amenajat sub îndrumarea lui Odobescu obține un frumos succes de public.

- În schimb, scriitorul va avea nesfârșite încercături de ordin financiar.
- 1868:** Petrece cîtva timp la Petersburg, de unde se reîntoarce în țară după mai mult de un an de absență.
- 1869, august:** Împreună cu V. A. Urechia este delegat la Congresul de antropologie și arheologie preistorică de la Copenhaga, unde va susține comunicarea *Antichitățile preistorice din România*.
- 1870, aprilie:** Însoțit de C. Cornescu pleacă în Grecia pentru explorări de interes științific la mînăstirile de la Athos.
- Septembrie, 10:** La propunerea lui Al. Papiu Ilarian este ales membru al Academiei.
- Octombrie:** Excursie științifică în Italia cu momente de mare euforie în fața monumentelor și prin muzeele din Milano, Bologna, Ravenna, Florența, Roma.
- 1871:** Intensă activitate în sinul Academiei, mai ales în direcția combaterii exagerărilor latinizante ale dicționarului Massim — Laurian. — Cu acest prilej redactează celebrul *Prandium academic*, șarjă lirică fără maliție.
- 1872:** Colaborare la *Columna lui Traian* a lui B. P. Hasdeu.
- 1873, ianuarie 18:** Vorbește la Ateneul Român despre Tezaurul de la Pietroasa.
- Februarie 15:** În *Columna lui Traian* semnează pamfletul *Fumuri arheologice din lulele preistorice* la adresa lui C. Bolliac.
- Decembrie 9:** Este desemnat membru corespondent al Institutului arheologic din Roma. Diploma înmînată lui Odobescu poartă semnătura savanților Lepsius și Mommsen.
- 1874:** Numit director al Teatrului Național din București în vederea restaurării și modernizării acestuia.
- Iunie:** Își sărbătorește aniversarea a 40 de ani prin apariția uneia dintre lucrările sale fundamentale: *Pseudokineghetikos*.

- August:** În cadrul sesiunii anuale academice este ales vicepreședinte al secției de istorie și arheologie.
- Octombrie 22:** Își inaugurează prelegerile de arheologie la Universitate.
- 1875:** Absorbit total de răspunderile directoratului teatral, pentru care în toamnă face și un voiaj la Paris.
- 1876, iulie:** Înlocuit la direcția Teatrului prin C. Cornescu, se dedică activității jurnalistice la *Românul* lui C. A. Rosetti.
- 1877:** Participă activ în *Românul* la campania de presă pentru o atitudine demnă națională față de puterea otomană și exaltă sentimentul suveranității și independenței: „Progresul e legea conducătoare a națiunilor, și celei române, pornită pe calea lui, nu-i este iertat a sta mult pe loc, când ca puiul de vultur își simpte pene crescute la aripi”. Cîteva zile numai înaintea proclamării Independenței tălmăcea astfel comandamentele clipei: „Piară acum dintre noi inimile codace! Să lăsăm în lături potecile piezișe și, călcînd drept înainte către țelul spre care am înaintat treptat în curs de douăzeci de ani, să nu mai pregetăm azi, cînd totul ne îmboldește a afirma cu vorba și cu fapta că *voim* și *putem* să fim un stat independent...”
- Septembrie:** I se decernează marele premiu academic pentru *Istoria arheologiei*, recent tipărită.
- Se ocupă de editarea scrierilor lui Bălcescu.
- 1878, februarie 14:** În cadrul conferințelor Ate. neului vorbește despre *Moșii și Curcanii*.
- 1879:** În urma unor neînțelegeri publice se expatriază voluntar, mai întîi în Elveția, unde nu izbutește să se aclimatizeze, apoi în Franța, unde avea să-l urmeze și familia.

- 1881, octombrie: Numit secretar de legăție la Paris.
- 1882: Viață antrenantă în mediul diplomatic. Se ocupa cu stringerea de documente istorice din arhivele franceze și cu pregătirea studiului: *Tezaurul de la Pietroasa*.
- 1885, martie: Își dă demisia din diplomație pentru a se dedica lucrului la *Tezaur*. Grea situație materială din pricina lipsei subvențiilor din țară. Se înrăutățește și starea sănătății sale.
- 1886, noiembrie 28: După lungi suferinți, Catinca Odobescu se stinge din viață.
- 1887: Revine în țară pentru sesiunea Academiei și în speranța de a obține fondurile necesare rămînerii mai departe la Paris, dar demersurile vor dura mai bine de un an. În august îl pierde pe bunul prieten din tinerețe, poetul George Cretzianu, ale cărui merite le evocă cu pathos. Colaborează la ziarul *Epoca*.
- 1889: În fine, după ani de muncă și de privațiuni, apare în condiții grafice excepționale *Tezaurul de la Pietroasa*. În toamnă acceptă să predea cursuri la liceul particular condus de Anghel Demetrescu modalitate de oarecare reconfortare financiară.
- 1891, octombrie: Preia conducerea Școlii Normale Superioare.
- 1892, martie: Conferențiază la Ateneu, în polemică cu Hasdeu, despre *Un leac împotriva copilăriei noastre*.
- 1894, iulie: Extenuat, își caută odihna într-o scurtă vacanță în nordul Transilvaniei. În decembrie se și vede nevoit să renunțe la directoratul Școlii Normale care îi da prea multe griji.

1895: Sănătatea din ce în ce mai precară, situația materială împovărătoare, insatisfacțiile de ordin social și personal îl duc într-o stare de prăbușire lăuntrică fără ieșire, căreia îi va pune capăt dramatic, renunțând la viață în ziua de 10 noiembrie.

La 12 noiembrie era condus pe ultimul drum de o mulțime de cărturari, profesori, foști elevi, profund îndurerați de prematura dispariție. În fața mormintului deschis de la Bellu, I. Ionescu-Gion tălmăcea sentimentele tuturor, spunând: „Mi-ar trebui grai românesc mai dulce ca fagurul de miere, mai răsunător ca buciulul de primejdie din vremurile de nenorocire ale strămoșilor noștri, mi-ar trebui, o, învățătorule neasemuit de iubit al tinerei române, graiul tău, ca să spun aci, în pragul mormintului, și mai târziu pentru depărtata viitorime, tot rodul și toată bogăția și toată frumusețea muncii tale”.

Geo Șerban

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ
A
EDIȚIEI ANTUME
I

ÎN PERIODICE

MUNCITORUL ROMÂN, în *Junimea română*,
Paris, nr. 1, mai 1851, pag. 6, <nesemnat>.

FECIOARA DIN ORLÉANS, în *Calendar popular pentru anul 1852, care este bisect și de 366 zile*. Ilustrat cu gravure. Anul XIII. București. <Editat de> C. A. Rosetti și Winterhalder, pag. 15–28.

ODĂ ROMÂNIEI, în *România literară*, Iași, an. I, nr. 20, 28 mai 1855, pag. 247–248.

DESPRE SATIRA LATINĂ, în *România literară*, Iași, an. I, nr. 35, 10 septembrie 1855, pag. 405–407; nr. 36, 17 septembrie 1855, pag. 421–423; nr. 37, 24 septembrie 1855, pag. 429–432.

ÎNTOARCEREA ÎN ȚARĂ – PE DUNĂRE
– Septembrie 1855, în *România literară*, Iași, an. I, nr. 45, 19 noiembrie 1855, pag. 523–524.

SCENE ISTORICE DIN CRONICELE ȚĂRII ROMÂNEȘTI – MIHNEA VODĂ CEL RĂU, în *Românul*, București, an. I, nr. 16, 1/13 octombrie 1857, pag. 1–3; nr. 17, 5/17 octombrie 1857, pag. 1–3; nr. 18, 8/20 octombrie 1857, pag. 1–3; nr. 21, 19/31 octombrie 1857, pag. 1–3; nr. 22, 22 octombrie/3 noiembrie 1857, pag. 1–3.

DOAMNA CHIAJNA – (EPISOD ISTORIC), în *Revista Carpaților*, București, an. I, februarie și martie 1860, tom. I, pag. 9–19 și pag. 265–269; mai 1860, tom. II, pag. 97–129.

CÎNTECELE POPORANE ALE EUROPEI RĂSĂRITENE, MAI CU SEAMĂ ÎN RA-

- PORT CU ȚARA, ISTORIA ȘI DATINELE ROMÂNILOR, în *Revista română pentru științe, litere și arte*, București, <an. I>; vol. I, <aprilie> 1861, pag. 27—60.
- CÎTEVA CUVINTE ASUPRA LUI N. BĂLCESCU ȘI SCRIERILOR SALE, în *Revista română pentru științe, litere și arte*, București, <an. I>, vol. I, <aprilie> 1861, pag. 87—88, <nesemnat>.
- PORTRETELE LUI MIHAI VODĂ VITEAZUL, în *Revista română pentru științe, litere și arte*, București, <an. I>, vol. I <mai, iulie> 1861, filă nenumerotată între pag. 176—177 și pag. 369—370, <nesemnat>.
- SATIRA LATINĂ — DISERAȚIE ISTORICĂ, CRITICĂ ȘI LITERARĂ în *Revista română pentru științe, litere și arte*, București, <an. I>, vol. I, <iunie> 1861, pag. 259—272.
- POEZIE <V. CÎRLOVA>, în *Revista română pentru științe, litere și arte*, București, <an. I>, vol. I, <iulie>, 1861, pag. 361—362, <nesemnat>.
- POEȚII VĂCĂREȘTI. — TRADUCEREA LUI «BRITANICU». — STRĂBUNII VĂCĂREȘTILOILOR. — BANUL IENĂCHIȚĂ, în *Revista română pentru științe, litere și arte*, București, <an. I>, vol. I, <septembrie> 1861, pag. 481—532.
- NOTĂ DESPRE PLANURILE BĂTĂLIILOR LUI MIHAI VITEAZUL, în *Revista română pentru științe, litere și arte*, București, <an. I> vol. I, 1861, pag. 651—656.
- FOLETUL NOVEL ȘI CALANDARELE LUI CONSTANTIN BRÎNCOVEANUL, în *Revista română pentru științe, litere și arte*, București <an. I>, vol. I, <octombrie?> 1861, pag. 657—678.

- DESPRE UNELE MANUSCRIPTE ȘI CĂRȚI
 TIPĂRITE, AFLATE ÎN MĂNĂSTIREA
 BISTRIȚA (DISTRICTUL VÎLCEA ÎN RO-
 MÂNIA), în *Revista română pentru științe,
 litere și arte*, București, <an. I>, vol. I,
 1861, pag. 703—742 și 807—830; <an. II>,
 vol. II, 1862, pag. 107—120.
- CÎTEVA ORE LA SNAGOV, în *Revista română
 pentru științe, litere și arte*, București, <an.
 II>, vol. II, iulie 1862, pag. 351—405.
- ASOCIAȚIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU
 LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA
 POPORULUI ROMÂN (SESIUNEA DIN
 IULIE 1862, ÎN BRAȘOV), în *Revista română
 pentru științe, litere și arte*, București <an.
 II>, vol. II, 1862, pag. 561—587.
- ANTICHITĂȚI ECLESIASTICE — BISTRIȚA
 (JUDEȚUL VÎLCEA, PLAIUL COZIII)
 — în *Buletinul Instrucțiunii Publice*, Bucu-
 rești, 1—31 octombrie 1865, pag. 209—210.
- CERCETĂRI ASUPRA AȘEZĂMINTELOR
 ANTICE DIN ROMÂNIA — NOTĂȚIE DES-
 PRE LOCALITĂȚILE ÎNSEMNAȚE PRIN
 RĂMĂȘIȚE ANTICE ÎN DISTRICTUL DO-
 ROHOI, în *Monitorul Oficial al României*,
 București, 13/25 iulie 1871, pag. 825—827.
- NOTIȚE DESPRE LOCALITĂȚILE ÎNSEM-
 NATE PRIN RĂMĂȘIȚE ANTICE ÎN DIS-
 TRICTUL DOROHOI, în *Trompeta Carpaților*,
 București, an. IX, nr. 97, 15/27 iulie 1871,
 pag. 2—3. Este <prima comunicare din seria
*Cercetări asupra așezămintelor antice din Ro-
 mânia*, precedată de un *Raport* privind aceeași
 chestiune, adresat Ministerului Cultelor și
 Instrucțiunii Publice>.

CERCETĂRI ASUPRA AŞEZĂMINTELOR
ANTICE DIN ROMÂNIA, în *Românul*, Bucu-
reşti, an. XV, 19—20 iulie 1871, pag. 614—615;
21—22 iulie 1871, pag. 618—619; 24 iulie 1871,
pag. 626—627; 26—27 iulie 1871, pag. 635;
28—29 iulie 1871, pag. 639.

RAPORTUL COMISIUNEI ÎNSĂRCINATĂ CU
CERCETAREA MANUSCRIPTELOR DE
TRADUCŢIUNE A COMENTARIELOR LUI
IULIU CESARE «DE BELLO GALLICO»,
PREZENTAT ÎN ŞEDINŢA PUBLICĂ DE
LA 12 AUGUST 1871, în *Analele Societăţii
Academice Române* (sesiunea anului 1871),
Bucureşti, tom. IV, 1872, pag. 23—45 şi în
Analele Societăţii Academice Române (sesiunea
anului 1873), Bucureşti, tom. VI, 1874,
pag. 42—43.

FUMURI ARCHEOLOGICE SCORNITE DIN
LULELE PREISTORICE, în *Columna lui
Traian*, Bucureşti, an. IV, nr. 4, 15 februarie
1873, pag. 49—51.

STUDIE ARCHEOLOGICE ASUPRA AR-
TELOR ÎN ROMÂNIA — REPEDE OCHIRE
ASUPRA PRODUCŢIUNILOR ARTISTICE
DIN TRECUT ÎN ȚARA NOASTRĂ ŞI
ASUPRA INSTINCTULUI ARTISTIC AL
POPORULUI ROMÂN, în *Columna lui Traian*,
Bucureşti, an. V, nr. 7, 1874, pag. 73—83.

RAPORT DESPRE MANUSCRIPTELE PRIN-
CEPELUI ANTIOH CANTEMIR, în *Analele
Societăţii Academice Române* (sesiunea anului
1874), Bucureşti, tom. VII, 1874, pag. 88—89.

RAPORT ASUPRA MANUSCRIPTELOR DE
TRADUCERI DE PRE AUTORII ELINI,
PREZENTATE LA CONCURS, în *Analele*

- Societății Academice Române* (sesiunea anului 1874), București, tom. VII, 1874, pag. 121 – 123.
- <E PUR SI MUOVE>, în *Românul*, București, an. XX, 8 iulie (7/19 cuptor) 1876, pag. 593, <nesemnăt.>
- <PATRIOTISMUL ÎN ȘCOALE>, în *Românul*, București an. XX, 11 august (10/22 august) 1876, pag. 705, <nesemnăt>.
- <REGIMUL CONSTITUȚIONAL> în *Românul*, București, an. XX, 15 august (14/26 august) 1876, pag. 721, <nesemnăt>.
- <PROGRESUL PRIN ȘCOALE>, în *Românul*, București, an. XX, 28 august (27 august/8 răpciune) 1876, pag. 765–768, <nesemnăt>.
- <ȘCOALE ȘI BĂNCI RURALE>, în *Românul*, București, an. XX, 18 septembrie (17/29 răpciune), 1876, pag. 829, <nesemnăt>.
- <SIMPATIELE UNGURILOR PENTRU TURCIA>, în *Românul*, București, an. XX, 21 octombrie (20 brumărel/1 brumar) 1876, pag. 937, <nesemnăt>.
- <SPIRITUL DE CUCERIRI>, în *Românul*, București, an. XX, 5–6 decembrie (4/16 undrea), 1876, pag. 1081, <nesemnăt>.
- <MARELE BOLNAV AL ORIENTULUI>, în *Românul*, București, an. XX, 30 decembrie (29 undrea 1876/10 calindăr 1877) 1876, pag. 1153, <nesemnăt>.
- <«O CUGETARE POLITICĂ» – I>, în *Românul*, București, an. XXI, 19 februarie (9/21 făurar) 1877, pag. 125, <nesemnăt>.
- <«O CUGETARE POLITICĂ, 1877»> – II, în *Românul*, București, an. XXI, 12 februarie (11/23 făurar) 1877, pag. 133, <nesemnăt>.

- < «O CUGETARE POLITICĂ, 1877» > – III,
 în *Românul*, București, an. XXI, 13 februarie
 (12/24 făurar) 1877, pag. 137, <nesemnat>.
- < «O CUGETARE POLITICĂ, 1877» > – IV,
 în *Românul*, București, an. XXI, 17 februarie
 (16/28 făurar) 1877, pag. 151, <nesemnat>.
- < ALIANȚA CU RUSIA LA CAZ DE RĂZBOI > ,
 în *Românul*, București, an. XXI, 18 februarie
 (17 făurar/1 mărtișor) 1877, pag. 155, <nesem-
 nat>.
- < CONVENȚIUNEA DE RĂZBOI CU RUSIA > ;
 în *Românul*, București, an. XXI, 21 aprilie
 (20 priar/2 florar) 1877, pag. 335, <nesem-
 nat>.
- < SUZERANITATEA TURCIEI > , în *Româ-
 nul*, București, an. XXI, 27 aprilie (26 priar/8
 florar) 1877, pag. 371, <nesemnat>.
- < CE NE ESTE ACUM MAI PROFITABIL? > ,
 în *Românul*, București, an. XXI, 29 aprilie
 (28 priar/10 florar) 1877, pag. 379, <nesem-
 nat>.
- < ÎNDEMNĂRI LA INDEPENDENȚĂ > ,
 < I > , în *Românul*, București, an. XXI,
 2–3 mai (2/14 florar) 1877, pag. 391,
 <nesemnat>.
- < ÎNDEMNĂRI LA INDEPENDENȚĂ > ,
 < II > , în *Românul*, București, an. XXI,
 5 mai (4/16 florar) 1877, pag. 399, <nesem-
 nat>.
- < BULEVARDUL CIVILIZAȚIUNII ÎN ORI-
 ENT > , în *Românul*, București, an. XXI,
 19 mai (12/24 florar) 1877, pag. 423, <nesem-
 nat>.
- < UNGURII ȘI ROMÂNII > , în *Românul*,
 București, an. XXI, 12 iunie (11/23 cireșar)
 1877, pag. 523, <nesemnat>.

**RAPORTUL COMISIUNEI ÎNSĂRCINATĂ
CU EXAMINAREA MANUSCRIPTELOR
VENITE LA CONCURS PENTRU AUTORII
ELENI (PLUTARCH), în *Analele Societății
Academice Române* (sesiunea anului 1877),
tom. X, secțiunea I, București, 1877, pag.
54—69.**

**RAPORTUL COMISIUNII DE REVIZIUNE A
PROIECTULUI DE DICȚIONAR ȘI DE
GLOSAR, în *Analele Societății Academice
Române* (sesiunea anului 1877), tom. X,
secțiunea II, București, 1877, pag. 123—132.**

**RELAȚIUNI DESPRE LOCALITĂȚILE SEM-
NALATE PRIN ANTICUITĂȚI ÎN JUDE-
ȚUL ROMANAȚI, în *Analele Societății Aca-
demice Române* (sesiunea anului 1877), Bucu-
rești, 1878, tom. X, secțiunea II, pag. 298—
308.**

**NOTE INEDITE CULESE ÎN MONASTIREA
CALUIULUI DIN JUDEȚUL ROMANAȚI,
în *Analele Societății Academice Române* (se-
siunea anului 1877), București, 1878, tom. X,
secțiunea II, pag. 298—308.**

**DOCUMENTE INEDITE ALE MONASTIREI
CALUIULUI, SERVIND LA ELUCIDAREA
ISTORICULUI FAMILIEI BUZEȘTI, în
Analele Societății Academice Române (sesi-
unea anului 1877), București, 1878, tom. X,
secțiunea II, pag. 310—323.**

**TABELA GENEALOGICĂ A FAMILIEI BU-
ZEȘTILOR, ÎNTOCMITĂ CU AJUTORUL
MONUMENTELOR ACESTEI FAMILII ȘI
AL UNOR DOCUMENTE VECHI, în *Analele
Societății Academice Române* (sesiunea anului
1877), București, 1878, tom. X, secțiunea II,
pag. 325—327.**

- NOTĂ ASUPRA CÎNTECULUI POPORAN
DESPRE RADU CALOMFIRESCU ȘI FRA-
ȚII BUZEȘTI, în *Analele Societății Academi-
ce Române* (sesiunea anului 1877), Bucu-
rești, 1878, tom. X, secțiunea II, pag. 325—327.
- TABELĂ SINOPTICĂ DESPRE AȘEZĂMIN-
TELE ANTICE DIN JUDEȚUL ROMANAȚI,
în *Analele Societății Academice Române* (se-
siunea anului 1877), București, 1878, tom. X,
secțiunea II, pag. 328—339.
- <ÎMPĂMÎNTENIREA ISRAELIȚILOR>, în
Românul, București, 1879, an. XXIII: <I>
31 mai (30 florar/11 cireșar), pag. 689; <II>,
10 iunie (9/21) cireșar), pag. 547; <III>,
29—30 iunie (28 cireșar/10 cuptor), pag.
611; <IV>, 4 iulie (3/15 cuptor), pag. 623,
<nesemnate>.
- RAPORT ASUPRA CELOR DOUĂ VOLUME
DE «TEATRU AL D-LUI V. A. URECHIA»,
în *Analele Societății Academice Române* (sesi-
unea anului 1878), București, 1879, tom. XI,
secțiunea I, pag. 191—196.
- RAPORTUL COMISIUNII ÎNSĂRCINATĂ CU
CERCETAREA PROBELOR DE TRADUC-
ȚIUNE DE PE AUTORII ELENI, în *Analile
Societății Academice Române* (sesiunea anului
1878), București, 1879, tom. XI, secțiunea I,
pag. 259—276.
- CUNUNA MARE DIN TEZAUURUL DE LA
NOVO-CERKASK CU PRIVIRE ASUPRA
UNOR GIUVELE SCITICE DIN (MUZEUL
ERMITAGIULUI DE LA ST. PETERS-
BURG, în *Analile Societății Academice Ro-
mâne* (sesiunea anului 1878), București, 1879,
tom. XI, secțiunea II, *Memorii și notișie*,
pag. 197—332, <23 stampe>. <Cuprinde:
studiul și un Apendice: Descrierea obiectelor
aflate în gorganul Hohłaci de lângă Novo-Cer-
kask împreună cu Cununa cea mare — I (nr. 5

- în Muzeul Ermitagiului*), pag. 315—324 și *Explicarea stampelor*, pag. 325—332>.
- RAPORT ASUPRA LUCRĂRILOR DIN SESIUNEA EXTRAORDINARĂ A ANULUI 1879**, în *Analile Academiei Române* (sesiunea extraordinară a anului 1879), București, 1880, seria II, tom. I, pag. 224—231.
- RAPORT ASUPRA SCRIERILOR D-LUI VASILE ALECSANDRI: «POEZII» (VOL. III), «LEGENDE NOUĂ», «OSTAȘII NOȘTRI» ȘI «DESPOT VODĂ — LEGENDĂ ISTORICĂ ÎN VERSURI»**, în *Analele Academiei Române*, București, 1882, seria II, tom. III, secțiunea I, pag. XXXIV—LXXXVI.
- INSCRIȚIUNEA LUI ȘTEFAN CEL MARE DE LA CURȚILE DOMNEȘTI DIN HÎRLĂU**, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, București, 1883, pag. 178—180.
- COUPE D'ARGENT DE LA DÉESSE NANA-ANAT**, în *Gazette archéologique — Recueil de monuments pour servir à la connaissance & à l'histoire de l'art dans l'Antiquité & le Moyen-Âge*, Paris, 1885, dixième année, pag. 286—296 (planche 33); 1886, onzième année, pag. 5—15, 70—86 (planches 10, 11 et 12).
- ÎMPĂRATUL TRAIAN DUPĂ MONUMENTE ARCHEOLOGICE. LECȚIUNE INTRODUCȚIVĂ LA CURSUL DE ARCHEOLOGIE LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI**, 1877, în *Convorbiri literare*, București, an. XXI, nr. 9, 1 decembrie 1887, pag. 745—758.
- CUVÎNTUL DOMNULUI ALEXANDRU ODOBESCU ROSTIT LA ÎNMORMÎNTAREA LUI GEORGE CRETZEANU**, în *Epoca*, București, an. II, nr. 511, 13 (25) august 1887, pag. 1—2.
- JUNIMEA ROMÂNĂ DIN PARIS PE LA 1852**, în *Epoca*, București, an. II, nr. 514, 18 (30) august 1887, pag. 1.

TIMOTEI CIPARIU, în *Epoca*, București, an. II: (I), nr. 530, 6 (18) septembrie 1887, pag. 1-2; (II), nr. 540, 20 septembrie/2 octombrie 1887, pag. 1-2; (III), nr. 555, 7 (19) octombrie 1887, pag. 1-2.

BISERICA EPISCOPALĂ DE LA CURTEA DE ARGEȘ, în *Epoca*, București, an. II, nr. 535, 13 (25) septembrie 1887, pag. 1-2.

V. ALECSANDRI ȘI «FÎNTÎNA BLANDUZIEI», în *Epoca*, București, an. II, nr. 560, 13 (25) octombrie 1887, pag. 1-2.

TEATRUL NAȚIONAL, în *Epoca*, București, an. II, nr. 567, 22 octombrie/3 noiembrie 1887, pag. 1-2.

ȘCOALA DRAMATICĂ, în *Epoca*, București, an. II, nr. 572, 29 octombrie/10 noiembrie 1887, pag. 1-2.

CLĂDIRILE NOASTRE DE CULTURĂ PUBLICĂ, în *Epoca*, București, an. II, nr. 577, 4 (16) noiembrie 1887, pag. 1-2.

CUM SE PISEAZĂ APA, în *Epoca*, București, an. III, nr. 583, 11 (23) noiembrie 1887, pag. 1-2.

IADUL PARDOSIT CU GÎNDURI BUNE, în *Epoca*, București, an. III, nr. 590, 18 (30) noiembrie 1887, pag. 1-2.

DOI POEȚI ȘI UN BIOGRAF, în *Epoca*, București, an. III, nr. 602, 30 noiembrie/10 decembrie 1887, pag. 1-2.

RAPORT ASUPRA LUCRĂRILOR MEMBRILOR ACADEMIEI ÎN DECURSUL ANULUI 1886-1887, în *Analele Academiei Române* (sesiunea generală din anul 1887), București, 1887, seria II, tom. IX, partea II, pag. 117-123.

DARE DE SEAMĂ DESPRE LUCRAREA, OPEREI «LE TRÉSOR DE PÉTROSSA» ROSTITĂ ÎN ȘEDINȚA PUBLICĂ A ACADEMIEI ROMÂNE DIN 22 MARTIE 1887,

în *Analele Academiei Române*, București, 1887, seria II, tom. IX, pag. 409—424.

ICONOGRAFIA LUI TRAIAN — STATUE ȘI BUSTURI ANTICE (FRAGMENT DINTR-UN CURS LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI), în *Convorbiri literare*, București, an. XXII, nr. 2, 1 mai 1888, pag. 97—119.

POEZIILE DOMNIȘOAREI IULIA B. P. HASDEU, în *Convorbiri literare*, București, an. XXIII, nr. 1, 1 aprilie 1889, pag. 94—95.

CAPUL DE BOU ÎNTREBUINȚAT CA ORNAMENT SIMBOLIC ÎN ANTICUITATE, în *Arhiva Societății Științifice și Literare din Iași*, Iași, an. II, nr. 7, ianuarie 1891, pag. 385—399.

UN LEAC PENTRU COPILĂRIA NOASTRĂ — CONFERENȚĂ ȚINUTĂ LA ATENEUL ROMÂN DIN BUCUREȘTI, LA 1/13 MARTIE 1892, în *Revista pedagogică — foaie pentru răspîndirea cunoștințelor de psihologie, pedagogie și sociologie*, București, an. I, nr. 3 și 4, martie-aprilie 1892, pag. 107—128.

PRIVIRI ASUPRA STILULUI ÎN ARTE, în *Revista pedagogică — foaie pentru răspîndirea cunoștințelor de psihologie, pedagogie și sociologie*, București, seria II, an. I, nr. 7, 8 și 9, iulie-august-septembrie 1894, pag. 277—298.

II

ÎN VOLUME

SCENE ISTORICE DIN CRONICILE ȚĂRII ROMÂNEȘTI — MIHNEA VODĂ CEL RĂU (1508—1510). București, Tipografia lui Ferdinand Om, 1857.

SCENE ISTORICE DIN CRONICELE ROMÂNĂȘTI — MIHNEA VODĂ (CEL RĂU) — DOAMNA CHIAJNA. București, Libreria A. Daniilopulo, 1860.

ÉTUDE SUR LES DROITS ET LES OBLIGATIONS DES MONASTÈRES ROUMAINS DÉDIÉS AUX SAINTS-LIEUX D'ORIENT, par l'Archimandrite Agathon Otménédec. Bucharest, 1863.

NOTICE SUR LES ANTIQUITÉS DE LA ROUMANIE. Paris, A. Franck, 1868.

NOTICE SUR LA ROUMANIE PRINCIPALEMENT AU POINT DE VUE DE SON ÉCONOMIE RURALE, INDUSTRIELLE ET COMMERCIALE, SUIVIE DU CATALOGUE SPÉCIAL DES PRODUITS EXPOSÉS DANS LA SECTION ROUMAINE, A L'EXPOSITION UNIVERSELLE DE PARIS, EN 1867, ET D'UNE NOTICE SUR L'HISTOIRE DU TRAVAIL DANS CE PAYS. <În colaborare cu P. S. Aurelianu.> Paris, 1868.

BIBLIOGRAFIA DACIEI — INDICE DE SCRIERI ATINGĂTOARE, DIRECT SAU INDIRECT, DE VECHII LOCUITORI AI DACIEI. Publicată spre a facilita cercetările concurenților la premiul instituit de d. Alexandru Odobescu, membru al Societății Academice Române. București, Tipografia Curții («Lucrătorii asociați») 1872.

DESPRE UN VAS DE LUT CU NUMELE LUI DECEBAL (DESCOPERIT LA BLAIN, ÎN BRETAGNIA). Notă arheologică. Cu o stampă chromolitografică. București, 1873.

FUMURI ARCHEOLOGICE SCORNITE DIN LULELE PREISTORICE DE UN OM CARE NU FUMEAZĂ. București, 1873.

ΨΕΥΔΟ ΚΥΝΗΤΙΚΟΣ — EPISTOLĂ SCRISĂ CU GÎND SĂ FIE PRECUVÎNTARE LA

- CARTEA «MANUALUL VÎNĂTORULUI»,
București, Tipografia Statului, 1874.
- TEZAUROL DE LA PIETROASA — ALBUM
CUPRINZÎND XVI TABELE XILOGRA-
FICE CARE REPREZENTĂ ANTICHITĂ-
ȚILE DE AUR PĂSTRATE ÎN LOCALUL
MUZEULUI NAȚIONAL DE ANTICHITĂȚI
DIN BUCUREȘTI — Stampe destinate a se
alătura ca anexe la monografia asupra Tezau-
rului de la Pietroasa, publicată sub auspiciile
Ministerului Învățăturii Publice — (Cu III
planuri topografice, II vederi de localități și
o tabelă de materii descriptivă). București,
1875.
- NOTICE SUR LE TRÉSOR DE PÉTROSSA
— (D'après des communications de M. Odo-
besco) — Congrès international d'anthropo-
logie et d'archéologie préhistoriques — Compte
rendu de la 4e session, Copenhague, 1869 —
Copenhague, 1875, pag. 361—372.
- CURS DE ARCHEOLOGIE — ISTORIA AR-
CHEOLOGIEI — STUDIU INTRODUCTIV
LA ACEASTĂ ȘTIINȚĂ. Prelegeri ținute la
Facultatea de Litere din București. I — *Anti-
citatea. Renașterea*. București, Librăria Socec
și Caia, 1877.
- MICHNEA DER BÖSE. ZEITBILD (1508—
1510), în vol. *Rumänische Skizzen*. Eingeleitet
und übersetzt von Mite Kremnitz. Bukarest,
1877.
- MOȚI ȘI CURCANI — Două conferințe ținute
la Ateneul din București. București, 1878.
- ANTICUITĂȚILE JUDEȚULUI ROMANAȚI
— Cuvîntare rostită în ședința din 20 sep-
tembrie 1877 a Societății Academice Române
și acum însoțită cu note, anexe și desemnuri.
București, 1878.
- NICOLAE BĂLCESCU — ISTORIA ROMÂNI-
LOR SUB MIHAI VODĂ VITEAZUL, UR-

- MATĂ DE SCRIERI DIVERSE. Publicate de pre deciziunea Societății Academice Române și însoțite cu o precuvîntare și note de A. I. Odobescu. București, 1878.
- ANTICUITĂȚI SCITICE. CUNUNA MARE DIN TEZAUURUL DE LA NOVO-CERKASK, CU PRIVIRI ASUPRA UNOR GIUVELE SCITICE DIN MUZEUL ERMITAGIULUI DE LA ST. PETERSBURG. București, 1879.
- P. ISPIRESCU, DIN POVEȘTILE UNCHIAȘULUI SFĂTOS. Cu o precuvîntare de A. I. Odobescu. Partea I. București, 1879.
- SCENE ISTORICE DIN CRONICELE ROMÂNEȘTI. MIHNEA VODĂ CEL RĂU – DOAMNA CHIAJNA. Edițiunea 3-a. Craiova, Editura librăriei S. Samitca, <colecția> «Biblioteca literară», 1886.
- LA COUPE DE LA DÉESSE NANA-ANAT CONSERVÉE AU CABINET DE MÉDAILLES DE PARIS. ÉTUDE SUR QUELQUES PIÈCES D'ORFÈVREURIE ORIENTALE POSTÉRIEURES A LA CONQUÊTE DE L'ASIE CENTRALE PAR ALEXANDRE LE GRAND. (Extrait de la *Gazette archéologique* de 1885-86). Paris, 1886. <Cu 14 planșe>.
- PETRE ISPIRESCU — Cuvîntare rostită în ședința Academiei Române (din 11/23 decembrie 1887). București, 1887.
- SCRIERI LITERARE ȘI ISTORICE ale lui A. I. Odobescu. <3 volume>, București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1887.
- ATENEUL ROMÂN ȘI CLĂDIRILE ANTICE CU DOM CIRCULAR — Conferență rostită la XIV februarie <...> cu o alocuțiune introductivă de C. Esarcu. București, 1888.
- LE TRÉSOR DE PÉTROSSA. HISTORIQUE. DESCRIPTION. ÉTUDE SUR L'ORFÈVREURIE ANTIQUE. <3 volume.> Ouvrage

- publicé sous les auspices de Sa Majesté le roi Charles I-er de Roumanie. Avec 372 illustrations, chromolitographies et héliogravures. Paris, J. Rothschild, éditeur, 1889–1900.
- PETRACHE POIENARU** — Cuvîntare asupra vieţii şi activităţii sale, rostită la 22 octombrie 1889... cu ocaziunea aniversării a XXV-a de la fundarea Universităţii din Bucureşti. Bucureşti, 1889.
- MIHNEA VODĂ CEL RĂU ŞI DOAMNA CHIAJNA** — SCENE ISTORICE DIN CRO-NICELE ROMÂNEŞTI. Ediţiunea a V-a. Ediţiune şcolară, aprobată de Ministerul Instrucţiunii Publice şi al Cultelor. Bucureşti Editura librăriei Socec & Comp., <colecţia> «Autori români vechi şi contemporani», 1894.

B

EDIȚII POSTUME

- OPERE COMPLETE**, vol. I. <Ediție îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi.> București, Editura Institutului de arte grafice «Minerva», <colecția «Biblioteca scriitorilor români»>, 1906.
- OPERE COMPLETE**. Volumul II. <Ediție îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi.> București, «Minerva» — Institut de arte grafice și editură, <colecția «Biblioteca scriitorilor români»>, 1908.
- OPERE COMPLETE**. Volumul III. <Ediție îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi.> București, «Minerva» — Institut de arte grafice și editură, <colecția «Biblioteca scriitorilor români»>, 1908.

- OPERE COMPLETE. Volumul IV. *Istoria arheologică*. Cu o prefață și indice de C. Damianovici, profesor secundar. București, «Minerva», <colecția «Biblioteca scriitorilor români»>, 1919.
- ΨΕΥΔΟ-ΚΥΝΗΤΗΤΙΚΟΣ – PSEUDO-KINGHETIKOS. Cu o introducere de Al. Busuioceanu. Craiova, «Scrișul românesc» <colecția> «Clasicii români comentați», <1932.>
- NUVELE. SCENE ISTORICE DIN CRONICILE ROMÂNEȘTI. MIHNEA VODĂ CEL RĂU. DOAMNA CHIAJNA. Cu studii introductive și note de Al. Dima. București, «Tipografiile române unite» <1936>.
- OPERE LITERARE. Ediție critică cu introducere, note și variante de Scarlat Struțeanu. Cu șapte planșe afară din text. București, Fundația pentru literatură și artă, <colecția «Scriitori români moderni»>, 1938.
- DOAMNA CHIAJNA. Ediție îngrijită de Ion Pillat. București, Editura «Cartea românească», <colecția> «Pagini alese». Serie nouă, nr. 36, <1940>.
- OPERE ALESE. <2 volume>. Cu un studiu introductiv, note și glosar de Alexandru Iordan. București, «Cugetarea», <colecția> «Scriitorii clasici români», <1941>.
- PSEUDO-KYNEGHETIKOS – FALS TRATAT DE VÎNĂTOARE. Ediție îngrijită de Ion Pillat. București, Editura «Cartea Românească» <colecția> «Pagini alese». Serie nouă, nr. 42, <1941>.
- SCENE ISTORICE DIN CRONICELE ROMÂNEȘTI. Cu un studiu introductiv, indice și glosar de Nicolae N. Condeescu. Craiova, «Scrișul românesc», <colecția> «Clasicii români comentați», 1942.
- SCRIERI ALESE. Ediție comentată de N. Mihaescu. <2 volume>, București, «Universul», <colecția> «Operele scriitorilor români», 1943.

PSEVDO-KINIGHETIKOS. EPISTOLĂ SCRISĂ CU GÎND SĂ FIE. PRECUVÎNTARE LA CARTEA «MANUALUL VÎNĂTORULUI» <Ediție îngrijită de J. Byck>, <București>, Asociația Bibliofilă Română, <1947>.

OPERE. <2 volume.> Ediție îngrijită, cu glosar, bibliografia scriitorului și studiu introductiv de Tudor Vianu. <București.> Editura de Stat pentru literatură și artă, <colecția> «Clasicii români», <1955>.

SCENE ISTORICE — CÎTEVA ORE LA SNA-GOV — PSEUDO-CYNEGETICOS. <Antologie, text stabilit, note și glosar de G. Pienescu>, Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga <București>. Editura pentru literatură, <colecția> «Biblioteca pentru toți», <nr. 91>, 1961.

CURSU DE ARCHEOLOGIA — ISTORIA ARCHEOLOGIEI — STUDIU INTRODUC-TIV LA ACEASTA ȘTIINȚĂ — Prelegeri ținute la Facultatea de Litere din București, de A. I. Odobescu. I — Antichitatea. Renaș-terea. <Ediție îngrijită, cu un studiu intro-ductiv, note, glosar, indice și ilustrații de prof. univ. D. Tudor. București>, Editura Științifică, 1961.

DOAMNA CHIAJNA. Prefață de C. Simio-nescu. Ediție îngrijită și note de G. Pienescu. <București> Editura Tineretului <colecția> «Biblioteca școlarului» <1963>.

PSEUDO-KYNEGHETIKOS. Prefață de D. Pă-curariu. <București>, Editura Tineretului, <colecția> «Biblioteca școlarului», <1964>.

PAGINI REGĂSITE. <Ediție îngrijită de Geo Șerban>, <București>. Editura pentru litera-tură, <colecția> «Studii și documente», 1965.

OPERE. <vol.> I. SCRIERI DIN ANII 1848 — 1860. ANTUME. POSTUME. VARIANTE. NOTE. ANEXE. Ediție critică publicată sub

îngrijirea acad. Tudor Vianu. Text critic și variante de G. Pienescu. Note — Acad. Tudor Vianu și V. Cîndea. <București>, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1965.

OPERE. <vol.> II. SCRIERI DIN ANII 1861—1870. ANTUME. POSTUME. ANEXE. VARIANTE. NOTE. Ediție critică publicată sub îngrijirea prof. univ. Al. Dima. Text critic și variante de Marta Anineanu. Note de Virgil Cîndea. <București>, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

C

ARTICOLE ȘI STUDII DESPRE A. I. ODOBESCU

I. L. CARAGIALE, *A. Odobescu*, în *Gazeta poporului*, București, nr.16, 1895, și nr. 17, 1895. Retipărit în: I. L. Caragiale, *Opere*, <Vol.> IV. *Notițe critice, literatură și versuri*. Ediție îngrijită de Șerban Cioculescu. Cu 2 planșe afară din text. București, Fundația pentru literatură și artă, 1938, pag. 209—218.

ILARIE CHENDI, *Al. Odobescu. Un suflet frumos* în: *Portrete literare*, — București, Editura librăriei «Universale» Alcalay &, <colecția> «Biblioteca pentru toți», nr. 627, f.d., pag. 67—70

N. IORGA, *Alexandru Odobescu*, în *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte, în legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*. Vol. III. Vălenii de Munte, Editura tipografiei «Neamului românesc», 1909, pag. 290—296 și 304—337.

G. IBRAÎLEANU, *Spiritul critic în Muntenia — Sinteză de criticism și patruzecioptism:*

- A. Odobescu, în: *Spiritul critic în cultura românească*, Iași, «Viața românească», 1909, pag. 207—217.
- E. LOVINESCU, *Odobescu creator al psihologiei virile a femeiei*, în *Critice*, Ediție definitivă. <Vol.> III. *Critica impresionistă: V. Alecsandri, Al. Odobescu. B.P. Hasdeu, Al. Davila, Caragiale, Barbu Delavrancea. etc.* <București>. Editură «Ancora», S. Benvenisti & Co., <1927>, pag. 11—14.
- T. ARGHEZI, *Alexandru Odobescu*, în *Convorbiri literare*, <București>, an. LXVII, nr. 7—9, <număr omagial dedicat> *Lui A. Odobescu*, iulie-septembrie 1934, pag. 587—589. Retipărit în: Tudor Arghezi, *Tablete de cronicar*. Prefață de D. Micu. <București>, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1960, pag. 97—100.
- AL. TZIGARA-SAMURCAȘ, *A. Odobescu*, în *Convorbiri literare*, <București>, an. LXVII, nr. 7—9, <număr omagial dedicat> *Lui A. Odobescu*, iulie-septembrie 1934, pag. 594—611.
- AL. BUSUIOCEANU, *Odobescu arheolog și istoric de artă*, în: *Convorbiri literare*, <București>, an. LXVII, nr. 7—9, <număr omagial dedicat> *Lui A. Odobescu*, iulie-septembrie 1943, pag. 733—739.
- AL. TZIGARA-SAMURCAȘ, *Tezaurul de la Pietroasa*, în *Convorbiri literare*, <București>, an. LXVII, nr. 7—9, <număr omagial dedicat> *Lui A. Odobescu*, iulie-septembrie 1934, pag. 764—773.
- AL. DIMA, *Al. Odobescu — (Privire sintetică asupra operei și personalității)*, Sibiu, «Thesis», 1935.
- G. CĂLINESCU, *Al. Odobescu*, în: *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București, Fundația pentru literatură și artă, 1941, pag. 303—309.
- TUDOR VIANU, *Al. Odobescu*, în *Arta prozatorilor români*. București, Editura Contemporană, 1941, pag. 143—150.

Republicat în: Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*. Ediție îngrijită și introducere de Geo Șerban. <București.> Editura pentru literatură, <colecția> «Biblioteca pentru toți» <seria «Cultură generală»> vol. I, pag. 196 — 206.

VLADIMIR STREINU, *Al. I. Odobescu*, în: *Clasicii noștri* <vol. I> București, «Casa școalelor», 1943, pag. 3—39. Republicat în: Vladimir Streinu, *Clasicii noștri*, București, Editura Tineretului, <colecția> Lyceum, nr. 55, 1969, pag. 7-28.

PERPESSICIUS, *Pseudokinegeticos*, în: *Jurnal de lector completat cu eminesciana*, București, «Casa școalelor», <1944>, pag. 134—144.

ȘERBAN CIOCULESCU, VLADIMIR STREINU, TUDOR VIANU, *Al. Odobescu*, în: *Istoria literaturii române moderne*. <vol.> I, București, 1944, pag. 130—140.

TUDOR VIANU, *Observație asupra limbii și stilului lui A. I. Odobescu* în: *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, <București>, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956, pag. 113—137. Reprodus în: Tudor Vianu, *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*. <București>, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1957.

G. CĂLINESCU, *Al. Odobescu* în: *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*. an. VII, nr. 3—4, 1958, pag. 334—365.

D. PĂCURARIU, *A. I. Odobescu*. <București>, Editura Tineretului, 1966.

CUPRINS

Pseudo-cynegetikos	6
<i>Note</i>	127
<i>Glosar</i>	213
<i>Aprecieri critice</i>	265
<i>Tabel cronologic</i>	297
<i>Bibliografie selectivă</i>	304

Redactor : MARIN RADOI
Tehnoredactor : ȘTEFANIA MIHAI

Apărut 1970. Comanda nr. 8521. Hîrtie tipar
înalt B de 63 g/m². 760×540 16. Coli de tipar
20,5. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—31.

Tiparul executat sub comanda
nr. 90 783 la Combinatul Poligrafic
„Casa Scintei”. Piața Scintei nr. 1,
București — Republica Socialistă
România

„Publicînd *Falsul tratat* în 1874, Odobescu iniția, de fapt, la noi un curent literar. E vorba de *divagaționism* — denumire la fel de precisă și de imprecisă ca și celelalte: simbolism, semănătorism, poporanism. Divagaționismul, de la *a divaga*, a te abate de la drum, ar putea să însemne o literatură de abateri de la formulele obișnuite, de la logica obișnuită, de la cuvintele de rigoare, aventura spiritului bogat, instabil, alunecos și neliniștit, care pentru a traversa o pădure, să zicem, în loc s-o ia pe potecă, merge simultan pe toate potecile posibile, pe toată pădurea”.

Marin Sorescu